

National Library
of Sweden

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

Ex A
KUNGL. BIBL
26 OKT 1960
S
Sou:
1960:35

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1960:35

Socialdepartementet

SOCIALFÖRSÄKRINGENS ORGANISATION

SOCIALFÖRSÄKRINGENS
ADMINISTRATIONSNÄMNDS
BETÄNKANDE II

Stockholm 1960

Statens offentliga utredningar 1960

Kronologisk förteckning

1. Folktandvården. Idun. 189 s. **I.**
2. Högre utbildning, forskning och försök på lantbrukets område. Almqvist & Wiksell, Uppsala. XII + 508 s. **Jo.**
3. Grusexploateringen i Sverige. Idun. 85 s. **Jo.**
4. Fastighetsbeskattningen. Marcus. 179 s. **Fi.**
5. Förslag till namnlag. Idun. 362 s. **Ju.**
6. Studiekostnader vid beskattningen. Idun. 211 s. **Fi.**
7. Redogöraransvaret och anmärkningsprocessen. Kihlström. 146 s. **Fi.**
8. Preliminär nationalbudget för år 1960. Marcus. V + 121 s. **Fi.**
9. De ekonomiska villkoren för en huvudmannaskapsreform inom mentalsjukvården. Idun. 173 s. **I.**
10. Statstjänstemäns förhandlingsrätt. Idun. 105 s. **C.**
11. Översyn av lagen om försäkringsrörelse. Idun. 509 s. **H.**
12. Krigsmaktens högsta ledning. Beckman. 235 s. **Fö.**
13. Individuella differenser och skoldifferentiering. Victor Petterson. 127 s. **E.**
14. CP-vården. Idun. 175 s. **I.**
15. Kursplaneundersökningar i matematik och modersmålet. Idun. 536 s. **E.**
16. Banklikviditet och kreditprioritering. Idun. 245 s. **Fi.**
17. Forskning och högre utbildning på skogsbrukets område. Idun. 207 s. **Jo.**
18. Reviderad nationalbudget för år 1960. Marcus. V + 98 s. **Fi.**
19. Rättssäkerheten vid administrativa frihetsberövanden. Idun. 138 s. **Ju.**
20. Allmänna yrkesinspektionen. Idun. 135 s. **S.**
21. Medicinska äktenskapshinder. Idun. 140 s. **Ju.**
22. Bohuslän. Idun. 326 s. **S.**
23. Besparingar inom försvaret. Idun. 245 s. **Fö.**
24. Lagberedningens förslag till jordabalk m. m. I. Lagtext. Norstedt & Söner. 259 s. **Ju.**
25. Lagberedningens förslag till jordabalk m. m. II. Motiv till balken. Norstedt & Söner. 815 s. **Ju.**
26. Lagberedningens förslag till jordabalk m. m. III. Motiv till lagen om införande av nya jordabalken m. m. Norstedt & Söner. 267 + 31 + 313 s. **Ju.**
27. Offentlig provningsverksamhet. Behov och resurser. Idun. 157 s. **H.**
28. Förverkande på grund av brott. Berlingska Boktryckeriet, Lund. 188 s. **Ju.**
29. Frågan om åtgärder för att förbättra konsumtionsmjölkens beskaffenhet. Idun. 236 s. **I.**
30. Objektiviteten vid forskning och försök på växtnäringsområdet. Kihlström. 324 s. **Jo.**
31. Betänkande angående inrättande av en fond av malmvinstmedel till främjande av naturvetenskapligt och tekniskt forsknings- och utvecklingsarbete. Marcus. 106 s. **Fi.**
32. Statliga företagsformer. V. Idun. 214 s. **Fi.**
33. Förskollärarutbildningens organisation. Idun. 101 s. **S.**
34. Reviderad brandlagstiftning. Idun. 358 s. **I.**
35. Socialförsäkringens organisation. Idun. 313 s. **S.**

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet. **Jo.** = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1960:35
Socialdepartementet

SOCIALFÖRSÄKRINGENS ORGANISATION

SOCIALFÖRSÄKRINGENS ADMINISTRATIONSNÄMNDS

BETÄNKANDE II

IDUNS TRYCKERIAKTIEBOLAG ESSELTE AB
STOCKHOLM 1960

Till Konungen

Socialförsäkringens administrationsnämnd får härmed överlämna ett av nämnden utarbetat betänkande avseende socialförsäkringens organisation.

Vid betänkandets utarbetande har nämnden biträtts av byrådirektören

hos statens organisationsnämnd Gösta Bruno, förste revisorn hos statens sakrevision Torvald Jacobsson, byrådirektören hos försvarets civilförvaltning Arne Lindgren och kammarrättsrådet Curt Wildeman, vilka av nämnden tillkallats såsom experter.

Såsom föredragande inom nämnden har fungerat i fråga om kapitlen 3, 4, 9 och 10 jämte därmed sammanhängande delar av kapitel 12 och författningsförslag förste byråsekreteraren Eva Fellström samt i fråga om kapitlen 7, 8 och 11 förste revisorn Jacobsson. Såvitt angår betänkandet i övrigt har föreståndaren för nämndens kansli byråchefen Erik Malm varit föredragande.

Stockholm den 1 oktober 1960.

Underdånigst

Rolf Broberg

Hjalmar Mehr *Georg Pettersson* *Yngve Samuelsson*

Axel Strand *Alarik Wigert*

Erik Malm *Eva Fellström* *Torvald Jacobsson*

Innehåll

Kapitel 1
Utredningens omfattning 9

Kapitel 2
Sammanfattning av administrationsnämndens förslag 14

Kapitel 3
Socialförsäkringslagstiftningen 21
Folkpensioneringen 21
Tilläggspensioneringen 24
Sjukförsäkringen 28
Yrkesskadeförsäkringen 32
Arbetslöshetsförsäkringen 35

Kapitel 4
Yrkesskadeförsäkringsfrågan 37

Kapitel 5
Sjukförsäkringens lokala organisation 43
Nuvarande allmänna sjukkassor 43
Administrationsnämndens förslag 49
De allmänna sjukkassornas ställning 49
Enkassesystem eller dubbelkassesystem 51
Sjukkassornas ombudsmöten 71
S. k. merprestationer enligt 18 § SFL 75
Statsbidragen 77
Tiden för omorganisationen 81

Kapitel 6
Den allmänna pensioneringens lokala organisation 83
Folkpensioneringens nuvarande organisation 83
Pensionsnämnderna 83
Pensionsstyrelsens ortsombud 84
Folkpensionsärendenas handläggning 85
Samordningen mellan folkpensionering och sjukförsäkring 89
Tidigare överväganden rörande pensionsärendens handläggning 91
Administrationsnämndens förslag 93
Allmänna synpunkter 93
Invaliditetsprövningen 95
Handläggningen av övriga icke inkomstprövade pensionsförmåner . . 108
Handläggningen av inkomstprövade pensionsförmåner 111
Pensionsutbetalningar m. m. 115
Om författningsförslag och tidpunkt för förslagens genomförande . . 117

Kapitel 7
Centraladministrationen 121
Pensionsstyrelsens och riksförsäkringsanstaltens organisation och arbetsuppgifter 121
Pensionsstyrelsen 121
Riksförsäkringsanstalten 125
Viss annan central socialförsäkringsadministration 131
Försäkringsrådet 131
Administrationsnämnden 131
Förslag om ändrad centraladministration 131

Kapitel 8
Förslag till organisation av socialförsäkringsverket 137
Ämbetsverkets arbetsuppgifter m. m. 137
Ämbetsverkets allmänna konstruktion 138
Verksledningen 138
Avdelningar, byråer och sektioner 141
Administrativa avdelningen 146
Försäkringsavdelningen 151
Besvärsavdelningen 155
Antalet befattningshavare 160
Vissa övergångsfrågor 161

Kapitel 9
Socialförsäkringens högsta prövningsinstans 163
Historisk redogörelse för besvärsinstitutet inom sjukförsäkringen, den allmänna pensioneringen och yrkesskadeförsäkringen 163
Besvärsinstitutet i tidigare socialförsäkringslagstiftning 163
Besvärsfrågan vid SFL:s tillkomst 164
Besvärsfrågan vid FPL:s tillkomst 166
Besvärsfrågans senare behandling 169
Administrationsnämndens förslag 177
Allmänna synpunkter 177
Vilket organ skall fungera såsom socialförsäkringens högsta instans . . 181
Speciella frågor 185

Kapitel 10
Socialförsäkringsdomstolen 192
Socialförsäkringsdomstolens kompetensområde 192
Besvärsfrekvensen hos socialförsäkringsdomstolen 197
Socialförsäkringsdomstolens sammansättning 204
Socialförsäkringsdomstolens verksamhetsformer 209

Kapitel 11
Kostnader 212
Förslagens ekonomiska konsekvenser 212
Förslagens kostnadsmässiga innebörd för socialförsäkringens olika huvudmän 216

Kapitel 12
Speciell motivering till författningsförslagen 219
Förslaget till lag om socialförsäkringsdomstol 219
Förslaget till lag om överflyttande på socialförsäkringsverket av de uppgifter och befogenheter, som tillkomma riksförsäkringsanstalten och pensionsstyrelsen 220

Förslaget till lag angående ändring i lagen om allmän sjukförsäkring. . 220
Övriga författningsförslag 231

Författningsförslag
Lag om socialförsäkringsdomstol. 236
Lag om överflyttande på socialförsäkringsverket av de uppgifter och befogenheter, som tillkomma riksförsäkringsanstalten och pensionsstyrelsen. 238
Lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring 239
Lag angående ändring i lagen den 21 maj 1954 (nr 266) om moderskapshjälp 277
Lag angående ändring i lagen den 18 maj 1956 (nr 293) om ersättning åt smittbärare 279
Lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering 280
Lag angående ändrad lydelse av 44 och 53 §§ lagen den 28 maj 1959 (nr 291) om försäkring för allmän tilläggspension 282
Lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring 284
Förordning om ändring i förordningen den 18 december 1959 (nr 551) angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension 286
Förordning om ändring i förordningen den 18 december 1959 (nr 552) angående uppbörd av avgifter enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.. 289

Bilagor 291

Vissa förkortningar

FPL	Lagen om folkpensionering
TPL	Lagen om försäkring för allmän tilläggspension
SFL	Lagen om allmän sjukförsäkring
YFL	Lagen om yrkesskadeförsäkring
SOU	Statens offentliga utredningar

KAPITEL 1

Utredningens omfattning

Administrationen av den svenska socialförsäkringen är — såsom närmare framgår av kapitel 3 — i stort sett anordnad så att varje socialförsäkringsgren förvaltas separat. Förvaltningsapparaten är uppbyggd efter olika principer inom försäkringsgrenarna. Man har dock eftersträvat ett visst samarbete mellan de olika grenarnas förvaltningsorgan.

Lagstiftningsarbetet på socialförsäkringsområdet har under en följd av år tagit sikte på materiella förbättringar av försäkringsförmånerna och en mera finslipad utformning av dessa. Detta har lett till att kraven på administrationen vuxit såväl kvantitativt som kvalitativt. Emellertid har detta endast i begränsad omfattning tagit sig uttryck i överväganden rörande den förefintliga administrationens lämplighet i det nya läget.

Av det sagda torde framgå att en genomgripande översyn av socialförsäkringens administration varit erforderlig även om inte de vid 1959 och 1960 års riksdagar beslutade reformerna kommit till stånd.

De nu antydda reformerna avser i första hand tilläggspensioneringens tillkomst samt folkpensioneringens omdaning och utbyggnad. Dessa reformer måste med nödvändighet draga med sig ytterligare förändringar av det allmänna pensionssystemet. De kommer också att starkt påverka sjukförsäkringens och yrkesskadeförsäkringens förmånssida samt även aktualisera frågan huruvida en självständig yrkesskadeförsäkring är behövlig för framtiden.

Ökningen av socialförsäkringsförmånernas storlek medför att skärpta krav måste ställas på snabbheten och säkerheten hos de avgöranden som sker i försäkringsfallen.

Riksdagen har vid flera tillfällen behandlat frågan om den högsta besvärsinstansen inom socialförsäkringen och även vid ett par tillfällen avlåtit skrivelser i denna fråga till Kungl. Maj:t. Dessa skrivelser har numera överlämnats till socialförsäkringens administrationsnämnd att beaktas vid nämndens arbete.

I detta sammanhang kan det vara av intresse att erinra om att i proposition nr 75 till 1960 års riksdag föredragande departementschefen anfört bl. a. följande.

Socialförsäkringens skilda grenar administreras såväl lokalt som centralt genom flera olika förvaltningar.

Att socialförsäkringen inte är från början systematiskt uppbyggd efter enhetliga principer är helt naturligt. Det är en följd bl. a. av det självklara förhållandet, att varken ekonomiska eller politiska förutsättningar har funnits för en reformverksamhet, som vid varje tillfälle tillgodosett alla önskemål över hela fältet. Det ligger inget egendomligt eller beklagansvärt i det faktum, att socialförsäkringens stora byggnad uppförts etappvis och att de olika delarna tid efter annan anpassats efter ändrade förutsättningar och behov.

Tidpunkten synes nu emellertid synnerligen lämpad för en översyn i samordningens och kompletteringens tecken. Vägledande för en sådan översyn bör vara bl. a. att luckor och brister i försäkringsskyddet bör fyllas, om de motsvaras av angelägna behov. Samordning och förenkling bör eftersträvas överlag och särskilt på de punkter, där utvecklingen av olika försäkringsgrenar medfört att skyddet i vissa fall blivit dubbelt.

En sådan översyn pågår redan på flera olika avsnitt av problemkomplexet.

Vad angår förvaltningen samt den judiciella prövningen av besvärsärenden erbjuder sig av allt att döma betydande rationaliseringsmöjligheter, såvida en samordning av de materiella reglerna för socialförsäkringens olika grenar kan genomföras. Detta arbetsområde är f. n. föremål för utredning inom socialförsäkringens administrationsnämnd.

Tidsutrymmet för det omfattande reformarbete av delvis teknisk art, som nu pågår, är förhållandevis knappt. I betydelsefulla hänseenden, som har direkt anknytning till pensionssystemet, bör lagstiftning och förvaltningsorganisation beslutas 1961 och 1962 för att träda i funktion senast vid ingången av 1963. Det är därför av vikt, att utrednings- och förberedelsearbetet bedrives i så rationella former som möjligt.

Enligt administrationsnämndens mening föreligger behov av snabba reformer såvitt angår betydande delar av socialförsäkringsadministrationen. Fr. o. m. januari 1963 skall förmåner utgivas från tilläggspensioneringen. I god tid dessförinnan bör de materiella bestämmelserna om invaliditetsförmånerna inom såväl folk- som tilläggspensioneringen vara antagna. Vid utformningen av dessa bestämmelser är det emellertid behövligt att visshet föreligger om att administrativa möjligheter är för handen att tillämpa bestämmelserna på ett tillfredsställande sätt. Redan under år 1961 kan avgöranden i högsta instans bli nödvändiga angående tillämpning av vissa bestämmelser rörande den allmänna tilläggspensioneringen. Det är önskvärt att, om en gemensam högsta prövningsinstans inrättas för socialförsäkringsärenden, denna instans redan från början kan taga ställning till frågor rörande tillämpningen av den nya lagstiftningen.

Administrationsnämnden har sålunda funnit att det inte är möjligt att vänta med administrationsfrågornas lösning i stort till dess alla frågor av materiell och lagteknisk natur inom socialförsäkringen fått sin lösning. Det kan för övrigt ifrågasättas om i så fall någon mera genomgripande reform någonsin skulle kunna komma till stånd på det administrativa området. Nämnden framlägger därför i detta betänkande förslag rörande hu-

vudlinjerna för en reform av socialförsäkringsadministrationen. Nämnden har dock begränsat sin utredning att avse administrationen av folk- och tilläggspensioneringarna, den allmänna sjukförsäkringen jämte moderskapsförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen.

Emellertid medför den omständigheten att vissa betydelsefulla materiella spörsmål är föremål för utredning att nämnden nödgats utforma sina förslag med utgångspunkt från nu gällande bestämmelser och från vad som med stor sannolikhet kan antagas bli beslutat inom en nära framtid. Nämnden har härvid sökt sådana lösningar att möjligheter skall förefinnas att utan större svårigheter framdeles verkställa de modifikationer som kan komma att föranledas av reformer, vilka kan antagas bli aktuella inom en inte allt för avlägsen framtid. Även om sålunda förutsättningarna för nämndens arbete på hithörande områden inte i alla avseenden är de bästa bör detta enligt nämndens mening inte få lägga hinder i vägen för att de reformer snarast kommer till stånd, som är behövliga med hänsyn till försäkringarnas rätta bedrivande och som är ägnade att reducera förvaltningskostnaderna inom försäkringarna själva eller inom andra verksamhetsområden.

Nämndens nu förevarande utredningsarbete avser väsentligen tre olika frågekomplex nämligen den lokala administrationen, den centrala administrationen och besvärsordningen. Dessa frågekomplex sammanhänger intimt med varandra men torde likväl kunna behandlas vart för sig. I detta sammanhang skall endast i korthet beröras vissa spörsmål, som föreligger i nämnda avseenden.

Socialförsäkringens lokala organisation utgöres främst av pensionsnämnderna och de allmänna sjukkassorna.

Omstöpningen av folkpensioneringen kommer givetvis att avsevärt förändra de arbetsuppgifter som nu ankommer på pensionsnämnderna. Denna omständighet jämte tillkomsten av tilläggspensioneringen gör det nödvändigt att till prövning upptaga frågan huruvida pensionsnämnderna är lämpade att omhänderha de uppgifter, som på det lokala planet kommer att åvila den allmänna pensioneringens administration. I samband härmed bör undersökas huruvida det är möjligt att överföra pensionsnämndernas arbetsuppgifter till de allmänna sjukkassorna. Dessa spörsmål behandlas i kapitel 6.

Den nuvarande sjukkasseorganisationen är ett arv från den tid, då den statsunderstödda sjukförsäkringen var frivillig. Redan vid tillkomsten av de allmänna sjukkassorna förutsågs att en omprövning av organisationsfrågan kunde visa sig önskvärd, sedan den obligatoriska försäkringen vunnit i stadga. Frågan om sjukkasseorganisationens utformning upptages av administrationsnämnden i kapitel 5.

Yrkesskadeförsäkringen förlorar i betydelse i den mån den allmänna pensioneringen och sjukförsäkringen utbygges. Denna utbyggnad skärper

också kravet på att yrkesskadeförsäkringens förmåner anpassas efter de förmåner, som utgår från de nämnda allmänna försäkringarna. Detta gör det angeläget att frågan om yrkesskadeförsäkringens administration upptages till prövning. Emellertid må redan i detta sammanhang framhållas att, såsom närmare utvecklas i kapitel 4, en mera definitiv ståndpunkt i hithörande frågor inte kan tagas innan de materiella frågor som berör yrkesskadeförsäkringen vunnit sin lösning.

Den centrala förvaltningen av folkpensioneringen ankommer på pensionsstyrelsen. Riksförsäkringsanstalten är, vid sidan av sin uppgift att vara yrkesskadeförsäkringsinrättning, tillsynsmyndighet inom sjukförsäkringen. Anstalten handhar också avgiftsuppbörden för tilläggspensioneringen och utövar tillsyn över de arbetsuppgifter med avseende å denna försäkring — främst fastställande av pensionsgrundande inkomster och registrering av pensionspoäng — vilka ombesörjes av skattemyndigheter och allmänna sjukkassor. Frågorna om huru förmånerna från tilläggspensioneringen skall fastställas och utgivas är ännu olösta. Emellertid är uppenbart att en intim samordning i detta avseende måste ske med den av pensionsstyrelsen centralt administrerade folkpensioneringen. Inom båda ämbetsverken kommer sålunda, om inte en omorganisation sker, att handläggas frågor om tilläggspensioneringen. Redan nu förekommer vissa varandra närliggande arbetsuppgifter i de båda ämbetsverken. Vad nu sagts påkallar enligt administrationsnämndens mening omedelbara åtgärder för rationalisering av socialförsäkringens centralförvaltning och förslag härom framlägges i kapitlen 7 och 8.

Försäkringsrådet är visserligen att anse såsom en domstol men har en självständig rätt att utöva tillsyn över yrkesskadeförsäkringsinrättningarnas sätt att handhava skaderegleringen. Rådets arbetsuppgifter kommer givetvis att påverkas av ändrade bestämmelser rörande yrkesskadeförsäkringen. Rådets framtid sammanhänger också intimt med den lösning frågan om besvärsordningen inom socialförsäkringen i dess helhet kan få. Frågorna om denna besvärsordning beröres i kapitlen 9 och 10.

Av det föregående framgår att vissa organisationsfrågor inte låter sig närmare bedöma innan vederbörande materiella rättsregler blivit utformade. Även andra omständigheter gör det svårt att nu taga definitiv ställning till vissa administrationsproblem på socialförsäkringsområdet. Administrationsnämnden avser härmed närmast utredningsarbetet rörande de statliga företagsformerna och det tekniska handhavandet av folkbokföringen och beskattningen. Vissa organisationsfrågor måste därför lösas provisoriskt. Nämnden vill härvid framhålla att detta inte behöver innebära en nackdel. Övergången från ett administrativt system till ett annat måste i vart fall ske etappvis och det torde vara naturligt att behövliga provisoriska anordningar i möjlig mån utformas med utnyttjande av den tidigare admi-

nistrationens resurser. Genom att inte alla förändringar genomföres samtidigt kan man också vinna praktiska erfarenheter, som kan utnyttjas då organisationen skall givas sin mera slutliga utformning.

Administrationsnämnden har inte ansett sig böra upptaga frågan om arbetslöshetsförsäkringens administration. Anledningen härtill är att arbetslöshetsförsäkringen i åtskilliga avseenden är annorlunda beskaffad än den övriga socialförsäkringen. Under det att hjälpbehoven inom de av nämnden upptagna socialförsäkringsgrenarna hänför sig till omständigheter med avseende å den försäkrades egen person beror hjälpbehoven inom arbetslöshetsförsäkringen väsentligen av arbetsmarknadsmässiga förhållanden. Arbetslöshetsförsäkringen är vidare, i motsats till de övriga socialförsäkringarna, inte en allmän obligatorisk försäkring. Den handhaves i anslutning till fackliga organisationer och behov av ändring härutinnan har, såvitt nämnden känner till, icke yppats. Nämnden kommer dock att beröra frågan huruvida den högsta besvärsinstansen för socialförsäkringen skall handlägga även arbetslöshetsförsäkringsfrågor.

KAPITEL 2

Sammanfattning av administrationsnämndens förslag

Administrationsnämndens förslag avser i första hand administrationen av sjuk- och moderskapsförsäkringarna samt folk- och tilläggspensioneringarna. Även yrkesskadeförsäkringen beröres i viss mån av förslaget. De i betänkandet avhandlade frågorna avser den lokala administrationen (kapitel 5 och 6), centraladministrationen (kapitel 7 och 8) och besvärsordningen (kapitel 9 och 10).

Sjuk- och moderskapsförsäkringarna handhaves lokalt av allmänna sjukkassor. Folkpensioneringens lokala administration utgöres av pensionsnämnder och pensionsstyrelsens ortsombud.

De allmänna sjukkassorna utgöres av centralsjukkassor och lokalsjukkassor.

För vissa företrädesvis större städer finnes endast centralsjukkassor inrättade. I dessa städer tillämpas sålunda ett enkassesystem. I landet i övrigt tillämpas ett dubbelkassesystem. Sjuk- och moderskapsförsäkringarna handhaves där av centralsjukkassor, omfattande i regel en landstingskommun, och av till dessa kassor anslutna lokalsjukkassor med en eller flera kommuner som verksamhetsområde. Såväl central- som lokalsjukkassor är självständiga rättssubjekt med egen förvaltning. Ansvaret för utbetalade förmåner fördelas mellan centralsjukkassa och anslutna lokalsjukkassor efter för olika slag av förmåner varierande grunder.

Administrationsnämnden föreslår, att enkassesystem införes i hela landet genom avveckling av lokalsjukkassorna, vilka bör ombildas till lokalkontor till vederbörande centralsjukkassa. Härigenom beräknas uppkomma en betydande förenkling och effektivisering av förvaltningen. Vidare öppnas vissa möjligheter att förbättra servicen gentemot allmänheten. Den centrala tillsynen underlättas genom att antalet kassor reduceras från 661 till ett 30-tal. Genom omorganisationen kan administrativa förenklingar åstadkommas även för andra organ än socialförsäkringens.

Till varje lokalkontor skall knytas en rådgivande nämnd, som i viss mån ersätter lokalsjukkassas styrelse.

I fråga om administrationen av centralsjukkassorna, vilka enligt förslaget skall betecknas enbart »allmänna sjukkassor», föreslås, att de s. k. ombudsmötena avskaffas. Fyra ledamöter i en kassas styrelse skall enligt

förslaget väljas av landsting resp. stadsfullmäktige, varjämte en styrelseledamot skall utses av vardera den centrala tillsynsmyndigheten, medicinalstyrelsen och länsstyrelsen (överståthållarämbetet).

Förslagen i fråga om sjukkasseorganisationen medför vissa konsekvenser i fråga om bl. a. sjukförsäkringsavgifterna. Sålunda åstadkommes viss avgiftsutjämning inom de områden, där dubbelkassesystem nu tillämpas. Vidare blir det möjligt att genomföra vissa förenklingar av grunderna för statsbidragen.

Sjukkassorna äger nu själva besluta om utgivande av ersättningar för vissa speciella behandlingar och för konvalescentvård (s. k. merprestationer). Ersättningar av nu nämnt slag bör enligt nämndens mening regleras generellt genom författningsbestämmelser.

De sålunda föreslagna sjukförsäkringsreformerna påkallar åtskilliga ändringar i lagstiftningen. Förslag härtill har utarbetats av nämnden.

Vid behandlingen av frågan om *pensionsnämndsorganisationen* har administrationsnämnden haft att beakta att folkpensioneringen och tilläggspensioneringen utgör delar av ett enhetligt pensionssystem — den allmänna pensioneringen.

Nämnden konstaterar, att inkomstprövningen inom folkpensioneringen slopats i fråga om änkepensionerna och att barnpensioner likaså utgår utan inkomstprövning. Riksdagen har uttalat sig för inkomstprövningens avskaffande även inom invalidpensioneringen. Inom tilläggspensioneringen finnes ingen sådan prövning.

Borttagandet av inkomstprövningen framtvingar en mera medicinskt betonad invaliditetsprövning, vilken förutsätter tillgång till läkarexpertis. Sådan expertis synes inte kunna ställas till förfogande för de nuvarande pensionsnämnderna, vilkas antal uppgår till 1 136. Invaliditetsprövningen måste vidare förutsätta att pensioneringens lokalorgan nära samarbetar med arbetsvården och de sjukvårdande organen.

De nuvarande pensionsnämnderna skulle sålunda mista en väsentlig del av sin ena huvuduppgift, inkomstprövningen, och torde inte längre vara ägnade att bemästra den andra huvuduppgiften, invaliditetsprövningen. Den tillämpade ordningen med prövning i pensionsnämnd och efterföljande granskning hos pensionsstyrelsen anses inte kunna fylla de krav på snabbhet vid ärendenas avgörande, som måste ställas, sedan de allmänna pensionerna genom tilläggspensioneringens införande blir av samma natur som tjänstepensioner.

Nämnden föreslår, att de ombildade allmänna sjukkassorna skall vara lokalorgan jämväl för den allmänna pensioneringen. Sjukkasseorganisationen är enligt nämndens mening väl lämpad att övertaga de med pensioneringen förenade uppgifterna. Sjukkassorna har redan pålagts vissa uppgifter rörande tilläggspensioneringen och ombesörjer bl. a. registering av de

pensionsförsäkrade. Med gemensam lokalorganisation för sjuk- och pensionsförsäkringen underlättas den närmare samordning mellan dessa socialförsäkringsgrenar, som avses komma till stånd.

Sjukkassornas beslut i ärenden angående invalidpensioner föreslås skola fattas av särskilda pensionsdelegationer inom sjukkassorna. Endast *en* sådan delegation förutsättes i regel vara behövlig inom varje kassa (dvs. i princip en delegation för varje landstingskommun eller stad utom landstingskommun). I särskilt stora sjukkassor kan dock mer än en delegation bli erforderlig. Delegationernas beslut skall, om de inte överklagas, gå i verkställighet utan efterföljande granskning från central myndighets sida. Av delegation beviljad pension skall utbetalas utan dröjsmål. Administrationsnämndens förslag innebär sålunda en decentralisering till länsplanet av beslutanderätten i invalidpensionsärendena.

Pensionsdelegation skall bestå av en av Kungl. Maj:t utsedd ordförande, en förtroendeläkare hos sjukkassan, en av medicinalstyrelsen utsedd läkare samt två av landstinget eller staden utsedda representanter. En representant för länsarbetsnämnden skall närvara vid delegationens behandling av ärenden, vid vilka arbetsmarknadsförhållanden eller rehabiliteringsfrågor är av betydelse för avgörandet. Genom den angivna sammansättningen av delegationerna anser nämnden garantier kunna vinnas för att medicinska och arbetsvårdande synpunkter skall beaktas i erforderlig mån vid invaliditetsprövningen. Såsom föredragande skall fungera en av tillsynsmyndigheten utsedd tjänsteman hos sjukkassan. Denne förutsättes i regel skola leda det till kassan förlagda arbetet ifråga om den allmänna pensioneringen.

Övriga lokala arbetsuppgifter rörande pensioneringen förutsättes skola ankomma på sjukkassorna och deras lokalkontor utan medverkan av pensionsdelegationerna.

Administrationsnämnden utgår emellertid ifrån att inkomstprövade pensionsförmåner under avsevärd tid kommer att finnas inom pensionssystemet eller i nära anknytning till detta. Sådana förmåner kan antagas vara kommunala bostadstillägg, hustrutillägg och sådana änkepensioner som utgår enligt vissa övergångsbestämmelser. Eftersom det vidare kan antagas att dessa inkomstprövade förmåner kommer att i avsevärd mån finansieras genom kommunala medel och i många fall utgå enligt av kommun beslutade grunder, bör kommunerna ha inflytande på förmånernas beviljande. Enligt nämndens mening synes prövningen av dylika förmåner böra vara anknuten till den kommunala förvaltningen, därvid det bör kunna ankomma på kommunerna att avgöra huruvida särskilda pensionsnämnder skall finnas eller huruvida prövningen skall förläggas till förefintliga kommunala organ, exempelvis socialnämnderna. Administrationsnämnden har inte kunnat framlägga något direkt förslag rörande handläggningen av ärenden rörande inkomstprövade förmåner, eftersom de materiella bestäm-

melser, som framdeles skall gälla, ännu inte föreligger ifråga om de kommunala bostadstilläggen och hustrutilläggen. Pensionsstyrelsens ortsombudsorganisation bör enligt nämndens mening kunna avvecklas.

Administrationsnämnden har utgått ifrån att pensionsutbetalningen alltjämt skall ske centralt, därvid folk- och tilläggspension utbetalas gemensamt, samt att vid utbetalningsverksamheten skall i möjligaste mån utnyttjas moderna kontorsmaskiner.

Nämnden föreslår att *tidpunkten för omläggningen* av sjukkasseorganisationen fastställes till ingången av år 1962. Pensionsansökningar, som göres efter utgången av juni månad 1962, skall handläggas av sjukkassorna. Pensionsdelegationerna skall träda i verksamhet den 1 juli 1962.

Centraladministrationen av den förevarande socialförsäkringen ankommer för närvarande på pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten. Pensionsstyrelsen handhar frågor rörande folkpensionering och viss därmed sammanhängande verksamhet. Riksförsäkringsanstalten handlägger ärenden, som avser sjuk- och moderskapsförsäkring, samt är pensionsmyndighet enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension. Den meddelar även yrkesskadeförsäkring och handhar frågor om ersättning vid s. k. militär- och andra statsskador. Yrkesskadeförsäkring meddelas också av nio ömsesidiga försäkringsbolag.

Eftersom frågan om yrkesskadeförsäkringens ställning i materiellt avseende inom socialförsäkringssystemet är beroende av det utredningsarbete, som bedrives inom 1958 års socialförsäkringskommitté, kan yrkesskadeförsäkringens framtida utformning inte nu överblickas. Administrationsnämnden har därför inte funnit det möjligt att nu upptaga frågan om en reform av yrkesskadeförsäkringens administration.

En fortsatt uppdelning av centraladministrationen på pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten måste, när tilläggspensioneringens förmånssida träder i kraft, medföra att betydande arbetsuppgifter med avseende på denna försäkring skulle ankomma på båda dessa ämbetsverk. Lokalorganisationen avses vara gemensam för sjuk- och moderskapsförsäkringarna samt för den allmänna pensioneringen. En nära samordning i materiellt, administrativt och i möjlig mån finansiellt avseende mellan berörda socialförsäkringsgrenar eftersträvas — en sammansmältning av dessa till en enda försäkring torde framstå såsom ett slutmål.

Administrationsnämnden föreslår att pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten sammanslås till ett verk, benämnt socialförsäkringsverket. En sådan sammanslagning framstår enligt nämndens mening som en naturlig konsekvens av socialförsäkringens förenhetligande.

Chef för socialförsäkringsverket föreslås skola vara en generaldirektör med en överdirektör såsom souschef. Vissa viktigare ärenden skall

handläggas av en styrelse, bestående av de båda nämnda ämbetsmännen samt fem av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter.

Verket föreslås skola arbeta på tre avdelningar, nämligen en administrativ avdelning, en försäkringsavdelning och en besvärsavdelning. För den administrativa avdelningen skall den nyssnämnda överdirektören vara chef. För de båda övriga avdelningarna skall finnas särskilda chefer.

Den administrativa avdelningen skall enligt förslaget bestå av en kanslibyrå, en lagbyrå, en tillsynsbyrå och en organisationssektion. Tillsynsbyrån skall utöva tillsynen över och ha ledningen av försäkringarnas lokala organisation.

Försäkringsavdelningen föreslås bestå av en avgiftsbyrå, en utbetalningsbyrå, en matematisk-statistisk byrå, två skaderegleringsbyråer (för yrkesskade- m. fl. ärenden) samt en sektion för frivillig pensions- och yrkesskadeförsäkring.

Besvärsavdelningen skall enligt förslaget utgöras av en allmän byrå och två besvärsbyråer. Den allmänna byrån föreslås innefatta ett för avdelningen gemensamt sekretariat med uppgift bl. a. att lämna allmänheten upplysningar. Å byrån skall vidare handläggas rehabiliterings- och sjukvårdsfrågor ävensom försäkringspliktsfrågor. Under en övergångstid skall avdelningen ha att handlägga folkpensionsärenden enligt nu gällande grunder.

Sammanslagningen av pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten föreslås ske den 1 juli 1961. Det nya socialförsäkringsverket torde emellertid kunna erhålla sin mera definitiva utformning först från ingången av budgetåret 1963/64.

Administrationsnämndens förslag om sammanslagningen av ämbetsverken och decentraliseringen av pensionsärendenas handläggning beräknas på längre sikt medföra en betydande personalbesparing.

Administrationsnämnden har förutsatt att det arbete, som bedrives av den delegation för pensionsutbetalning, vilken finnes inrättad för samordnad utbetalning av statliga och allmänna pensioner, alltjämt skall bedrivas vid sidan av den centrala socialförsäkringsadministrationen.

Besvär över pensionsnämnders och allmänna sjukkassors beslut kan för närvarande anföras hos pensionsstyrelsen resp. riksförsäkringsanstalten. Klagomål över dessa ämbetsverks beslut enligt pensions- och sjukförsäkringslagstiftningen kan föras hos Kungl. Maj:t i statsrådet. Emellertid beror det i regel av medgivande från ämbetsverket självt om dess beslut skall få överklagas (fullföljdsprövning). Lokal skattemyndighets beräkning av pensionsgrundande inkomst inom tilläggspensioneringen kan överklagas hos riksförsäkringsanstalten, över vars beslut besvär kan anföras hos försäkringsrådet. Även över riksförsäkringsanstaltens beslut angående debitering och uppbörd av arbetsgivaravgifter kan klagan föras hos rådet. I

yrkesskadeförsäkringsfrågor kan riksförsäkringsanstaltens och de ömsesidiga bolagens beslut överklagas hos försäkringsrådet. Rådets beslut kan inte överklagas.

Genom socialförsäkringsverkets tillkomst överföres pensionsstyrelsens och riksförsäkringsanstaltens uppgifter som besvärsmyndighet till det nya verket. Belut av försäkringsinrättning (socialförsäkringsverket och de ömsesidiga bolagen) i yrkesskadeförsäkringsfrågor skall även i fortsättningen få överklagas hos försäkringsrådet.

Som ett led i samordningen mellan de olika socialförsäkringsgrenarna föreslår administrationsnämnden att en för socialförsäkringen gemensam *högsta besvärsinstans* inrättas, benämnd socialförsäkringsdomstolen. Den nya domstolen skall ha att pröva besvär över beslut i ärenden, som meddelats dels av socialförsäkringsverket enligt sjukförsäkrings- och pensionslagstiftningen och enligt de särskilda förordningarna om beräkning av pensionsgrundande inkomst inom tilläggspensioneringen och om uppbörd av arbetsgivaravgifter m. m. samt dels av försäkringsrådet enligt yrkesskadeförsäkrings- och därmed sammanhängande lagstiftning. Klagorätten till domstolen skall inte begränsas genom fullföljdsprövning. Nämnden har avvisat tanken att socialvårdsmål skall kunna hänskjutas till socialförsäkringsdomstolen samt uttalat sig för att arbetsmarknadsstyrelsens beslut i frågor om arbetslöshetsförsäkring alltjämt skall få överklagas hos regeringsrätten.

Socialförsäkringsdomstolen föreslås skola bestå av en ordförande (president) och erforderligt antal andra ledamöter (försäkringsdomare). Med hänsyn till de föreslagna omröstningsreglerna kan antalet försäkringsdomare inte understiga fyra. Av domstolens ledamöter skall minst två tredjedelar vara lagfarna.

Hos domstolen skall förordnas erforderligt antal föredragande, vilka inte skall vara fast anställda hos domstolen.

Domstolen föreslås träda i verksamhet den 1 juli 1961.

Förslag till lag om socialförsäkringsdomstol har utarbetats av nämnden, som även framlägger förslag till vissa författningsändringar, vilka påkallas av socialförsäkringsdomstolens inrättande.

I fråga om de *kostnadsmässiga konsekvenserna* (kapitel 11) av administrationsnämndens förslag må följande nämnas.

De föreslagna pensionsdelegationerna hos sjukkassorna jämte ökningen av kassornas kansliorganisation till följd av nytillkommande uppgifter i fråga om pensioneringen beräknas draga en kostnad av omkring 5 milj. kr. om året. Det synes inte osannolikt att denna merkostnad ungefärligen kommer att uppvägas av de besparingar, som på något längre sikt vinnes genom omorganisationen av de allmänna sjukkassorna, så att dessas sam-

manlagda förvaltningskostnader — vilka för närvarande uppgår till omkring 70 milj. kr. om året — vid oförändrade förhållanden i övrigt inte skall påverkas av de nytillkomna arbetsuppgifterna. Emellertid bör kostnaderna för dessa arbetsuppgifter belasta folk- och tilläggspensioneringarna med hälften vardera, varför sjukkassorna bör ha ersättning av staten med cirka 2,5 milj. kr. och av tilläggspensioneringen med lika mycket.

Den nuvarande pensionsnämndsorganisationen kan beräknas draga en årlig kostnad av drygt 6 milj. kr., vilken kostnad belöper å kommunerna. Man kan inte räkna med en motsvarande kostnadsminskning, om nämndens förslag genomföres. Den lokala administrationen av de kommunala bostadstilläggen m. m. måste nämligen draga viss kostnad antingen den ombesörjes av pensionsnämnder eller av andra organ. Kostnaden ifråga kan antagas avtaga relativt snabbt i den mån behovet av inkomstprövade förmåner minskas genom att tilläggspensioneringen blir effektiv.

Genom en avveckling av ortsombudsorganisationen kan en besparing av 0,6 milj. kr. uppstå för statsverket.

Vad angår den centrala organisationen har beräknats att sammanslagningen av pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten jämte den föreslagna decentraliseringen av pensionsprövningen skall på något längre sikt medföra en personalminskning av omkring 200 personer, vilket motsvarar en årlig kostnadsbesparing av mer än 3 milj. kr. Emellertid tillkommer årskostnaden för socialförsäkringsdomstolen, vilken kostnad kan uppskattas till 0,7 milj. kr. Den uppkommande nettobesparingen torde ungefärligen motsvara statsverkets nytillkommande kostnad för pensionsdelegationerna m. m.

Vissa kostnader av övergångsnatur är att förvänta. Dessa torde dock inte bli alltför betydande.

Sammanfattningsvis torde de ekonomiska konsekvenserna av de framlagda förslagen kunna anges sålunda.

Statens kostnader för socialförsäkringsadministrationen blir ungefärligen oförändrade eller något reducerade.

Tilläggspensioneringen kommer att belastas med en ytterligare förvaltningskostnad om cirka 2,5 milj. kr. De inom förvaltningen successivt uppkommande kostnaderna för pensionsutbetalningar m. m. på grund av tilläggspensioneringen, skall givetvis också erläggas av denna.

För kommunerna och sjukkassorna uppkommer besparingar.

Vid bedömande av de ekonomiska konsekvenserna av administrationsnämndens förslag bör beaktas att detta i första hand tagit sikte på att för den i materiellt avseende omdanade socialförsäkringen tillskapa en rationell och effektiv organisation samt en ur rättssäkerhetssynpunkt tillfredsställande besvärsordning.

KAPITEL 3

Socialförsäkringslagstiftningen

Folkpensioneringen

De grundläggande bestämmelserna för folkpensioneringen i vårt land återfinns i *lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering (FPL).*

Folkpensionsärenden handlägges lokalt av pensionsnämnder och centralt av pensionsstyrelsen. En närmare redogörelse för organisationen hos pensionsnämnderna lämnas i kapitel 6 och hos pensionsstyrelsen i kapitel 7.

Pensionsrätt enligt nämnda lag är i princip begränsad till att avse i riket mantalsskrivna medborgare som fyllt 16 år.

Folkpensionsförmånerna utgöres dels av ålderspension, som utgår efter det den pensionsberättigade fyllt 67 år, dels av invalidpension, sjukbidrag och änkepension, som utgår för tid dessförinnan.

Genom *lagen den 1 juni 1956 (nr 264) om höjning av folkpensioner m. m.* har vissa pensionsförmåner höjts med standardtillägg. Vidare utgår indextillägg, vilkas antal för närvarande — september 1960 — är nio.

Ålderspensionen utgöres i första hand av allmän ålderspension. Denna är icke inkomstprövad och utgår för närvarande för nedan angivna kategorier med följande belopp per år räknat. För gift pensionsberättigad, vars make jämväl åtnjuter ålderspension eller invalidpension (sjukbidrag), vari ingår tilläggspension, eller vars hustru uppbär hustrutillägg, är pensionen 1 360 kr. i grundbelopp, 455 kr. i standardtillägg och 360 kr. i indextillägg (nio tillägg å 40 kr.) eller sammanlagt 2 175 kr. För ensam pensionsberättigad utgår pensionen med 1 700 kr. i grundbelopp, 600 kr. i standardtillägg och 450 kr. i indextillägg (nio tillägg å 50 kr.) eller sammanlagt 2 750 kr.

Invalidpension utgår till den, som på grund av kropps- eller sinnessjukdom, sinnesslöhet, vanförhet eller annat lyte är ur stånd att försörja sig genom sådant arbete som motsvarar hans krafter och färdigheter, under förutsättning att nedsättningen av arbetsförmågan kan anses som varaktig. Den som är blind skall alltid anses lida av sådan höggradig nedsättning av arbetsförmågan som berättigar till invalidpension.

Till den, som oavbrutet under minst sex månader lidit av sådan höggradig nedsättning av arbetsförmågan som erfordras för erhållande av invalidpension, utgår i stället sjukbidrag, om nedsättningen av arbetsför-

mågan inte kan anses som varaktig men kan antagas bestå ytterligare avsevärd tid.

Såväl invalidpensionen som sjukbidraget består av grundpension och tilläggspension.

Grundpensionen förhöjes med indextillägg och tilläggspensionen med standardtillägg. Grundpensionen, som utgår utan hänsyn till vederbörandes inkomst och förmögenhet, utgör för närvarande 560 kr. (varav 360 kr. i indextillägg) om året för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter folkpension eller vars hustru uppbär hustrutillägg, och 650 kr. (varav 450 kr. i indextillägg) för ensam pensionsberättigad. Tilläggspensionen däremot är inkomstprövad och utgör för närvarande för år räknat högst 1 615 kr. (varav 455 kr. i standardtillägg) för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension eller tilläggspension eller vars hustru uppbär hustrutillägg, och högst 2 100 kr. (varav 600 kr. i standardtillägg) för ensam pensionsberättigad.

Änkepension utgår dels till änka, som har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn under 16 år, därest barnet vid mannens död stadigvarande vistades i makarnas hem eller hos änkan, dels till annan änka än nu sagts, som vid mannens död fyllt 36 år och varit gift med honom minst fem år. Med tidpunkten för mannens död jämställes i fråga om änka, som varit pensionsberättigad på grund av sammanlevnad med barn, den tidpunkt då änkan upphörde att ha barn under 16 år i hemmet.

För kvinna, som blivit änka efter den 30 juni 1960, är änkepensionen inte inkomstprövad. Pensionens storlek är dock för pensionsberättigad änka, som saknar barn, på visst sätt beroende av hennes ålder vid makens död eller nyss angivna därmed jämställda tidpunkt. Ifråga om kvinnor, som blivit änkor under tiden 1 juli 1958—30 juni 1960 är pensionen delvis inkomstprövad, och i fråga om kvinnor, som blivit änkor före den 1 juli 1958 är den i sin helhet inkomstprövad. Full änkepension utgår med samma belopp som ålderspensionen till en ensam pensionär, alltså för närvarande 2 750 kr.

Hustrutillägg kan utgå till pensionsberättigads hustru om hon fyllt 60 år och makarna varit gifta minst fem år. När särskilda skäl föranleder därtill kan hustrutillägg utgå även om hustrun inte fyllt 60 år eller makarna varit gifta kortare tid än fem år. Hustrutillägget, som i sin helhet är inkomstprövat, utgår med för närvarande högst 2 175 kr. om året. Hustrutillägg utgår inte till hustru, som själv åtnjuter folkpension, och utgår endast om det överstiger belopp, varmed mannens folkpension skall minskas, då hustrutillägg beviljas.

Vid folkpensioneringslagens tillämpning likställes gift pensionsberättigad, som stadigvarande lever åtskild från sin make, med ogift pensionsberättigad samt ogift pensionsberättigad, som stadigvarande sammanbor med annan, med vilken den pensionsberättigade varit gift eller har eller har haft barn, med gift pensionsberättigad.

Utöver ålderspension, invalidpension och sjukbidrag utgår i vissa fall blindtillägg till den som är blind och vårdtillägg till den som eljest är ur stånd att reda sig själv och på grund härav är i behov av ständig tillsyn och vård. Dessa tillägg, som inte är inkomstprövade, utgör 1 200 kr. om året.

Om inkomstprövning föranleder att tilläggspension blir ringa eller ingen, må, när särskilda skäl föranleder därtill, i sådan pension — bortsett från standardtillägg — utgivas upp till 1 100 kr. om året, s. k. hjälplöshetstillägg.

Folkpensioneringen kompletteras med särskilda barnbidrag, barnpensioner och kommunala bostadstillägg.

Reglerna om de förstnämnda förmånerna återfinns i *lagen den 26 juli 1947 (nr 530) om särskilda barnbidrag.* Dessa bidrag utgår på i lagen angivna villkor längst t. o. m. den månad, varunder pensionärens barn fyller 16 år. Bidraget utgör högst 996 kr. per barn och år och reduceras på visst sätt med hänsyn till barnets och eventuell försörjares inkomst. Särskilda barnbidrag utgår icke för barn, som är berättigat till barnpension enligt *lagen den 5 maj 1960 (nr 102) om barnpensioner.* Enligt sistnämnda lag äger barn under vissa förutsättningar rätt att uppbära barnpension. Den utgör för år räknat 1 400 kr. för barn, vars båda föräldrar avlidit, och 1 000 kr. för annat barn. Pensionen, som inte är inkomstprövad, utgår t. o. m. den månad, varunder barnet fyller 16 år.

Vad beträffar de kommunala bostadstilläggen äger varje kommun besluta, att i kommunen skall utgå sådant tillägg till den, som uppbär folkpensionsförmån. Därvid äger kommunen bestämma såväl tilläggets storlek som grunderna i övrigt för beräkningen. I sistnämnda hänseende gäller dock vissa begränsningar, bl. a. att inkomstprövning av tillägget skall ske enligt FPL:s regler.

Kostnaderna för folkpensioner, särskilda barnbidrag och barnpensioner bestrides av staten, dock med bidrag av kommunerna såvitt angår vissa förmåner. Staten tillgodogör sig vidare de folkpensionsavgifter, som upptages i samband med de allmänna skatterna, samt avkastning av folkpensioneringsfonden. Kostnadsfördelningen mellan stat och kommun regleras genom särskild lagstiftning.

Klagan över beslut av pensionsnämnd skall föras hos pensionsstyrelsen genom besvär, vilka skall insändas till pensionsnämndens ordförande, så att de är honom tillhanda sist å fjortonde dagen efter beslutets meddelande, den dagen oräknad då sådant skedde. Ändring i pensionsnämnds beslut får sökas av enskild sakägare ävensom av kommun och av pensionsstyrelsens ombud samt av ordföranden i nämnden.

Klagan över pensionsstyrelsens beslut föres hos Kungl. Maj:t genom besvär, vilka skall ha inkommit till socialdepartementet inom 30 dagar från den dag då beslutet gavs.

Besvär får anföras av justitiekanslern eller efter dennes medgivande av kommun, pensionsnämndsordförande och pensionsstyrelsens ombud. Enskild sakägare får fullfölja sin talan allenast om pensionsstyrelsen lämnar tillstånd härtill. Sådant tillstånd skall lämnas där vid ärendets behandling inom styrelsen uttalats avvikande mening och då fråga är om tillämpning av påföljdsbestämmelse. I övrigt skall tillstånd lämnas där styrelsen finner fråga huruvida sökanden är arbetsoförmögen eller fråga om beräkning av sökandens inkomst vara tveksam och tillika av stor betydelse ur ekonomisk synpunkt eller styrelsen eljest finner särskilda skäl föreligga att bevilja tillstånd.

Besvären avgöres av Kungl. Maj:t i statsrådet.

Tilläggspensioneringen

Lagen den 28 maj 1959 (nr 291) om försäkring för allmän tilläggspension (TPL) avser att utöver folkpension tillförsäkra alla förvärvsarbetande rätt till ålders-, förtids- och familjepension avvägd i förhållande till den tidigare arbetsinkomsten.

TPL trädde i kraft den 1 januari 1960. Pension enligt lagen skall dock ej utgå före den 1 januari 1963.

Rätten till tilläggspension grundas på inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete.

Svensk medborgare är försäkrad från och med det kalenderår, varunder han fyller 16 år. Detsamma gäller i riket mantalsskriven utlänning.

För svensk medborgare och här mantalsskriven utlänning skall för varje år beräknas pensionsgrundande inkomst. Till grund för denna beräkning skall i regel läggas den försäkrades taxering till statlig inkomstskatt. Beräkning av pensionsgrundande inkomst skall dock inte göras för år, varunder den försäkrade avlidit, eller för år efter det då han fyllt 65 år eller för tidigare år, varunder han åtnjutit ålderspension enligt TPL eller invalidpension enligt 3 § 2 mom. första stycket FPL eller sjukbidrag enligt sistnämnda lag.

För varje år, för vilket pensionsgrundande inkomst fastställts för försäkrad, skall pensionspoäng tillgodoräknas honom. Pensionspoängen är den pensionsgrundande inkomsten delad med det vid inkomstårets ingång gällande indexreglerade basbeloppet.

Basbeloppet, som har betydelse i flera hänseenden inom tilläggspensioneringen, utgör 4 000 kr. multiplicerat med det tal, som anger förhållandet mellan det vid varje tidpunkt gällande pensionspristalet enligt FPL och pensionspristalet för december 1957. Basbeloppet avrundas till närmaste hundratal kronor.

Försäkrad äger göra anmälan om undantagande från försäkringen såvitt

angår inkomst av annat förvärvsarbete. Har sådant undantagande skett skall vid beräkning av pensionsgrundande inkomst för tid efter det år, då anmälan gjordes, hänsyn inte tagas till inkomst av annat förvärvsarbete. Anmälan må återkallas sedan undantagandet ägt giltighet i fem år.

Arbetsgivare och arbetstagare må före den 1 juli 1961 genom kollektivavtal gällande från ingången av år 1960 träffa överenskommelse om undantagande. Har så skett skall vid beräkning av pensionsgrundande inkomst för arbetstagare, å vilken avtalet är tillämpligt, hänsyn inte tagas till arbetstagarens inkomst hos arbetsgivare, som är bunden av avtalet.

Rätt till ålderspension föreligger från och med den månad, varunder den försäkrade fyller 67 år, under förutsättning att pensionspoäng tillgodoräknats honom för minst tre eller, i fråga om utlänning, minst tio år.

Ålderspensionen utgör 60 procent av produkten av basbeloppet för den månad, som pensionen avser, och medeltalet av de pensionspoäng, som tillgodoräknats den försäkrade. Om pensionspoäng tillgodoräknats honom för mer än 15 år, skall medeltalet beräknas på de 15 bästa poängtalen. Har pensionspoäng tillgodoräknats den försäkrade för mindre än 30 år, reduceras pensionen med $^1/_{30}$ för varje år, som fattas i detta antal.

Har undantagande ägt giltighet för försäkrad, skall den honom tillkommande ålderspensionen utgöra 60 procent av så stor del av den i föregående stycke angivna produkten, som svarar mot förhållandet mellan det antal år, för vilka pensionspoäng tillgodoräknats den försäkrade, dock högst 30, och talet 30 ökat med ett för varje år, för vilket den försäkrade till följd av undantagandet inte tillgodoräknats pensionspoäng eller gått förlustig mer än en poäng. Talet 30 får dock ej ökas till mer än 50.

Individuell valfrihet finnes att ta ut ålderspensionen före eller efter den ovan angivna generella pensionsåldern. Ålderspensionen må dock uppbäras tidigast från och med den månad, då den försäkrade uppnår 63 års ålder.

Förtidspension utgår till försäkrad, som på grund av nedsättning i arbetsförmågan som inträffat efter det han blev försäkrad enligt TPL åtnjuter folkpension i form av invalidpension eller sjukbidrag. Beträffande utlänning förutsättes tillika, att pensionspoäng tillgodoräknats honom för minst fem år.

Är nedsättningen av arbetsförmågan fullständig, utgives hel förtidspension. I annat fall utgives 60 procent av hel förtidspension.

Om den försäkrade tillgodoräknats pensionspoäng för minst två av de fyra år, som närmast föregått det år då folkpensionen började utgå, skall hel förtidspension utgå med samma belopp, vartill ålderspensionen skulle uppgå, därest den försäkrade fyllt 67 år och för varje år från och med det, då förtidspensionen börjar utgå, till och med det, då han fyller 65 år, antages hava tillgodoräknats pensionspoäng, motsvarande medeltalet av de två högsta poängtalen under nämnda fyraårsperiod. Pension enligt vad nu sagts må dock ej utgå, om undantagande ägt giltighet, då folkpensionen började

utgå, samt undantagandet föranlett, att den försäkrade för något av de fyra förutnämnda åren gått förlustig mer än en pensionspoäng.

Har den försäkrade inte rätt till förtidspension enligt de grunder, som angivits i föregående stycke, men skulle han ha varit berättigad till ålderspension, om han uppnått 67 års ålder den månad, då folkpensionen började utgå, skall hel förtidspension utgå med belopp, motsvarande vad den försäkrade skulle ha erhållit i ålderspension, om denna börjat utgå från och med nämnda månad.

Familjepension utgår i form av änkepension och barnpension. Änkepension utgår till änka, som ingått äktenskap med den försäkrade senast då han fyllt 60 år, förutsatt att äktenskapet varat minst fem år. Hade makarna vid mannens död gemensamma barn, utgår änkepension även om dessa villkor ej är uppfyllda. Barnpension utgår till den försäkrades barn under 19 år.

Om endast en efterlevande finnes, som har rätt till familjepension, utgör familjepensionen 40 procent av den ålders- eller hela förtidspension, som den försäkrade uppbar vid dödsfallet, eller av den förtidspension, vartill han skulle ha varit berättigad vid total förlust av arbetsförmågan. För två sådana efterlevande utgör familjepensionernas sammanlagda belopp 50 procent, för tre 60 procent, för fyra 70 procent och för fem eller flera 80 procent av ålders- eller förtidspensionen.

Finansieringen av försäkringen sker genom avgifter, som erlägges av arbetsgivaren, då det gäller inkomst av anställning, och av den försäkrade själv för inkomst av annat förvärvsarbete.

Arbetsgivaravgiften är av kollektiv karaktär och grundas på vad arbetsgivaren betalat ut i löner under året med avdrag av vissa belopp, som bland annat sammanhänger med att endast lön, som ligger mellan basbeloppet och ett maximibelopp å sju och en halv gånger basbeloppet är pensionsgrundande.

Försäkrads avgift för inkomst av annat förvärvsarbete än anställning (tilläggspensionsavgift) tas ut på den del av inkomsten, som är pensionsgrundande.

För avgiftsuttaget skall Kungl. Maj:t med riksdagen fastställa en procentsats. Enligt en av 1959 års riksdag antagen lag skall denna procentsats utgöra för år 1960 tre, år 1961 fyra, år 1962 fem, år 1963 sex och för år 1964 sju.

Försäkringens inkomster ingår till en fond, benämnd allmänna pensionsfonden. För förvaltningen av denna fond har av 1959 års riksdag antagits reglemente, enligt vilket fondmedlen skall förvaltas av tre särskilda styrelser.

Statsmakterna har ännu inte tagit ställning till frågan om vilket lokalt organ som skall handlägga ärenden om tillerkännande eller indragning av tilläggspensioner. Inte heller har beslutats hur betalning av tilläggspension skall verkställas. Däremot har förordnats att riksförsäkringsanstalten skall fungera såsom pensionsmyndighet.

Beträffande besvärsbestämmelserna i TPL har föreskrivits att klagan över lokal myndighets beslut enligt lagen skall föras genom besvär hos pensionsmyndigheten. Besvären skall insändas eller ingivas till det lokala organet, som har att insända handlingarna i ärendet till pensionsmyndigheten. Enligt lagen den 4 juni 1954 om besvärstid vid talan mot förvaltande myndighets beslut, vilken lag är tillämplig vid besvärsförfarande enligt TPL, skall besvär vid äventyr av talans förlust ha inkommit till vederbörande myndighet inom tre veckor från det klaganden fått del av beslutet, dock att för menighet besvärstiden i stället skall vara fem veckor.

Klagan över pensionsmyndighetens beslut i ärende enligt TPL föres hos Kungl. Maj:t genom besvär, vilka skall insändas eller ingivas till pensionsmyndigheten, som har att insända handlingarna till socialdepartementet. Besvärstiden är densamma som vid besvär över lokalt organs beslut. Talan mot beslut i annat ärende än som avses i 40 § TPL — angående registrering av kollektivavtal — får fullföljas endast om pensionsmyndigheten lämnar tillstånd därtill. Sådant tillstånd skall lämnas där vid ärendets behandling inom pensionsmyndigheten uttalats avvikande mening, när myndigheten finner fråga i vilken grad den försäkrades arbetsförmåga är nedsatt vara tveksam och tillika av stor betydelse ur ekonomisk synpunkt eller då fråga är om tillämpning av påföljdsbestämmelse. Föreligger inte något av nu uppräknade fall, skall dock talan dessutom kunna fullföljas när myndigheten finner skäl föreligga att bevilja tillstånd.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 100 till 1959 års vårriksdag, vilken proposition ligger till grund för TPL, har förutsatts att den nya lagstiftningen kompletteras på en del punkter, främst beträffande förtids- och familjepensionerna.

Uppgiften att bestämma den pensionsgrundande inkomsten åvilar de lokala skattemyndigheterna (i Stockholm överståthållarämbetet). Bestämmelserna härom återfinns i *förordningen den 18 december 1959 (nr 551) angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension.*

Den som är missnöjd med beslut enligt förordningen ifråga äger klaga hos riksförsäkringsanstalten. Besvären skall ingivas eller insändas till den myndighet, vars beslut överklagats. Myndigheten har att med eget yttrande översända handlingarna i ärendet till riksförsäkringsanstalten. Den omständigheten att besvären ingivits eller insänts direkt till anstalten utgör ej hinder för besvärens prövning.

Klagan över riksförsäkringsanstaltens beslut föres hos försäkringsrådet genom besvär, vilka skall ha inkommit till rådet inom en månad efter det klaganden erhållit del av beslutet. Försäkringsrådets beslut får ej överklagas.

Reglerna om debitering och uppbörd av arbetsgivaravgifter återfinns i *förordningen den 18 december 1959 (nr 552) angående uppbörd av avgifter enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension m. m.*

Uppgiften att beräkna arbetsgivaravgift, varmed förstås avgift från arbetsgivare enligt TPL, bidrag från arbetsgivare jämlikt SFL och lagen om moderskapshjälp samt avgift för obligatorisk försäkring i riksförsäkringsanstalten enligt YFL jämte tilläggsavgift enligt 39 § sistnämnda lag och avgiftstillägg jämlikt 14 § lagen angående omreglering av vissa ersättningar enligt olycksfallsförsäkringslagen ävensom avgift enligt förordningen angående byggnadsforskningsavgift åvilar riksförsäkringsanstalten.

Anstalten har jämväl att debitera och uppbära berörda arbetsgivaravgift i den mån den uppgår till visst högre belopp. Övriga arbetsgivaravgifter ävensom den tilläggspensionsavgift, som den försäkrade själv har att erlägga, debiteras och uppbäres i samband med slutlig skatt i enlighet med vad som stadgas i uppbördsförordningen.

Klagan över riksförsäkringsanstaltens beslut föres hos försäkringsrådet genom besvär, vilka skall ha inkommit till rådet senast inom en månad efter det klaganden erhållit del av beslutet. Försäkringsrådets beslut får ej överklagas.

För visst beslut enligt förordningen ifråga gäller en annan instansordning än den nu angivna. Sålunda skall beslut om sådan omdebitering av slutlig eller tillkommande skatt, som föranledes av att tilläggspensionsavgift ej erlagts inom föreskriven tid, överklagas i den ordning 85 § 1 mom. och 86 § uppbördsförordningen stadgar. Enligt sagda paragrafer i uppbördsförordningen överklagas lokal skattemyndighets beslut hos länsstyrelsen och länsstyrelsens beslut hos kammarrätten. Klagan över kammarrättens utslag må föras i regeringsrätten. Genom att uppbörden av vissa arbetsgivaravgifter och av tilläggspensionsavgifter knutits till skatteuppbörden, kan uppbördsförordningens besvärsbestämmelser även i andra hänseenden bli tillämpliga på lokal skattemyndighets beslut rörande dessa avgifter.

Sjukförsäkringen

Den allmänna sjukförsäkringen regleras genom *lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring (SFL)*. Försäkringen avser att vid sjukdom bereda sjukhjälp i form av dels ersättning för utgifter för sjukvård (sjukvårdsförsäkring) och dels en för dag beräknad ersättning i penningar (sjukpenningförsäkring). Försäkringen är dels obligatorisk, dels frivillig. På grund av den obligatoriska försäkringen utgives även moderskapshjälp enligt vad därom stadgas i *lagen den 21 maj 1954 (nr 266) om moderskapshjälp*.

Försäkringen sker i allmän sjukkassa. För sjukkasseorganisationen redogöres närmare i kapitel 5. Riksförsäkringsanstalten är tillsynsmyndighet

för de allmänna sjukkassorna. För anstaltens organisation redogöres i kapitel 7.

Varje svensk medborgare, som är bosatt i riket, skall från och med kalendermånaden efter den, varunder han fyllt 16 år, vara försäkrad genom medlemskap i allmän sjukkassa. Detsamma gäller den, som ej är svensk medborgare, under förutsättning att han är såväl bosatt som mantalsskriven i riket. Vissa begränsade undantag från försäkringsplikten har stadgats, bl. a. i fråga om dem, som åtnjutit sjukhusvård under 730 dagar, så länge vården därefter pågår.

Varje sjukkassemedlem är sjukvårdsförsäkrad. Medlems sjukvårdsförsäkring omfattar i regel även hans här i riket bosatta barn, adoptivbarn och fosterbarn, som är under 16 år. Sjukvårdsförsäkringens förmåner utgöres av ersättning för utgifter för läkarvård och sjukhusvård ävensom i samband därmed företagna resor. Läkarvården ersättes med 3/4 av den försäkrades utgifter för vården, dock högst med 3/4 av belopp, som för vården upptagits i en av Kungl. Maj:t fastställd taxa. Såsom utgifter för läkarvård anses i viss begränsad utsträckning även utgifter för tandläkarvård. Resor till och från läkare ersättes enligt huvudregeln med den del av resekostnaden, som för varje besök överstiger fyra kr. För sjukhusvård utges i allmänhet ersättning med belopp, som motsvarar avgiften på allmän sal vid hemortssjukhus. Då erforderlig vård inte kunnat beredas å hemortssjukhus eller behovet av sjukhusvården uppkommit utanför det landstingsområde eller sådan i landsting ej deltagande stad, där den sjuke är bosatt, och den sjuke med anledning härav måst intagas på annat allmänt sjukhus, utgår ersättning med belopp, som motsvarar den lägsta avgift, mot vilken vården kunnat erhållas på sjukhuset. Resa för intagning på sjukhus ersättes i princip helt, medan återresa ersättes i vad kostnaden överstiger fyra kr.

Sjukkassa äger efter tillsynsmyndighetens medgivande utge ersättning även för försäkrads kostnader för sjukgymnastik och vissa andra liknande behandlingar samt konvalescentvård.

Sjukpenningförsäkringen omfattar sjukkassemedlemmar med minst 1 200 kronors årsinkomst av förvärvsarbete samt vissa kvinnliga sjukkassemedlemmar utan sådan inkomst. Alla sjukpenningförsäkrade medlemmar är tillförsäkrade grundsjukpenning med tre kr. om dagen. Till grundsjukpenningen utgår i förekommande fall barntillägg. De medlemmar, vilkas årsinkomst av tjänst uppgår till minst 1 800 kr., är därjämte försäkrade för tilläggssjukpenning, som utgår med varierande belopp, beroende på vilken sjukpenningklass medlemmen placerats i på grund av den för honom beräknade årsinkomsten av tjänst. Högsta tilläggssjukpenning är 17 kr. och lägsta en kr. Efter 180 dagar sker viss reduktion av sjukpenningen, dock inte i de lägsta klasserna. Under tid för sjukhusvård utbytes sjukpenningen mot hempenning. Denna motsvarar sjukpenningen minskad med tre kr. dock med högst hälften av sjukpenningens belopp.

Det ankommer på vederbörande sjukkassa att besluta, huruvida medlem skall vara sjukpenningförsäkrad, och, om så finnes vara fallet, placera honom i den sjukpenningklass han skall tillhöra. Kassan skall, när det kommit till dess kännedom att medlems årsinkomst av tjänst eller annat förvärvsarbete undergått ändring av betydelse för sjukpenningförsäkringen, utan dröjsmål meddela det beslut, som därav påkallas.

Inom sjukpenningförsäkringen gäller vissa bestämmelser om karenstid. I regel utgår sålunda inte sjukpenning (hempenning) förrän sjukdomen varat tre dagar.

Sjukhjälpstiden, dvs. den längsta tid för vilken sjukpenning och ersättning för sjukhusvård kan utgå, omfattar i regel 730 dagar vid varje sjukdom. Den som fyllt 67 år eller åtnjuter folkpension i form av invalidpension eller sjukbidrag äger dock för tid efter utgången av den månad, då han uppnått nämnda ålder eller börjat uppbära folkpensionen, vid varje sjukdom åtnjuta sjukhjälp som nyss nämnts för högst 180 dagar, sjukpenning likväl för högst 90 dagar.

Den obligatoriska sjukpenningförsäkringen kompletteras av frivillig sjukpenningförsäkring. Medlemmar, som åtnjuter inkomst av annat förvärvsarbete än tjänst, kan genom frivilliga avgifter försäkra sig för erhållande av ett tillägg till den obligatoriska sjukpenningen. Även vissa kvinnliga sjukkassemedlemmar, som saknar eller har endast ringa inkomst av förvärvsarbete, kan förskaffa sig sådant tillägg. Frivillig sjukpenningförsäkring kan också tecknas av studerande. En frivillig försäkring finnes också för vissa förutvarande medlemmar av erkända sjukkassor enligt *lagen den 17 december 1954 (nr 774) med särskilda bestämmelser om frivillig sjukpenningförsäkring i allmän sjukkassa.*

Sjukförsäkringen är samordnad med yrkesskadeförsäkringen. Samordningen innebär, att yrkesskadade under viss tid, den s. k. samordningstiden, erhåller sjukhjälpen från allmän sjukkassa enligt reglerna i SFL. Först efter samordningstidens utgång utgår ersättningen från yrkesskadeförsäkringen. Samordningstiden omfattar som regel tiden fr. o. m. den dag, då yrkesskadan inträffade, t. o. m. 90:e dagen därefter.

Den obligatoriska sjukförsäkringen finansieras genom sjukförsäkringsavgifter, arbetsgivarbidrag och statsbidrag.

För de allmänna sjukkassornas medlemmar föreligger i princip skyldighet att erlägga avgifter dels för sjukvårdsförsäkringen, dels för försäkringen för grundsjukpenning och dels för försäkringen för tilläggssjukpenning. Avgifterna, som fastställes av tillsynsmyndigheten efter vederbörande kassas hörande, skall var för sig vara så avvägda, att de i förening med andra för ifrågavarande del av sjukkasseverksamheten tillgängliga medel kan antagas förslå till infriande av förfallna utfästelser, förvaltningskostnader och övriga utgifter ävensom till erforderlig fondbildning. Avgifterna för sjukvårdsförsäkringen skall tillika förslå till de utgifter för läkemedel, som enligt

vad statsmakterna därom särskilt förordnar skall åvila kassorna. Sjukförsäkringsavgifterna upptages i samband med uppbörden av de allmänna skatterna.

Arbetsgivarna bidrar till kostnaderna för sjukvårdsförsäkringen och försäkringen för tilläggssjukpenning. Bidraget skall för varje kalenderår utgöra, till sjukvårdsförsäkringen 0,25 procent och till försäkringen för tilläggssjukpenning 0,85 procent av den lön i penningar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad, som arbetsgivaren under året utgivit till sådana hos honom anställda arbetstagare, vilka är obligatoriskt försäkrade enligt YFL. Vid bidragsberäkningen tages inte hänsyn till arbetstagares lön i vad denna överstiger 15 000 kr. för år räknat.

Statsbidragen utgår i form av sjukhjälpsbidrag, medlemsbidrag, avgiftslindringsbidrag och avgiftsersättningsbidrag. Dessa statsbidragsformer beröres utförligare i kapitel 5.

Enligt lagen om moderskapshjälp utgives ersättning för förlossningsavgifter samt moderskapspenning.

Till förlossningsutgifter hänföres utgifter för läkarvård, som är erforderlig vid förlossning annorstädes än å förlossningsanstalt, ävensom utgifter för vård å förlossningsanstalt och för resor till och från sådan anstalt. Moderskapspenning utgår i form av grundpenning, vilken under vissa villkor förhöjes genom barntillägg, och i form av tilläggspenning, som i regel utgår till kvinnor som är försäkrade för tilläggssjukpenning enligt SFL. Tilläggspenning utgår med samma belopp, som kvinnan äger uppbära i tilläggssjukpenning för de första 90 dagarna av en och samma sjukperiod.

Vid bestämmande av sjukförsäkringsavgift, som medlem i allmän sjukkassa är pliktig att erlägga för den obligatoriska sjukförsäkringen, skall avgift för sjukvårdsförsäkringen avse jämväl ersättning för förlossningsutgifter, avgift för försäkringen för grundsjukpenning avse jämväl grundpenning med barntillägg samt avgift för försäkringen för tilläggssjukpenning avse jämväl tilläggspenning.

Till kostnaderna för tilläggspenning utgår bidrag från arbetsgivare med 0,04 procent av den lön, som arbetsgivaren under året utgivit till hos honom anställda arbetstagare. I övrigt skall beträffande dessa bidrag tillämpas vad som gäller om arbetsgivarbidrag till försäkringen för tilläggssjukpenning enligt SFL.

Till vissa av de allmänna sjukkassornas utgifter för moderskapshjälp utgår statsbidrag.

Förmåner enligt *förordningen den 4 juni 1954 (nr 519) angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel* är i finansiellt hänseende knutna till sjukförsäkringen. Förmånerna lämnas i samband med läkemedelsinköp å apotek men kostnaderna bestrides, bortsett från ett mindre statsbidrag, av sjukkassorna.

Av sjukkassorna handlägges även vissa ärenden enligt *lagen den 18 maj 1956 (nr 293) om ersättning åt smittbärare.*

Besvär över allmän sjukkassas beslut i ärende rörande försäkring enligt SFL skall föras hos riksförsäkringsanstalten. Detsamma gäller sjukkassas beslut i de ärenden enligt annan lagstiftning, som ankommer på sjukkassa att handlägga. Även tvister mellan kassor rörande tolkning eller tillämpning av berörd lagstiftning skall på yrkande av någon av kassorna avgöras av anstalten.

Mot riksförsäkringsanstaltens beslut må talan fullföljas endast om anstalten lämnat tillstånd därtill. Sådant tillstånd skall lämnas där någon av dem, som inom anstalten deltagit i behandlingen av ärendet, uttalat avvikande mening, eller om anstalten finner ärendet vara av synnerlig betydelse för part. Besvären skall ha inkommit till socialdepartementet eller, i fråga om ärende enligt lagen om ersättning till smittbärare, till inrikesdepartementet inom en månad efter det klaganden erhållit del av beslutet. Ärendena avgöres av Kungl. Maj:t i statsrådet.

Yrkesskadeförsäkringen

Yrkesskadeförsäkringen regleras i främsta rummet av *lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring (YFL).* I fråga om vissa äldre olycksfall gäller alltjämt lagarna den 5 juli 1901 (nr 39) angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete och den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar. Vid sidan av nu nämnda lagar har utfärdats ett antal specialförfattningar angående försäkring eller ersättning för olycksfall eller sjukdom, av vilka kan nämnas förordningen den 2 juni 1950 (nr 261) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

Yrkesskadeförsäkringens förmåner avser läkarvård, tandläkarvård, sjukhusvård, resor, läkemedel och särskilda hjälpmedel ävensom sjukpenning, invalidlivränta, efterlevandelivränta och begravningshjälp. Såväl sjukpenning som livränta är till storleken beroende av den skadades årliga arbetsförtjänst, vilken inte får beräknas till lägre belopp än 1 200 kr. eller till högre belopp än 15 000 kr. Sjukpenningskalan anknyter till den för sjukförsäkringen gällande, vilket innebär att hel sjukpenning utgör lägst tre och högst 20 kr. om dagen. Sjukpenningen förhöjes i förekommande fall med barntillägg och utbytes vid sjukhusvistelse mot hempenning. Såväl sjukpenningen som livräntan kan i vissa fall förhöjas med vårdbidrag. Storleken av livränta beror, förutom av årsinkomsten, av invaliditetsgraden. Högsta invalidlivränta är 11 000 kr. om året såvitt angår tid före 67-årsåldern.

Yrkesskadeförsäkringen är under viss tid samordnad med sjukförsäkringen. Detta innebär att personer, som är både sjukförsäkrade och yrkesskadeförsäkrade, vid yrkesskada får ersättning från yrkesskadeförsäkringen först sedan samordningstiden gått till ända. Under samordningstiden utgår sjukhjälp från allmän sjukkassa enligt SFL:s regler på samma sätt som vid sjukdom i allmänhet. Samordningstiden omfattar tiden till och med 90:e dagen efter den då yrkesskada inträffade. Om skadan medför rätt till livränta, upphör samordningstiden senast den dag livränterätten inträder.

Yrkesskadeförsäkringen är väsentligen en obligatorisk försäkring men till densamma finnes knuten en frivillig försäkring. Den obligatoriska försäkringen finansieras genom arbetsgivaravgifter, vilka skall beräknas efter försäkringstekniska grunder med beaktande av arbetets farlighet och till de särskilda förhållanden, under vilka det bedrives.

På grund av särskild lagstiftning är vissa ersättningar enligt äldre författningar omreglerade till beloppet. Kostnaderna härför täckes genom proportionella tillägg till arbetsgivarnas yrkesskadeförsäkringsavgifter.

Yrkesskadeförsäkringen meddelas av *riksförsäkringsanstalten* och nio för ändamålet bildade *ömsesidiga försäkringsbolag*. Dessa bolag, för vilka Kungl. Maj:t fastställt bolagsordning, är Arbetsgivarnes ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolag, Ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolaget Land och Sjö, Svenska Lantbrukarnas olycksfallsförsäkringsbolag, ömsesidigt, Olycksfallsförsäkringsbolaget Mercur, ömsesidigt, Industriföreningen i Norrköping för ömsesidig försäkring, Östergötlands ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolag Egid, Byggmästarnas ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolag, Sveriges Bokindustriers försäkringsbolag, ömsesidigt, och Folksam — ömsesidig yrkesskadeförsäkring. Försäkringsärenden, där ersättning utgår av statsmedel, handlägges enbart av riksförsäkringsanstalten. För dess organisation redogöres närmare i kapitel 7.

Den som är missnöjd med försäkringsinrättnings beslut i ärende enligt YFL och därmed närbesläktade författningar äger klaga hos *försäkringsrådet* genom besvär, som skall ha inkommit till rådet senast inom en månad efter det klaganden erhållit kännedom om beslutet. Den som önskar ändring i allmän föreskrift, som meddelats av riksförsäkringsanstalten, äger göra ansökan härom hos rådet. Ändå att klagan inte förts eller ansökan inte gjorts, äger försäkringsrådet upptaga försäkringsinrättnings beslut till prövning. Försäkringsrådet må ock när skäl därtill prövas föreligga, på ansökan av den skadade besluta, att livränta eller del därav eller livränta för viss tid skall utbytas mot ett engångskapital. I övrigt åligger det försäkringsrådet att med uppmärksamhet följa försäkringens tillämpning och utveckling.

Enär försäkringsrådets organisation inte närmare beröres i de följande kapitlen lämnas i detta sammanhang en redogörelse härför.

Försäkringsrådets organisation och verksamhet regleras genom 44 § YFL,

lagen den 29 juni 1917 (nr 466) om försäkringsrådet och den av Kungl. Maj:t fastställda arbetsordningen för försäkringsrådet av den 21 mars 1947.

Enligt lagen om försäkringsrådet skall rådet bestå av minst sju ledamöter. Två av dem skall representera arbetsgivare och två arbetare. Dessa fyra ledamöter jämte tre suppleanter för envar av dem förordnas av Konungen för två år i taget. Förslag till ledamöter och suppleanter, som skall representera arbetsgivarna, må avgivas av förening av arbetsgivare med minst etthundra medlemmar och förslag till ledamöter och suppleanter, som skall representera arbetarna, av förening av arbetare med minst tiotusen medlemmar. Förslag till representanter för arbetsgivarna och arbetarna må även avgivas av det eller de landsting, som Kungl. Maj:t bestämmer, samt av korporation eller förening, som Kungl. Maj:t efter framställning av försäkringsrådet finner böra tillerkännas rätt att avgiva sådant förslag.

Förslag till representanter för arbetsgivarna brukar lämnas av Svenska arbetsgivareföreningen och för arbetarna av Landsorganisationen. Kungl. Maj:t är inte bunden att vid utseende av representanter hålla sig inom de avgivna förslagen.

Arbetsgivar- och arbetarrepresentanterna fullgör vanliga domarfunktioner. De är alltså inte representanter i den meningen, att de skall tillvarataga arbetsgivar- resp. arbetarorganisations- eller deras medlemmars intressen.

Övriga ledamöter, varav en skall vara rådets chef, utnämnes omedelbart av Kungl. Maj:t. Minst två av dem skall vara lagkunniga och ha fullgjort vad författningarna föreskriver för dem som må nyttjas i domarämbeten.

I rådet tjänstgör sedan den 1 juli 1960 såsom ledamöter en ordförande (chef) i lönegrad Bo 6, ett försäkringsråd (avdelningsordförande) i lönegrad Bo 1 med ett tilläggsarvode om 1 800 kr., ytterligare två försäkringsråd i lönegrad Bo 1, två assessorer i lönegrad Ao 25, samtliga jurister, samt två representanter för arbetsgivarna och två representanter för arbetarna ävensom tre medicinskt sakkunniga ledamöter. Rådet arbetar sedan den 1 januari 1960 på två avdelningar.

Inom varje avdelning avgöres ärendena av fem ledamöter men kan avgöras av fyra, där de är om slutet ense. I vissa ärenden deltar medicinskt sakkunnig ledamot i stället för juristledamot.

I viktigare ärende eller om avdelning finner att mening råder som avviker från rättsgrundsats eller lagtolkning, som förut varit av rådet antagen, skall ärendet avgöras av rådet i plenum. I plenum skall enligt lagen om försäkringsrådet deltaga minst sju ledamöter, av vilka två skall vara representanter för arbetsgivarna och två för arbetarna samt av de övriga minst två vara lagfarna.

Ärende som försäkringsrådet handlägger på avdelning utredes och föredrages av förste byråsekreterare. Antalet sådana föredragande skall för närvarande vara fem, vilka är placerade i lönegrad A 23. Till plenum hänskjutna ärenden föredrages av försäkringsråd.

Arbetslöshetsförsäkringen

Arbetslöshetsförsäkringen är den enda socialförsäkring, som ej är obligatorisk. Den administreras av för olika yrkesområden upprättade arbetslöshetskassor, vilka uppbyggts på de fackliga organisationernas kollektiv.

Arbetslöshetskassorna är självständiga juridiska personer med egen styrelse, bokföring och finansförvaltning och med egna revisorer. I administrativt hänseende förekommer ett nära samarbete mellan arbetslöshetskassa och vederbörande fackförbund. Man har således gemensam avgiftsuppbörd, medlemsbok, matrikelföring o. s. v.

För att en arbetslöshetskassa skall komma i åtnjutande av statsbidrag kräves att den är registrerad som understödsförening och godkänd såsom erkänd arbetslöshetskassa av kassans tillsynsmyndighet, som är arbetsmarknadsstyrelsen.

Vid årsskiftet 1959/60 omfattade arbetslöshetsförsäkringen ca 1 332 000 försäkrade, fördelade på 47 erkända arbetslöshetskassor.

Reglerna för arbetslöshetskassa och dess handhavande av arbetslöshetsförsäkringen regleras huvudsakligen i *förordningen den 14 december 1956 (nr 629) om erkända arbetslöshetskassor.* Arbetslöshetsförsäkringen är i princip avsedd allenast för anställda. Enligt huvudregeln betalas avgift till försäkringen endast för tid, då avlönat arbete för annans räkning utföres utanför hemmet. Vissa möjligheter att tillhöra försäkringen finns även för självständiga företagare och hemarbetare.

Förmånerna på grund av arbetslöshetsförsäkringen utgöres av daghjälp och familjetillägg. Daghjälpen utgår med högst 20 kr. om dagen. Familjetillägget utgöres av make- eller husföreståndarinnetillägg, som är två kr. per dag, och barntillägg, som utgår med likaledes två kr. om dagen för varje barn under 16 år. Arbetslöshetskassa äger även utgiva hjälp till rese- och flyttningskostnader för tillträde av anställning på annan ort. Vissa överförsäkringsbestämmelser förhindrar att ersättningen överstiger viss del av den försäkrades normala dagsinkomst.

Ersättningstiden må inte överstiga 156 dagar under ett försäkringsår (1/9—31/8). Med tillsynsmyndighetens medgivande kan dock denna tid utsträckas till högst 210 dagar. För den som fyllt 67 år begränsas ersättningen vanligen till 78 dagar.

För att vara ersättningsberättigad enligt förordningen om erkända arbetslöshetskassor erfordras att man är arbetslös, arbetsför och i övrigt oförhindrad att taga arbete. Vederbörande skall vidare vara anmäld som arbetssökande hos den offentliga arbetsförmedlingen och ha uppfyllt vissa avgiftsvillkor.

Den som är självförvållat arbetslös, dvs. den som frivilligt utan giltig anledning lämnat sitt arbete eller misskött arbetet, så att han blivit uppsagd,

eller som avvisat erbjudet lämpligt arbete, avstänges från ersättning under 4 veckor.

Ersättning enligt förordningen i fråga utgår ej till den som är indragen i konflikt på arbetsmarknaden.

Arbetsmarknadsstyrelsen är, som ovan nämnts, tillsynsmyndighet för de erkända arbetslöshetskassorna. Det är dock ej styrelsen i dess ordinarie sammansättning, som fullgör tillsynsmyndighetens uppgifter. I stället handlägges dessa av en särskild delegation inom styrelsen, arbetslöshetsförsäkringsdelegationen. Denna består av arbetsmarknadsstyrelsens chef och souschef samt tre av Kungl. Maj:t utsedda representanter för arbetslöshetskassorna. De löpande ärendena handlägges på en särskild byrå inom arbetsmarknadsstyrelsen, försäkringsbyrån. Denna är uppdelad på tre sektioner, en administrativ, en försäkringsteknisk-statistisk och en inspektions- och instruktionssektion. Det åligger tillsynsmyndigheten att tillhandagå arbetslöshetskassa med råd och upplysningar samt att övervaka att kassan bedriver sin verksamhet i enlighet med ovannämnda förordning och lagen om understödsföreningar. Sålunda kan tillsynsmyndigheten meddela kassa anvisning, därest kassan bryter mot givna bestämmelser. Vägrar kassa att följa given anvisning kan statsbidraget helt eller delvis indragas eller erkännandet återkallas.

Arbetslöshetskassas beslut kan inte överklagas besvärsvägen. Ovannämnda förordning saknar nämligen besvärsinstitut. Den som är missnöjd med kassans beslut i ett ärende har emellertid möjlighet att få detta prövat av arbetsmarknadsstyrelsen. Styrelsens beslut kan överklagas genom besvär hos Kungl. Maj:t. Besvären avgöres av regeringsrätten.

Arbetslöshetsförsäkringen finansieras genom avgifter från de försäkrade och genom statsbidrag. Härtill kommer vissa ränteinkomster från fonderade överskottsmedel.

KAPITEL 4

Yrkesskadeförsäkringsfrågan

Yrkesskadeförsäkringen är vår äldsta obligatoriska socialförsäkring. Före år 1901 var arbetsgivare ersättningspliktig gentemot arbetstagare, som skadats i hans tjänst, endast i sådana fall, då förutsättningarna för skadestånd enligt sjätte kapitlet strafflagen förelåg. I fråga om industrien m. fl. verksamheter antogs år 1901 en lag om ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, genom vilken arbetsgivare ålades viss ersättningsskyldighet, då hos honom anställd arbetstagare skadades i arbetet. Arbetsgivaren kunde fritaga sig från denna skyldighet genom att teckna försäkring i riksförsäkringsanstalten, enskilt bolag eller av arbetsgivare bildade försäkringsföreningar.

Genom en lag år 1916 om försäkring för olycksfall i arbete gjordes sådan försäkring obligatorisk för arbetsgivare inom alla verksamhetsområden. Genom lagen gavs även möjligheter till frivillig försäkring för vissa arbetare, som var undantagna från den obligatoriska försäkringen, samt till försäkring för olycksfall utom arbete. I anslutning till nu nämnda lag tillkom år 1929 en lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar.

I fråga om kroppsskada ådragen under militärtjänstgöring stadgades genom en förordning av år 1909, vilken sedermera avlösts av förordningar av år 1927 och år 1950, att ersättning skulle utgå av statsmedel. Handhavandet av arbetet med militärskador har anförtrotts riksförsäkringsanstalten. Denna utger även enligt särskilda förordningar ersättningar bl. a. i anledning av kroppsskada, ådragen under vistelse å anstalt, under tjänstgöring i civilförsvaret och under verksamhet vid brandsläckning ävensom ersättningar på grund av olycksfall, som till följd av krigsåtgärd drabbar sjömän, fiskare m. fl.

Den 1 januari 1955 ersattes 1916 års lag om försäkring för olycksfall i arbete och 1929 års lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar med YFL. Genom denna lag och den samtidigt ikraftträdda SFL samordnades sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna på sådant sätt, att vid yrkesskada och yrkessjukdom ersättningsskyldighet i fråga om de första 90 dagarna efter försäkringsfallet övertogs av sjukförsäkringen. Härigenom har antalet skadefall, som reglerats av yrkesskadeförsäkringen, reducerats högst avsevärt.

Såsom framgår av redogörelsen i kapitel 3 meddelas yrkesskadeförsäkring av riksförsäkringsanstalten och nio för ändamålet inrättade ömsesidiga försäkringsbolag.

Inför samordningen av sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna uppdrogs åt f. landshövdingen Karl Levinson att utreda frågan angående det administrativa handhavandet av yrkesskadeförsäkringen samt tillsynen över sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna m. m. Utredningsmannen framlade resultaten av sitt utredningsarbete i ett den 9 november 1953 dagtecknat betänkande (stencilerat). I betänkandet upptogs bl. a. frågan om en centralisering av yrkesskadeförsäkringen till en enda anstalt. Utredningsmannen förordade, att med ytterligare utredning i frågan finge anstå till dess någon tids erfarenhet vunnits rörande de av samordningen mellan sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna betingade förändringarna i yrkesskadeförsäkringsorganisationen.

Centraliseringsfrågan uppmärksammades i Kungl. Maj:ts proposition nr 208 till 1954 års riksdag i fråga om det administrativa handhavandet av sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna, m. m. I denna fråga anförde föredragande departementschefen följande.

Utredningsmannen har övervägt, huruvida icke yrkesskadeförsäkringen bör centraliseras till en enda, statlig anstalt. För en sådan åtgärd talar enligt utredningsmannens mening det förhållandet, att yrkesskadeförsäkringens totala arbetsbörda i fortsättningen förmodligen kommer att rymmas inom en försäkringsanstalt av mindre mått än den nuvarande riksförsäkringsanstalten. Avsevärda förenklingar bör vid en centralisering kunna ernås i fråga om vissa arbetskrävande uppgifter, exempelvis tariffering, debitering och uppbörd, vartill kommer att möjligheter skapas att tillvarataga alla stordriftens fördelar. Vidare framhålles, att samarbetet mellan sjukkassorna och yrkesskadeförsäkringens bärare kompliceras om sjukkassorna i sina med samordningen sammanhängande uppgifter skall ha att göra med flera försäkringsinrättningar. För ett beslut i centraliseringsfrågan erfordras emellertid ytterligare utredningar rörande åtskilliga betydelsefulla problem. Då därtill en centralisering icke kan genomföras i alltför brådstörtat tempo, stannar utredningsmannen vid att föreslå, att det nuvarande systemet tills vidare skall bibehållas och att centraliseringsfrågan skall prövas först efter ytterligare utredning, vilken bör komma till stånd, sedan någon tids erfarenhet vunnits rörande samordningen.

I remissvaren förekommer ett direkt avvisande av centraliseringstanken endast i yttrandena från socialförsäkringsbolagens förening och svenska arbetsgivareföreningen. Som argument har huvudsakligen framförts, att konkurrensen mellan försäkringsinrättningarna främjar en effektivare service gentemot de skadade, ett ökat arbetarskydd och en rättvisare avvägning av premiebördan mellan försäkringstagarna. Vidare anser man sig vid jämförelse mellan riksförsäkringsanstaltens och bolagens administrationskostnader ha funnit, att yrkesskadeförsäkringens administration är mera kostnadskrävande i statlig än i enskild regi.

Fem statliga myndigheter, däribland försäkringsrådet, ansluter sig till utredningsmannens förslag, medan däremot sju remissorgan anser sig redan på detta stadium kunna förorda centralisering. Bland centraliseringens förespråkare märkes landsorganisationen och TCO, svenska sjukkasseförbundet, försäkringsinspektionen och riksförsäkringsanstalten. De båda sistnämnda myndigheterna har lämnat väsentliga bidrag till argumenteringen i centraliseringsfrågan. — — —

För egen del vill jag anföra följande beträffande de anförda argumenten mot en centralisering.

Vad beträffar bolagens verksamhet i skadeförebyggande syfte bör framhållas, att sådan verksamhet bedrives även inom riksförsäkringsanstalten. Det torde icke kunna göras gällande, att anstaltens arbete i detta hänseende varit av mindre betydelse för sitt syfte än bolagens. Det är riktigt, att arbetarskyddet stimuleras av de möjligheter som föreligger att erhålla speciella förmåner i premiesättningen vid lägre olycksfallsfrekvens. Samma möjligheter föreligger emellertid för riksförsäkringsanstaltens försäkringstagare. Premiesättningen skall nämligen enligt olycksfallsförsäkringslagen — och detsamma gäller enligt den föreslagna nya yrkesskadeförsäkringslagen — ske efter försäkringstekniska grunder. Då likväl frågan om en mindre detaljrik differentiering i premiesättningen, såsom av det följande framgår, kan komma att spela en viss roll vid den framtida prövningen av centraliseringsfrågan, finner jag det angeläget att här framhålla, att tyngdpunkten i den offentliga arbetarskyddsverksamheten bör ligga hos arbetarskyddsverket och att det torde kunna förväntas, att den under dess ledning bedrivna verksamheten efter hand ytterligare effektiviseras. I vart fall bör arbetarskyddssynpunkterna icke stå hindrande i vägen för en omläggning av yrkesskadeförsäkringens administration.

— —

Av vad jag här anfört framgår, att jag på väsentliga punkter inte anser mig kunna godtaga de argument som framförts mot en centralisering. Det finns all anledning att antaga, att de totala kostnaderna för försäkringens administration kommer att sjunka om en koncentration genomföres. Ytterligare kostnadsminskningar skulle åstadkommas om man tillvaratager de möjligheter till förenklingar i vissa avseenden, som en monopolisering kan antagas medföra. Jag tänker härvid på bl. a. bestämmandet och uppbörden av avgifterna samt statistikarbetet.

Emellertid är centraliseringsfrågan — såsom utredningsmannen framhållit — förenad med så många problem av skiftande natur, att något ställningstagande icke rimligen kan ske utan ytterligare utredning. Jag ansluter mig därför till utredningsmannens förslag, att någon ändring i det nuvarande systemet icke f. n. skall företagas. I stället bör förevarande spörsmål tagas upp till förnyad utredning, sedan man vunnit en viss erfarenhet av samordningens inverkan på yrkesskadeförsäkringsinrättningarnas verksamhet. — — —

Med utgångspunkt från vad jag nu anfört finner jag, att frågan om en ändring av företagsformen för den statliga yrkesskadeförsäkringen icke bör avgöras nu. Detta spörsmål torde komma att behandlas av 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna.

Statsutskottet, vars utlåtande i ärendet (nr 194/1954) godkändes av riksdagen, anslöt sig till departementschefens uppfattning i hithörande frågor, därvid förutsattes, att centraliseringsspörsmålet skulle bli föremål för ny utredning sedan någon tids erfarenhet vunnits av samordningens inverkan på försäkringsinrättningarnas verksamhet.

Genom samordningen har som förut nämnts antalet skaderegleringar reducerats kraftigt. Antalet yrkesskador, som reglerades av försäkringsinrättningarna, uppgick år 1954 till 279 546. Skaderegleringsfallen var år 1958 allenast 16 005, varav 8 993 hos riksförsäkringsanstalten och 7 012 hos de ömsesidiga bolagen. Försäkringsinrättningarnas arbetsuppgifter har dock inte nedgått i proportion till minskningen av antalet ärenden, eftersom liv-

räntefallen, vilka är de mest arbetskrävande av yrkesskadorna, alltjämt regleras av försäkringsinrättningarna.

Nuvarande antal ömsesidiga bolag är detsamma som före samordningens genomförande. Antalet befattningshavare hos bolagen, som år 1953 utgjorde omkring 265, har nedgått och uppgick år 1959 till ca 170. År 1959 fanns hos bolagen 803 ombud, av vilka 88 var yrkesfältmän.

Som riksförsäkringsanstaltens ombud vid handläggning av ärenden rörande yrkesskadeförsäkringen anlitas i viss utsträckning de allmänna sjukkassorna. Kassorna uppbär inte någon ersättning härför.

År 1954 hade 595 000 arbetsgivare försäkrat sina arbetstagare, sammanlagt 1 408 000 årsarbetare, hos riksförsäkringsanstalten. Av antalet årsarbetare hänförde sig 828 158 till arbetsgivare med minst fem anställda (s. k. större arbetsgivare). Samma år hade 69 000 arbetsgivare försäkrat sina arbetstagare, 953 000 årsarbetare, hos de ömsesidiga bolagen. Av dessa årsarbetare hänfördes 875 922 till de större arbetsgivarna. Uppgifterna för det senaste år, för vilket statistik föreligger — år 1958 — är inte fullt jämförbara med 1954 års, enär statistiken delvis omlagts. År 1958 uppgick antalet större arbetsgivare hos riksförsäkringsanstalten till 27 650 och hos bolagen till 17 597 under det att antalet arbetsgivare med mindre än fem anställda (s. k. mindre arbetsgivare) utgjorde hos anstalten 534 095 och hos bolagen 49 417. Hos riksförsäkringsanstalten försäkrade arbetstagare hade sagda år utfört 2 466 495 tusental arbetstimmar. De arbetstagare, som var försäkrade hos bolagen, hade samma år utfört 2 064 437 tusental arbetstimmar.

Summan av under 1958 gjorda skadeutbetalningar (andra än livräntor) och engångspremier för under året beviljade livräntor var för riksförsäkringsanstaltens del 46 milj. kr. och för bolagens 38,9 milj. kr. Siffrorna är dock inte fullt jämförbara. Anstaltens siffra för engångspremier avser sålunda ett bruttobelopp utan avdrag för gottgörelse, som influtit eller kan beräknas komma att inflyta från skadeståndsskyldiga, medan bolagens siffra avser ett nettobelopp. Ovannämnda siffror innefattar såväl obligatorisk som frivillig försäkring.

Riksförsäkringsanstaltens yrkesskadeförsäkringsfond uppgick vid 1958 års utgång till drygt 500 milj. kr. Bolagens försäkringsfonder utgjorde vid samma tidpunkt 373 milj. kr. Bolagens egna kapital uppgick då till 29 milj. kr.

Bolagens förvaltningskostnader uppgick enligt en av försäkringsinspektionen utgiven publikation »Enskilda försäkringsanstalter» för år 1958 till 5,96 milj. kr. Häri är inte inräknade bolagens bidrag till riksförsäkringsanstalten, försäkringsrådet och försäkringsinspektionen, vilka bidrag tillhopa utgjorde 1,6 milj. kr.

Det ställer sig svårt att mera exakt beräkna riksförsäkringsanstaltens förvaltningskostnader för yrkesskadeförsäkringen med hänsyn till att anstalten handhar inte endast denna försäkring utan även åtskilliga andra

arbetsuppgifter, vilka delvis ombesörjes gemensamt med arbetet för yrkesskadeförsäkringen. Enligt en inom riksförsäkringsanstalten gjord uppskattning skulle kostnaderna för närvarande kunna beräknas till cirka 4,8 milj. kr. för år. Anstalten har dock betonat osäkerheten i beräkningen. I denna siffra ingår kostnader för arbetet med den för hela yrkesskadeförsäkringen gemensamma statistiken m. fl. gemensamma uppgifter. Däremot ingår inte kostnad för uppbörd av de mindre arbetsgivarnas avgifter, vilka kostnader bestrides av det allmänna uppbördsväsendet.

Det är svårt att göra några direkta jämförelser mellan bolagens och riksförsäkringsanstaltens förvaltningskostnader. Arbetsuppgifterna avseende yrkesskadeförsäkringen är inte helt lika. Anstalten har inte heller samma sammansättning av sitt försäkringsbestånd som bolagen. Därtill kommer osäkerheten i uppskattningen av anstaltens kostnader. Av de anförda siffrorna synes därför inte kunna dragas annan slutsats än att anstaltens förvaltningskostnader inte ligger på högre nivå än bolagens.

Sammanfattningsvis torde kunna sägas att yrkesskadeförsäkringsinrättningarnas verksamhet påverkats av samordningen på sådant sätt, att skaderegleringen blivit starkt reducerad och att handläggningen av livränteärenden blivit den dominerande arbetsuppgiften.

Det synes inte sannolikt att några erfarenheter av vikt rörande verkningarna av sjuk- och yrkesskadeförsäkringarnas samordning står att vinna utöver dem som redan erhållits. Ur denna synpunkt bör hinder sålunda inte möta att upptaga centraliseringsspörsmålet till prövning.

För att belysa betydelsen av att en omläggning av yrkesskadeförsäkringsadministrationen kommer till stånd må anföras vissa synpunkter på den nuvarande administrationen.

De viktigaste arbetsuppgifterna för yrkesskadeförsäkringsinrättningarna är skadereglering och utbetalning av tillerkända ersättningar samt avgiftsberäkning, avgiftsdebitering och avgiftsuppbörd. Avgiftsuppbörden till riksförsäkringsanstalten handhaves delvis av skattemyndigheterna.

Avgiftsberäkningen präglas i avsevärd mån av konkurrensen mellan anstalten och bolagen och mellan bolagen sinsemellan. Antalet avgiftstariffer är mycket stort och likväl förekommer s. k. specialtariffering, vilken innebär att den avgift viss arbetsgivare har att erlägga beräknas under hänsynstagande till de skaderegleringskostnader, som tidigare uppkommit i hans verksamhet. Tarifferingsarbetet förutsätter att en utförlig statistik föres och medför sålunda inte obetydlig kostnad.

Avgiftsdebiteringsarbetet kompliceras, såvitt angår riksförsäkringsanstalten, av att flera försäkringsinrättningar finnes. Avgifter för yrkesskadeförsäkringen skall nämligen därstädes inte debiteras arbetsgivare, som konstateras vara försäkrade hos bolag, vilka arbetsgivare likväl skall av anstalten debiteras avgifter för tilläggspensioneringen, bidrag till sjuk- och moderskapsförsäkringarna samt i förekommande fall byggnadsforsknings-

avgifter. Detta medför olägenheter särskilt då arbetsgivare byter försäkringsinrättning.

Såvitt angår avgiftsuppbörden må konstateras att de arbetsgivare, som har yrkesskadeförsäkringen i bolag och sålunda skall erlägga avgiften härför till bolaget, har att erlägga övriga socialförsäkringsavgifter till riksförsäkringsanstalten eller tillsammans med skatterna. Detta innebär att arbetsgivaren skall erlägga avgifter åt två håll.

I fråga om skaderegleringen och utbetalningen av tillerkända ersättningar torde det för de allmänna sjukkassorna vara enklare att ha mellanhavanden med allenast en försäkringsinrättning. Den intima samordning på förmånssidan, som måste genomföras mellan socialförsäkringsgrenarna, kommer sannolikt att försvåras genom tillvaron av flera yrkesskadeförsäkringsinrättningar.

Genom konkurrensen mellan försäkringsinrättningarna uppkommer för bolagens del vissa kostnader för anskaffningsprovisioner m. m. och för anstaltens del behovet att föra särskilda anteckningar över dem som är försäkrade i bolagen.

Därest administrationen av försäkringen koncentrerades till en enda försäkringsinrättning skulle det bli möjligt att förenkla avgiftsberäkningen och avgiftsdebiteringen. Möjlighet skulle måhända yppas att av arbetsgivarna uttaga en enda socialförsäkringsavgift. Härjämte skulle statistikarbetet kunna inskränkas.

Administrativa besparingar kan sålunda antagas stå att vinna genom en centralisering av yrkesskadeförsäkringen till en enda inrättning. Det bör härvid beaktas att yrkesskadeförsäkringen finansiellt sett utgör en ringa del av socialförsäkringen men att dess nuvarande konstruktion starkt försvårar rationaliseringen av socialförsäkringen i olika avseenden.

Emellertid är frågan om yrkesskadeförsäkringens ställning inom socialförsäkringssystemet beroende av de lösningar av frågorna om samordningen mellan olika socialförsäkringsgrenar, som kan framkomma såsom resultat av det inom 1958 års socialförsäkringskommitté pågående arbetet. Det kan inte vara rationellt att vidtaga mera genomgripande förändringar av yrkesskadeförsäkringens administration i ett läge, då frågan om försäkringens materiella innehåll är föremål för omprövning.

Härtill kommer att i händelse av en centralisering av verksamheten viss ledning i fråga om sättet att lösa övergångsproblem, särskilt i fråga om personalen, kan erhållas genom statsmakternas blivande ståndpunktstagande till det av 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna framlagda betänkandet (SOU 1960: 32).

Nämnden har därför inte funnit sig böra till närmare utredning upptaga frågan om yrkesskadeförsäkringens administrativa handhavande men vill framhålla angelägenheten av att frågan härom utan dröjsmål erhåller sin lösning så snart yrkesskadeförsäkringens framtida omfattning och beskaffenhet blivit avgjord.

KAPITEL 5

Sjukförsäkringens lokala organisation

Nuvarande allmänna sjukkassor

Den allmänna sjukförsäkringen handhaves av allmänna sjukkassor, som är centralsjukkassor eller lokalsjukkassor. Av centralsjukkassor finnes två slag, för vilka begagnas fackuttrycken »stadscentralsjukkassor» och »länscentralsjukkassor».

En *stadscentralsjukkassa* skall till verksamhetsområde ha en stad, som ej deltar i landsting. Undantagsvis kan även annan stad bilda eget centralsjukkasseområde. För närvarande finnes stadscentralsjukkassor för de sex städerna utom landsting samt för ytterligare tre städer. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 15 augusti 1958 skall emellertid centralsjukkassorna för sistnämnda städer med ingången av år 1962 övergå till att vara lokalsjukkassor, varför antalet stadscentralsjukkassor kommer att vara sex fr. o. m. år 1962.

En stadscentralsjukkassa sköter helt sjukkasseverksamheten inom sitt område och har sålunda inte några anslutna lokalsjukkassor.

Verksamhetsområdet för en *länscentralsjukkassa* skall utgöras av en landstingskommun. Då särskilda förhållanden föranleder därtill må dock två landstingskommuner eller landstingskommun och stad, som ej tillhör sådan kommun, förenas till ett centralsjukkasseområde. För närvarande är i tre fall två landstingskommuner förenade till ett centralsjukkasseområde. Enligt Kungl. Maj:ts förenämnda beslut skall fr. o. m. år 1962 varje landstingskommun utgöra ett sådant område. Antalet länscentralsjukkassor skulle därmed bli 25.

En länscentralsjukkassas område är indelat i lokalsjukkasseområden.

Lokalsjukkassa skall till verksamhetsområde ha en eller flera kommuner. Antalet lokalsjukkassor uppgår för närvarande till 630, varav 344 har en kommun, 204 två kommuner, 61 tre kommuner, 16 fyra kommuner och 5 har fem kommuner som verksamhetsområde.

I SFL föreskriven tillsyn över de allmänna sjukkassorna handhaves av en för hela riket gemensam *tillsynsmyndighet,* som är riksförsäkringsanstalten.

En allmän sjukkassas angelägenheter handhaves av ombudsmöte och styrelse.

Ombud till *ombudsmöte* väljes i stadscentralsjukkassa av stadsfullmäktige i staden och i lokalsjukkassa av stads- eller kommunalfullmäktige i den eller de kommuner, som kassan omfattar. I länscentralsjukkassa utses ombuden å ombudsmöten i de till kassan anslutna lokalsjukkassorna.

Enligt av riksförsäkringsanstalten utfärdade anvisningar bör antalet ombud fastställas med hänsyn till kassastorleken och vara 30—40 i de minsta och 50—70 i de största stadscentralsjukkassorna samt 15—25 i de minsta och 45—50 i de största lokalsjukkassorna. I länscentralsjukkassa har antalet ombud ansetts böra vara ungefär två gånger antalet lokalsjukkassor inom centralsjukkassans område. Den största länscentralsjukkassan har i enlighet härmed 144 ombud.

Styrelse för centralsjukkassa skall bestå av 7—9 ledamöter, varav en utses av tillsynsmyndigheten, en av medicinalstyrelsen och en av stadsfullmäktige (stadscentralsjukkassa) eller landstinget (länscentralsjukkassa). Omfattar länscentralsjukkassas område två landstingskommuner utser vartdera landstinget en ledamot. Övriga ledamöter utses av kassans ombudsmöte.

I lokalsjukkassa skall antalet styrelseledamöter vara 5—7, varav en utses av vederbörande länscentralsjukkassas styrelse och de övriga av lokalsjukkassans ombudsmöte.

Styrelsens förvaltning och den allmänna sjukkassans räkenskaper skall granskas av *revisorer*. Årligen utses inom centralsjukkassa tre revisorer och inom lokalsjukkassa två revisorer. I centralsjukkassa utses en revisor av tillsynsmyndigheten och i lokalsjukkassa en revisor av länscentralsjukkassan. Övriga revisorer utses av vederbörande kassas ombudsmöte.

Hos varje allmän sjukkassa finnes anställd en *verkställande tjänsteman*, vilken i enlighet med kassastyrelsens anvisningar skall leda arbetet inom kassan.

Verkställande tjänsteman tillsättes och entledigas i centralsjukkassa av tillsynsmyndigheten och i lokalsjukkassa av länscentralsjukkassans styrelse. Före tillsättning eller entledigande skall yttrande inhämtas från vederbörande kassastyrelse. Annan befattningshavare hos allmän sjukkassa tillsättes och entledigas av kassans styrelse.

Hos centralsjukkassa skall erforderligt antal *förtroendeläkare* vara anställda. Förtroendeläkare tillsättes och entledigas efter kassans hörande av medicinalstyrelsen.

De allmänna sjukkassorna är *självständiga rättssubjekt*. Varje kassa har egna stadgar och ekonomiskt ansvar för den av kassan bedrivna verksamheten (självrisk).

I fråga om utgivande av förmåner är kassorna helt bundna av bestämmelser i SFL m. fl. författningar. Kassorna har visserligen tillerkänts rätt att med tillsynsmyndighetens medgivande införa vissa sjukvårdsförmåner utöver de i SFL angivna obligatoriska förmånerna men såsom av det föl-

jande framgår är kassornas bestämmanderätt i detta hänseende ganska betydelselös. Däremot har kassorna förhållandevis stor handlingsfrihet i fråga om kassornas organiserande och förvaltningen i övrigt.

En kassas självrisk tar sig närmast uttryck i att de medel, som erfordras för bestridande av kassans utgifter, måste till den del de inte täckes av statsbidrag, arbetsgivarbidrag eller eljest tillgängliga medel, tagas ut av kassans medlemmar i form av avgifter. Var och en av de nuvarande 661 allmänna sjukkassorna har därför sina särskilda sjukförsäkringsavgifter. Dessa avgifter beräknas och fastställes efter vederbörande kassas hörande av tillsynsmyndigheten. Avgifterna till den obligatoriska försäkringen upptages tillsammans med de allmänna skatterna.

Allmän sjukkassa får ej bedriva annan verksamhet än som föreskrives eller medgives i SFL. I den mån Konungen så förordnar är sådan kassa pliktig att jämväl såvitt angår andra än kassans medlemmar biträda vid handhavandet av annan statlig social försäkrings- eller understödsverksamhet. Med stöd av nämnda stadgande har de allmänna sjukkassorna ålagts att biträda riksförsäkringsanstalten vid handhavandet av försäkring enligt YFL ävensom att biträda vid handhavandet av försäkringen för allmän tilläggspension. Även vissa ärenden enligt lagen om ersättning åt smittbärare handlägges av kassorna, ehuru enligt denna lag utgiven ersättning helt bestrides av statsmedel.

Det ställer sig svårt att närmare ange kassornas rättsliga natur. Något uttalande härom finnes inte i lagstiftningens förarbeten. De tidigare erkända sjukkassorna, som omhänderhade den statsunderstödda, frivilliga sjukförsäkringen innan den allmänna sjukförsäkringen genomfördes, var privaträttsliga föreningar och underkastade understödsföreningslagens bestämmelser. De allmänna sjukkassorna har uppkommit genom en ombildning av de erkända sjukkassorna. Understödsföreningslagen är emellertid inte tillämplig på de allmänna kassorna, vilkas verksamhet helt regleras av SFL och till denna anknutna författningar. I SFL finnes också de föreningsrättsliga bestämmelserna rörande dessa kassor.

Det är uppenbart, att kassorna inte är statliga organ, ehuru de uteslutande har att ombesörja statliga förvaltningsuppgifter. Frågan om de allmänna sjukkassornas rättsliga ställning har behandlats av den för utredning rörande statstjänstemännens förhandlingsrätt m. m. tillkallade utredningsmannen, f. landshövdingen O. Ekblom, i en promemoria angående ifrågasatt ändring av 84 § sista stycket SFL. Med hänsyn till de allmänna sjukkassornas organisation och uppgifter stannade utredningsmannen närmast för att de allmänna sjukkassorna är offentligrättsliga personer, vilka får betraktas som ett slags kommuner.

Beträffande *förhållandet mellan länscentralsjukkassa och till sådan kassa anslutna lokalsjukkassor* må följande anföras.

En medlem i lokalsjukkassa är tillika medlem i den länscentralsjukkassa,

till vilken lokalsjukkassan är ansluten. Medlemmen skall sålunda erlägga sjukförsäkringsavgift till båda kassorna. I praktiken debiteras emellertid de båda kassornas avgifter gemensamt och framstår därför för medlemmen såsom en enda avgift. De debiterade avgifterna fördelas senare av riksförsäkringsanstalten mellan central- och lokalsjukkassa efter i vissa hänseenden schematiska grunder.

Försäkringsförmåner till sjukkassemedlemmarna utbetalas regelmässigt av lokalsjukkassorna. Även i övriga sjukkasseangelägenheter har medlemmarna nästan uteslutande med lokalsjukkassan att skaffa.

Det kan i korthet sägas, att en länscentralsjukkassa för sina lokalsjukkassor är riskutjämnande organ, serviceorgan och tillsynsorgan.

Då de erkända centralsjukkassorna tillkom genom 1931 års sjukkasseförordning var deras huvudsakliga uppgift att ikläda sig ansvaret för viss del av utbetalad sjukhjälp till de försäkrade. Lokalsjukkassorna var många och var ofta mycket små; medlemsantalet kunde understiga 100. Även om förmånerna var förhållandevis ringa, kunde det stora flertalet lokalsjukkassor inte vara bärkraftiga, om de skulle svara för all sjukhjälp, bl. a. sjukpenning och sjukhusvårdsersättning upp till två år. De minsta lokalsjukkassorna svarade därför för sådan sjukpenning och sjukhusvård i högst 18 dagar vid varje sjukdomsfall, större lokalkassor i högst 90 dagar. För återstående tid svarade centralsjukkassan, som också hade ansvaret för övriga sjukhjälpsutgifter i den mån de översteg i regel fyra kronor per medlem och år.

I samband med den allmänna sjukförsäkringens genomförande minskade starkt antalet lokalsjukkassor samtidigt som medlemsanslutningen kraftigt steg genom försäkringens obligatoriska karaktär. Å andra sidan höjdes förmånerna väsentligt, särskilt sjukpenningen. Det blev därför nödvändigt, att alltjämt låta länscentralsjukkassorna påtaga sig det slutliga ansvaret för en betydande del av de utgivna förmånerna för att undvika alltför kraftiga avgiftsfluktuationer. En viktig funktion för länscentralsjukkassorna är därför alltjämt att vara *riskutjämnande*.

Riskutjämningen sker enligt olika regler för olika slag av förmåner.

Av lokalsjukkassas utgifter enligt sjukvårdsförsäkringen återfår kassan $^4/_5$ av centralsjukkassan. Detta gäller dock ej utgifter för s. k. merprestationer enligt 18 § SFL, vilka utgifter helt stannar på lokalsjukkassan.

För sjukhjälp enligt den obligatoriska sjukpenningförsäkringen ansvarar lokalsjukkassa för de 90 första sjukhjälpsdagarna vid varje sjukdom men återfår $^3/_4$ av utgifterna från centralsjukkassan. För sjukpenningutgifter för tid därefter svarar centralsjukkassan ensam.

Den frivilliga sjukpenningförsäkringen är helt centralsjukkassans angelägenhet och denna kassa svarar därför för alla utgifter enligt denna försäkring.

Av utgiven ersättning för förlossningsutgifter enligt lagen om moderskapshjälp återfår lokalsjukkassan 4/5 av centralsjukkassan.

För utgiven grundpenning jämte barntillägg och tilläggspenning enligt nyssnämnda lag svarar centralsjukkassan ensam.

Centralsjukkassa svarar vidare helt för alla sjukhjälpsutgifter enligt de överenskommelser med främmande makt, som träffats jämlikt 110 § SFL och likaså för alla sjukhjälpsutgifter enligt förordningen den 29 augusti 1958 (nr 460) om sjukhjälp i vissa fall åt svenska medborgare, som icke är bosatta i riket.

Enligt kungörelsen den 3 juni 1955 (nr 404) om sjukhjälp utom riket fördelas kostnaderna för läkarvård och för sjukhusvård intill ett belopp av tre kronor för dag enligt de grunder, som i övrigt gäller beträffande sjukvårdsutgifter, medan sjukhusvårdskostnader utöver tre kronor för dag belastar centralsjukkassan.

Även i de fall länscentralsjukkassa svarar för kostnaderna för vissa förmåner utgives, såsom förut nämnts, förmånerna regelmässigt av lokalsjukkassa.

Kostnader för de läkemedelsförmåner, som lämnas i samband med läkemedelsinköp å apotek, fördelas mellan centralsjukkassorna.

Att länscentralsjukkassorna pålagts så väsentlig del av det slutliga ansvaret för förmånerna sammanhänger med, att allt statsbidrag, som beräknas i förhållande till sjukhjälpsutgifterna, och allt arbetsgivarbidrag tillkommer centralsjukkassorna.

Länscentralsjukkassa och anslutna lokalsjukkassor svarar var och en för sina förvaltningskostnader. Genom att kostnaderna för de arbetsuppgifter, som för alla lokalsjukkassors räkning utföres hos länscentralsjukkassan, fördelas på medlemmarna inom hela centralsjukkasseområdet, ernås en viss riskutjämning även i fråga om förvaltningskostnaderna.

Fördelningen av det ekonomiska ansvaret mellan länscentralsjukkassor och lokalsjukkassor kan belysas med följande preliminära uppgifter, avseende de allmänna sjukkassornas verksamhet under år 1959.

Utgifterna i hela riket för sjukhjälp och moderskapshjälp (inklusive frivillig sjukpenningförsäkring och läkemedelsförmåner) uppgick till 974 milj. kr., varav 659 milj. kr. belöpte på länscentralsjukkassor och lokalsjukkassor. Återstående 315 milj. kr. belöpte på stadscentralsjukkassor.

Av det nyssnämnda beloppet 659 milj. kr. svarade länscentralsjukkassorna för 553 milj. kr. och lokalsjukkassorna för 106 milj. kr. De statsbidrag och arbetsgivarbidrag, som hänför sig till förmånsutbetalningarna, tillfaller som nyss nämnts centralsjukkassorna. Dessa bidrag till länscentralsjukkassorna uppgick sammanlagt till 336 milj. kr., varför det belopp, som slutligt stannade på dem, utgjorde 217 milj. kr.

Förvaltningskostnaderna uppgick i länscentralsjukkassorna till 11 milj. kr., i lokalsjukkassorna till 37 milj. kr. och i stadscentralsjukkassorna till

17 milj. kr. Statsbidrag i form av medlemsbidrag, som huvudsakligen är avsett som bidrag till täckande av förvaltningskostnader, utgick till länscentralsjukkassorna med 8 milj. kr., till lokalsjukkassorna med 12 milj. kr. och till stadscentralsjukkassorna med 5 milj. kr.

De obligatoriska sjukförsäkringsavgifterna för år 1959 uppgick enligt de preliminära beräkningarna för hela riket till 511 milj. kr., varav 347 milj. kr. belöpte på länscentralsjukkasseområden. Av sistnämnda belopp utgjorde 212 milj. kr. avgifter till länscentralsjukkassorna och 135 milj. kr. avgifter till lokalsjukkassorna. Stadscentralsjukkassornas avgifter uppgick till 164 milj. kr.

Med den omfattning, som den allmänna sjukförsäkringen har, är det naturligt att behovet av expertis, särskilt på det medicinska området, och behovet av rationalisering av verksamheten genom anlitande av kontorstekniska hjälpmedel är mycket framträdande. Det är likaså uppenbart att det inte är möjligt för var och en av de 630 lokalsjukkassorna att anställa den erforderliga expertisen eller anskaffa dyrbar kontorsutrustning. Länscentralsjukkassan kan emellertid i dylika hänseenden stå sina anslutna lokalsjukkassor till tjänst. Även i andra hänseenden är ett för administrationen av verksamheten inom ett större område gemensamt organ behövligt. Länscentralsjukkassornas *serviceuppgifter* har därför genom sjukförsäkringens utveckling fått en allt större betydelse.

För att tillhandagå kassorna med medicinsk sakkunskap finnes hos centralsjukkassorna förtroendeläkare, vilkas huvudsakliga uppgifter är att biträda vid sjukkontrollen, avge utlåtande i medicinska spörsmål och att söka främja samarbetet mellan kassorna och inom centralsjukkasseområdet verksamma läkare.

Sjukkontrollen, som skall bedrivas i enlighet med de föreskrifter, som meddelas av länscentralsjukkassan, utföres i många länscentralsjukkasseområden till väsentlig del genom hos denna kassa för kontrollverksamhet anställd personal i samarbete med lokalsjukkassornas tjänstemän.

Länscentralsjukkassorna ombesörjer maskinellt bokföringen för sina lokalsjukkassor, vilka endast upprättar en enkel, daglig kassarapport. Dessa rapporter jämte verifikationer översändes med vissa tidsmellanrum till centralsjukkassan. Denna kassa uppgör också förslag till bokslut och upprättar statistiska redogörelser för lokalsjukkassorna.

Vidare förekommer att länscentralsjukkassorna tillhandahåller reservpersonal för de lokalsjukkassor, som på grund av sin ringa storlek inte själva kan uppehålla verksamheten under semester- och sjukdomstider. Även utbildningen av rekryteringspersonal brukar ofta ombesörjas av länscentralsjukkassorna.

Länscentralsjukkassorna företräder också sina lokalsjukkassor vid förhandlingar med länsstyrelser, landsting, sjukvårdsinrättningar, läkarorganisationer, arbetsgivare m. fl. rörande för kassorna gemensamma spörsmål.

I fråga om *tillsynsuppgifterna* må nämnas att länscentralsjukkassa enligt SFL är skyldig att minst en gång om året granska ansluten lokalsjukkassas räkenskaper och övriga handlingar samt inventera dess medel och värdehandlingar. Beträffande vissa arbetsuppgifter har föreskrivits skyldighet för lokalsjukkassa att följa av länscentralsjukkassan meddelade föreskrifter. Denna tillsynsverksamhet utövas främst genom regelbundna inspektioner och genom stickprovsgranskning av det för bokföring insända verifikationsmaterialet.

Administrationsnämndens förslag

De allmänna sjukkassornas ställning

Inom den allmänna sjukförsäkringen är de allmänna sjukkassorna försäkringsgivare och har ett ekonomiskt ansvar för verksamheten.

De allmänna sjukkassorna har fr. o. m. år 1960 tillagts vissa arbetsuppgifter inom tilläggspensioneringen. I kapitel 6 föreslår administrationsnämnden, att kassorna skall anförtros ytterligare arbetsuppgifter inom såväl tilläggspensioneringen som folkpensioneringen, som här sammantagna kan benämnas den allmänna pensioneringen. Bland annat avses att kassorna skall tillerkännas beslutanderätt rörande förmåner från denna allmänna pensionering. Kassorna skall emellertid inte ha något ekonomiskt ansvar för pensioneringen. För de förvaltningskostnader, som pensioneringen åsamkar kassorna, skall ersättning utgå till dem. I fråga om den allmänna pensioneringen finnes ingen myndighet eller något annat organ, som framstår som försäkringsgivare. Den gällande lagstiftningen talar endast om de myndigheter och lokala organ, som skall »handhava» tilläggspensioneringen eller »handlägga ärenden» angående folkpensioneringen.

De allmänna sjukkassorna har vidare ålagts vissa uppgifter inom yrkesskadeförsäkringen, där en statlig myndighet, riksförsäkringsanstalten, och nio privata bolag är försäkringsgivare. I förhållande till riksförsäkringsanstalten i egenskap av försäkringsinrättning intar de allmänna sjukkassorna närmast ställningen av ortsombud. Härför utgår ingen ersättning till kassorna.

De allmänna sjukkassorna har sålunda redan nu att taga befattning med ärenden rörande sjukförsäkringen med därtill anknuten moderskapsförsäkring, tilläggspensioneringen och yrkesskadeförsäkringen samt avses komma att handlägga även ärenden rörande folkpensionering. Kassorna intar emellertid som av det sagda framgår inte samma ställning inom de olika socialförsäkringsgrenarna.

Handhavandet av dessa socialförsäkringsgrenar måste väsentligen anses vara en statlig angelägenhet. Socialförsäkringsgrenarna utgör — trots de skilda former i vilka de nu administreras och trots att åtskilligt ännu brister i den materiella samordningen — varandra kompletterande delar av vårt lands socialförsäkringssystem. Det kan då ligga nära till hands att ändra de allmänna sjukkassornas verksamhet därhän att de intager samma ställning inom samtliga de berörda socialförsäkringsgrenarna. Med hänsyn till folk- och tilläggspensioneringarnas konstruktion och sättet för dessa försäkringsgrenars finansiering är det emellertid inte möjligt att ikläda kassorna ekonomiskt ansvar för pensioneringen och göra kassorna till försäkringsgivare. Det är emellertid tänkbart att ändra sjukförsäkringen på sådant sätt, att kassornas försäkringsgivaransvar helt upphör. Sjukförsäkringen kunde då i stället handhavas av en central myndighet jämte underordnade statliga, lokala organ med i huvudsak samma uppgifter inom försäkringen som de allmänna sjukkassorna nu har.

Då administrationsnämnden inte anser sig böra upptaga frågan om de allmänna sjukkassornas förstatligande beror detta på flera omständigheter.

Det kan sålunda till en början ifrågasättas lämpligheten av att i ett skede, då nytillkommande arbetsuppgifter och radikala ändringar av vissa förutvarande uppgifter medför stora påfrestningar på såväl den centrala som den lokala administrationen, vidtaga en så genomgripande omläggning av sjukförsäkringens konstruktion som kassornas förstatligande skulle medföra. Sjukkassorna har visat sig kunna på ett tillfredsställande sätt sköta dem nu anförtrodda uppgifter, varvid den handlingsfrihet, som den nuvarande organisationsformen medför, haft ett betydande värde, inte minst då fråga varit om genomförandet av nya reformer.

Ett förstatligande av kassorna skulle innebära en ändring av metoden för sjukförsäkringens finansiering. Avgifterna skulle bli lika för hela landet och inte längre tillfalla kassorna. Ur många synpunkter kan sådan enhetlighet synas önskvärd med tanke på att sjukförsäkringen ger alla medborgare förmåner efter samma grunder i hela riket. Sjukförsäkringens finansiering sammanhänger emellertid med frågorna om socialförsäkringens finansiering i stort, om införandet av för hela socialförsäkringen gemensamma avgifter samt om inrättandet av en särskild budget för socialförsäkringen. Dessa frågor är av väsentligen materiell natur, varför det inte ankommer på administrationsnämnden att upptaga dem till prövning.

Vid en så radikal omgestaltning av sjukkassorna, som ett förstatligande skulle innebära, torde samtidigt böra beaktas de arbetsuppgifter ifråga om yrkesskadeförsäkringen, vilka kan finnas önskvärt att anförtro lokala socialförsäkringsorgan. Emellertid är frågan om yrkesskadeförsäkringens framtida ställning oviss såsom i kapitel 4 närmare berörts.

De allmänna sjukkassornas befattningshavare — vilkas antal överstiger

4 000 — är inte att anse såsom statsanställda. Frånsett de verkställande tjänstemännen är deras anställningsförhållanden reglerade genom kollektivavtal. Vid ett förstatligande skulle de spörsmål, som behandlats i det av 1956 års förhandlingsrättsutredning avgivna betänkandet om statstjänstemännens förhandlingsrätt (SOU 1960: 10), bli aktuella även för sjukkassepersonalens del. Frågan om anställningsformen för sjukkassornas befattningshavare kunde, om de blev statsanställda, vidare påverkas av det ställningstagande från statsmakternas sida, som kan föranledas av det betänkande, som nyligen framlagts av 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna (SOU 1960: 32), även om i betänkandet det nu förevarande spörsmålet helt naturligt ej direkt berörts.

Med hänsyn till anförda omständigheter utgår administrationsnämnden från att sjukförsäkringen tills vidare skall handhavas av offentligrättsliga allmänna kassor, som i första hand är inrättade för denna försäkringsverksamhet och vilkas arbetsformer helt regleras inom socialförsäkringslagstiftningen, och att dessa kassor liksom nu utöver sjukförsäkringen kan anförtros annan samhällelig försäkrings- och understödsverksamhet.

Enkassesystem eller dubbelkassesystem

Såsom av den tidigare lämnade redogörelsen framgår tillämpas inom företrädesvis de största städerna ett *enkassesystem*. Sjukförsäkringsverksamheten inom dessa städer handhaves helt av städernas centralsjukkassor. Lokalsjukkassor finnes ej. I Stockholm, Göteborg och Malmö har emellertid för allmänhetens betjäning inrättats särskilda avdelningskontor, där de försäkrade kan erhålla sina förmåner och dit de i övrigt kan vända sig i sina sjukkasseangelägenheter.

I landet i övrigt tillämpas ett *dubbelkassesystem*. Försäkringsgivare för samma sjukförsäkrade i fråga om i stort sett samma förmåner är där såväl en centralsjukkassa som en lokalsjukkassa. För det inbördes förhållandet mellan dessa kassor har förut redogjorts.

Det rådande dubbelkassesystemet infördes genom 1931 års sjukkasselagstiftning och kan sägas ha haft karaktären av en kompromisslösning i syfte att bringa reda i den tidigare, synnerligen splittrade sjukkasseverksamheten. Vid 1920-talets slut fanns i vårt land över 7 000 lokala organ för sjukförsäkringen, därav 1 200 s. k. lokalkassor, som hade en lokalt begränsad verksamhet, och 49 rikssjukkassor med närmare 6 000 lokalavdelningar spridda över hela riket. Starka motsättningar var rådande mellan å ena sidan Sveriges allmänna sjukkasseförbund, som representerade ett stort antal lokalkassor, och Rikssjukkassornas centralorganisation. Det valda systemet innebar en sammansmältning av tidigare organisationsformer på sådant sätt, att den nya organisationen kunde i sig upptaga såväl de gamla lokala sjukkassorna som rikssjukkassorna, vilka förutsattes bli centralsjukkassor i det nya systemet. Genom systemet med två slag av kassor ville

man tillgodose kraven på både lokal självrisk och en fördelning av försäkringsrisken på ett större försäkringsbestånd.

Det må väl nu kunna konstateras, att den valda organisationsformen möjliggjorde den önskade stabiliseringen av sjukkasseverksamheten och lade en god grund för den frivilliga sjukförsäkringens utveckling fram till den tidpunkt, då den allmänna sjukförsäkringen genomfördes.

Vid antagandet år 1946 av lagen om allmän sjukförsäkring ansågs det välbetänkt att i fråga om försäkringens organisation bygga vidare på den grund, som den frivilliga sjukförsäkringen lagt. I socialförsäkringsutredningens år 1952 framlagda betänkande om sjukförsäkring och yrkesskadeförsäkring (SOU 1952: 39) begränsade utredningen sitt förslag om ändringar i den antagna sjukförsäkringslagen till sådana bestämmelser, som ägde ett mera omedelbart samband med frågan om samordning mellan de berörda socialförsäkringsgrenarna. I organisationsfrågan uttalade utredningen, att sjukkassornas administration och arbetsuppgifter i vissa avseenden borde överses men förutsatte, att den beslutade sjukkasseorganisationen i stort sett skulle bibehållas oförändrad. I remissyttrandena över detta betänkande kritiserades från flera håll förslaget att lämna sjukkasseorganisationen orubbad, bl. a. av dåvarande tillsynsmyndigheten, pensionsstyrelsen, som framhöll, att systemet med dubbla försäkringsorgan måste betecknas som icke så litet tungrott. I proposition nr 178/1953 med förslag till lag angående ändring i SFL uttalade föredragande departementschefen bl. a., att han fann det mindre välbetänkt att vidtaga en ändring av organisationen samtidigt med sjukförsäkringsreformens genomförande. Skulle det senare visa sig att ändringar av den lokala organisationen borde vidtagas torde enligt departementschefens mening hinder ej möta att vid lämplig tidpunkt upptaga frågan härom.

I skrivelse till Konungen den 18 december 1959 anförde Svenska sjukkasseförbundet, att de gångna årens tillämpning av SFL givit sjukkassefolket värdefulla erfarenheter av lagens verkningar i olika avseenden, som förbundet ansett angeläget att underställa Kungl. Maj:t för beaktande. Bland annat framhöll förbundet, att sjukkassornas nuvarande organisationsform med länscentral- och lokalsjukkassor visat sig betungande i flera olika avseenden. De skäl, som föranledde tillskapandet av denna organisationsform, syntes ej längre föreligga. Förbundet ansåg därför att enkassesystem av den typ, som gällde för de största städerna, borde övervägas även för riket i övrigt.

Enligt administrationsnämndens mening kan till en början riktas principiella anmärkningar mot dubbelkassesystemet. Ehuru länscentralsjukkassor och anslutna lokalsjukkassor är skilda juridiska personer med var och en sitt ekonomiska ansvar för verksamheten och centralsjukkassan å ena och lokalsjukkassorna å andra sidan i vissa frågor kan ha skilda in-

tressen, så utgöres centralsjukkassans ombudsmöte uteslutande av ombud, utsedda av de anslutna lokalsjukkassorna. Sistnämnda omständighet synes ej heller tillfredsställande med tanke på att länscentralsjukkassa tillagts vissa tillsynsbefogenheter. Det synes vidare uppenbart, att redan konstruktionen med två självständiga organ för bedrivande av en och samma verksamhet kan medföra risker för motsättningar till men för denna verksamhet. I samband med dessa påpekanden är det emellertid angeläget att framhålla, att med den samarbetsvilja, som är rådande bland sjukkassefolket, samarbetet mellan kassorna i stort sett inte medfört allvarligare friktioner.

Den största nackdelen med dubbelkassesystemet är emellertid, som i det följande närmare beröres, det betydande merarbete, som är oundgängligen förenat med detta system, och det hinder för ett rationellt ordnande av verksamheten, som systemet i vissa hänseenden medför.

Under nuvarande förhållanden måste bokslut, statistiska redogörelser, förvaltningsberättelser m. fl. till en årsredovisning hörande handlingar upprättas i var och en av de sammanlagt 661 allmänna sjukkassorna. Alla kassors räkenskaper skall revideras och frågan om beviljande av ansvarsfrihet åt styrelserna föreläggas kassornas ombudsmöten. Det är härvid att märka, att i länscentralsjukkasseområde centralsjukkassans och de anslutna lokalsjukkassornas räkenskaper till största delen grundas på samma bokföringsmaterial.

Såsom av länscentralsjukkassan utsedd revisor i lokalsjukkassa brukar fungera en hos länscentralsjukkassan anställd tjänsteman, ett system som med tanke på vad nyss sagts om det gemensamma bokföringsmaterialet och på att lokalsjukkassas bokföring ombesörjes av länscentralsjukkassan ur principiell synpunkt inte torde vara oantastligt men som tillgripits med hänsyn bl. a. till svårigheterna att kunna förvärva för uppdraget kvalificerade personer.

Att länscentralsjukkassas och anslutna lokalsjukkassors räkenskaper grundas på samma bokföringsmaterial beror på att centralsjukkassan enligt regler, som förut refererats, svarar för viss del av den sjukhjälp, som utgives av lokalsjukkassa.

I fråga om sjukvårdsersättningar och moderskapshjälp vållar det inga större svårigheter att reglera det genom riskfördelningen uppkomna ekonomiska mellanhavandet mellan kassorna, eftersom centralsjukkassan i regel deltager med en procentuell andel av lokalsjukkassornas utgifter för dessa förmåner.

Det är däremot ett omfattande arbete att fördela sjukpenningutgifter mellan central- och lokalsjukkassa. Som nämnts svarar inom den obligatoriska sjukpenningförsäkringen lokalsjukkassan för de 90 första sjukhjälpsdagarna vid varje sjukdom och centralsjukkassan för följande sjukhjälpsdagar. Vid varje sjukpenningutbetalning måste därför avgöras vilken

kassa som skall påföras utgifterna. Härvid måste i många fall utredas, huruvida det aktuella sjukdomsfallet har medicinskt samband med tidigare sjukdomsfall. Är detta fallet skall nämligen de olika sjukdomsfallen sammanläggas vid beräkningen av de dagar, för vilka lokalsjukkassan svarar. Frågor om medicinskt samband mellan olika sjukdomsfall, som är av betydelse främst vid beräkningen av försäkrades sjukhjälpstid enligt 29 § SFL, tillhör de svåraste problemen inom sjukförsäkringsverksamheten. I samband med den nu berörda utgiftsfördelningen aktualiseras dessa sambandsspörsmål i ett vida större antal fall än vid tillämpningen av sjukhjälpstidsreglerna. Genom att en och samma sjukpenningutbetalning vanligen avser flera slag av sjukpenningförmåner och att utgiftsfördelningen i fråga om varje förmån måste anges å verifikationen fördröjes ofta betjäningen av allmänheten.

Återbetalningar till sjukkassorna av utgiven sjukhjälp är förhållandevis vanliga, beroende främst på att kassorna äger återbekomma viss del av sjukpenning, som utgivits under tid, för vilken försäkrad sedermera beviljas folkpension samt att kassorna har återkravsrätt mot vissa skadevållande. Återbetald sjukhjälp måste fördelas mellan kassorna efter samma grunder, som gäller för ansvaret för utgiven sjukhjälp.

Tidigare har nämnts att i samband med centralsjukkassas bokföring för lokalsjukkassornas räkning viss sakgranskning sker av verifikationsmaterialet. Därvid kan dock inte göras någon kontroll av att sjukpenningutbetalning från den obligatoriska sjukpenningförsäkringen rätt fördelats mellan central- och lokalsjukkassa, eftersom sådan kontroll förutsätter tillgång till det för sjukdomsfallet upplagda s. k. sjukkortet och den sjukes medlemskort, vilka handlingar inte kan översändas till centralsjukkassan tillsammans med verifikationerna. Granskning i angivna hänseende kan därför i huvudsak endast ske i samband med centralsjukkassans inspektioner hos lokalsjukkassorna och förekommer därför i ringa omfattning.

Särskilt invecklade är bokföringstransaktionerna, då en lokalsjukkassa utbetalar sjukhjälp för annan kassas räkning. Sådana utbetalningar är synnerligen vanliga, särskilt med hänsyn till att tillhörigheten till viss kassa är anknuten till mantalsskrivningen och därmed bunden för helt kalenderår. Många medlemmar är därför bosatta utom den egna kassans område. För att undvika de portokostnader och det expeditions- och kontrollarbete, som skulle uppkomma om de för närvarande 9 stadscentralsjukkassorna och 630 lokalsjukkassorna skulle framställa krav direkt mot varandra i anledning av förevarande utbetalningar, har föreskrivits ett clearingförfarande via centralsjukkassorna. Om en lokalsjukkassa utbetalar sjukhjälp till medlem i annan lokalsjukkassa inom samma centralsjukkasseområde föranleder utbetalningen bokföringsåtgärder i tre kassors räkenskaper, nämligen i de båda berörda lokalsjukkassorna och i länscentralsjukkassan. Tillhör den utbetalande lokalsjukkassan och den lokal-

sjukkassa, för vars räkning utbetalningen göres, olika centralsjukkasseområden, måste den gjorda utbetalningen bokföras hos fyra kassor. I de nämnda fallen måste särskilda bokföringsallegat utskrivas och bestyrkas för de kassor, som inte erhåller originalverifikationen. Eftersom sjukhjälpsutbetalningar kan avse även småbelopp, torde kostnaderna för sjukhjälpens bokföring understundom överstiga sjukhjälpsbeloppet.

Lokalsjukkassornas bokföring ombesörjes såsom förut nämnts av vederbörande länscentralsjukkassa. I huvudbok för lokalsjukkassa redovisas lokalsjukkassans inkomster och utgifter för centralsjukkassans räkning på särskilda avräkningskonton. Sedan bokföring skett i lokalsjukkassas huvudbok måste för centralsjukkassans bokföring framställas särskilda bokföringsallegat, vilkas riktighet därefter kontrolleras och bestyrkes av tjänstemän hos centralsjukkassan. Originalverifikationerna tillhör lokalsjukkassans räkenskaper. En länscentralsjukkassas verifikationsmaterial utgöres därför till stor del av inom kassan framställda handlingar, vilkas riktighet kan kontrolleras endast vid genomgång av lokalsjukkassornas räkenskaper.

De relaterade fallen är långt ifrån de enda, där dubbelkassesystemet komplicerar bokföringsarbetet. Det må bl. a. framhållas, att avräkningsförfarandet mellan länscentralsjukkassorna och de anslutna lokalsjukkassorna skapar många svårbemästrade problem.

Det är uppenbart, att merarbetet, som förorsakas av att samma inkomst- och utgiftsposter enligt speciella, för olika slag av förmåner skiftande regler redovisas såväl i länscentralsjukkassas som i lokalsjukkassas räkenskaper, inte är till något gagn för de försäkrade och inte heller eljest till någon nytta för försäkringsverksamheten. Dubbelredovisningen försvårar däremot kontrollen av den ekonomiska redovisningen i kassorna.

En följd av de allmänna sjukkassornas ekonomiska ansvar för verksamheten är att varje sådan kassa måste uttaga avgifter, som är avvägda med hänsyn till kassans förhållanden. Avgifterna fastställes av tillsynsmyndigheten efter vederbörande kassastyrelses hörande. Det ingår i tillsynsmyndighetens uppgifter att genom granskning av varje kassas ekonomiska ställning och den ekonomiska utvecklingen hos kassan under en gången tidsperiod utröna, huruvida de inom kassan tillämpade avgifterna kan anses godtagbara.

För varje lokalsjukkassa finnes tre slag av sjukförsäkringsavgifter, nämligen en avgift till sjukvårdsförsäkringen, en avgift till försäkringen för grundsjukpenning, vilka båda avgifter beräknas för år, samt den för månad beräknade avgiften för tilläggssjukpenning. Sistnämnda avgift i sin tur är av olika storlek beroende på vilken av de 12 tilläggssjukpenningklasserna vederbörande tilläggssjukpenningförsäkrad tillhört under det år, som avgiften avser. Tilläggssjukpenningavgiften för lokalsjukkassa är be-

räknad efter en längsta sjukhjälpstid av 90 dagar, dvs. den tid för vilken lokalsjukkassa deltager i ansvaret för sjukpenningen.

De förenämnda slagen av avgifter uttages också av centralsjukkassa. I sådan kassa finnes två olika stora tilläggssjukpenningavgifter inom varje sjukpenningklass, nämligen dels för medlemmar med 730 dagars sjukhjälpstid och dels för medlemmar med allenast 90 dagars sjukhjälpstid. Antalet tilläggssjukpenningavgifter i centralsjukkassa uppgår sålunda till 24.

Centralsjukkassas avgifter är vid avgiftspåföringen sammanslagna med vederbörande lokalsjukkassas avgifter. Eftersom lokalsjukkassorna har varierande avgifter tillämpas ett mycket stort antal avgiftstariffer inom ett och samma länscentralsjukkasseområde.

För sjukkassemedlemmarna medför de många avgiftstarifferna svårighet att få kännedom om de verkningar i avgiftshänseende, som en ändring av omfattningen av sjukförsäkringen får till följd, och att kontrollera den på debetsedeln över slutlig skatt upptagna avgiften. För tillsynsmyndigheten och sjukkassorna medför det nuvarande systemet ett omfattande arbete. Särskilt må framhållas, att manuellt uträknande av sjukförsäkringsavgifterna är en mycket arbetskrävande uppgift, vilket torde framgå av det föregående. I alla större stadscentralsjukkassor utföres detta arbete i viss utsträckning maskinellt enligt hålkortsmetod. Inom länscentralsjukkasseområdena har man mer och mer börjat övergå till sådan metod. De skiftande avgiftstarifferna medför emellertid komplikationer, som förringar de ekonomiska fördelar, som eljest skulle kunna vinnas genom arbetets mekanisering.

Även för de lokala skattemyndigheterna, som har att slutligt debitera sjukförsäkringsavgifterna tillsammans med de allmänna skatterna, medför de många avgiftstarifferna problem. Dessa myndigheter skall nämligen på grund av den s. k. 2 %-regeln i 35 § SFL ändra de av en kassa i debiteringslängden införda avgifterna med hänsyn till storleken av den till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten. I vilka fall denna regel skall tillämpas är beroende på storleken av de sammanlagda avgifterna för sjukvårdsförsäkringen och för försäkringen för grundsjukpenning. Storleken av sjukvårdsförsäkringsavgiften är i sin tur avgörande för hur en avgiftsnedsättning skall fördelas mellan de båda berörda avgifterna. En lokal skattemyndighet, som har två eller flera lokalsjukkassor inom sitt tjänstgöringsområde, måste vid berörda avgiftsändringar tillämpa skilda avgiftstariffer.

Dubbelkassesystemet kan understundom också försvåra genomförandet av en praktisk disposition av personal och av kontorsutrustning. Såsom tidigare berörts tillhandahåller länscentralsjukkassa ofta personal för tjänstgöring på mindre lokalsjukkassor, då dessa av tillfälliga anledningar är i behov av personalförstärkning. Särskilt då behovet av sådan personalför-

stärkning plötsligt uppkommer eller avser allenast kort tid torde det oftast vara enklare och billigare att överflytta en tjänsteman från en angränsande lokalsjukkassa än att sända ut en tjänsteman från länscentralsjukkassan. Under nuvarande förhållanden äger emellertid denna kassa inte att disponera över lokalsjukkassornas anställda. Centralsjukkassa äger inte heller besluta angående lokalsjukkassornas inventarier och kan sålunda exempelvis inte utan berörda lokalkassestyrelsers medgivande flytta en kontorsmaskin, som på grund av ändrade förhållanden blivit obehövlig i en kassa, till en annan kassa, där maskinen skulle kunna utnyttjas. Till detta kommer att en länscentralsjukkassa med sin ständiga kontakt med alla sina lokalsjukkassor av skiftande storlek måste anses besitta större erfarenhet än en lokalsjukkassa om lämpliga arbetsrutiner inom kassorna och därav föranlett personalbehov, om nyttan av viss kontorsutrustning och om det fördelaktigaste sättet att inreda expeditionslokaler. Nu förekommer, att en lokalsjukkassa för att skaffa sig erfarenheter inför en nyanskaffning eller en nyinredning av lokalerna företar studieresor till andra kassor. De erfarenheter som därvid förvärvas kommer emellertid endast den egna kassan till godo.

Systemet med självständiga lokalsjukkassor för smärre områden har på sina håll lett till en mindre ändamålsenlig förläggning av sjukkasseexpeditionerna. För flertalet av befolkningen i kommuner, som gränsar till stad, är sjukkasseexpeditionen oftast bäst tillgänglig, om den ligger i staden. Inte sällan är också stad och omgivande kommun eller kommuner förenade till ett lokalsjukkasseområde med en till staden förlagd expedition. I andra liknande fall har sådan områdesindelning inte kommit till stånd. I några sådana fall har kassan för den till staden gränsande kommunen förlagt sin expeditionslokal inom kommunen till nackdel för många försäkrade i kassan, eftersom de inte kan få uträtta sina sjukkasseärenden i staden även om de där har sitt arbete eller om de rest dit för t. ex. det läkarbesök, som ger dem rätt till sjukhjälp. I andra fall åter har kassan för kommunen utanför staden inrättat sin expeditionslokal i denna stad med påföljd att antalet sjukkasseexpeditioner inom staden blivit onödigt stort. Såsom exempel kan nämnas, att i en stad finnes, förutom länscentralsjukkassa, en sjukkasseexpedition för staden och två sådana expeditioner för kringliggande kommuner.

Med hänsyn till vad tidigare anförts om att sjukkassorna utbetalar sjukhjälp för varandras räkning kan det i de nyss angivna fallen tyckas vara en fördel för de försäkrade, att i en stad ha flera sjukkasseexpeditioner att gå till eller att kunna välja mellan sjukkasseexpedition i staden och sjukkasseexpedition i kommunen. Sådan valrätt föreligger emellertid ej. På grund av att varje lokalsjukkassa svarar för sina förvaltningskostnader vill kassan av naturliga skäl inte ha större personal och lokaler än som är

rimligt med hänsyn till antalet egna försäkrade. En kassa, vars område omfattar enbart en stad, har därför inte möjlighet att betjäna även försäkrade i den omgivande trakten, vilkas avgifter ej tillkommer kassan. En i en stad belägen sjukkasseexpedition för en kommun utanför staden kan av motsvarande skäl inte tjänstgöra jämväl som filial för stadens kassa. Detta har medfört, att riksförsäkringsanstalten i ett till de allmänna sjukkassorna utfärdat cirkulär rörande kassas utbetalning av sjukhjälp m. m. till försäkrad i annan kassa funnit sig böra lämna det ur servicesynpunkt långt ifrån tillfredsställande medgivandet, att kassa äger vägra utbetalning av förmåner till försäkrad, som rent tillfälligt vistas utanför den egna kassans område och endast av bekvämlighetsskäl vänder sig till annan kassa, exempelvis kassan för den ort, där han har sitt arbete.

För riksförsäkringsanstalten som tillsynsmyndighet för de allmänna sjukkassorna innebär det stora kassaantalet, att anstalten endast i begränsad omfattning har möjlighet att utöva den myndigheten ålagda tillsynen av kassornas förvaltning genom inspektioner och genomgång av infordrade räkenskapshandlingar. Under nuvarande förhållanden kan endast ett fåtal av kassorna bli föremål för en närmare granskning, oaktat sådan granskning regelmässigt begränsas till viss eller vissa delar av en kassas verksamhet. Årligen måste emellertid riksförsäkringsanstalten granska alla kassors statistiska redogörelser med räkenskapssammandrag och till dessa redogörelser hörande förvaltningsberättelser, protokollsutdrag m. m. och därvid göra den kontroll, som är möjlig utan tillgång till det material, varå redogörelserna grundats. Dessa redogörelser ligger helt eller delvis till grund för beräkningen av kassorna tillkommande stats- och arbetsgivarbidrag och medlemsavgifter samt för fördelningen av dessa bidrag och avgifter mellan kassorna. Bidragen och avgifterna uppgår till omkring en miljard kronor för år. Uppgifterna i de många statistiska redogörelserna måste vidare sammanställas för upprättande av erforderlig statistik. Tillsynsmyndighetens bestyr vid fastställande av avgifter för varje kassa har förut berörts.

Verksamhetens splittring på länscentralsjukkassor och lokalsjukkassor medför även olägenheter för myndigheter, institutioner och arbetsgivare, när dessa äger att från kassorna uppbära förmåner i de försäkrades ställe.

Samordningen mellan de sjukvårdsförmåner, som i de statliga avlöningsreglementena m. fl. författningar tillerkänts statstjänstemän och med dem jämställda befattningshavare i statsunderstödd verksamhet, och de motsvarande förmåner, som utgår på grund av sjukförsäkringen och moderskapsförsäkringen, innebär bl. a., att en myndighet i regel endast bestrider den del av ersättning för sjukvårdskostnad, som överstiger vad som må utgå från allmän sjukkassa. Myndigheten skall likväl till de an-

ställda utbetala även den del av sjukvårdsersättningen, som faller på sjukkassa, och sedan med lämpliga tidsintervaller kräva sjukkassorna på deras andel. På grund av att inom länscentralsjukkasseområde lokalsjukkassorna i första hand skall ansvara för sjukvårdsersättningar måste myndigheten fördela de till grund för kravet liggande originalverifikationerna m. m. mellan de olika lokalsjukkassorna inom området. Har verksläkare eller tjänsteläkare vid försvaret meddelat vård skall myndigheten likaså fördela den till läkaren utgivna ersättningen mellan berörda lokalsjukkassor efter kassatillhörigheten hos dem, som erhållit vården, och utställa separat räkning för ifrågavarande vård till varje sådan kassa. Om myndighet utbetalar ersättning direkt till anvisningsläkare mot en av läkaren uppgjord förteckning över meddelad vård, måste läkaren å förteckningen angiva varje anställds kassatillhörighet och myndigheten utskriva en transumt av förteckningen för varje berörd lokalsjukkassa.

Polikliniker, som direkt debiterar sjukkassa den på kassan belöpande andelen av poliklinikavgift, måste likaså fördela sina krav efter patienternas lokalsjukkassetillhörighet eller lämna sådana uppgifter om varje patient, att fördelningen kan utföras av länscentralsjukkassan. Motsvarande gäller arbetsgivare, som erlägger arvode till läkare för läkarvård till sina anställda.

Såsom av det anförda framgår skulle en övergång till enkassesystem erbjuda betydande fördelar.

Enligt administrationsnämndens mening föreligger emellertid behov av såväl centrala länsorgan som lokala organ.

Det går sålunda inte att överföra länscentralsjukkassas uppgifter på lokalsjukkassorna. Att detta inte kan ske beträffande tillsynsuppgifterna faller av sig självt. Vad beträffar serviceuppgifterna må som exempel endast nämnas, att det inte kan vara möjligt för varje lokalsjukkassa att anställa den läkarexpertis, som är erforderlig inom verksamheten, eller att anskaffa och effektivt utnyttja den ofta dyrbara kontorsutrustning, som nu finns hos centralsjukkassorna och varigenom förvaltningskostnaderna nedbringas. Vid överläggningar med myndigheter, sjukvårdsinrättningar, läkarorganisationer, arbetsgivare m. fl., med vilka kassorna samarbetar eller eljest har gemensamma spörsmål, måste ett gemensamt organ kunna företräda alla kassorna.

Vad beträffar riskutjämningen må framhållas, att om länscentralsjukkassornas försäkringsansvar skulle överflyttas på lokalsjukkassorna så måste inom den obligatoriska försäkringen de flesta sådana kassors ekonomiska bärighet förstärkas genom ökad fondbildning, vilket skulle tarva högre avgifter under en längre övergångstid. Inom den frivilliga försäkringen skulle många kassor inte kunna vara försäkringsgivare på grund av ett alltför obetydligt försäkringsbestånd. Det är dock givetvis tänkbart

att ernå en riskutjämning efter andra principer än de nuvarande. Sålunda kan exempelvis en viss del av avgifterna inlevereras till tillsynsmyndigheten för att sedan fördelas mellan alla lokalsjukkassor i förhållande till deras utgifter. Några sådana nya finansieringsprinciper torde emellertid inte böra övervägas i detta sammanhang, särskilt som några väsentliga förenklingar av verksamheten därigenom inte synes kunna ernås.

Det är å andra sidan inte möjligt att sköta hela sjukförsäkringen inom ett länscentralsjukkasseområde enbart från den ort, där det centrala organet är beläget, utan att verksamheten blir lidande i olika avseenden, främst i fråga om betjäningen av allmänheten. Även lokala organ måste därför finnas.

Av det sagda framgår, att det nu diskuterade problemet begränsar sig till en fråga, om det är behövligt att inom ett länscentralsjukkasseområde såväl det centrala organet som de lokala organen skall vara självständiga juridiska personer med egen förvaltning och eget ansvar för verksamheten.

Ett enkassesystem inom ramen för den nuvarande organisationen synes såsom av det föregående framgår endast kunna åstadkommas genom att länscentralsjukkassorna ensamma blir försäkringsgivare. Lokalsjukkassorna skulle därmed upphöra. De lokala sjukkasseexpeditionerna skulle emellertid kvarstå som lokalorgan för vederbörande länscentralsjukkassa med förmånsutbetalningar, utredningar och hjälpverksamhet gentemot allmänheten såsom huvudsakliga uppgifter.

Den angivna lösningen skulle i princip innebära, att den organisationsform med centralt kontor och lokala kontor, som nu finnes i de största städerna, skulle vinna tillämpning i hela riket. De förut påtalade olägenheterna med dubbelkassesystemet, som inte har sina motsvarigheter inom stadscentralsjukkassorna, skulle därmed försvinna. Kassaantalet i riket skulle nedgå från det nuvarande 661 till omkring 30, varmed skulle följa ett väsentligt förenklat redovisningssystem och därmed också ökade kontrollmöjligheter, större möjligheter till en rationalisering av verksamheten, minskade arbetsuppgifter för sjukkassor och tillsynsmyndighet och likaså för de myndigheter, institutioner m. fl. som står i ständig kontakt med sjukkassorna.

Icke minst betydelsefullt är att ett sådant enkassesystem i många fall skulle medföra direkta fördelar för de försäkrade genom att det medger större anpassning till de försäkrades behov av betjäning än det nuvarande systemet med dess bundenhet till lokalsjukkasseområden. De försäkrade kan vid enkassesystem alltid vända sig till den sjukkasseexpedition inom länscentralsjukkasseområdet de önskar. Expeditionslokalerna kan då också förläggas till sådana platser, som är bäst lämpade för de försäkrade. I de städer inom ett länscentralsjukkasseområde, där nu finnes flera sjukkasseexpeditioner, bör det vara tillräckligt med allenast en expedition, som emel-

lertid bör vara av den storlek att den kan betjäna befolkningen inom såväl staden som närgränsande kommuner. Även en del av de expeditionslokaler, som nu ligger nära intill en stad, bör kunna sammanslås med expeditionslokalen i staden i de fall detta medför fördelar för de försäkrade. Det må härvidlag uppmärksammas, att för en ort, där det skulle vara alltför dyrbart med en i alla erforderliga avseenden utrustad sjukkasseexpedition, kan inrättas ett utbetalningsställe, som är anknutet till en fast expedition och som har expeditionstid endast en eller ett par dagar i veckan eller några dagar i månaden.

Ett enkassesystem enligt här ifrågasatta linjer skapar vidare betydande möjligheter till förenklingar i olika avseenden genom tillämpning av schematiska regler. Detta gäller särskilt i fråga om förmånsutbetalningar, där också de största administrativa vinsterna står att vinna. Vissa schematiseringar förekommer redan nu, men möjligheterna härtill är begränsade så länge antalet sjukkassor är mycket stort och många av dem har ett förhållandevis ringa försäkringsbestånd.

Administrationsnämnden vill här nämna några fall, där förenklade grunder vid förmånsutbetalning bör kunna övervägas.

Såsom förut nämnts åligger det de statliga myndigheterna att efter utbetalning av sjukvårdsförmåner till tjänstemännen kräva varje berörd sjukkassa på dess andel i vårdkostnaderna och därvid översända originalverifikationer eller transumter av sådana verifikationer. Varje sändning skall åtföljas av en följesedel i två exemplar, upptagande bl. a. de bifogade handlingarnas nummer i myndighetens räkenskaper. Sedan sjukkassan kontrollerat, att de tjänstemän, som verifikationerna avser, tillhör kassan, och efter granskning av verifikationerna uträknat de ersättningar, som kan utgå från kassan, utbetalas ersättningsbeloppen till vederbörande myndighet med återsändande av ena exemplaret av följesedeln och bifogande av de verifikationer, för vilka kassan ansett ersättning inte kunna utgå. Att de åtgärder, som måste vidtagas av myndigheterna och deras tjänstemän samt sjukkassorna, är både invecklade och omfattande framgår av kungl. cirkulär den 9 december 1955 (nr 697) med anvisningar beträffande regleringen av statstjänstemän m. fl. tillkommande sjuklöne- och sjukvårdsförmåner m. m. Årsbeloppet av sjukkassornas utbetalningar av sjukhjälp till olika myndigheter torde röra sig omkring 5 miljoner kr. Det må härvid erinras om, att staten till sjukkassorna utger statsbidrag, som för år 1959 uppgick till omkring 255 miljoner kr. De grunder efter vilka statsbidraget utgår torde få anses schematiska. Före statsbidragsutbetalningen sker av naturliga skäl ingen kontroll av de miljontals utbetalningar, som påverkar statsbidraget. Det arbetsgivarbidrag till sjuk- och moderskapsförsäkringarna, som staten i sin egenskap av arbetsgivare har att erlägga och som för år 1959 uppgick till omkring 45 miljoner kr., beräknas inte exakt utan

grundas på särskild lönestatistik. Då staten utbetalar omkring 300 miljoner kr. årligen till sjukkassorna efter schematiska grunder torde kassornas utbetalningar till statsmyndigheter med en bråkdel av nämnda belopp inte behöva detaljregleras. En förenkling synes kunna åstadkommas efter följande linjer. Det genomsnittliga antalet tjänstemän med sjukvårdsförmåner enligt de statliga avlöningsreglementena m. fl. författningar och dessa tjänstemäns fördelning efter bosättningsort på centralsjukkasseområden framräknas statistiskt. Varje centralsjukkassa utger till staten ersättning med ett belopp, motsvarande antalet inom området bosatta statstjänstemän multiplicerat med den genomsnittliga sjukvårdsersättningen per medlem efter vissa avdrag — t. ex. kostnader för barnens sjukvård och sjukhusvårdskostnader — och efter de justeringar i övrigt, som kan befinnas påkallade. Någon direkt utbetalning från kassa till staten behöver likväl inte förekomma, utan det framkomna ersättningsbeloppet kan avräknas av tillsynsmyndigheten vid utbetalning av kassan tillkommande statsbidrag. Vid en lösning efter angivna linjer bortfaller sålunda alla separata ekonomiska uppgörelser mellan myndigheter och sjukkassor.

Huruvida möjlighet kan föreligga att genomföra några motsvarande förenklingar inom sjukpenningförsäkringen är svårt att utan en mycket ingående prövning bedöma. Problemen är inte desamma som inom sjukvårdsförsäkringen. Någon reglering av sjukpenningutbetalningar mellan myndigheter och sjukkassor förekommer exempelvis ej.

Sjukvårdsförsäkringen är grundad på principen, att ersättning utgår för sjukvårdskostnader, som bestritts av de försäkrade. Från denna princip göres emellertid i praktiken av administrativa skäl vissa undantag, av vilka det viktigaste gäller sjukhusvårdsersättningarna. Sjukhusvårdsersättning utgår nästan alltid med belopp, motsvarande den vid hemortssjukhus tillämpade avgiften på allmän sal. I regel uttager sjukvårdsanstalterna icke någon avgift av sjukförsäkrad patient, som vårdas på allmän sal. I de fall en patient har att erlägga högre avgift än den, som tillämpas på allmän sal, avdrages å vårdräkningen till patienten ett belopp, motsvarande sistnämnda avgift. Avgiften för vård å allmän sal eller det motsvarande belopp, som avdragits från räkningen till patienten, uttager sjukvårdsanstalten direkt från den stadscentral- eller lokalsjukkassa, som patienten tillhör, genom särskild räkning, som för varje patient upptager in- och utskrivningsdagar samt det belopp kassan har att erlägga. Räkningen kontrolleras hos sjukkassan bl. a. genom jämförelse med uppgifter i det för vederbörande försäkrad upplagda sjukkortet, där också dagen för räkningens likviderande noteras. Antalet poster, som av sjukvårdsanstalter årligen debiteras sjukkassorna, kan uppskattas till omkring en miljon. I det helt övervägande antalet fall rör det sig om räkningar från en sjukvårdsanstalt, för vilken landsting eller stad utom landsting är huvudman, till lokalsjukkassa inom landstingskommunen eller till centralsjukkassan för

staden. I nu angivna hänseende synes efter övergång till det ifrågasatta enkassesystemet en förenkling vara att vinna enligt en princip, som innebär, att centralsjukkassa för landstingsområde eller stad månatligen till sjukhushuvudmannen utbetalar ett erfarenhetsmässigt beräknat belopp i avräkning mot ett slutligt belopp för kalenderår, som grundas på antalet beläggningsdagar på vederbörande sjukhus under året. Vid denna slutavräkning torde vissa smärre justeringar av antalet beläggningsdagar böra göras. Sålunda bör bl. a. frånräknas dagar, för vilka avgift erlagts av patienten själv, t. ex. på grund av att sjukförsäkringens sjukhjälpstid gått till ända, eller av annan. En sådan ordning skulle visserligen medföra, att en kassa får erlägga avgift för inom kassans område bosatta personer, som på grund av sin mantalsskrivning tillhör annan kassa, och å andra sidan blir befriad från betalningsskyldighet för hos kassan försäkrade men inom annan kassas område bosatta personer. Vinster och förluster för en kassa av dessa anledningar torde emellertid i stort sett jämna ut sig. Ett efter liknande grunder uppbyggt betalningssystem synes kunna tillämpas även vid sjukkassornas motsvarande ekonomiska uppgörelser med staten och andra sjukhushuvudmän. De största administrativa vinsterna skulle göras av sjukhushuvudmännen. Vinsterna skulle dock bli betydande även för kassorna. Det må dock framhållas, att en reglering av det ekonomiska mellanhavandet mellan kassorna och sjukhushuvudmännen enligt angivna linjer icke skulle fritaga sjukvårdsanstalterna från skyldigheten att lämna sådana uppgifter om in- och utskrivningsdagar, som erfordras med hänsyn till att sjukpenningen under tid, då försäkrad åtnjuter sjukhusvård, utbytes mot en i regel lägre hempenning.

Enligt 107 § SFL har sjukkassorna rätt att under vissa förhållanden återkräva utgiven sjukhjälp, bl. a. i sådana fall, då sjukdomen uppkommit i följd av trafik med motorfordon. Återkrav av ifrågavarande slag framställes nästan uteslutande mot trafikförsäkringsanstalter. Iakttagandet av dessa återkravsanspråk är för sjukkassorna betungande arbetsuppgifter, som kassorna också har svårt att fullgöra. Inom några större centralkassor har personal avdelats för att uteslutande eller i huvudsak syssla med dessa återkravsärenden, som ofta förutsätter särskild erfarenhet av trafikskadereglering. Sådan sakkunskap kan omöjligen tillföras alla sjukkasseexpeditioner. Även för trafikförsäkringsanstalterna torde återkravsärendena vålla besvär. Det bör enligt nämndens mening inte vara helt uteslutet att reglera det ekonomiska mellanhavandet mellan sjukkassor och trafikförsäkringsanstalter genom att anstalterna efter viss inbördes fördelning årligen tillför sjukförsäkringen ett engångsbelopp, beräknat med hänsyn till vad sjukförsäkringens utgifter för trafikskadade kan antagas uppgå till. Detta belopp kan sedan fördelas mellan centralsjukkassorna i förhållande till deras medlemsantal.

Administrationsnämnden vill framhålla, att vad här sagts om en schema-

tisering av vissa ekonomiska uppgörelser mellan sjukkassor och andra organ uteslutande är avsett att utgöra exempel på administrativa vinster, som synes kunna ernås genom en begränsning av antalet sjukkassor. Det är sålunda inte fråga om några direkta förslag från nämndens sida. Sådana förslag måste föregås av en närmare utredning, som det inte varit nämnden möjligt att verkställa i förevarande sammanhang.

Nämnden vill emellertid starkt framhålla vikten av att alla möjligheter till förenklingar tillvaratages. Sjukförsäkringen är en synnerligen omfattande verksamhet, där antalet utbetalningar per år kan räknas i åtskilliga miljoner. Inte sällan avser utbetalningarna ganska små belopp. Mycket står därför att vinna genom förenklingar inte blott för sjukkassorna utan även för de organ, med vilka sjukkassorna har att träffa ekonomiska uppgörelser. De tänkbara förenklingar, som ovan skisserats, påverkar inte i något fall de rättigheter, som lagstiftningen ger de försäkrade, och inte heller rubbas de nuvarande principerna för kostnadsfördelningen mellan sjukkassorna och andra berörda organ.

I det föregående har framhållits, att väsentliga vinster i olika hänseenden kan uppnås genom övergång till ett enkassesystem med länscentralsjukkassa såsom försäkringsgivare. Det bör emellertid också klargöras, huruvida några med det nuvarande dubbelkassesystemet förenade fördelar går förlorade genom en sådan övergång.

Det må erinras om att vid tillskapandet av dubbelkassesystemet genom 1931 års sjukkasselagstiftning det ansågs särskilt värdefullt, att systemet innebar såväl en tillfredställande riskutjämning som en lokal självrisk.

Genom enkassesystemet erhålles givetvis en mera långtgående riskutjämning än för närvarande.

Lokal självrisk kan ha betydelse i olika avseenden.

Den kan medföra, att kassamedlemmarna av inbördes solidaritet avhåller sig från missbruk av förmånerna. Under tiden före 1931 års sjukkassereform och även någon tid därefter, då medlemsantalet i varje lokal kassa ännu var mycket litet hade kassornas självrisk otvivelaktigt denna verkan. Känslan för den egna kassan kunde gå så långt, att en medlem avstod från den sjukhjälp han hade rätt till för att inte försämra kassans ekonomi. Till detta ansvar för kassan bidrog givetvis i hög grad, att medlemmarna själva valde kassans styrelse och på kassasammanträdena beslutade i alla viktigare kassaangelägenheter. Detta medlemsansvar försvagades i takt med den frivilliga försäkringens utbredning. De enskilda medlemmarna fick allt mindre inflytande på kassans förvaltning. Kassasammanträdenas befogenhet övertogs mer och mer av valda ombud. I den nuvarande allmänna sjukförsäkringen har konstruktionen med medlemskap i viss sjukkassa bibehållits. Medlem i lokalsjukkassa är tillika medlem i vederbörande länscentralsjukkassa. Medlemskapet har emellertid numera ingen betydelse. Med-

lemmarna själva saknar allt inflytande på en kassas skötsel. Det torde också vara ett ringa fåtal utöver sjukkassefunktionärernas krets, som känner till förhållandet mellan länscentral- och lokalsjukkassa och den inverkan, som de av lokalsjukkassor utgivna sjukhjälpsförmånerna har på avgiftssättningen hos de båda kassorna. Flertalet försäkrade torde knappast ens ha reda på att sjukhjälpen utgår från en viss kassa och påverkar de sjukförsäkringsavgifter, som de har att erlägga. Detta beror naturligtvis delvis på att den obligatoriska sjukförsäkringsavgiften uttages i samband med skatteuppbörden och att på debetsedeln icke angives, att avgiften tillfaller någon sjukkassa. Många torde därigenom bibringas den uppfattningen, att sjukhjälpen utgår »från staten» och att sjukförsäkringsavgiften är en form av statsskatt. Under nuvarande förhållanden synes knappast kunna göras gällande, att de försäkrades medlemskap i en viss kassa verkar återhållande på deras sjukhjälpsanspråk.

Det har ansetts att den sjukkontroll, som utövas i syfte att hindra missbruk av försäkringen, skulle bli effektivare genom självrisken hos lokalsjukkassorna. Ända till slutet av 1940-talet var det inom landstingsområdena nästan uteslutande lokalsjukkassorna, som skötte denna kontroll, och kontrollen bestod huvudsakligen av att ett i regel oavlönat kassaombud för en by eller ett annat mindre område regelbundet besökte alla sjukskrivna och bestyrkte sjukskrivningens riktighet. Denna form av sjukkontroll har numera övergivits. Huvudvikten i kontrollarbetet har lagts vid en granskning av omständigheterna i varje enskilt fall såsom sjukdomens art, sjukskrivningstidens längd, den sjukes yrke och hans tidigare sjukskrivningar m. m. (s. k. internkontroll) och med ledning därav avgöres om ytterligare kontroll skall företagas och vilken kontrollform, som i så fall kan vara den lämpligaste. Besökskontroll är numera endast en kontrollform vid sidan av många andra och förekommer mera sällan. Den utföres alltid av en sjukkassetjänsteman. Den väsentligaste skillnaden mot förr är emellertid, att sjukkontrollen givits en mera positiv inriktning. Det är inte längre bara fråga om att hindra missbruk utan också att söka utröna om särskilda åtgärder kan vidtagas för att den sjuke skall kunna tidigare återgå till förvärvslivet. Sjukkontrollen har därmed blivit ett led i den rehabiliteringsverksamhet, som sjukkassorna bedriver och som i det följande kommer att närmare beröras i samband med frågan om den allmänna pensioneringens lokalorgan. Denna del av kontrollarbetet utföres av länscentralsjukkassan i samarbete med länsarbetsnämnden. Även i övrigt har länscentralsjukkassa enligt SFL att leda sjukkontrollen inom sitt område. Länscentralsjukkassas förtroendeläkare har som huvuduppgift att biträda vid denna kontroll. Av det sagda torde framgå, att sjukkontrollens effektivitet numera icke kan anses beroende av lokalsjukkassornas självrisk.

Med lokalsjukkassas ekonomiska ansvar för verksamheten följde tidigare inom den frivilliga försäkringen en befogenhet för kassan att själv avgöra,

vilka förmåner kassan önskade utge utöver dem, som utgjorde en förutsättning för att kassan skulle erhålla statsbidrag. Förmånerna var därför icke desamma hos alla kassor. I den nuvarande allmänna sjukförsäkringen är förmånerna reglerade i lagstiftningen. En reminiscens från kassornas beslutanderätt beträffande förmåner finnes i 18 § SFL, som ger stads-central- och lokalsjukkassor rätt att med tillsynsmyndighetens medgivande besluta, att ersättning skall utgå för vissa sjukvårdande åtgärder. Denna kassornas beslutanderätt saknar emellertid reell betydelse. Såsom framgår av det följande är de i kassornas stadgar intagna bestämmelserna om dylika s. k. merprestationer likalydande hos alla kassor.

Av det sagda framgår, att den lokala självrisken inte längre har sådan betydelse, att den kan motivera dubbelkassesystemets bibehållande.

Såsom förut nämnts har varje lokalsjukkassa sina särskilda avgifter vilkas storlek är beroende av storleken av kassans förmånsutbetalningar och förvaltningskostnader samt kassans ekonomiska ställning i övrigt. Den avgiftsutjämning, som åstadkommes genom övergång till det ifrågasatta enkassesystemet och därmed till enhetliga avgifter inom ett länscentralsjukkasseområde, innebär givetvis att avgifterna inom vissa nuvarande lokalsjukkasseområden blir högre än nu och i andra lägre. Det synes ligga nära till hands att antaga, att avgifterna är lägst inom områden, där svårigheterna att anlita läkare, sjukvårdsinrättningar m. m. är störst, och att sålunda avgiftshöjningar kommer att ske inom dessa områden. Emellertid utger försäkringen ersättning inte endast för egentliga vårdkostnader utan även för resekostnader. Dessa resekostnadsersättningar utgör för många kassor en stor del av de sammanlagda sjukvårdsutgifterna. De högsta sjukvårdsförsäkringsavgifterna inom lokalsjukkasseområdena förekommer därför hos vissa norrlandskassor, där avstånden till läkare och sjukvårdsanstalter är stora samt kommunikationerna dåliga. Det är dessa kassor, som skulle draga den största fördelen av en enhetlig avgiftssättning inom ett länscentralsjukkasseområde. Även inom andra centralsjukkasseområden än de norrländska är avgifterna för sjukvårdsförsäkringen högst i vissa landsbygdskassor. Det må dock framhållas, att inom länscentralsjukkasseområde de sammanlagda sjukförsäkringsavgifterna i de större städerna i allmänhet ligger något över områdets genomsnittsavgifter.

För att belysa storleken av avgiftsändringarna vid en övergång till enkassesystem har inom riksförsäkringsanstalten gjorts en beräkning av de avgifter, som under i övrigt oförändrade förhållanden sannolikt skulle ha fastställts för varje länscentralsjukkasseområde, om enhetsavgifter för områdena tillämpats under år 1959. Hänsyn har sålunda icke tagits till de avgiftsminskningar, som föranledes av minskade administrationskostnader vid borttagande av dubbelkassesystemet, och ej heller till att den del av de nuvarande avgifterna, som avsetts för erforderlig fondökning

inom lokalsjukkassorna, i allmänhet inte torde behöva ersättas av en lika stor motsvarande avgiftsdel till en länscentralsjukkassa som ensam försäkringsgivare. De omräknade avgifterna för sjukvårdsförsäkring, försäkringen för grundsjukpenning och högsta avgiften för försäkringen för tilläggssjukpenning, dvs. avgiften i sjukpenningklass 13 med 730-dagars sjukhjälpstid, framgår av nedanstående tabell, där dessa avgifter jämförts med lägsta och högsta för år 1959 tillämpade sammanlagda avgifterna till lokal- och centralsjukkassor inom varje länscentralsjukkasseområde.

Av tabellen framgår, att skillnaderna mellan omräknade avgifter och nuvarande avgifter är förhållandevis små. För avgiften till sjukvårdsförsäkringen skulle den största höjningen ha uppgått till 8 kr. och den största sänkningen till 9 kr. om året. För grundsjukpenningavgiften skulle den största höjningen blivit 4 kr. och den största sänkningen 5 kr. om året. För den stora gruppen försäkrade i klass 1 (sjukvårdsförsäkrade och grundsjukpenningförsäkrade men ej tilläggssjukpenningförsäkrade), till vilken bl. a. egna företagare och s. k. hemmafruar hör, skulle högsta avgiftshöjningen

Tabell utvisande lägsta resp. högsta sjukförsäkringsavgifterna år 1959 i de olika länscentralsjukkasseområdena (lokal- och centralsjukkassas avgifter sammanslagna) samt de omräknade avgifter, som för samma områden sannolikt skulle ha fastställts, om en för helt område gemensam avgift uttagits

Centralsjukkasse-område	Avgift i kronor för kalenderår för								
	sjukvårds-försäkring			grundsjukpenning-försäkring			tilläggssjukpenning i högsta klassen (730 dag.sj.-tid)		
	Lägst	Högst	Efter om-räkn.	Lägst	Högst	Efter om-räkn.	Lägst	Högst	Efter om-räkn.
Stockholms län	40	52	*48*	27	34	*31*	95	120	*110*
Uppsala län	42	47	*46*	26	28	*27*	87	98	*95*
Södermanlands län	42	49	*45*	24	27	*25*	82	95	*86*
Östergötlands län	43	50	*46*	24	29	*26*	79	98	*90*
Jönköpings län	39	47	*44*	23	28	*26*	77	98	*90*
Kronobergs län	42	48	*45*	23	26	*24*	74	91	*83*
Kalmar län	40	49	*44*	24	28	*26*	83	102	*94*
Gotlands län	44	47	*46*	27	30	*29*	89	100	*93*
Blekinge län	43	52	*47*	25	31	*28*	84	107	*97*
Skåne	38	48	*42*	19	25	*22*	65	92	*78*
Bohuslän—Halland	38	50	*44*	23	32	*27*	82	112	*101*
Älvsborgs län	39	49	*44*	23	31	*27*	84	113	*99*
Skaraborgs län	39	46	*43*	23	27	*25*	80	95	*86*
Värmlands län	42	49	*46*	24	29	*27*	88	107	*101*
Örebro län	40	47	*45*	23	28	*26*	81	102	*92*
Västmanlands län	42	49	*45*	25	30	*27*	85	103	*97*
Dalarna	40	47	*42*	22	26	*24*	79	91	*83*
Gävleborgs län	41	48	*44*	25	30	*27*	85	108	*95*
Västernorrlands län	44	51	*47*	27	35	*30*	94	125	*109*
Jämtlands län	45	54	*49*	25	28	*27*	85	100	*94*
Västerbottens län	43	55	*46*	29	36	*31*	100	117	*109*
Norrbottens län	47	56	*50*	28	33	*30*	96	113	*104*

i hela landet blivit 12 kr. för år eller från 67 till 79 kr. (kassan för Lyhundra kommun i Stockholms län). Högsta avgiftssänkningen i riket för denna grupp skulle blivit 14 kr. för år eller från 91 till 77 kr. (kassan för Tärnaby kommun i Västerbottens län).

Tilläggssjukpenningavgiften i högsta sjukpenningklassen skulle maximalt ha höjts med 19 kr. för år (kassan för Laholm med omnejd i Hallands län) och maximalt ha sänkts med 16 kr. för år (kassan för Ytterlännäs kommun i Västernorrlands län).

Den avgiftsutjämning, som blir en följd av det ifrågasatta enkassesystemet, är enligt administrationsnämndens mening mera att anse som en fördel än en nackdel även om man bortser från de administrativa vinsterna av enhetliga avgifter inom ett länscentralsjukkasseområde.

Om lokalsjukkassorna upphör kommer inte längre att finnas några lokala ombudsmöten och styrelser.

Det kan emellertid ifrågasättas, om inte även framdeles kommer att föreligga behov inom sjukförsäkringsverksamheten av vissa representanter för befolkningen inom de olika kommunerna.

Rörande behovet av särskilda ombudsförsamlingar inom sjukkassa må hänvisas till vad i det följande anföres om centralsjukkassas ombudsmöten och som i allt väsentligt gäller även ombudsmöten i lokalsjukkassa. Därav torde framgå, att kassornas ombudsmöten efter den allmänna sjukförsäkringens genomförande inte längre har någon uppgift att fylla. Det kan tilläggas, att intresset från ombudens sida för lokalsjukkassas ombudsmöten på sina håll synes vara ringa. Det förekommer sålunda inte sällan, att svårigheter föreligger att samla ett beslutfört ombudsmöte, trots att härför endast erfordras att antalet närvarande ombud överstiger halva ombudsantalet.

Däremot har lokalsjukkassestyrelserna otvivelaktigt i många avseenden en viktig uppgift när det gäller frågor rörande verksamhetens ordnande inom den eller de kommuner som lokalsjukkasseområdet omfattar, framför allt därigenom att de på ett bättre sätt än ett centralt organ har möjlighet att bevaka, att ortens befolkning får en god betjäning. Detta gäller exempelvis frågor om sjukkasseexpeditionens förläggning, om inrättande av särskilda expeditionsställen inom annan del av området än där huvudexpeditionen är belägen och om expeditionstider. För kassapersonalen och främst givetvis för lokalsjukkassas verkställande tjänsteman är det många gånger av värde att i sjukhjälpsfrågor kunna få de råd och upplysningar, som styrelseledamöterna med sin personkännedom och kunskaper om lokala förhållanden i övrigt kan lämna. Det kan för de försäkrade vara en tillgång att ha någon av ortens befolkning, som inte är kassatjänsteman, att resonera med i sjukkasseangelägenheter, och inte sällan kan styrelseledamot härigenom bidraga till att klarlägga missförstånd och undanröja

de misshälligheter mellan kassa och försäkrade, som är oundvikliga i en så omfattande verksamhet som sjukförsäkringen. För centralsjukkassan är det värdefullt att i frågor, som gäller en viss del av dess område, kunna inhämta yttrande från vederbörande lokalsjukkassestyrelse.

Det bör emellertid vara möjligt att i det ifrågasatta enkassesystemet skapa en motsvarighet till lokalsjukkassestyrelser. Härtill återkommer administrationsnämnden i det följande.

Vad som främst bör beaktas vid övervägandet av en ny organisationsform är givetvis de försäkrades intressen. Det må i detta avseende ånyo understrykas, att det här inte är fråga om att indraga de lokala sjukkasseexpeditionerna, dit de försäkrade kan vända sig i sina sjukkasseangelägenheter. Om en sådan sjukkasseexpedition sorterar under en lokal styrelse eller under en styrelse för ett större område måste för de försäkrade vara likgiltigt. Det diskuterade enkassesystemet medför såsom förut framhållits påtagliga fördelar ur servicesynpunkt i jämförelse med nuvarande dubbelkassesystem. Den största fördelen för de försäkrade är dock den minskning av administrationskostnaderna, som kan ernås och som i sin tur minskar de försäkrades avgifter.

Det kan måhända befaras att centraliseringssträvandena i ett enkassesystem av angiven art kan gå till överdrift och att de försäkrade därigenom kan bli lidande. Det må dock erinras om att det åligger tillsynsmyndigheten att bevaka, att verksamheten bedrives på ett ur de försäkrades synpunkt ändamålsenligt sätt och att denna myndighet har att utfärda erforderliga föreskrifter även i administrationsfrågor.

Fördelarna med ett enkassesystem av nu diskuterat slag är såsom förut framhållits mycket betydande. Systemet synes inte medföra några nämnvärda nackdelar. Alla skäl talar alltså för att en omläggning kommer till stånd.

Administrationsnämnden föreslår att lokalsjukkassorna avvecklas såsom självständiga organ inom sjukförsäkringen och att försäkringen jämväl inom landstingskommunerna skall handhavas uteslutande av centralsjukkassorna. För betjäningen av allmänheten skall i den utsträckning så befinnes erforderligt finnas lokala kontor, motsvarande de nuvarande lokalsjukkasseexpeditionerna.

De föreslagna lokalkontoren synes i likhet med de nuvarande lokalsjukkassorna böra ha ett visst verksamhetsområde, bl. a. för att de försäkrade själva skall veta, till vilket lokalkontor de i regel skall vända sig i sina sjukkasseangelägenheter, och för att de myndigheter och andra institutioner, som har att tillställa sjukkassorna uppgifter om de försäkrade, skall kunna få kännedom om vart uppgifterna skall sändas. Att de försäkrade

likväl skall äga uppbära sina förmåner från det lokalkontor inom centralsjukkasseområdet, som de själva önskar, framgår av vad förut sagts i denna fråga.

Med hänvisning till vad administrationsnämnden tidigare anfört om de nuvarande lokalsjukkassestyrelsernas betydelse föreslår administrationsnämnden att *lokalsjukkassestyrelserna ersättes med en till varje lokalkontor knuten rådgivande nämnd,* vars ledamöter utses av den eller de kommuner, som ingår i kontorets verksamhetsområde. Antalet ledamöter i denna nämnd synes böra vara minst tre och högst sju. En sådan nämnd bör ha som huvudsakliga uppgifter *dels* att bevaka att sjukförsäkringsverksamheten inom lokalkontorets område handhaves på ett för de försäkrade tillfredsställande sätt, *dels* att bistå länscentralsjukkassan och dess för området inrättade kontor med råd och upplysningar om lokala förhållanden och *dels* att till länscentralsjukkassans styrelse framlägga förslag rörande åtgärder, som nämnden kan finna ägnade att befrämja verksamheten inom området. Närmare grunder för dessa nämnders verksamhet torde böra utfärdas av Kungl. Maj:t eller efter Kungl. Maj:ts bemyndigande av tillsynsmyndigheten.

En indelning av länscentralsjukkasseområde i verksamhetsområden för lokalkontor synes efter vederbörande centralsjukkassas hörande böra beslutas av tillsynsmyndigheten, som nu beslutar om indelning i lokalsjukkasseområden. Tillsynsmyndigheten torde även böra fastställa antalet ledamöter i varje nämnd och de grunder, efter vilka ledamöterna skall utses i de fall då ett område omfattar flera kommuner.

En nämnd av angivet slag torde böra finnas endast vid lokalkontor hos länscentralsjukkassa. I städer, som utgör egna centralsjukkasseområden, torde såsom i det följande beröres majoriteten av ledamöterna i centralsjukkassans styrelse böra utses av staden och det synes inte finnas någon anledning att staden därutöver utser någon särskild nämnd.

Administrationsnämnden vill framhålla, att förslaget om lokalsjukkassornas avvecklande inte innebär något ställningstagande till spörsmålet huruvida det för sjukförsäkringen erforderliga medlemsregistret skall föras centralt inom länskassorna eller hos dessas lokalkontor. Nämnden vill erinra om att utformningen av den nuvarande medlemsregistreringen, vilken ombesörjes av lokalsjukkassorna, beslutats av riksförsäkringsanstalten efter samråd med representanter för sjukkassorna själva. Det synes enligt nämndens mening vara lämpligt att även utformningen av den framtida medlemsregistreringen anförtros åt centralmyndigheten, vilken såsom hittills bör samråda med sjukkassornas målsmän i denna fråga. Vid ställningstagandet till hithörande problem måste givetvis hänsyn tagas till övriga registreringsspörsmål inom socialförsäkringen.

Eftersom endast ett slag av allmänna sjukkassor kommer att finnas efter ett genomförande av administrationsnämndens förslag, torde det vara tillfyllest, att dessa kassor benämnes »allmänna sjukkassor». Prefixet »central» bör alltså kunna utgå. Den omständigheten att kassorna enligt administrationsnämndens förslag kommer att i stor omfattning handhava göromål avseende annan socialförsäkring än sjukförsäkringen synes för närvarande inte behöva föranleda att beteckningen »sjukkassa» frångås.

Sjukkassornas ombudsmöten

Ett avskaffande av lokalsjukkassorna får vissa konsekvenser för sjukkasseorganisationen i övrigt.

Ombud till länscentralsjukkassas ombudsmöte väljes för närvarande av ombudsmöten i de till kassan anslutna lokalsjukkassorna. Eftersom sistnämnda ombudsmöten i fortsättningen inte kommer att finnas, därest det föreslagna enkassesystemet genomföres, måste ombuden i de allmänna sjukkassor, som motsvarar de nuvarande länscentralsjukkassorna, utses i annan ordning under förutsättning att ombudsmöten alltjämt befinnes erforderliga. Ombuden till stadscentralsjukkassas ombudsmöte utses av stadsfullmäktige. Det ligger då nära till hands att låta landstinget utse ombuden till ev. ombudsmöten i en kassa för landstingskommun.

Det kan emellertid ifrågasättas, om ombudsmöten har sådana uppgifter inom sjukförsäkringsverksamheten att de kan anses behövliga.

Ombudsmöte i centralsjukkassa har såsom huvuduppgifter enligt 64 § SFL att avgöra frågan om ansvarsfrihet åt styrelsen för den tid revisorernas berättelse omfattar samt att välja styrelseledamöter och revisorer jämte suppleanter för dem.

Beträffande frågan om ansvarsfrihet för kassastyrelse må följande anföras.

Sjukkassorna handhar i lag föreskriven förvaltningsverksamhet. Det tillkommer sjukkassas styrelse att besluta i kassans angelägenheter med undantag av det fåtal ärenden, i vilka beslutanderätten tillkommer tillsynsmyndigheten eller ombudsmötet. Sjukkassorna står under statlig tillsyn och det ankommer på riksförsäkringsanstalten såsom tillsynsmyndighet att bl. a. övervaka att sjukkassas verksamhet står i överensstämmelse med SFL och andra rörande verksamheten utfärdade författningar och föreskrifter.

Beträffande talan mot sjukkassas styrelse framgår av 83 § SFL, att sådan talan ej må föras, om ombudsmöte beviljat styrelsen ansvarsfrihet såvida inte styrelseledamot begått brottslig handling och det inte är uppenbart att ansvarsfriheten omfattat även den brottsliga handlingen.

Bestämmelserna om den statliga tillsynen och bestämmelserna om den ansvarsfrihet, som beviljas sjukkassas styrelse av kassans ombudsmöte,

synes inte stå i god överensstämmelse. Någon praxis rörande dessa bestämmelsers förhållande till varandra finnes ej.

Skulle en av ombudsmöte beviljad ansvarsfrihet ha den innebörden, att tillsynsmyndigheten saknade befogenhet att kräva rättelse av begångna felaktigheter, exempelvis återbetalning av belopp som styrelsen i strid med gällande bestämmelse beslutat utgiva, så sättes den statliga tillsynsverksamheten delvis ur funktion. Det må anmärkas, att en sjukkassas redogörelse för verksamheten under ett kalenderår skall tillställas tillsynsmyndigheten först efter det ordinarie ombudsmöte, där frågan om ansvarsfrihet för styrelsen avgjorts.

Om å andra sidan tillsynsmyndigheten äger ställa styrelseledamot till ansvar utan hinder av att ansvarsfrihet beviljats, synes ansvarsfriheten vara helt utan värde. T. o. m. ett ombud vid det ombudsmöte, som beviljat ansvarsfriheten, skulle kunna anmäla visst förhållande, som uppenbarligen måste anses omfattat av ansvarsfriheten, till tillsynsmyndigheten, på vilken det då ankommer att efter utredning vidtaga den åtgärd, som kan befinnas påkallad.

Om sålunda de berörda bestämmelserna redan under nuvarande förhållanden framstår som oegentliga, måste detta i än högre grad bli fallet i den mån sjukkassorna anförtros ytterligare förvaltningsuppgifter rörande verksamhetsgrenar, där sjukkassorna inte har någon ställning som försäkringsgivare.

Administrationsnämnden finner med hänsyn till det anförda, att ansvarsfrihet för kassastyrelsen inte bör beviljas i nuvarande ordning. Det må erinras om att systemet med beviljande av ansvarsfrihet inte förekommer i fråga om styrelser för statliga myndigheter.

Det kan emellertid synas oskäligt att utkräva ansvar av en styrelseledamot i en sjukkassa sedan en längre tid förflutit efter det att en påtalad åtgärd vidtagits och då måhända uppdraget som styrelseledamot upphört sedan åtskillig tid. Därest bestämmelsen om ombudsmötes beviljande av ansvarsfrihet utgår, synes i stället i SFL kunna föreskrivas, att talan mot styrelseledamot i anledning av dennes uppdrag ej må anställas, därest tillsynsmyndigheten inte till honom skriftligen framställt anmärkning mot det förfarande, å vilken talan grundas, inom två år efter utgången av det kalenderår, då förfarandet ägt rum, såvida talan ej grundas på att styrelseledamot begått brottslig handling.

Beträffande ombudsmötets andra huvuduppgift, dvs. valet av styrelseledamöter, revisorer och suppleanter för dessa, må först framhållas, att ombudsmötet inte väljer alla styrelseledamöter och revisorer. Några av dem utses av vissa myndigheter. De av ombudsmötet valda torde väl närmast få anses som representanter för invånarna inom kassans verksamhetsområde även om ingen styrelseledamot eller revisor intar någon sär-

ställning på grund av att han utsetts av visst organ. Ifrågavarande representanter för invånarna synes emellertid inte nödvändigtvis behöva utses av en i särskild ordning tillskapad ombudsförsamling. Det må nämnas, att i stadscentral- och lokalsjukkasseområden, där ombuden till kassornas ombudsmöten väljes av kommunrepresentationen, utvecklingen mer och mer synes gå i den riktningen, att valet sker efter partilinjer och att sedan ombudsmötet i sin tur väljer styrelse efter partilinjer. Särskilt påtaglig är denna utveckling i de större städer, som bildar egna centralsjukkasseområden. Man kan under dessa förhållanden ställa frågan, om det inte är lika lämpligt, att stadsfullmäktige i dessa städer direkt utser de styrelseledamöter och revisorer, som nu väljes av ombudsmötet. Såsom förut framhållits synes ombud till ett ev. ombudsmöte i allmän sjukkassa för landstingskommun böra utses av landstinget. Sannolikheten talar för att valen även där kommer att gå efter partilinjer. Även landstingen synes därför kunna direkt utse ifrågavarande styrelseledamöter och revisorer. Det kan sålunda inte vara motiverat att bibehålla ombudsmöten enbart för berörda val.

Beträffande ombudsmötets övriga uppgifter, vilka angives i 66 § SFL, må följande nämnas.

Ombudsmöte skall fastställa sjukkassas förvaltningsstat för nästföljande kalenderår. I samband därmed plägar också ombudsmöte fastställa arvoden till styrelseledamöter och revisorer. Ombudsmötes fastställande av förvaltningsstat har ingen större praktisk betydelse, enär denna stat, varom beslut fattas mer än ett halvår före ingången av det år, som staten avser, ofta måste frångås på grund av senare inträffande omständigheter såsom lagändringar eller nya löneavtal. Det synes lämpligare att kassastyrelserna årligen, förslagsvis före utgången av oktober månad, till tillsynsmyndigheten insänder en beräkning av förvaltningskostnaderna för nästkommande kalenderår. Arvode till styrelseledamöter och revisorer synes böra utgå efter enhetliga grunder inom alla kassor, vilket talar för att dessa grunder fastställes av tillsynsmyndigheten.

Överlåtelse av fast egendom eller belastande av sådan egendom med inteckning för gäld får inte ske utan ombudsmötets godkännande. SFL kräver emellertid inte sådant godkännande för förvärv av fast egendom eller för upptagande av lån. Härför erfordras emellertid enligt 79 § SFL tillsynsmyndighetens medgivande. Ärenden av nu förevarande slag förekommer mera sällan. Tillsynsmyndighetens medgivande till fastighetsöverlåtelse och fastighets intecknande synes lämpligen kunna ersätta ombudsmötes beslut.

Ombudsmöte har vidare att besluta om ändring av kassas stadgar. Såsom framgår av 56 § SFL behöver stadgarna endast angiva kassans firma och verksamhetsområde, den ort där styrelsen har sitt säte, hur kassans

värdehandlingar skall förvaras, ordningen för utbetalning av sjukhjälp och moderskapshjälp samt för inbetalning av frivilliga avgifter, antalet styrelseledamöter samt vissa bestämmelser rörande ombudsmöte. Alla kassors stadgar är i dessa avseenden utformade i enlighet med ett av tillsynsmyndigheten fastställt formulär. Stadscentralsjukkassors liksom också lokalsjukkassors stadgar innehåller dessutom bestämmelser om de s. k. merprestationer, som kassorna jämlikt 18 § SFL beslutat utgiva. Dessa bestämmelser är likalydande i alla kassor. Vid ändring av bestämmelserna har hittills samtliga berörda kassors ombudsmöten fattat exakt samma beslut. I det följande föreslår administrationsnämnden, att bestämmelserna om dessa merprestationer skall utgå ur kassornas stadgar.

Andra bestämmelser än de nu angivna får inte förekomma i stadgarna utan tillsynsmyndighetens medgivande. Enligt administrationsnämndens mening bör stadgeändringar kunna fastställas av tillsynsmyndigheten efter förslag av vederbörande kassas styrelse.

Utöver vad ovan sagts tillkommer ombudsmöte att avgiva yttranden i frågor, som av kassas styrelse eller tillsynsmyndigheten hänskjutes till ombudsmöte. Sådana frågor är mycket sällan förekommande.

Administrationsnämnden finner sig av angivna skäl böra föreslå, att bestämmelserna om ombudsmöte utgår ur sjukförsäkringslagen och att de frågor, som nu kräver ombudsmötes beslut, handlägges i den ordning ovan angivits.

Rörande kassastyrelses sammansättning föreslår nämnden att antalet styrelseledamöter genom bestämmelse i SFL fastställes till sju, som är det för närvarande vanligen förekommande antalet, samt att av dessa liksom nu en skall utses av tillsynsmyndigheten och en av medicinalstyrelsen. Vidare bör en ledamot utses av vederbörande länsstyrelse (överståthållarämbetet).

I sistnämnda avseende må framhållas, att sjukkassorna i sin verksamhet i flera hänseenden har beröring med länsstyrelserna. Detta gäller framför allt i fråga om medlemsregistreringen, som i huvudsak grundas på uppgifter från länsstyrelsernas folkbokföringsavdelningar, och avgiftsuppbörden, som sker i samband med skatteuppbörden. En ytterligare kontakt med länsstyrelserna får sjukkassorna genom det samarbete med länsstyrelser och lokala skattemyndigheter, som sammanhänger med förandet av pensionsregistret.

Övriga fyra styrelseledamöter bör utses av vederbörande landsting eller i sjukkassa, vars område utgöres enbart av stad, av stadsfullmäktige.

Enligt detta förslag kommer de styrelseledamöter, som utsetts av representanter för invånarna inom kassans område, alltjämt att vara i majoritet.

Genom att landsting resp. stadsfullmäktige direkt utser styrelsemajoriteten understrykes sambandet mellan sjukvården och sjukförsäkringen.

Administrationsnämnden föreslår vidare, att inom varje sjukkassa tillsynsmyndigheten även i fortsättningen skall utse en revisor samt att två revisorer skall utses av landstinget resp. stadsfullmäktige.

Genomföres den föreslagna ordningen för styrelse- och revisorsval synes böra föreskrivas att jämväl vederbörande landsting eller stadsfullmäktige skall tillställas de styrelse- och revisionsberättelser samt statistiska redogörelser, som nu enligt 97 § SFL skall ingivas till tillsynsmyndigheten.

S. k. merprestationer enligt 18 § SFL

Administrationsnämnden har tidigare i olika sammanhang berört frågan om s. k. merprestationer enligt 18 § SFL.

Enligt nämnda stadgande äger stadscentralsjukkassor och lokalsjukkassor med tillsynsmyndighetens medgivande och efter de närmare föreskrifter, som meddelas av denna myndighet, besluta, att ersättning skall utgå för försäkrads kostnader för sjukgymnastik eller eljest behandling med bad, massage, elektricitet eller hetluft eller annan därmed jämförlig behandling eller för konvalescentvård. I sådant fall skall den obligatoriska försäkringen i kassan omfatta även förmån, som avses med beslutet. Det sist sagda innebär att den obligatoriska avgiften till sjukvårdsförsäkringen i en kassa skall avse även de av kassan införda förmånerna.

Enligt 56 § skall stadgar för sjukkassa, som utgiver ersättning enligt 18 §, innehålla uppgift härom och angående de grunder, efter vilka ersättningen utgår. Beslut om utgivande av här berörda förmåner skall sålunda jämlikt 66 § fattas av vederbörande kassas ombudsmöte.

Enligt SFL:s ursprungliga lydelse skulle möjlighet finnas till frivillig sjukvårdsförsäkring för erhållande av förmåner av ifrågavarande art. De nu gällande bestämmelserna föreslogs av socialförsäkringsutredningen i dess betänkande om sjukförsäkring och yrkesskadeförsäkring (SOU 1952: 39). I flera remissyttranden över utredningens förslag yrkades att dessa förmåner eller vissa av dem skulle ingå i den obligatoriska sjukvårdsförsäkringen. Departementschefen uttalade i denna fråga (prop. nr 178/1953).

»För egen del finner jag det lämpligt att, såsom föreslagits, utbyta nämnda frivilliga sjukvårdsförsäkring mot en mera obligatorisk anordning. På längre sikt bör en sådan utvidgning av den obligatoriska försäkringen vara lika beskaffad i landets olika delar och sålunda regleras generellt. Det vill dock synas som om tiden härför ännu inte är inne. Genom den av utredningen föreslagna anordningen öppnas emellertid möjlighet att praktiskt utröna den lämpligaste utformningen av den ifrågavarande försäkringsförmånen. Härtill kommer att det säkerligen ännu på sina håll föreligger blott begränsade möjligheter att utnyttja en sådan förmån. Därest det stadgades direkt skyldighet för kassorna att tillhandahålla sjukvårdsförmån av detta slag, torde det bli nödvändigt att statsbidrag utgår till de därav föranledda kostnaderna. Härigenom skulle uppstå en inte obe-

tydlig kostnadsökning för statsverket. Jag anser mig därför nu böra godtaga den föreslagna konstruktionen.»

Vid de överläggningar, som föregick utfärdandet av riksförsäkringsanstaltens föreskrifter enligt ifrågavarande paragraf, uttalades särskilt från sjukkassehåll önskvärdheten av enhetliga bestämmelser inom alla lokal- och stadscentralsjukkassor. I den skrivelse, varigenom riksförsäkringsanstalten meddelade nämnda föreskrifter, förordade anstalten, att beslut om utgivande av sådana förmåner fattades av samtliga berörda kassor och att besluten blev enhetliga och avsåg samtliga de behandlingsformer, som nämnts i föreskrifterna. Alla lokal- och stadscentralsjukkassor beslöt härefter att i sina stadgar införa bestämmelser om ersättningar av förevarande art i enlighet med de meddelade föreskrifterna.

Genom cirkulär innevarande år har riksförsäkringsanstalten utfärdat nya föreskrifter enligt 18 § att gälla fr. o. m. den 1 juli 1960. Lokal- och stadscentralsjukkassor har i anledning härav vid 1960 års ombudsmöten beslutat att tidigare antagna stadgebestämmelser rörande ifrågavarande ersättningar skall upphöra att gälla fr. o. m. utgången av juni 1960 samt att i stadgarna intaga nya bestämmelser i överensstämmelse med de nya föreskrifterna.

Enligt de närmare föreskrifter, som i enlighet med riksförsäkringsanstaltens cirkulär intagits i kassornas stadgar, utgives nu ersättning för kostnader för *dels* sjukgymnastisk behandling, behandling med kortvåg, ultrakortvåg, mikrovåg eller ultraljud, tryckvariationsbehandling av arteriella genomblödningsrubbningar (såsom pavaexbehandling), elektrisk retningsbehandling vid muskelförlamningar, mekanisk sträckbehandling av ryggraden samt foniatrisk behandling, *dels* konvalescentvård.

Kassornas utgifter för ifrågavarande förmåner enligt de nya föreskrifterna beräknas till omkring 15 miljoner kr. för år.

Såsom av det förestående framgår uppnåddes det av departementschefen uttalade önskemålet om generell reglering av ifrågavarande förmåner redan vid SFL:s ikraftträdande trots att lagstiftningen givit kassorna möjlighet att inom ramen för meddelade föreskrifter självständigt besluta i denna fråga. Det torde kunna sägas, att i praktiken riksförsäkringsanstalten utfärdat förmånsbestämmelserna och att ombudsmötets beslut om bestämmelsernas införande i stadgarna närmast varit av formell art. Mer än fem års erfarenhet av tillämpningen av bestämmelser av förevarande slag har vunnits. Tiden synes därför nu vara inne för att lagstiftningsvägen utvidga den obligatoriska sjukvårdsförsäkringen till att omfatta jämväl sådana sjukvårdande åtgärder, som avses i 18 §. Därtill kommer att, om ombudsmöten enligt vad tidigare föreslagits inte längre skall förekomma, inom kassorna inte finnes något organ, som kan besluta om

ifrågavarande förmåner. Att anförtro detta åt kassornas styrelser synes inte kunna ifrågakomma.

Det torde emellertid inte vara lämpligt att i SFL reglera förmånernas art och grunderna för ersättningarnas utgivande. Bestämmelser rörande förmånerna måste bli förhållandevis detaljerade och skulle i hög grad tynga lagstiftningen. Dessutom avser ersättningarna behandlingsformer, som tid efter annan förändras med hänsyn till utvecklingen inom medicinen, vilket kan medföra återkommande behov av nya eller ändrade föreskrifter.

Administrationsnämnden föreslår att Kungl. Maj:t skall äga föreskriva, att ersättning enligt av Kungl. Maj:t fastställda grunder skall utgå för försäkrads kostnader för annan vård i anledning av sjukdom än i 14 och 15 §§ SFL sägs. Sistnämnda båda paragrafer avser läkarvårds- och sjukhusvårdsersättningar. Det må nämnas, att Kungl. Maj:t har att i vissa andra hänseenden reglera förmånsbestämmelser enligt SFL såsom exempelvis läkarvårdstaxan och grunderna för resekostnadsersättningars bestämmande.

Den omständigheten, att den obligatoriska sjukvårdsförsäkringen genom lagbestämmelse utvidgas till att omfatta även ersättningar för ifrågavarande behandlingar synes inte behöva få till konsekvens att statsbidrag utgår till de härav föranledda kostnaderna. Statsbidrag utgår exempelvis inte för kassornas utgifter till den obligatoriska sjukhusvårdsersättningen. Huruvida det kan anses skäligt att staten bidrager till kostnadernas bestridande ankommer inte på nämnden att bedöma.

Statsbidragen

Till de allmänna sjukkassorna utgår enligt SFL för kalenderår beräknade statsbidrag i olika former.

Sjukhjälpsbidrag (41 §) utgår till centralsjukkassa med i regel 50 % av kassans och anslutna lokalsjukkassors sjukhjälpsutgifter med undantag av utgifter för sjukhusvård, för s. k. merprestationer enligt 18 § och för tilläggssjukpenning.

Medlemsbidrag (42 §), som närmast avsetts som bidrag till täckande av förvaltningskostnader, utgår i allmänhet med 4: 50 kr. för sjukkassemedlem. I städer, som utgör egna centralsjukkasseområden, är bidraget 4 kr. för medlem och i kassorna för de fyra nordligaste länen 5 kr. för medlem. Medlemsbidrag för den, som är medlem i såväl lokal- som centralsjukkassa, tillfaller lokalsjukkassan med $^3/_5$ och centralsjukkassan med $^2/_5$.

Beräkningen av *avgiftslindringsbidrag* (43 §) och *avgiftsersättningsbidrag* (44 §) sammanhänger med reglerna för avgiftsskyldigheten.

Enligt 35 § får medlems sammanlagda avgift för sjukvårdsförsäkring och försäkring för grundsjukpenning inte överstiga 2 % av hans taxerade inkomst vid taxeringen till statlig inkomstskatt året näst efter avgiftsåret.

Överskjutande avgiftsbelopp bortfaller alltså. Den avgiftsförlust, som kassorna åsamkas till följd härav, ersättes helt av statsbidrag i form av avgiftslindringsbidrag.

Vidare är medlem, vars nyss angivna taxerade inkomst understiger 1 200 kr., ävensom medlem, som vid utgången av avgiftsåret fyllt 67 år eller för december månad samma år ägt uppbära folkpension i form av invalidpension eller sjukbidrag, befriad från avgift för sjukvårdsförsäkringen. För varje sådan medlem utgår statsbidrag i form av avgiftsersättningsbidrag med 10 kr., som i länscentralsjukkasseområde helt tillfaller vederbörande lokalsjukkassa.

Det kan i detta sammanhang nämnas, att statsbidrag utgår jämväl enligt lagen om moderskapshjälp och enligt förordningen angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel. Förstnämnda statsbidrag utgår efter samma grunder som sjukhjälpsbidraget och sistnämnda statsbidrag med 1: 15 kr. för sjukkassemedlem. Vidare utgår statsbidrag med viss procent av sjukhjälpsutgifterna för frivillig försäkring enligt SFL och enligt lagen den 17 december 1954 med särskilda bestämmelser om frivillig sjukpenningförsäkring i allmän sjukkassa (s. k. T-försäkring). Samtliga i detta stycke berörda statsbidrag tillfaller centralsjukkassorna.

För år 1959 uppgick de olika statsbidragen enligt preliminära beräkningar till följande belopp

sjukhjälpsbidrag	180,8	milj. kr.
medlemsbidrag	24,8	» »
avgiftslindringsbidrag	12,6	» »
avgiftsersättningsbidrag	12,3	» »
bidrag för moderskapshjälp	15,2	» »
läkemedelsbidrag	6,3	» »
bidrag till frivillig försäkring enligt SFL	3,0	» »
bidrag till T-försäkringen	0,5	» »
totalt	255,5	milj. kr.

De statsbidrag, vilka utgår med viss procent av kassornas bokförda utgifter, och de efter medlemsantalet beräknade statsbidragen vållar inga administrativa svårigheter vid beräkningen.

Annorlunda förhåller det sig med avgiftslindrings- och avgiftsersättningsbidragen. Såsom av det föregående framgår påverkas dessa bidrag av medlemmarnas taxerade inkomster under året efter avgiftsåret. Bidragen kan därför inte uträknas utan de lokala skattemyndigheternas medverkan. Dessa myndigheter måste vid sitt debiteringsarbete göra särskilda noteringar och lämna särskilt specificerad redovisning över avgiftsuppbörden för att möjliggöra den uträkning av berörda statsbidrag, som ankommer på riksförsäkringsanstalten. För anstalten är uträkningen av dessa bidrag den dominerande arbetsuppgiften vid statsbidragsutbetalningen. Dessa bidrag vållar också svårigheter vid avslutandet av kassornas bokföring för

visst år, då de kassorna för året tillkommande statsbidragen i form av avgiftslindrings- eller avgiftsersättningsbidrag endast låter sig ungefärligen beräknas. Förevarande bidrag medför också vanskligheter vid andra förhandsberäkningar, t. ex. vid uppskattningen av statsverkets kostnader för en ifrågasatt reform inom sjukförsäkringen.

Då avgiftsersättningsbidraget infördes genom de vid 1953 års riksdag beslutade ändringarna i SFL skulle detta bidrag i stort sett motsvara hälften av den till 20 kr. uppskattade genomsnittliga avgiften för sjukvårdsförsäkringen och lokalsjukkassas hela andel i denna avgift. Sjukvårdsförsäkringsavgiften har sedermera blivit väsentligt högre, framför allt på grund av nytillkomna förmåner, bland vilka i detta sammanhang främst märkes läkemedelsförmånerna, varom beslut fattats först vid 1954 års riksdag och som hittills medfört från år till år starkt stegrade kostnader. Den genomsnittliga sjukförsäkringsavgiften är nu 47 kr.

Denna höjning av sjukvårdsförsäkringsavgiften har medfört, att avgiftslindrings- och avgiftsersättningsbidragen inte längre står i god överensstämmelse med varandra. Om en medlem helt befrias från avgift till sjukvårdsförsäkringen utgår avgiftsersättningsbidrag med 10 kr. Avgiftsbeloppet minskat med berörda 10 kr. blir alltså kassans förlust, som slås ut på de icke avgiftsbefriade medlemmarna. Om däremot medlemmen erlägger en del av berörda avgift men befrias från återstoden till följd av den förenämnda 2 %-regeln utgår avgiftslindringsbidrag med hela det avgiftsbelopp, varifrån medlemmen befriats och kassan lider ingen förlust. Det sagda belyses av följande exempel. En enbart sjukvårdsförsäkrad medlem i en kassa, där sjukvårdsförsäkringsavgiften är 50 kr., har ingen taxerad inkomst och blir på grund härav avgiftsbefriad. Kassans avgiftsförlust på 50 kr. ersättes med ett avgiftsersättningsbidrag på 10 kr. Om medlemmen i stället haft en taxerad inkomst på 1 200 kr. hade avgiften på grund av 2 %-regeln nedsatts från 50 kr. till 24 kr. Kassans avgiftsförlust hade i detta fall varit allenast 26 kr. men denna förlust skulle helt ha kompenserats genom avgiftslindringsbidrag på samma belopp.

Avgiftsersättningsbidraget och avgiftslindringsbidraget utgör tillsammans mindre än 10 % av de statsbidrag, som utgives till sjukkassorna. Med den bättre riskutjämning, som erhålles genom övergång till det föreslagna enkassesystemet, torde bidragen kunna ersättas med ett efter enklare grunder beräknat statsbidrag. Ett sådant statsbidrag kan exempelvis beräknas med hänsyn till medlemsantalet på samma sätt som medlemsbidraget, varvid de båda förstnämnda statsbidragsformerna kunde slopas och medlemsbidraget i stället höjas.

Innan detta spörsmål behandlas torde först medlemsbidraget böra något beröras.

Då nuvarande medlemsbidrag fastställdes genom de vid 1953 års riksdag beslutade ändringarna i SFL avsåg man att bidraget i det närmaste

skulle täcka kassornas förvaltningskostnader, som då beräknades till ungefär 30 miljoner kr. för år, motsvarande omkring 6 kr. för år och medlem. Förvaltningskostnaderna uppgår nu till mer än dubbla beloppet medan medlemsbidraget fortfarande är 4, 4: 50 eller 5 kr. per år och medlem, olika i olika centralsjukkasseområden såsom förut angivits.

Rörande denna differentiering av medlemsbidraget uttalade socialförsäkringsutredningen i sitt år 1952 avgivna betänkande att i fråga om förvaltningen inom olika sjukkasseområden förhållandena var så svårbedömbara och varierande att ett enhetligt förvaltningsbidrag måhända närmast borde rekommenderas. Utredningen föreslog emellertid endast en utjämning av de medlemsbidrag, som föreskrevs i SFL:s ursprungliga lydelse.

Nu föreliggande siffror utvisar att differentieringen av medlemsbidraget inte kan anses lämpligt avvägd. Under åren 1957—1959 (preliminär beräkning för år 1959) var förvaltningskostnaden per år och medlem räknat högst i kassan för Stockholms stad, nämligen 13: 20, 13: 74 resp. 14: 07 kr., och i kassan för Stockholms län, där kostnaden uppgick till 12: 82, 13: 22 resp. 14: 17 kr. Förstnämnda kassa har det lägsta medlemsbidraget på 4 kr. för år och medlem. I berörda länskassa är samma bidrag 4: 50 kr. I kassan för Västernorrlands län, som uppbär det högsta medlemsbidraget på 5 kr., var motsvarande siffror 10: 77, 11: 50 och 11: 66 kr. För år 1959 täckte medlemsbidraget till kassan för Stockholms stad 28,4 % av kassans förvaltningskostnader medan bidraget till kassan för Uppsala län täckte 45,7 % av denna kassas förvaltningskostnader. Dessa procenttal var ungefärligen desamma under de nästföregående båda åren.

Det sagda torde visa, att nuvarande medlemsbidrag kan behöva ändras. Om bidraget skall i huvudsak avse allenast förvaltningskostnaderna synes det lämpligast med ett enhetligt bidrag till alla kassor.

Som förut nämnts bör dock övervägas att höja medlemsbidraget så att detta inkluderar jämväl ersättning till kassorna för avgiftsförluster på grund av avgiftsnedsättningar och avgiftsbefrielser. Dessa avgiftsförluster är emellertid olika i skilda sjukkasseområden. Detta framgår bl. a. av storleken av de för närvarande utgående avgiftslindringsbidragen och avgiftsersättningsbidragen. Dessa bidrag uppgick för år 1959 till sammanlagt 2: 86 kr. för medlem i centralsjukkassan för Gävle stad och till 6: 78 kr. för medlem i Jämtlands läns centralsjukkassa. Det må anmärkas, att dessa siffror på grund av avgiftsersättningsbidragets konstruktion inte ger någon rättvisande bild av kassornas verkliga avgiftsförluster. En enligt tillgängligt material inom administrationsnämnden gjord uppskattning synes utvisa, att avgiftsförlusterna i Gävle uppgått till 9 à 10 kr. för medlem och i Jämtland till 17 à 18 kr. för medlem. Berörda avgiftsförluster är i regel högre i kassorna för de fyra nordligaste länen än i landet i övrigt. Dessa kassor har också förhållandevis höga förvaltningskostnader. Det synes därför föreligga skäl, att även vid en omläggning av medlemsbidraget enligt

angivna linjer liksom nu utgiva ett något högre bidrag till kassorna för Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Avgiftsersättningsbidrag och avgiftslindringsbidrag uppgick år 1959 enligt preliminär beräkning till sammanlagt 24,9 miljoner kr., motsvarande omkring 4: 50 kr. för år och medlem för hela riket räknat. Det synes därför kunna övervägas att vid ett slopande av dessa båda bidrag fördubbla det nuvarande medlemsbidragets normalbelopp å 4: 50 kr. för år och medlem. Beträffande de berörda norrlandskassorna synes bidraget böra vara ett par kronor högre. Medlemsbidraget skulle alltså då bli 9 kr. för medlem i samtliga kassor med undantag av kassorna för de fyra nordligaste länen, där bidraget skulle vara 11 kr. för medlem. Ett medlemsbidrag efter dessa grunder skulle för år 1959 ha uppgått till 51,2 miljoner kr. Skulle medlemsbidraget ha utgått med 8 resp. 10 kr. för medlem, hade bidraget utgjort 45,7 miljoner kr. Enligt de preliminära beräkningarna för år 1959 uppgick ifrågavarande tre bidrag till sammanlagt 49,7 miljoner kr., varav medlemsbidraget utgjorde 24,8 miljoner kr.

Enligt det ovan angivna för staten dyrare alternativet skulle med utgångspunkt från år 1959 inom ett centralsjukkasseområde den största statsbidragsförlusten ha uppgått till 89 öre och största statsbidragsvinsten till 2: 14 kr. för medlem. Sistnämnda belopp, som avser Gävle stad, är dock att anse som ett undantagsfall. I allmänhet skulle även statsbidragsvinsterna understiga en krona. Vid det för staten billigare alternativet skulle de nämnda beloppen höjas resp. sänkas med en krona.

Administrationsnämnden föreslår att statsbidragen i form av avgiftslindrings- och avgiftsersättningsbidrag slopas och att medlemsbidraget till följd därav ändras. Storleken av medlemsbidraget är emellertid en statsfinansiell fråga, som inte har någon administrativ betydelse och därför inte faller under nämndens bedömande.

Nämnden vill dock framhålla, att genomförandet av de tidigare föreslagna administrativa reformerna inte nödvändiggör den nu föreslagna ändringen av statsbidragsreglerna. Statsbidragsfrågan måste därför ses som ett fristående spörsmål, som kan upptagas i annat sammanhang.

Tiden för omorganisationen

Såsom administrationsnämnden framhållit åstadkommes väsentliga administrativa förenklingar genom den föreslagna ändringen av sjukkasseorganisationen med därav följande besparingar i fråga om förvaltningskostnader. Detta talar för att omorganisationen bör genomföras vid tidigast möjliga tidpunkt.

Sjukkassornas räkenskapsår utgöres av kalenderår. En organisationsomläggning av här föreslagen art bör därför genomföras vid ett kalenderårsskifte. Därest ändringar i SFL i anledning av nämndens förslag beslu-

tas av 1961 års riksdag, bör den nya lagstiftningen kunna träda i kraft den 1 januari 1962.

I fråga om valet av tidpunkt för omorganisationen bör emellertid särskilt beaktas, att förmåner enligt TPL börjar utgå fr. o. m. den 1 januari 1963 och att de ändringar i pensionslagstiftningen och sannolikt också i sjukförsäkringslagstiftningen, som torde bli resultatet av nu pågående arbete inom 1958 års socialförsäkringskommitté, kan förväntas träda i kraft senast den 1 januari 1963. Det är uppenbart, att berörda förhållanden kommer att medföra stora arbetsuppgifter framför allt under senare halvåret 1962 och första halvåret 1963 såväl för den centralmyndighet, som nämnden i det följande föreslår, som för de allmänna sjukkassorna, vilka enligt vad senare beröres avses skola vara lokala organ jämväl för den allmänna pensioneringen och därmed tilläggas omfattande nya åligganden.

All erfarenhet talar för att organisatoriska förändringar inom en verksamhet såvitt möjligt inte bör genomföras samtidigt med att verksamheten i materiellt hänseende förändras. Samtidiga ändringar av såväl organisatorisk som materiell art medför som regel att de administrativa organen inte får möjlighet att under en övergångstid handhava sina uppgifter på det sätt, som allmänheten har rätt att fordra. Som exempel kan nämnas, att de klagomål på sjukkasseorganisationens effektivitet, som framfördes vid den allmänna sjukförsäkringens genomförande år 1955, i hög grad hade sin grund i den arbetsbelastning, som ett samtidigt genomförande av organisatoriska och materiella förändringar av kassornas verksamhet medförde.

Oaktat administrationsnämndens förslag i fråga om sjukförsäkringen endast berör några få avsnitt av verksamheten är det likväl ett stort antal bestämmelser i SFL som påverkas därav. Den omständigheten att ändringar i sjukförsäkringslagstiftningen är att vänta vid 1962 års riksdag som resultat av arbetet inom 1958 års socialförsäkringskommitté kan tala för att låta även ändringarna i sjukkasseorganisationen prövas av 1962 års riksdag, varvid ett genomförande av ändringarna kan ske tidigast den 1 januari 1963. Ett sådant skäl för ett uppskjutande av omorganisationen väger emellertid enligt nämndens mening lätt mot de förut anförda skälen för en omorganisation vid tidigast möjliga tidpunkt.

Administrationsnämnden föreslår därför, att de av nämnden i detta kapitel föreslagna sjukförsäkringsreformerna skall träda i kraft den 1 januari 1962.

KAPITEL 6

Den allmänna pensioneringens lokala organisation

Folkpensioneringens nuvarande organisation

För handläggning av folkpensionsärenden finnes lokala organ, *pensionsnämnder,* och ett centralt organ, *pensionsstyrelsen.* Vid varje pensionsnämndssammanträde skall som regel närvara ett *av pensionsstyrelsen förordnat ombud.*

Till folkpensionsärenden räknas här inte blott ärenden enligt FPL utan också ärenden enligt lagarna om särskilda barnbidrag och om barnpensioner.

Nuvarande organisationsform tillkom redan genom 1913 års pensionsförsäkringslag. Sättet för pensionsansökningarnas handläggning har i stort sett varit oförändrat sedan folkpensioneringens begynnelse.

Pensionsnämnderna

Varje kommun utgör i regel ett *pensionsdistrikt.* Där på grund av kommuns vidsträckthet eller folkmängd eller andra förhållanden så prövas lämpligt, må kommun fördelas i två eller flera pensionsdistrikt. Likaså må två eller flera kommuner sammanslås till ett pensionsdistrikt. Antalet pensionsdistrikt är för närvarande 1 136.

För varje pensionsdistrikt skall finnas en pensionsnämnd, bestående av en ordförande och ett jämnt antal ledamöter, högst sex. Ordförande i pensionsnämnd jämte suppleant för honom förordnas av länsstyrelsen för fyra år i sänder. Ledamöter och suppleanter i pensionsnämnd väljes av kommunen (eller kommunerna) varje gång för fyra år. Pensionsnämnd sammanträder på kallelse av ordföranden.

Pensionsnämnderna har att pröva ansökningar om folkpension samt att i allmänhet övervaka folkpensionslagstiftningens efterlevnad inom pensionsdistriktet.

För pensionsnämndernas verksamhet gäller en av Kungl. Maj:t den 19 september 1947 (nr 669 ändrad 107/1960) utfärdad instruktion för pensionsnämnderna.

I avseende å övervakandet av folkpensionslagstiftningens efterlevnad åligger det enligt instruktionen pensionsnämndens ordförande och dess le-

damöter bl. a. *att* själva förskaffa sig och sprida kännedom om folkpensionslagstiftningen, *att* ha sin uppmärksamhet riktad på att personer, som är berättigade till folkpension, erhåller dylik till vederbörligt belopp, *att* om minskning eller indragning av folkpension anses böra ifrågakomma, tillse att erforderliga åtgärder vidtages, *att* tillhandagå allmänheten med råd och upplysningar, *att* kostnadsfritt efter framställd begäran förhjälpa pensionssökande att erhålla formulär samt biträda vid formulärs ifyllande och därvid tillse, att frågorna i formuläret noggrant och riktigt besvaras och att de ytterligare upplysningar lämnas, som kan vara av betydelse för pensionsrätten, *samt att* innan ansökning om folkpension behandlas av nämnden, söka så noggrant som möjligt utreda de förhållanden, som är av vikt för bedömandet av pensionsrätten.

Pensionsnämnden skall också verka för att åtgärder vidtages i syfte att förebygga och häva invaliditet hos befolkningen inom pensionsdistriktet, varvid nämnden bör — i den omfattning och på det sätt som prövas lämpligt — samarbeta med sjukkassor, arbetsförmedlingsorgan, läkare, distriktssköterskor och andra inom distriktet verksamma personer och myndigheter. Nämnden bör vidare enligt instruktionen verka för att i händelse av behov tillfällen till lämpligt arbete beredes personer, vilkas arbetsförmåga blivit nedsatt på grund av sjukdom, vanförhet eller annat lyte.

Pensionsnämndens ordförande skall hålla register över gjorda framställningar och inkomna ansökningar samt föra förteckning över personer inom distriktet, som åtnjuter folkpensionsförmåner.

I de flesta städer och i många större landskommuner har pensionsnämnden genom kommunens försorg erhållit hjälp vid utredningar och expeditionella göromål antingen genom att en särskild pensionsnämndsexpedition inrättats med av kommunen fast anställda tjänstemän eller genom att någon eller några tjänstemän hos t. ex. kommunalkontor eller socialvårdsexpedition avdelats för att biträda pensionsnämnden.

Pensionsstyrelsens ortsombud

För varje pensionsdistrikt skall finnas ett av pensionsstyrelsen förordnat ombud. Samma person kan förordnas som ombud för ett flertal pensionsdistrikt. Antalet ombud är för närvarande 81.

Ombuden har enligt den av pensionsstyrelsen för ombuden utfärdade instruktionen till huvudsaklig uppgift att övervaka och verka för likformig lagtillämpning vid behandling av folkpensionsärenden inom de till ombudets område hörande pensionsnämnderna samt att i denna sin verksamhet iakttaga det allmännas rätt. Ombuden skall utöva viss tillsyn över nämndernas verksamhet.

För *pensionsstyrelsens organisation* redogöres närmare i kapitel 7.

Folkpensionsärendenas handläggning

Ansökning om folkpension skall å fastställt formulär göras hos pensionsnämndens ordförande i det distrikt, där sökanden senast blivit mantalsskriven.

Avser ansökningen allenast allmän ålderdomspension och föreligger ej skäl för tillämpning av 12 § FPL, dvs. fall då gift pensionsberättigad skall likställas med ogift eller tvärtom, skall ansökningen inte prövas av pensionsnämnden utan av ordföranden ofördröjligen insändas till pensionsstyrelsen. Detsamma gäller ärenden om barnpension.

Övriga ansökningar skall prövas av pensionsnämnden. Med ledning av lämnade upplysningar och åberopade handlingar och i övrigt kända förhållanden skall pensionsnämnden besluta, huruvida sökanden äger rätt till den sökta förmånen samt, om så befinnes vara fallet, fastställa förmånens belopp. Då fråga är om sjukbidrag skall även fastställas den tidpunkt, intill vilken bidraget längst må utgå. Avser pensionsansökning kommunalt bostadstillägg, skall pensionsnämnden även angiva sättet för beräkningen av tilläggets storlek.

På pensionsnämndens prövning beroende ansökning om pension eller ökning därav skall handläggas snarast möjligt och senast inom en månad, såvida inte pensionsstyrelsen på särskilda skäl annorlunda förordnar. Inkommet ärende skall genast avgöras, där icke nämnden för vederbörandes hörande eller eljest i följd av särskilda omständigheter finner uppskov oundgängligen erfordras. I sådant fall skall ärendet bringas till slut snarast möjligt och senast inom tre månader från det ärendet inkom till ordföranden. Ärenden om indragning eller minskning av pension, som av pensionsstyrelsen överlämnats för åtgärd eller yttrande, skall handläggas snarast möjligt och senast inom två månader, där pensionsstyrelsen ej annorlunda förordnat.

Sedan pensionsnämnd fattat beslut i ärende, åligger det pensionsstyrelsens ombud att avgiva det yttrande, vartill ombudet må finna anledning. Finner ombudet beslutet icke lagligen grundat eller eljest stridande mot av pensionsstyrelsen lämnade anvisningar skall ombudet anföra besvär. Då ett ärende av pensionsstyrelsen återförvisats till pensionsnämnd för ny handläggning skall ombudet sålunda enligt instruktionen för ombuden alltid anföra besvär, därest nämnden inte vidtager sådan åtgärd, som styrelsen avsett vid återförvisningen. Vid nyheter i lagstiftningen, som kan antagas medföra tolknings- eller tillämpningssvårigheter, har det vidare hänt att pensionsstyrelsen anmodat ombuden att till en början anföra besvär i alla ärenden enligt den nya lagstiftningen. Förfarandet med »eventuella besvär» har tillkommit i syfte att undvika det dröjsmål med ett ärendes avgörande, som en återförvisning eller förnyad återförvisning skulle medföra, och för att ernå en enhetlig lagtillämpning. Det tillämpade förfaringssättet har medfört att ombud ofta anför besvär även i ärenden, där han i

sak instämmer i nämndsbeslutet men där han av formella skäl eller på grund av föreliggande tveksamhet i ett eller annat avseende vill lämna pensionsstyrelsen möjlighet att utan återförvisning avgöra ärendet. Samtidigt med att ombudet förklarar sig tillstyrka nämndens beslut tillägger han exempelvis »därest pensionsstyrelsen finner sökandens invaliditet kunna godtagas».

Pensionsnämnds beslut i ansökningsärenden skall, sedan protokoll för nämndens sammanträde justerats, ofördröjligen kungöras genom anslag vid nämndens expedition, om sådan finnes anordnad, och eljest å lämplig plats inom pensionsdistriktet. Meddelande om beslutet skall härigenom anses ha skett den dag kungörandet skedde. Samtidigt skall sökanden tillställas besked om det beslut, som fattats i anledning av hans ansökan.

Efter utgången av besvärstiden — 14 dagar efter besluts meddelande — skall pensionsnämndens ordförande snarast möjligt insända nämndens beslut jämte handlingarna i ärendet till pensionsstyrelsen.

Över anförda besvär skall pensionsnämnden avgiva yttrande till pensionsstyrelsen, dock att yttrandet må avgivas av ordföranden, om skiljaktig mening ej yppats i nämnden vid beslutets fattande.

Sättet för folkpensionsärendens handläggning i pensionsstyrelsen är beroende av ärendenas art.

Ansökningar om enbart allmän ålderspension eller barnpension, vilka som nämnts inte skall föranleda beslut av pensionsnämnd, granskas för konstaterande av att förutsättningarna för den sökta förmånen är uppfyllda. Granskningen utföres av biträdespersonal.

Pensionsnämnds beslut i *invalidpensionsärenden,* varmed här avses ärenden rörande invalidpension, sjukbidrag, blindtillägg eller vårdtillägg, hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till de två förstnämnda förmånerna samt ärenden rörande särskilt barnbidrag för barn, vars försörjare uppbär invalidpension eller sjukbidrag, skall granskas av pensionsstyrelsen vare sig besvär anförts över beslutet eller ej. Om beslutet befinnes lagligen grundat, skall det fastställas av styrelsen. I annat fall skall styrelsen, där ej rättelse kan ske på grund av anförda besvär, återförvisa ärendet till förnyad prövning. Om beslut blivit felaktigt till följd av felräkning, misskrivning eller annan dylik uppenbar oriktighet, får dock rättelse ske utan återförvisning. Utan återförvisning kan pensionsstyrelsen också förordna om utbyte av invalidpension mot sjukbidrag, om ändring av den tidpunkt, intill vilken sjukbidrag längst må utgå, samt om utbyte av blindtillägg mot vårdtillägg eller omvänt.

Av vad nyss sagts framgår, att pensionsstyrelsen i realiteten är det beslutande organet i invalidpensionsärenden. Pensionsstyrelsens beslut fattas, om besvär ej anförts, i allmänhet av en tjänsteman i lägst 21 lönegra-

den. Om ett ärende vid granskningen befinnes tveksamt, underställes det vederbörande byrådirektör och efter dennes bedömande byråchef. Särskilt tveksamma ärenden av större principiell betydelse föredrages efter byråchefens bedömande för generaldirektören.

Vid prövningen av invalidpensionsärenden uppmärksammas huruvida åtgärder kan ifrågakomma i syfte att förbättra eller återställa sökandens arbetsförmåga. Om så finnes vara fallet, föranstaltas om att åtgärderna blir vidtagna antingen genom styrelsens egen s. k. sjukvårdande verksamhet eller på annat sätt. Härvid förekommer samarbete med arbetsmarknadsverkets arbetsvårdsorganisation.

Före avgörandet av ett nytt invalidpensionsärende inhämtas i allmänhet yttrande från någon av pensionsstyrelsens läkare. Rörande läkares medverkan vid handläggning av invalidärenden i pensionsstyrelsen må nämnas följande.

Hos pensionsstyrelsen finnes för närvarande en överläkare och fem biträdande läkare, vilka representerar olika medicinska specialiteter. I ärende, som överlämnats till läkare, avger denne i regel skriftligt yttrande i frågan, huruvida den sökande är att anse som invalid i FPL:s mening. Yttrandet grundas på det läkarintyg, som bifogats pensionsansökningen och i ärendet i övrigt lämnade uppgifter om sökandens arbetsförmåga. Ofta föreslår läkaren komplettering av läkarintyget eller av de uppgifter om arbetsförmågan, som lämnats i handlingarna. Läkaren kan också förorda undersökning å lasarett eller föreslå olika invaliditetsförebyggande åtgärder. Läkaren deltager inte i pensionsstyrelsens beslut i ärendet.

Ganska ofta behöver ett ärende diskuteras muntligen med läkaren. Detta sker i allmänhet vid s. k. läkarsammanträden, varvid brukar deltaga den läkare, till vilken ärendet remitterats, en byrådirektör och den tjänsteman, som tilldelats ärendet. När det gäller principfall eller särskilt tveksamma bedömningsfrågor, deltager också chefen för styrelsens sjukvårdsbyrå. Regelmässigt är så fallet, när även överläkaren deltager i sammanträdet.

Övriga folkpensionsärenden, dvs. ärenden rörande änkepensioner, hustrutillägg till ålderspensioner ävensom kommunala bostadstillägg till ålders- och änkepensioner, plägar kallas *decentraliserade ärenden* med hänsyn till att den slutliga beslutanderätten i ärendena i princip tillkommer pensionsnämnden. I sådana ärenden skall nämligen pensionsstyrelsen, om besvär ej anförts, förordna om pensionens utbetalande i enlighet med pensionsnämndens beslut. Ärendena underkastas likväl i pensionsstyrelsen en granskning av huvudsakligen formell natur, som utföres av högre biträdespersonal (kontorsskrivare och kontorister). Om beslutet blivit felaktigt i följd av felräkning, misskrivning eller annan dylik uppenbar oriktighet, äger styrelsen verkställa nödig rättelse. Om det vid granskningen ifrågasättes, huruvida beslutet är lagligen grundat eller eljest anses tveksamt underställes det högre tjänsteman, i regel en byrådirektör. Ändring av pensionsnämndens

beslut kan i dylika fall, om besvär ej anförts, ske endast genom att pensionsstyrelsen uppdrager åt pensionsnämnden att upptaga ärendet till förnyad prövning.

I avgörandet av *besvärsärenden* deltager i regel två tjänstemän. Varje befattningshavare i lägst 21 lönegraden, som handlägger pensionsärenden, har tilldelats en s. k. bisittare att deltaga i handläggningen av ärenden i vilka besvär föreligger. Sedan den tjänsteman, till vilken ett besvärsärende utdelats, verkställt ev. erforderlig komplettering av utredningen och i förekommande fall inhämtat yttrande från styrelsens läkare, översändes ärendet med förslag till beslut till bisittaren, som i de fall han godtager beslutsförslaget, signerar detta och återsänder ärendet. Om bisittaren är av annan mening än förslagsställaren eller ärendet eljest befinnes tveksamt underställes det vederbörande byrådirektör. I likhet med vad som angivits i fråga om invalidärenden utan besvär kan besvärsärenden också underställas vederbörande byråchef och generaldirektören.

Såsom tidigare nämnts brukar pensionsstyrelsens ombud ej sällan tillstyrka ett nämndsbeslut men likväl anföra besvär eller reservation för den händelse pensionsstyrelsen skulle finna anledning till ändring av beslutet. Finner den befattningshavare i styrelsen, som handlägger ett sådant ärende, att någon anledning till ändring av beslutet ej föreligger behöver ärendet inte behandlas i den ordning, som tillämpas för besvärsärenden utan kan avgöras av befattningshavaren ensam.

I det föregående har angivits att vid prövningen av invaliditetsärenden åtgärder kan påkallas för att återställa eller förbättra arbetsförmågan hos den sökande samt att sådana åtgärder i vissa fall vidtages av styrelsen själv genom dess *sjukvårdande verksamhet.* Denna verksamhet lämnar även i betydande omfattning hjälp i sådana fall då pensionsfrågan ännu inte blivit aktuell. Verksamheten omfattar framför allt sjukvård, som bl. a. beredes å vissa sjukhus, som disponeras av pensionsstyrelsen, men avser även näringshjälp samt bidrag till motorfordon och yrkesutbildning. Pensionsnämnder och ombud biträder vid verksamhetens handhavande bl. a. genom att — oberoende av om pensionsansökan är aktuell eller ej — föranstalta om att framställning om åtgärd genom pensionsstyrelsens försorg göres i de fall behov därav föreligger.

Inom pensionsstyrelsen förekommer en *efterkontroll* av beviljade pensioner. Sådan efterkontroll företages huvudsakligen på grund av *dels* inkomna anmälningar, framför allt från pensionsnämnder, om ändrade inkomstförhållanden m. m. *dels* det s. k. observationsförfarandet, vilket innebär att pensionsstyrelsen förordnat att ett pensionsärende efter viss tid, vanligen 1—3 år, skall upptagas till förnyad prövning för utrönande av huruvida pensionsrätten alltjämt består, *och dels* uppgift om, att en av två makar avlidit, i de fall, då den efterlevande har inkomstprövad pension. Såsom nämnts medverkar pensionsnämnderna i denna efterkontroll och

samarbetar därvid bl. a. med de allmänna sjukkassorna, som enligt givna föreskrifter lämnar uppgift om ändrade klassplaceringar för folkpensionärer under 67 år.

Samordningen mellan folkpensionering och sjukförsäkring

Den tid, under vilken sjukpenning och sjukhusvårdsersättning kan utgå vid samma sjukdom, är enligt huvudregeln i SFL fastställd till 730 dagar (sjukhjälpstid). För den, som fyllt 67 år eller åtnjuter folkpension i form av invalidpension eller sjukbidrag gäller emellertid särskilda regler. I princip är beträffande sådana folkpensionärer sjukhjälpstiden begränsad till 90 dagar i fråga om sjukpenning och till 180 dagar i fråga om sjukhusvårdsersättning. Men om invalidpensionär (sjukbidragstagare) är placerad i sjukpenningklass på grund av inkomst av förvärvsarbete och insjuknar i en ny sjukdom, gäller i fråga om den sjukdomen en sjukhjälpstid av 730 dagar, såvida inte folkpensionen höjes på grund av ändrade inkomstförhållanden. Sker sådan höjning tillämpas efter utgången av den månad, varunder den försäkrade började uppbära den högre folkpensionsförmånen, den nyss angivna begränsade sjukhjälpstiden i fråga om sjukdom, som inträffat före folkpensionshöjningen.

Den första utbetalningen av nybeviljad eller uppåt jämkad invalidpension eller sjukbidrag avser regelmässigt pension för dels utbetalningsmånaden, dels ett antal månader dessförinnan. För att undvika att ersättning för den s. k. retroaktivtiden utgår från såväl sjukförsäkringen som folkpensioneringen har i 38 § 2 mom. FPL intagits ett stadgande av innebörd, att vid utbetalning av retroaktiv invalidpension eller sjukbidrag eller kommunalt bostadstillägg till sådan förmån, avdrag från folkpensionen skall göras för sjukpenning eller hempenning jämte barntillägg för den tid, som retroaktivbeloppet avser, dock endast i den mån nämnda sjukhjälp överstiger 90 kr. När fråga är om hempenning, skall avdrag ske som om sjukpenning utgått. Avdraget belopp skall utbetalas till sjukkassan. Vid jämkning av sådan folkpension skall avdrag göras endast i de fall folkpensionen ökat på grund av att pensionstagarens årsinkomst minskat och avdraget göras endast å det belopp, varmed pensionen ökat. Även för särskilda barnbidrag kan här berört avdrag ifrågakomma.

För tillämpning av nämnda bestämmelser åligger det pensionsnämnd att till vederbörande sjukkassa skriftligen anmäla varje ansökan om invalidpension eller sjukbidrag. Samtidigt begär pensionsnämnden nedan omförmälda sjukhjälpsintyg. Anmälan antecknas i kassans medlemsregister. Det ankommer sedan på sjukkassan att framställa anspråk på återbetalning av utgiven sjukpenning (hempenning) så snart det kan antagas, att återbetalning kan ifrågakomma.

Har sådant anspråk framställts, begär pensionsstyrelsen kort tid före den första pensionsutbetalningen uppgift om den sjukhjälp, som dittills utbe-

talats under retroaktivtiden och som kan antagas komma att framdeles utbetalas t. o. m. första utbetalningsmånaden. Skulle det sedermera visa sig, att sjukhjälp utbetalats för längre tid än kassan antagit, skall ytterligare anspråk likväl ej framställas. Har sjukhjälpen utgivits för kortare tid än kassan beräknat, skall pensionsstyrelsen underrättas. Styrelsen uträknar då det belopp som kassan har att återbetala till styrelsen för vidarebefordran till pensionstagaren eller annan, som i dennes ställe äger lyfta beloppet.

Rörande samarbetet mellan sjukkassor och pensionsnämnder må nämnas, att sjukkassa åligger att på begäran av pensionsnämnd till denna översända uppgifter om pensionssökandes tidigare sjuklighet, s. k. sjuklighetsintyg, vari även sökandens placering i sjukpenningsklass angives. Uppgift om klassplacering för ledning vid inkomstprövning kan av pensionsnämnd begäras även utan samband med sjuklighetsintyg.

Finner pensionsnämnd vid prövning av pensionsansökan, att den av nämnden uppskattade arbetsinkomsten inte överensstämmer med den uppgivna klassplaceringen, skall kassan skriftligen underrättas härom. Kassan har då att ompröva klassplaceringen.

Ändrar sjukkassa i annat fall klassplaceringen för medlem, som uppbär folkpension före fyllda 67 år, skall kassan underrätta pensionsnämnden härom för ev. omprövning av rätten till folkpension.

Såväl sjukkassor som pensionsnämnder har ålagts viss uppgiftsskyldighet gentemot allmänheten i fråga om samordningen mellan folkpension och sjukförsäkring. För den enskilde är nära nog ogörligt att bedöma, om det för honom är fördelaktigast att uppbära sjukpenning eller att uppbära invalidpension (sjukbidrag). Är sjukpenningen högre än den pension, som han kan vara berättigad till, gör han en förlust, om han söker folkpension så tidigt, att sjukpenningen upphör att utgå före sjukhjälpstidens utgång. Sökes folkpensionen för sent, kan han gå miste om rätten att under 90 dagar få uppbära sjukpenning och folkpension samtidigt och det kan även inträffa, att han någon tid inte äger uppbära någondera av förmånerna.

Det åligger med hänsyn härtill sjukkassa att uppmana sjukskrivna medlemmar att söka kontakt med pensionsnämnden, om det kan antagas, att en folkpension, som är högre än sjukpenningen kan komma att utgå. Sjukkassa skall vidare alltid skriftligen underrätta medlem, vars sjukhjälpstid håller på att utgå, om den sista dag han kan erhålla sjukpenning och därvid uppmana honom att söka förbindelse med pensionsnämnden för att utröna möjligheterna till folkpension i anslutning till sjukhjälpstidens upphörande.

Pensionsnämndsordförandena har i sin tur anmodats att sätta sig i förbindelse med sjukkassan, när det gäller att bedöma, om i ett enskilt fall folkpension är fördelaktigare än sjukpenning, och vid vilken tidpunkt folkpension lämpligen bör sökas. Visar det sig fördelaktigast för vederbörande

att tills vidare uppbära sjukpenning, skall pensionsnämndsordföranden avråda vederbörande att söka pension eller — om ansökan redan gjorts — uppmana honom att återkalla ansökan eller att — om pension börjat utgå — göra framställning hos pensionsstyrelsen om indragning av pensionen.

Tidigare överväganden rörande pensionsärendens handläggning

Frågan om folkpensioneringens administration har senast behandlats i samband med tillkomsten av FPL.

I socialvårdskommitténs år 1945 avlämnade förslag till ny lag om folkpensionering framhöll kommittén, att dess förslag i vissa hänseenden var att betrakta såsom ett provisorium. Kommittén hade sålunda för avsikt att framlägga särskilt förslag i fråga om folkpensioneringens administrativa handhavande. Betänkande i denna fråga avgavs av kommittén påföljande år (SOU 1946: 37).

I nämnda betänkande diskuterade kommittén förändringar inom såväl den lokala som den centrala organisationen.

Beträffande den lokala organisationen hade inom kommittén diskuterats en sådan förändring att, för erhållande av önskvärd samordning mellan de olika socialförsäkringsgrenarna, inom varje kommun skulle finnas en socialförsäkringsnämnd. Denna nämnd skulle vara styrelse för den inom kommunen verksamma sjukkassan och handha bestyren med arbetslöshetsförsäkringen samt vara pensionsnämnd. En sådan samordning kunde dock icke genomföras förrän småkommunsproblemet var löst, vilket kunde påräknas vara fallet tidigast år 1950. På grund härav ansåg kommittén tidpunkten icke lämplig att framlägga förslag om ett gemensamt socialförsäkringsorgan utan stannade för att pensionsnämnder av tidigare beskaffenhet skulle finnas.

Beträffande handläggningen av pensionsärenden anförde kommittén, att denna i huvudsak bestod i dels en invaliditetsprövning beträffande sökande, som åberopade nedsättning av arbetsförmåga som grund för pensionsrätten, dels en inkomstprövning beträffande alla som sökte pension, vars storlek var beroende av den egna inkomsten.

Enligt kommitténs mening borde invaliditetsprövningen liksom tidigare verkställas såväl lokalt som centralt. Kommittén framhöll, att man vid en decentraliserad prövning inte kunde undvika en ganska stor ojämnhet, varjämte det var ogörligt att till lokala organ anknyta den erforderliga medicinska expertisen. Det var också lättare för ett centralt ämbetsverk att motstå påtryckningar från de pensionssökandes sida, något som var av särskild vikt då förmånerna var stora och sålunda mycket begärliga. Vid en centraliserad invaliditetsprövning förelåg även större möjligheter att anordna invaliditetsförebyggande sjukvård samt yrkesutbildning.

I fråga om inkomstprövningen anförde kommittén bl. a., att vad invaliderna beträffade uppskattningen av arbetsinkomsten var ett så betydelsefullt moment vid invaliditetsprövningen, att inkomstprövningen måste ske i samband med pensionsstyrelsens behandling av invaliditetsfrågan.

I proposition nr 50 till 1947 års riksdag anförde föredragande departementschefen i förevarande fråga följande.

De skäl socialvårdskommittén anfört för att invaliditetsprövningen även i fortsättningen bör handläggas såväl lokalt som centralt synes mig bärande. Jag vill särskilt framhålla vad kommittén anfört därom, att man icke kan till lokala organ knyta den medicinska expertis, som är erforderlig för en följdriktig och tillfredsställande prövning av invaliditetsavgörandena, ävensom att vid en centraliserad invaliditetsprövning föreligga större möjligheter att anordna invaliditetsförebyggande åtgärder och sörja för erforderlig sjukvård. — — —

Därest i enlighet med det anförda pensionsnämnds beslut angående förefintligheten av invaliditet i folkpensioneringslagens mening alltjämt skall underställas pensionsstyrelsens prövning, torde detsamma böra gälla om inkomstprövningen i ärenden angående invalidpension. Förutsättningarna för att någon skall betraktas som invalid i folkpensioneringslagens mening äro att vederbörande på grund av sjukdom, sinnesslöhet, vanförhet eller annat lyte är ur stånd att försörja sig genom sådant arbete som motsvarar hans krafter och färdigheter. Såsom socialvårdskommittén framhållit och pensionsstyrelsen i sitt yttrande understrukit är med hänsyn härtill uppskattningen av arbetsinkomstens storlek ett betydelsefullt moment även i själva invaliditetsprövningen. Det rent medicinska bedömandet kompletteras sålunda med en uppskattning av den pensionssökandes faktiska försörjningsläge. Då den medicinska invaliditetsprövningen, enligt vad jag tidigare anfört, bör ske såväl lokalt som centralt, synes detsamma böra gälla om inkomstprövningen i invaliditetsärenden. I denna del finner jag mig sålunda böra godtaga socialvårdskommitténs förslag.

Riksdagen beslöt i enlighet med departementschefens hemställan.

Beträffande handläggningen hos pensionsstyrelsen av invalidärenden erinrade kommittén om att granskningen av sådana ärenden i flertalet fall verkställdes av en enda ledamot och att inte alla ärenden remitterades till styrelsens läkare. Kommittén framhöll de ändrade förutsättningar, som uppkom genom den då aktuella reformeringen av folkpensioneringen. Pensionsbeloppens höjning kunde väntas leda till att klena eller relativt gamla personer sökte folkpension före 67 års ålder. En slapp invaliditetsbedömning medförde ökade utgifter för folkpensioneringen samtidigt som arbetsmarknaden undandrogs välbehövlig arbetskraft. Den invaliditetsförebyggande verksamheten blev av större betydelse och borde i möjlig mån sättas in redan innan en invaliditetsbedömning blev aktuell i samband med en folkpensionsansökan. Det var enligt kommitténs mening nödvändigt, att invaliditetsprövningen ägnades större uppmärksamhet.

Kommittén förordade, att i invaliditetsfrågors avgörande alltid borde deltaga minst två tjänstemän i högre grad samt en läkare. Den ene av tjänstemännen, som förutsattes i regel vara placerad i lägre lönegrad än den andre,

borde intaga ställningen såsom föredragande. Föredragningen borde i princip ske muntligt å sammanträde, där alla i beslutet deltagande var närvarande. Ärenden, i vilka tvekan om invaliditet ej förelåg, behövde endast i korthet anmälas vid sammanträdet. I ärenden förekommande fråga om årsinkomst skulle avgöras i samband med invaliditetsfrågan, men i denna del av beslutet förutsattes icke läkare deltaga. Vid prövningen skulle särskilt uppmärksammas frågor om yrkesutbildning, omskolning eller sjukvård. Frågor om undersökning å sjukvårdsanstalt eller genom specialist förutsattes kunna avgöras av föredraganden efter samråd med en läkare och eventuellt med den högre tjänstemannen.

Kommitténs förslag i sist angivna hänseende har, såsom av den föregående redogörelsen framgår, ej genomförts. Invalidärenden handlägges sålunda fortfarande i regel av endast en tjänsteman. I förenämnda proposition åberopade departementschefen ett uttalande av pensionsstyrelsen, att enligt dess erfarenhet anspråket på en såvitt möjligt fullgod invaliditetsprövning i ett mycket stort antal fall torde bli tillgodosett, därest i handläggningen deltager — förutom en läkare — endast en högre tjänsteman samt därjämte anordnas en så betryggande stickprovsgranskning som möjligt av överordnad tjänsteman.

Administrationsnämndens förslag

Allmänna synpunkter

Den pensionslagstiftning, som legat till grund för folkpensioneringens nuvarande administration, har i väsentliga hänseenden ändrats genom de materiella reformer inom pensionsområdet, som nyligen genomförts. Ytterligare ändringar av betydelse för administrationen kan förväntas som följd av det utredningsarbete, som bedrives inom 1958 års socialförsäkringskommitté.

Den mest betydelsefulla nyheten är givetvis genomförandet av en allmän tilläggspensionering. Denna pensionering är såsom namnet antyder en påbyggnad på folkpensioneringen. Tillsammans är folk- och tilläggspensioneringarna avsedda att bilda ett enda pensionssystem. Avsikten har också angivits vara att sammanföra FPL och TPL till en gemensam lag.

Inom folkpensioneringen förlorar inkomstprövningen alltmer sin betydelse för bedömningen av pensionsrätten. Den fr. o. m. den 1 juli i år genomförda reformen av folkpensioneringens änkepensionering innebär sålunda, att inkomstprövningen slopats i fråga om änkepension till kvinnor, som blivit änkor efter utgången av juni 1960. Samtidigt infördes barnpensioner, som likaledes skall utgå utan inkomstprövning. Till följd av denna nya lagstiftning har bortfallit de inkomstprövade ärendena enligt lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn samt vissa inkomstprövade ärenden enligt lagen om särskilda barnbidrag. Inom en näraliggande framtid

torde inkomstprövningen komma att avskaffas även inom invalidpensioneringen.

Till de reformer, som kan påverka bedömningen av den framtida lokalorganisationen, hör också den år 1955 genomförda allmänna sjukförsäkringen, som genom sin sjukpenningförsäkring avser att i likhet med folk- och tilläggspensioneringarna bereda ett skydd vid förlust eller nedsättning av arbetsförmågan. Sjukförsäkringen administreras lokalt av de i föregående kapitel berörda allmänna sjukkassorna.

De allmänna sjukkassorna har även tillagts vissa uppgifter rörande den allmänna tilläggspensioneringen såsom registreringen av de försäkrade och av de pensionsgrundande inkomster, som de försäkrade årligen tillgodoräknas.

Beräkningen av de pensionsgrundande inkomsterna har med hänsyn till arbetsuppgiftens anknytning till inkomsttaxeringen förlagts till de lokala skattemyndigheterna (i Stockholm till överståthållarämbetet).

Den lokala handläggningen av folkpensionsansökningar ankommer på pensionsnämnderna.

Centralmyndighet för folkpensioneringen är pensionsstyrelsen. Centralmyndighet för tilläggspensioneringen är riksförsäkringsanstalten.

Denna splittring av arbetsuppgifterna inom den allmänna pensioneringen påtalades i vissa av de remissyttranden, som avgavs över administrationsnämndens tidigare betänkande om tilläggspensioneringens administration. I proposition nr 175 till 1959 års riksdag anförde föredragande departementschefen i denna fråga.

Det kan onekligen synas som om en alltför långt driven splittring kännetecknar arbetsuppgifternas fördelning på olika organ. Förslaget måste dock ses i belysning av det arbete på en enhetlig organisation av socialförsäkringens administration i stort, som härnäst står på administrationsnämndens program. Vid en blick på det nu föreliggande förslaget faller det i ögonen att något uttalande om de organ, som skall pröva ansökningar om tilläggspension, inte gjorts av administrationsnämnden. Avgörandet i denna fråga, som kan anstå till 1962, är intimt förknippat med den omdaning av invalidpensioneringen inom folkpensioneringen, som nu utredes av 1958 års socialförsäkringskommitté och som kommer att påverka även tilläggspensioneringens regler om förtidspension. Så mycket torde kunna sägas om den framtida invalidpensioneringen inom det enhetliga pensionssystem, som folk- och tilläggspensioneringarna kommer att bilda, att prövningen av pensionsansökningar kommer att kräva medverkan av ett kvalificerat organ på det lokala eller regionala planet. Tanken faller härvid närmast på de allmänna centralsjukkassorna, bl. a. med hänsyn till att en långtgående samordning mellan pensioneringen och sjukförsäkringen inte kan undvaras. En utveckling mot enhetliga socialförsäkringsorgan för länen och de landstingsfria städerna med de nuvarande centralsjukkassorna som stomme kan således skönjas. Den centrala ledningen av en materiellt och administrativt samordnad socialförsäkring kan givetvis inte i längden vara uppdelad på två ämbetsverk, utan en sammansmältning av riksförsäkringsanstalten och pensionsstyrelsen framstår härvid som en naturlig konsekvens av socialförsäkringens förenhetligande. Om utvecklingen blir

denna, vilket synes mig sannolikt, låter sig administrationsnämndens organisationsplan för den första tiden väl förena med en slutlig reglering enligt antydda riktlinjer, och nämndens förslag om fördelningen av arbetsuppgifterna på olika organ är följdriktig. Förslaget innebär samtidigt att en betydande handlingsfrihet bevaras ännu någon tid.

Sjukkasseorganisationen har behandlats i kapitel 5. I kapitlen 7 och 8 upptages frågan om den centrala organisationen.

I fråga om pensioneringens lokala organisation, som avhandlas i detta kapitel, är såsom i departementschefsanförandet angivits ordningen för invalidpensionsärendenas handläggning av central betydelse. Detta spörsmål synes därför böra upptagas i första hand.

Invaliditetsprövningen

Inom folkpensioneringen utgår invalidpension för tid före fyllda 67 år till den, som på grund av kropps- eller sinnessjukdom, sinnesslöhet, vanförhet eller annat lyte är ur stånd att försörja sig genom sådant arbete som motsvarar hans krafter och färdigheter, under förutsättning, att nedsättningen av arbetsförmågan kan anses varaktig. Invaliditet anses enligt praxis föreligga, då sökandens försörjningsförmåga är nedsatt med minst ungefär $^2/_3$ av den för en fullt arbetsför person normala. Om sådan höggradig nedsättning av arbetsförmågan, som nyss berörts, varit oavbrutet bestående minst sex månader och kan den, utan att anses varaktig, antagas bliva bestående ytterligare avsevärd tid, skall sjukbidrag utgå. Sjukbidraget är att anse såsom en tidsbegränsad invalidpension. Invalidpensionen (sjukbidraget), som är av samma storlek som ålderspensionen, är till huvudparten inkomstprövad. Endast en mindre del (grundpension) utgår utan inkomstprövning.

Inom tilläggspensioneringen kallas den pension, som utgår vid förtida invaliditet, för förtidspension. Förutsättning för rätt till förtidspension är — förutom att pensionspoäng skall föreligga för vissa år — att den försäkrade åtnjuter invalidpension eller sjukbidrag från folkpensioneringen. Vid full nedsättning av arbetsförmågan utgives hel förtidspension, i annat fall 60 % av hel förtidspension. Hel förtidspension motsvarar i princip den ålderspension från tilläggspensioneringen, som den försäkrade enligt särskilda beräkningsgrunder kan antagas ha blivit berättigad till, om invaliditeten ej inträtt.

1958 års A-riksdag ansåg en utredning om invalidpensioneringens problem inom folkpensioneringen vara påkallad. Riksdagen förordade, att utredningen skulle bedrivas med utgångspunkt från att den nuvarande inkomstprövningen om möjligt slopades. Storleken av invalidpensionen i det enskilda fallet borde enligt riksdagens mening i stället böra bestämmas på grundval av en uppskattning av vederbörandes eventuellt kvarstående arbetsförmåga. Frågan om att mildra det inom folkpensioneringen för pen-

sionsrätt nu tillämpade kravet på minst $^2/_3$ nedsättning av arbetsförmågan borde också övervägas. Riksdagen framhöll vidare, att rehabiliteringen borde spela en dominerande roll vid invaliditetsbedömningen och fann det vara angeläget, att frågorna om rehabiliteringsverksamheten och socialförsäkringen i stort upptoges till prövning.

Det berörda utredningsarbetet, som enligt givna direktiv skall avse invalidpensioneringen inom såväl folk- som tilläggspensioneringen, har anförtrotts 1958 års socialförsäkringskommitté, vilken ännu inte slutfört sitt arbete. Det är emellertid enligt administrationsnämndens mening möjligt, att redan nu upptaga frågan om det administrativa handhavandet av invaliditetsprövningen med utgångspunkt från riksdagens förut berörda uttalanden och de uttalanden, som gjorts under förarbetena till tilläggspensionslagstiftningen.

Administrationsnämnden har i förevarande spörsmål haft överläggningar med 1958 års socialförsäkringskommitté.

Vid bedömandet av invaliditetsprövningens organisation synes man kunna utgå från följande antaganden.

1) Invaliditetsfråga, vilken berör såväl folkpensioneringen som tilläggspensioneringen, skall bedömas såsom ett enda ärende. Samma grunder för invaliditetsbedömningen skall härvid tillämpas beträffande båda pensionsdelarna.

2) Invalidpension skall utgå även då nedsättningen av arbetsförmågan är mindre omfattande än vad som nu kräves för sådan pension inom folkpensioneringen.

3) Invalidpensionerna skall bestämmas med hänsyn till graden av invaliditet.

4) Till grund för bedömningen av den medicinska invaliditeten skall alltjämt ligga ett läkarutlåtande, som emellertid torde behöva vara mera ingående än vad nu plägar vara fallet, särskilt med hänsyn till invaliditetsgraderingen och den nedan under punkt 6 berörda rehabiliteringsverksamheten.

5) Inkomstprövningen i dess nuvarande form skall ersättas med en bedömning av det framtida inkomstbortfall, som den medicinska invaliditeten kan antagas medföra i det enskilda fallet. Detta torde förutsätta bedömningar av bl. a. *dels* den arbetsinkomst, som den försäkrade beräknas kunna uppnå efter invaliditetens inträde, och *dels* den arbetsinkomst, som han kan antagas ha uppnått, om han ej drabbats av invaliditet.

6) I varje invaliditetsärende bör upptagas frågan, huruvida lämpliga rehabiliteringsåtgärder vidtagits och — om så ej är fallet — vilka sådana åtgärder som eventuellt bör ifrågakomma. Det blir av särskild vikt, att sådana åtgärder vidtages så tidigt som möjligt och helst i god tid innan pensionsfrågan blir aktuell.

7) Sjukförsäkringen och pensionsförsäkringen skall samordnas mera intimt än vad nu är fallet.

Av det förestående framgår, att handläggningen av invalidpensionsärenden kommer att bli av mera kvalificerad art än för närvarande.

Ärendenas avgörande kommer också att få en helt annan ekonomisk betydelse såväl för den enskilde som för pensionssystemet. Det må erinras om att med det för år 1960 inom tilläggspensioneringen gällande basbeloppet den sammanlagda folk- och tilläggspensionen vid invaliditet kan uppgå till över 20 000 kr. om året.

Pensionens större ekonomiska betydelse för den enskilde skärper också kravet på en snabb handläggning av ärendena. Pensionen är avsedd att ersätta den lön eller annan arbetsinkomst, som den enskilde går miste om vid förlust eller nedsättning av sin arbetsförmåga. Pensionen skall sålunda möjliggöra att den tidigare levnadsstandarden kan i stort sett vidmakthållas. Denna målsättning uppnås inte om pensionsutbetalningen dröjer, eftersom de pensionssökande många gånger inte har andra tillgångar än pensionen att lita till för sitt uppehälle.

Såsom framgår av tidigare redogörelse är invalidpensionsärendenas avgörande centraliserat till pensionsstyrelsen. Pensionsnämnden fattar visserligen formellt ett beslut, men detta blir inte gällande, förrän det fastställts av pensionsstyrelsen. Pensionsnämndens uppgifter är därför i praktiken begränsade till införskaffande av erforderlig utredning och upprättande av förslag till beslut. Det sagda innebär givetvis inte, att pensionsnämndernas medverkan skulle vara utan större betydelse. Det förhåller sig tvärtom otvivelaktigt så, att den centrala beslutanderätten förutsätter medverkan av lokala organ, vars personkännedom och möjlighet att kontrollera riktigheten av lämnade uppgifter kommer det centrala organet till godo.

Under nuvarande förhållanden har den lokala prövningen av invalidpensionsärenden sin främsta betydelse för bedömningen av sökandens inkomster, dvs. hans faktiska försörjningsläge. Denna inkomstprövning utgör ett led i själva invaliditetsprövningen och genom inkomstprövningen erhålles en form av gradering av invaliditeten. Pensionens storlek är ju beroende av inkomstens storlek. Såsom invaliditetsgraderande faktor kan emellertid den nuvarande inkomstprövningen inte anses tillfredsställande. Sålunda tages vid inkomstprövningen hänsyn inte blott till sökandens arbetsinkomster utan även till andra förhållanden såsom kapitalinnehav och makes inkomster. Vidare anses det i FPL uppställda kravet på att vederbörande inte skall vara i stånd att försörja sig genom arbete i praxis inte vara uppfyllt, om arbetsinkomsten överstiger ett förhållandevis lågt maximibelopp. Om en person med höga inkomster får sin arbetsförmåga nedsatt med mer än två tredjedelar men likväl genom arbete kan förtjäna mer än maximibeloppet anses han inte berättigad till folkpensioneringens invalidpensionsförmåner.

I fråga om det medicinska bedömandet av invaliditeten har pensionsnämndens medverkan mindre betydelse, eftersom nämnden saknar tillgång till medicinsk expertis. Den kännedom nämnden kan ha om en pensionssökandes personliga förhållanden är dock givetvis även härvidlag av värde.

Om inkomstprövningen i invalidpensionsärenden slopas och graderingen av invaliditeten skall ske efter andra grunder, bortfaller den för närvarande dominerande arbetsuppgiften vid den lokala prövningen av ärendena. Det kunde då övervägas huruvida en lokal prövning av invaliditetsärendena över huvudtaget är behövlig och om det inte kunde vara tillfyllest att dessa ärenden prövades enbart på det centrala planet. I detta avseende må anföras följande.

I det föregående har administrationsnämnden erinrat om behovet av att rehabiliteringsåtgärder blir vidtagna på ett tidigt stadium och om möjligt redan innan pensionsfrågan blivit aktuell för vederbörande. Vidare har berörts de nya principer för invaliditetsbedömningen, som torde komma att få tillämpas framdeles. Härvid blir ett nära samarbete med de lokala arbetsvårdsorganen oundgängligt. Frågan om samordningen mellan pensioneringen och sjukförsäkringen måste såsom förut berörts bringas till en effektiv lösning i samband med att pensionsförmånerna förbättras. Det torde inte vara möjligt att på ett tillfredsställande sätt bemästra de problem, som sammanhänger med vad nu sagts, utan en regional eller lokal organisation för pensioneringen. Administrationsnämnden anser sålunda att en pensionsorganisation under den centrala myndigheten alltjämt måste finnas. I det följande betecknas denna organisation som lokal även om den är förlagd till länsplanet.

Enär en prövning av invalidpensionsärenden genom lokala organ inte synes kunna undvaras, bör man enligt administrationsnämndens mening överväga, om inte numera förutsättningar finnes att decentralisera beslutanderätten till dessa organ, dvs. att låta deras avgöranden bli gällande i den mån besvär inte anföres. En sådan decentralisering skulle enligt nämndens mening medföra åtskilliga fördelar.

Lokala pensionsorgan måste förutsättas ha en god kännedom om förhållandena inom sina respektive områden. De kan också utan tidsutdräkt erhålla erforderliga uppgifter om de pensionssökande och deras möjligheter att utnyttja sin arbetskraft. Arbetsmarknadsverkets arbetsvård utövas väsentligen på länsplanet och lokala pensionsorgan kan därför arbeta i nära kontakt med arbetsvården. Lokala pensionsorgan har också stora möjligheter att erhålla medverkan från sjukvårdsorganen inom vederbörande sjukvårdsområde i fråga om de medicinska åtgärder, som är av betydelse för invaliditetsbedömningen och rehabiliteringen. I nu angivna hänseenden är ett centralt organ underlägset lokala organ.

Sjukförsäkringsverksamheten är decentraliserad. Den samordning mellan

pensionering och sjukförsäkring, som eftersträvas, kan lättare genomföras, om beslutanderätten även i pensionsfrågorna är decentraliserad.

Särskilt stor vikt måste som förut nämnts läggas vid snabbhet i handläggningen. Denna synpunkt talar starkt för att ärendena i princip avgöres slutligt redan av ett lokalt organ.

Det kan enligt administrationsnämndens mening inte råda något tvivel om att ett system, som innebär att ett mycket stort antal ärenden skall avgöras av *en* myndighet, i sig självt leder till en lång handläggningstid. Anhopningen av ärenden medför, att handläggningen kan behöva uppdelas i skilda moment, som utföres av olika befattningshavare. Sådan uppdelning skapar i varje behandlingsmoment tendenser till dröjsmål. Detta förhållande kan skärpas av personalbrist, säsongvariationer i fråga om arbetsmängd m. m. För invalidpensioneringens del tillkommer svårigheten för ett centralt organ att utnyttja den medicinska expertisen i landets olika delar och att bereda pensionssökande tillgång till sjukhusplatser, då vård eller undersökning å sjukhus erfordras. Enligt administrationsnämndens mening utgör den nuvarande koncentrationen av den slutliga beslutanderätten i invalidpensionsärenden till en enda myndighet en grundläggade orsak till dröjsmålen med dessa ärendens avgörande.

En ytterligare svaghet i det nuvarande systemet — sett ur synpunkten att ernå snabba beslut — är att varje ärende måste behandlas hos två organ. Innan pensionsstyrelsens handläggning vidtar, har förfarandet i pensionsnämnden dragit viss tid. Pensionsstyrelsen kan inte alltid avgöra ett ärende utan kompletterande utredning och understundom måste ett ärende återförvisas till pensionsnämnden för ny handläggning. Man torde under nuvarande förhållanden kunna räkna med att den första pensionsutbetalningen av nybeviljade invalidpensioner normalt kan ske först inemot ett halvt år efter det pensionsansökningen gjorts. Undantagsvis kan handläggningstiden uppgå till ett par år.

Genom den tidsutdräkt i fråga om invalidpensionsärendenas handläggning som sålunda uppkommer nödgas socialhjälpsmyndigheterna i stor utsträckning lämna förskott å de pensioner, till vilka de pensionssökande kan vara berättigade. Detta medför inte allenast att kommunerna måste tillhandahålla medel under ganska avsevärda tider och att kommunerna åsamkas ett betydande administrativt arbete utan även att merarbete uppkommer för pensionsstyrelsens del. Ur de pensionssökandes synpunkt torde det ofta framstå såsom mindre tilltalande att de skall behöva anlita socialvårdens biträde för att klara försörjningen under väntetiden.

Det är enligt administrationsnämndens mening ytterst angeläget att förhållanden sådana som de nu berörda förebygges inom det nya pensionssystemet. Detta synes emellertid inte vara möjligt, om den nuvarande dubbelbehandlingen av ärendena och koncentrationen av den slutliga beslutanderätten till en centralmyndighet bibehålles.

Pensionsstyrelsen har enligt vad administrationsnämnden erfarit sökt att genom olika åtgärder påskynda behandlingen av ärendena. Därigenom har uppnåtts viss förkortning av handläggningstiden men denna är alltjämt mycket otillfredsställande ur de pensionssökandes synpunkt. Med lagstiftningens nuvarande utformning i administrativt hänseende synes det dock inte möjligt att ytterligare nedbringa handläggningstiden.

Såsom skäl mot en decentralisering av invalidpensionärendenas avgörande till lokala organ har tidigare åberopats huvudsakligen *att* det vore ogörligt att till lokala organ knyta erforderlig medicinsk expertis, *att* vid central prövning större möjligheter föreligger att vidtaga invaliditetsförebyggande åtgärder *samt att* man vid en decentraliserad prövning inte kan undvika en oenhetlig lagtillämpning.

Dessa skäl torde väl alltjämt äga giltighet om man med lokala pensionsorgan syftar på de nuvarande pensionsnämnderna, vilkas verksamhetsområden är små (kommun eller del av kommun) och vilkas antal till följd därav är mycket stort (f. n. 1 136).

Det bör emellertid kunna övervägas att överföra invalidpensionsärendenas lokala handläggning till andra organ, där ärendena kan beredas sådan kvalificerad handläggning, att de anförda skälen mot en decentralisering av ärendenas avgörande bortfaller.

Denna fråga aktualiseras på grund av att invalidpensionsärenden kommer att avse inte blott folkpensioneringen utan även tilläggspensioneringen, att inkomstprövningen skall slopas och att bl. a. till följd därav nya principer för invaliditetsprövningen skall tillämpas.

Att tillskapa ett helt nytt lokalt socialförsäkringsorgan bör givetvis undvikas. De enda lokala socialförsäkringsorgan, som nu finnes utöver pensionsnämnderna, är de allmänna sjukkassorna. Dessa avses, såsom i kapitel 5 angives, skola för framtiden utgöras av de nuvarande centralsjukkassorna, vilka i princip har en landstingskommun eller stad, som ej tillhör sådan kommun, till verksamhetsområde. Dessa kassors antal kommer att fr. o. m. år 1962 uppgå till omkring 30. Administrationsnämnden har funnit sig böra utreda lämpligheten av att överföra handläggningen av invalidpensionsärendena till dessa kassor. Då i det följande talas om sjukkassa avses de enligt administrationsnämndens förslag ombildade nuvarande centralsjukkassorna.

Det må först framhållas, att en administrativ samordning av pensionering och sjukförsäkring ter sig helt naturlig. Sjukpenning från sjukförsäkringen, invalidpension (sjukbidrag) från folkpensioneringen och förtidspension från tilläggspensioneringen är allenast olika former av ersättning, som utgives vid av sjukdom förorsakad förlust eller nedsättning av arbetsförmågan. Sjukpenning utgår i princip vid mera kortvariga fall eller under den första tiden vid fall av längre varaktighet, pensionerna endast vid mera varaktiga fall.

Det kan här nämnas att redan 1928 års pensionsförsäkringskommitté (majoriteten) föreslog att pensionsförsäkringen skulle befrias från uppgiften att meddela försäkring mot förtidsinvaliditet och att denna försäkring skulle överföras till sjukförsäkringen. Härvid åberopades bl. a. det naturliga sambandet mellan invaliditetsförsäkringen och sjukförsäkringen och att sjukförsäkringens organisatoriska fördelar — trots ett påtagligt behov och trots det nära sakliga sambandet — inte kunnat utnyttjas till gagn för invaliditetsförsäkringen. I proposition nr 217 till 1935 års riksdag uttalade föredragande departementschefen, att han i princip anslöt sig till kommittémajoritetens förslag. Emellertid var 1931 års sjukkassereform inte fullt genomförd. Värre var dock, att de erkända sjukkassorna endast omfattade 20—25 % av befolkningen i arbetsföra åldrar. Enligt departementschefens mening borde frågan om en skilsmässa mellan ålderdomspensioneringen och invaliditetspensioneringen uppskjutas till dess sjukkasserörelsen nått en helt annan utveckling.

De skäl, som tidigare anförts mot en decentralisering synes bortfalla, om invaliditetsprövningen förlägges till de allmänna sjukkassorna.

Hos sjukkassorna skall förtroendeläkare finnas anställda och det torde inte möta några svårigheter, att i mån av behov förstärka den medicinska expertisen hos kassorna.

Sjukkassorna synes särskilt lämpade att medverka i den intensifierade rehabiliteringsverksamhet som eftersträvas. Flertalet invaliditetsfall har sin grund i en sjukdom, som efter kortare eller längre tid medför en mera varaktig nedsättning av arbetsförmågan. Genom att praktiskt taget alla sjukdomsfall, som medför förlust av minst halva arbetsförmågan, registreras hos sjukkassorna har dessa möjlighet att, så snart en sjukdom kan befaras medföra menliga verkningar på den framtida arbetsförmågan, taga initiativ till åtgärder, som kan vara ägnade att minska sjukdomens följder.

För sjukkassorna skulle en medverkan inom rehabiliteringsverksamheten inte bli någon ny arbetsuppgift. Inom flera centralsjukkasseområden har på initiativ av utredningen om socialförsäkring och arbetsanpassning försöksvis bedrivits ett samarbete mellan centralsjukkassorna och arbetsvårdsorganen i syfte bl. a. att få belyst vad som genom sådant samarbete kan uppnås till fördel för en tidigare kontakt med arbetsvårdsfall.

Denna försöksverksamhet har, som framhållits i utredningens betänkande om socialförsäkring och rehabilitering (SOU 1958: 17), givit goda resultat, som enligt utredningens mening tillåter den slutsatsen, att ett samarbete mellan sjukförsäkring och arbetsvård möjliggör en tidigare identifiering än eljest av arbetsvårdsbehovet. Utredningen föreslog därför, att inom varje centralsjukkasseområde skulle finnas ett samarbetslag, bestående av representanter för centralsjukkassan och länsarbetsnämnden. Till detta samarbetslag skulle sjukkassan inrapportera sjukskrivna medlemmar för prövning av arbetsvårdsbehovet. I princip borde beträffande samtliga sjukskrivna

prövning påkallas senast då sjukhjälp utgått under tre månader. Vidare borde arbetsvårdsorganen erhålla del av hos kassan tillgängliga uppgifter, som behövdes för bedömning av arbetsvårdsbehovet. Slutligen skulle sjukkontrollanterna hos kassorna vid sidan av sjukkontrollen få till uppgift att för arbetsvårdsorganens räkning insamla utredningsmaterial i fråga om sjukförsäkringsklientelet.

I proposition nr 161 till 1959 års riksdag förklarade sig departementschefen utgå från att utredningens rekommendationer uppmärksammas av berörda organ. Härvid borde även tillvaratagas möjligheterna till samarbete med den läkare, som behandlat den sjuke.

Inom samtliga centralsjukkassor företages nu i enlighet med angivna riktlinjer en utredning av sjukskrivningsfall av längre varaktighet. I samarbetslaget ingår i allmänhet från centralsjukkassan dess verkställande tjänsteman, kassans förtroendeläkare och ytterligare någon befattningshavare och från länsarbetsnämnden föreståndaren för arbetsvårdsexpeditionen och nämndens förtroendeläkare.

Den risk för oenhetlighet i lagtillämpningen, som man tidigare ansett föreligga vid lokala avgöranden av invalidpensionsärenden, torde i stort sett elimineras, om antalet lokala organ begränsas till ett trettiotal. Centralmyndigheten får därigenom stora möjligheter att genom instruktions- och inspektionsverksamhet verka för enhetlighet. Det må för övrigt anmärkas, att en långt driven enhetlighet inte alltid framstår som eftersträvansvärd. Vid invaliditetsbedömningen måste naturligen hänsyn tagas till lokala förhållanden.

För ett överförande av invaliditetsprövningen till sjukkassorna talar också andra skäl.

En redogörelse för samordningen mellan folkpensioneringen och sjukförsäkringen har tidigare lämnats. Gällande bestämmelser tillkom efter förslag av socialförsäkringsutredningen i dess betänkande om folkpensionering och sjukförsäkring (SOU 1954: 33). Utredningen framhöll därvid de svårigheter, som i dåvarande läge förelåg att lösa samordningsfrågan, beroende på att de materiella reglerna var uppbyggda efter olika principer inom de båda försäkringsgrenarna och att dessa administrerades av skilda organ. Utredningen, som hade att framlägga förslag som kunde leda till lagstiftning vid 1955 års riksdag, saknade möjligheter att ingå på de undersökningar och överväganden rörande såväl materiellrättsliga som administrativa spörsmål, som skulle krävas för en mera fullständig samordning. Denna måste därför enligt utredningens mening fattas som en reform på längre sikt. Man hade också att räkna med nära förestående betydande förändringar inom pensionssystemet. Folkpensioneringens framtida utformning hade sålunda intimt samband med frågan om den allmänna pensionsförsäkringen.

Utredningen ansåg sig därför endast kunna undersöka, vad som kunde vinnas genom smärre lagändringar i materiellrättsliga och administrativa hänseenden.

Genom de samordningsbestämmelser, som blev följden av utredningsförslaget, nåddes åtskilliga förbättringar i samordningshänseende. Samordningen utvisar emellertid ännu påtagliga brister. Sålunda kan fortfarande inträffa, att en person upphör att vara berättigad till sjukpenning till följd av att den stadgade sjukhjälpstiden gått till ända, men att han likväl inte är berättigad till folkpension, trots att sjukdomen alltjämt medför arbetsoförmåga. Huruvida den normala sjukhjälpstiden på 730 dagar eller den för folkpensionärer i allmänhet gällande kortare sjukhjälpstiden skall tillämpas vid sjukdom, kan vara beroende på en tillfällighet. Inträffar sjukdomen innan invalidpensionen eller sjukbidraget börjar utgå, anses orsakssamband mellan sjukdomen och folkpensionen föreligga. I sådant fall skall den kortare sjukhjälpstiden tillämpas även om sjukdomen inträffat efter det pensionsansökan gjorts. Inträffar sjukdomen först efter det folkpensionen börjat utgå, gäller den längre sjukhjälpstiden. Tiden för handläggningen av en pensionsansökan kan sålunda i vissa fall påverka sjukhjälpstiden inom sjukförsäkringen. Även vid bestämmandet av den sjukhjälp, som skall avdragas vid den första pensionsutbetalningen, kan tillfälligheter spela in eftersom avdragsbeloppet delvis måste grundas på antaganden från sjukkassan rörande framtida sjukhjälpsutbetalningar. En persons möjlighet att erhålla den för honom förmånligaste ersättningen är i viss utsträckning beroende av att pensionsnämnder och sjukkassor fullgör sina skyldigheter att tillställa varandra uppgifter. Sjukkassa måste i vissa fall hänvisa en försäkrad till pensionsnämnd för närmare upplysningar och en pensionsnämnd måste i andra fall förfråga sig hos sjukkassan för att kunna råda en pensionssökande. I administrativt hänseende måste den nuvarande samordningen anses svårbemästrad.

I TPL har införts regler om samordning mellan sjukförsäkringen och tilläggspensioneringen. Tilläggspensioneringens samordningsregler, som angivits vara provisoriska i avbidan på en slutlig samordning av samtliga socialförsäkringsgrenar i ett enhetligt system, avviker i flera hänseenden från motsvarande regler inom folkpensioneringen.

Det är uppenbart, att i fråga om samordningen med sjukförsäkringen likartade regler bör gälla inom folk- och tilläggspensioneringarna. Samordningsfrågan torde vidare inte kunna effektivt lösas utan att sjukförsäkringens regler om sjukhjälpstid omprövas. Sålunda torde böra upptagas frågan om att anpassa den tid, under vilken sjukpenning skall kunna utgå, efter den tidpunkt från och med vilken pension börjar utgivas. Vidare synes den inkomstbedömning, som verkställts i samband med pensionsbeviljandet, böra tjäna till ledning vid bedömning av vederbörandes sjukpenningförsäkring.

Det ankommer på 1958 års socialförsäkringskommitté att avge förslag till de materiella samordningsreglerna. Med vad ovan anförts har administrationsnämnden endast velat belysa, att en effektiv materiell samordning kommer att skapa behov av en nära samordning även i administrativt hänseende.

Sjukkassorna handhar redan enligt nu gällande bestämmelser vissa arbetsuppgifter, som avser den allmänna pensioneringen eller som är av betydelse för denna. Sålunda föres inom sjukkassorna såväl ett medlemsregister avseende sjukförsäkringen som ett pensionsregister avseende tilläggspensioneringen.

För skötseln av nämnda båda register erhåller kassorna fortlöpande uppgifter från folkbokföringens länsbyråer rörande civilståndsändringar, flyttningar m. m. Kassorna kommer vidare att från de lokala skattemyndigheterna få årliga uppgifter om fastställda pensionsgrundande inkomster.

Arbetsgivare är med vissa undantag skyldiga att lämna kassorna uppgifter om nyanställningar och upphörda anställningar. Uppgifter av nu nämnt slag ligger till grund för kassornas kontroll av de försäkrades placeringar i sjukpenningklass. Dessa uppgifter bör emellertid också kunna vara till ledning för en effektiv efterkontroll av invalidpensionsärenden.

Genom att de uppgifter om pensionsgrundande inkomst (pensionspoäng), som är erforderliga såväl för bedömandet av möjligheten för en försäkrad att erhålla förtidspension från tilläggspensioneringen som för beräkningen av tilläggspensionens storlek, kommer att vara noterade hos sjukkassorna i deras pensionsregister, blir det kassornas sak att besvara förfrågningar rörande dessa spörsmål. Hur än administrationen av den allmänna pensioneringens förmånssida anordnas, måste sålunda kassorna på det ena eller andra sättet bli inkopplade.

Det är emellertid uppenbart att prövningen av invalidpensionsärenden inte kan ske i samma enkla form som prövning av sjukhjälpsärenden. Invalidpensionsärendenas avgörande är nämligen i regel av långt större betydelse för den enskilde och för försäkringen och kräver noggrant beaktande av sociala, medicinska, arbetsmarknadsmässiga och juridiska synpunkter. En sjukkassas styrelse, vars ledamöter bör utses med hänsyn till styrelsens huvudsakliga uppgift att handlägga administrativa frågor, kan inte antagas få sådan sammansättning, att den lämpar sig för avgöranden av invalidpensionsärenden.

Därest sjukkassorna skall handlägga invalidpensionsärenden, bör enligt administrationsnämndens mening ärendenas avgörande anförtros en enligt särskilda grunder sammansatt delegation. För inrättande av en sådan delegation talar även en annan omständighet. Av vad förut sagts rörande samordningsspörsmålen framgår, att ett beslut om beviljande av pension ofta

påverkar den pensionsberättigades rätt till sjukpenning från sjukförsäkringen. Beviljas pension bortfaller eller begränsas i regel sjukkassans skyldighet att utgiva sådan sjukhjälp. Sjukkassan har i egenskap av försäkringsgivare ett intresse av låga sjukhjälpskostnader. I fråga om pensionsförmåner har kassan däremot inget ekonomiskt ansvar. Detta förhållande kan måhända ur principiell synpunkt anföras som skäl mot att sjukkassa skall handhava invalidpensionsärenden. Avgöres dessa ärenden av en delegation med i det följande föreslagen sammansättning, behöver det anförda skälet inte föranleda betänkligheter mot att den förevarande arbetsuppgiften handhaves av sjukkassorna.

Med beaktande av de olika omständigheter, som bör tillmätas vikt i förevarande avseende, föreslår administrationsnämnden, att invalidpensionsärenden skall handläggas av de på sätt i kapitel 5 sägs ombildade allmänna sjukkassorna, vilkas avgöranden i ärendena skall fattas av särskilda inom kassorna inrättade pensionsdelegationer.

Invalidpensionsärende bör prövas av den sjukkassa, som den pensionssökande tillhör i egenskap av sjukförsäkrad, dvs. i princip kassan för det område, inom vilket sökanden är mantalsskriven. I det fall en sökande inte tillhör någon sjukkassa, torde ärendet böra prövas av sjukkassan för Stockholm.

I fråga om de föreslagna pensionsdelegationerna må anföras följande.

Beträffande delegationsledamöterna torde, bortsett från läkarna, några speciella kompetenskrav inte böra uppställas. Samtliga ledamöter och sålunda även ordföranden förutsättes skola innehava ledamotskapet såsom bisyssla.

Ordföranden bör förordnas av Kungl. Maj:t.

Med hänsyn till att den medicinska bedömningen av ärendena blir av synnerlig betydelse synes i varje delegation böra ingå två läkare. Det är härvid att beakta, att i varje invalidpensionsärende torde komma att liksom nu föreligga ett läkarutlåtande. Om endast en läkare ingår i delegationen och denne har annan uppfattning än den läkare, som avgivit utlåtandet, kommer vid delegationens prövning en läkares åsikt att stå mot en annans, vilket inte kan anses lyckligt. En försäkrad och säkert också hans läkare, har då svårare att godtaga ett beslut, som går den försäkrade emot och delegationens auktoritet kan härigenom bli lidande. Den ene av de i delegationen ingående läkarna synes böra vara kassans förtroendeläkare eller, om mer än en sådan läkare finnes, den förtroendeläkare, som kassan utser. Den andre läkaren bör utses av medicinalstyrelsen. Då även förtroendeläkare utses av medicinalstyrelsen, kommer ämbetsverket att ha inflytande vid utseende av båda läkarledamöterna.

Att representanter för befolkningen inom verksamhetsområdet bör deltaga i invalidpensionsärendenas avgörande synes naturligt. Att de insatser, som kan göras av sådana ledamöter, är av värde, visar erfarenheterna från pensionsnämndsorganisationen. Administrationsnämnden föreslår därför, att vederbörande landsting resp. stad utanför landsting skall utse två ledamöter i varje delegation.

Antalet ledamöter i en pensionsdelegation föreslås sålunda vara fem. En av länsarbetsnämnden (i Stockholm av arbetsnämnden) utsedd tjänsteman hos denna nämnd bör deltaga i överläggningarna inom en delegation, då fråga är om ärenden, i vilka arbetsmarknadsförhållanden eller rehabiliteringsfrågor är av betydelse för avgörandet.

I överläggningarna synes vidare sjukkassedirektören böra kunna deltaga då han så önskar. Denne torde emellertid med hänsyn till sina övriga, i främsta rummet administrativa arbetsuppgifter, inte ha möjlighet att i större utsträckning deltaga i delegationens arbete.

Kungl. Maj:t bör förordna en ställföreträdare för ordföranden att tjänstgöra vid förfall för denne. Är förtroendeläkare förhindrad närvara vid delegationens sammanträden, bör sjukkassan äga förordna annan läkare att ingå i delegationen. För övriga ledamöter bör utses suppleanter i samma ordning som de ordinarie ledamöterna. För var och en av de ledamöter, som skall väljas av landsting eller stad, torde böra finnas två suppleanter. För delegationens beslutförhet torde fordras att minst fyra ledamöter, varav minst en läkare, är närvarande. Såsom delegationens beslut bör gälla den mening, om vilken de flesta röstande förenar sig, och vid lika röstetal den mening, som biträdes av ordföranden.

Kungl. Maj:t bör på förslag av centralmyndigheten kunna förordna, att i viss eller vissa kassor mer än en delegation skall finnas.

I varje delegation bör en sjukkassetjänsteman vara föredragande och ha det närmaste ansvaret för ärendenas utredning och för det expeditionella arbetet. Dessa arbetsuppgifter synes böra förläggas till den avdelning inom en sjukkassa, som har hand om de arbetsuppgifter rörande tilläggspensioneringen (registrering, upplysningsverksamhet m. m.), som redan nu ankommer på kassan. Det synes lämpligt att, därest endast en delegation är inrättad inom kassan — detta torde bli regel — föredraganden i delegationen samtidigt är föreståndare för den pensionsavdelning, som förutsättes vara inrättad hos varje kassa.

Föredraganden måste äga ingående kännedom om socialförsäkringslagstiftningen och tillämpad praxis. Han bör därför helst vara jurist och torde, i likhet med vad nu gäller sjukkassans chef, böra utses av centralmyndigheten.

Kungl. Maj:t synes böra bestämma de grunder, efter vilka kassan skall utgiva ersättning till ordförande, övriga ledamöter och suppleanter i dele-

gationerna. Härvid bör ifråga om ersättning till läkarna förslag avgivas av medicinalstyrelsen och ifråga om de övriga av centralmyndigheten.

Löneförmånerna för de sjukkassetjänstemän, som skall vara föredragande i delegationerna, bör bestämmas av centralmyndigheten. I kostnadsberäkningarna har administrationsnämnden utgått från att dessa löneförmåner i allmänhet kommer att motsvara vad som utgår till befattningshavare i lönegrad A 24.

Med hänsyn till vikten av ärendenas snabba avgörande torde delegationen böra sammanträda förhållandevis ofta. En pensionsansökan synes sålunda som regel böra handläggas inom fjorton dagar, vilket skulle betyda, att delegationen måste sammanträda minst två gånger i månaden. Möjlighet torde dock böra föreligga att under sommartid inskränka antalet sammanträden, enär det ej kan anses önskvärt, att delegationen till huvudsaklig del utgöres av suppleanter. Någon viss tid, inom vilken ett ärende skall vara slutbehandlat, torde svårligen kunna fastställas, enär beslut ibland kan fattas först sedan resultatet av vidtagna rehabiliteringsåtgärder föreligger.

Av betydelse för den tid, inom vilket ett ärende bör vara avgjort, är också de möjligheter, som kan föreligga att i avbidan på slutligt beslut utge ersättning i annan form såsom sjukpenning, understöd under rehabiliteringstid eller provisorisk pension. Innan kännedom om de materiella rättsreglerna föreligger torde det inte vara möjligt att taga definitiv ställning till föreliggande spörsmål.

Det synes inte givet att alla frågor avseende rehabilitering skall behöva prövas av delegationen. Rehabiliteringsåtgärder bör företagas såväl i sjukförsäkringens som pensioneringens intresse och fråga om vidtagande av sådana åtgärder bör i allmänhet upptagas redan innan pensionsfrågan blivit aktuell. Skäl synes därför tala för att rehabiliteringsfrågor i första hand prövas i samarbete mellan sjukkassan och länsarbetsnämnden i de former, som för närvarande tillämpas, dvs. genom ett samarbetslag. Härigenom kommer rehabiliteringsfrågorna ofta att vara prövade innan delegationen har att taga ställning till pensionsfrågan. I samarbetslaget bör ingå den tjänsteman hos kassan, som skall vara föredragande i delegationen.

I detta sammanhang må framhållas, att det givetvis bör ankomma på vederbörande sjukkassa att — under utredningsstadiet eller då invalidpensionsfråga är föremål för delegationens prövning — utnyttja sådan medicinsk expertis, som finnes erforderlig för invaliditetsbedömningen och som står till buds å orten eller eljest. Emellertid torde inte kunna förutsättas, att all erforderlig medicinsk expertis kan stå till förfogande för kassorna. För handläggningen av rehabiliteringsfrågor inom kassorna bör råd och anvisningar utfärdas av centralmyndigheten. Kassorna bör å sin sida ha möjlighet att hos centralmyndigheten påkalla det bistånd i hithörande frågor som

finnes erforderligt och kan lämnas av myndigheten. I den mån denna själv disponerar sjukhus eller andra resurser för rehabiliteringsändamål är det givet, att dessa i förekommande fall skall tillgodogöras vid kassornas befattning med rehabiliteringsverksamhet. Administrationsnämnden har i kapitel 8 föreslagit att inom centralmyndigheten skall finnas en byrå, som skall ha till uppgift att bl. a. handlägga ärenden av det slag som nu berörts.

Vid utredningsarbetet inom sjukkassa bör givetvis medverka de lokala kontor, motsvarande nuvarande lokalsjukkasseexpeditioner, som enligt vad administrationsnämnden i kapitel 5 föreslagit skall finnas hos de flesta kassorna. I utredningsarbetet torde även den personal inom kassorna, som handhar sjukkontrollen, kunna göra en betydelsefull insats.

De ärenden, som skall handläggas vid ett delegationssammanträde, torde böra upptagas på en särskild förteckning med en kort redogörelse för ärendets innehåll och förslag till beslut. Ärenden, i vilka någon tveksamhet ej förekommer, torde kunna föredragas genom hänvisning till förteckningens uppgifter. Vid sammanträde bör föras protokoll. Om delegationens beslut bör sökanden skriftligen underrättas genom sjukkassans försorg. Närmare instruktioner för delegationernas verksamhet torde böra utfärdas av Kungl. Maj:t.

Sjukkassornas tillsynsmyndighet är nu och förutsättes även i fortsättningen vara jämväl besvärsmyndighet. Såsom ett led i tillsynsverksamheten äger tillsynsmyndigheten enligt SFL, ändå att klagan inte förts, till prövning upptaga ärende enligt lagen. Genom denna bestämmelse har sjukkassan även möjlighet att underställa sitt beslut myndighetens prövning. En likartad lagbestämmelse anser administrationsnämnden, såsom i kapitel 12 beröres, böra intagas i pensionslagstiftningen. Därigenom gives sjukkassorna möjlighet att underställa även pensionsärenden, vilket kan vara av värde, när fråga är om ärende av principiell betydelse. Beslut om underställning bör fattas i samma ordning som det beslut, som skall underställas.

Administrationsnämnden vill understryka att det bör ankomma på sjukkassa att i föreskriven ordning avgöra, huruvida underställning skall ske. Om direktiv rörande underställningsrätten utfärdas av centralmyndigheten, riskeras, att en central prövning av ärendena återinföres på en omväg och att den av administrationsnämnden förordade decentraliseringen sålunda förfuskas.

Handläggningen av övriga icke inkomstprövade pensionsförmåner

Sedan tilläggspensioneringens förmåner börjat utbetalas fr. o. m. ingången av år 1963 kommer de allmänna pensionsförmånerna utöver invalidpension att bli följande.

Ålderspension enligt FPL och TPL. Till en början torde mindre än halva antalet ålderspensionärer vara berättigade till ålderspension från tilläggs-

pensioneringen. Inom några år kommer emellertid flertalet ålderspensionärer att vara berättigade till såväl folk- som tilläggspension.

Änkepension enligt FPL och TPL. Änkepension enligt FPL kan vara av två slag, nämligen dels pension till kvinnor, som blivit änkor efter utgången av juni månad 1960, och dels pension till kvinnor, som blivit änkor dessförinnan. Förstnämnda änkepensioner utgår utan inkomstprövning och kommer framdeles att i regel vara förenad med tilläggspension. Sistnämnda änkepensioner är i princip inkomstprövade, dock att vissa garantibelopp undantagits från inkomstprövning, om änkeblivandet inträffat inom två år före den 1 juli 1960. De kan inte vara förenade med änkepension från TPL.

Barnpensioner enligt lagen om barnpensioner och enligt TPL. Barnpension enligt förstnämnda lag kommer till en början att i sannolikt något mer än halva antalet fall vara förenade med tilläggspension. Efter några år torde barnpensioner enligt båda lagarna komma att utgå i det övervägande antalet fall.

Barnpensionerna, som infördes den 1 juli 1960, ersätter de särskilda barnbidrag, som enligt lagen om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn tidigare utgått till barn, som förlorat fader eller moder eller båda föräldrarna. Återstående särskilda barnbidrag har karaktär av barntillägg till försörjares folkpension och beröres av socialförsäkringskommitténs arbete i fråga om invalidpensioneringen. Det kan, såsom i proposition nr 75 till 1960 års riksdag framhålles, förväntas, att lagen om särskilda barnbidrag inom en nära framtid kommer att bli upphävd.

För närvarande kan inom folkpensioneringen utgå *hustrutillägg* till ålderspension och invalidpension (sjukbidrag) samt *kommunala bostadstillägg* till nämnda pensionsförmåner och till änkepensioner. Frågan huruvida dessa tillägg som båda utgår efter inkomstprövning i framtiden skall kvarstå och — om så anses böra vara fallet — de grunder, efter vilka de skall utgå, är föremål för prövning av 1958 års socialförsäkringskommitté. Vid sina bedömanden utgår administrationsnämnden från att dessa tillägg alltjämt skall finnas.

I detta avsnitt behandlas handläggningen av ärenden om ålderspensioner, barnpensioner och de inte inkomstprövade änkepensionerna.

Frågan om handläggning av ärenden rörande inkomstprövade änkepensioner samt de likaledes inkomstprövade hustrutilläggen och kommunala bostadstilläggen beröres i nästa avsnitt.

Då tilläggspensioner framdeles börjar utgå torde ansökan om folkpension och tilläggspension regelmässigt komma att göras i samma ansökningshandling. Även i de fall en pensionssökande söker allenast folkpension torde alltid böra utredas, om rätt till tilläggspension föreligger. Vederbörande kan ha misstagit sig angående rätten till sådan pension.

De uppgifter, som är erforderliga för bedömandet av en försäkrads rätt till tilläggspension och storleken av sådan pension, finnes endast hos den sjukkassa, som vederbörande tillhör i egenskap av sjukförsäkrad, dvs. i princip kassan för det område, inom vilket den försäkrade är mantalsskriven. Ansökan om ålders-, barn- och sådan änkepension, som inte är inkomstprövad, synes sålunda böra göras hos denna kassa, som efter granskning av ansökningen och undersökning angående rätten till tilläggspension fattar beslut i ärendet.

I de fall en försäkrad inte tillhör någon sjukkassa torde ansökan böra göras hos stockholmssjukkassan.

Även om registreringen av de tilläggspensionsförsäkrade i en framtid skulle komma att, såsom tidigare övervägts, förläggas till centralmyndigheten, torde ifrågavarande ärenden likväl böra handläggas av sjukkassorna. Att uppdela invalidpensionsärenden och övriga pensionsärenden på skilda organ synes inte vara en lämplig ordning. Vad i föregående avsnitt sagts om samordningens krav på administrationen talar också för att sjukkassorna bör bli lokalorgan för den allmänna pensioneringen, en uppgift för vilken kassorna med sin för allmänhetens betjäning väl utvecklade organisation synes vara särskilt lämpade.

Det är att märka, att någon egentlig prövning av nu berörda icke inkomstprövade pensionsärenden i allmänhet inte behöver förekomma. Handläggningen av ärendena är i huvudsak av expeditionell natur. För närvarande förekommer lokal handläggning av ansökningar om enbart ålderspension och om barnpension endast i nedan nämnt undantagsfall. Hos pensionsnämndens ordförande gjorda ansökningar skall eljest av honom utan åtgärd vidarebefordras till pensionsstyrelsen.

Pensionsnämnds prövning av ansökan om ålderspension har ansetts påkallad i de fall fråga uppkommit att betrakta ogift pensionssökande som gift eller tvärtom. Vid bedömandet härav har pensionsnämndens uppgifter och ställningstagande tidigare varit av stort värde. Före den ändring av 12 § FPL, som trädde i kraft den 1 juli 1960, skulle nämligen ogift pensionsberättigad anses som gift, om han »sedan avsevärd tid sammanlever med annan under äktenskapsliknande förhållanden». Enligt paragrafens nuvarande lydelse skall med gift pensionsberättigad likställas den, som stadigvarande sammanbor med annan, med vilken den pensionsberättigade varit gift och har eller har haft barn. Avgörandet är alltså numera beroende på faktiska, i de flesta fall lätt konstaterbara förhållanden och bör lika väl kunna träffas av sjukkassa som av pensionsnämnd. Sjukkassan synes genom sina register lättare än pensionsnämnd kunna avgöra de fall, då gift pensionsberättigad skall anses som ogift på grund av att vederbörande stadigvarande lever åtskild från sin make.

Anledningen till att någon prövning i pensionsnämnd av ansökningar om enbart ålderspension och om barnpension inte ansetts erforderlig är att pensionen utgår utan inkomstprövning. Inte heller änkepension till

kvinnor, som blivit änkor efter utgången av juni månad 1960, är inkomstprövade. I betänkandet om förbättrade familjeförmåner från folkpensioneringen m. m. (SOU 1959: 32) ansåg 1958 års socialförsäkringskommitté det kunna övervägas, att behandla ansökningar om ej inkomstprövad änkepension på samma sätt som ansökningar om övriga icke inkomstprövade pensioner. Kommittén stannade dock för att dessa änkepensionsärenden skulle prövas av pensionsnämnd enligt nu gällande regler. Kommittén framhöll därvid, att även i icke inkomstprövade änkepensionsärenden mången gång kontroll erfordras av att änkan har vårdnaden om och stadigvarande bor tillsammans med barn, vilken granskning lämpligen borde ske av lokalt organ. Ansökningarna var också många gånger förenade med kommunalt bostadstillägg. Kommittén erinrade emellertid om att frågan om socialförsäkringens administration var föremål för utredning inom administrationsnämnden. Statsmakterna beslöt i enlighet med kommitténs förslag.

Den prövning av vårdnadsförhållande och bosättningsförhållande, som nyss berörts, synes lika väl kunna utföras av sjukkassa som av pensionsnämnd. Sjukkassan har redan nu viss befattning med dylika spörsmål. Om nämligen en kvinna, som är sjukpenningförsäkrad som hemmafru, blir änka, måste kassan utreda, huruvida hon sammanlever med barn under 16 år, i vilket fall hon fortfarande äger vara sjukpenningförsäkrad. Motsvarande gäller om en förvärvsarbetande änka upphör med sitt arbete. Om änka blivit sjukpenningförsäkrad till följd av sammanlevnad med barn under 16 år måste kassan också följa fallet och verkställa omplacering i sjukpenningklass, då något sådant barn ej längre finns, dvs. i regel då yngsta barnet fyller 16 år. Det synes kunna innebära en förenkling om samma uppgifter utnyttjas såväl för pensioneringen som för sjukförsäkringen.

Rörande ärendenas handläggning inom sjukkassa må här framhållas, att det inte föreligger någon anledning att överlämna ärendenas avgörande till den i föregående avsnitt föreslagna delegationen. Dessa ärenden påkallar såsom nämnts inte någon egentlig prövning utan endast en granskning av ärendena för konstaterande av att vissa förhållanden föreligger, varav pensionsrätten är beroende. Ärendena bör därför kunna handläggas inom den pensionsavdelning, som förutsättes bli inrättad hos sjukkassa. I de få fall någon tveksamhet föreligger bör ärendet överlämnas till avdelningens föreståndare, som enligt vad förut föreslagits skall vara en kvalificerad tjänsteman.

Handläggningen av inkomstprövade pensionsförmåner

De pensionsärenden, vilkas framtida handläggning ännu ej berörts, avser inkomstprövade änkepensioner till kvinnor, som blivit änkor före den 1

juli 1960, samt hustrutillägg och kommunala bostadstillägg. Sistnämnda båda folkpensionsförmåner har karaktären av tillskott till den normala folkpensionen i de fall denna icke anses förslå till pensionstagaren eller till dennes och makes försörjning. Man kan alltså utgå från att dessa tillägg i den mån de kommer att finnas kvar alltjämt skall vara inkomstprövade.

Flertalet av de kvinnor, vilkas män avlidit före den 1 juli 1960, torde komma att — i den mån de inte redan har änkepension — ansöka om sådan pension under de ett à två närmaste åren och sålunda innan någon ändring av pensioneringens lokalorganisation ännu kan komma till stånd. Även sedermera kommer dock ansökningar om nya eller jämkade änkepensioner för ifrågavarande änkor att göras till följd av ändrade inkomstförhållanden. Antalet ärenden per år torde emellertid bli förhållandevis ringa och snabbt avtaga. Det kan likväl dröja åtskillig tid innan sådana ansökningar helt upphört att inkomma. Som nämnts kommer dessa pensioner aldrig att vara förenade med änkepension från tilläggspensioneringen.

Hustrutillägg och kommunala bostadstillägg kan däremot förekomma i förening med tilläggspension. Utgivandet av tilläggspensioner kommer dock att minska behovet av sådana tillägg. I detta hänseende må följande uppmärksammas. Ålderspensionerna från tilläggspensioneringen kommer till en början att vara förhållandevis små. Den som blir berättigad till ålderspension fr. o. m. år 1963 kan få endast $^{2}/_{20}$ av den pension, som enligt huvudreglerna skulle utgå med hänsyn till den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten i det enskilda fallet. Detta gäller försäkrade, födda år 1896. För senare födda stiger ålderspensionen med $^{1}/_{20}$ för varje år, som den försäkrade är född senare än 1896. Ålderspensioneringen når full effekt först i fråga om försäkrade, som är födda år 1914 eller senare. Förtids- och änkepension från tilläggspensioneringen beräknas med hänsyn till den ålderspension, som kan antagas skola ha utgått till den försäkrade, därest försäkringsfallet ej inträffat. Vid beräkningen tages hänsyn enligt särskilda regler även till antagna framtida inkomster. Vad nu sagts innebär, att förtids- och änkepensioner på samma sätt som ålderspensioner utgår med belopp, som i förhållande till pension, beräknad enligt huvudreglerna, är lägre ju tidigare förtidspensionären eller den avlidne är född. Är vederbörande född år 1914 eller senare utgår emellertid förtids- och änkepension redan från och med år 1963 enligt huvudreglerna och i dessa fall når tilläggspensioneringen sålunda full effekt redan från början.

Av det sagda följer att antalet fall, där folkpensionen behöver kompletteras genom hustrutillägg eller kommunala bostadstillägg eller bådadera, kommer att redan från och med år 1963 minska i förhållande till nuvarande antalet fall. Behovet av tilläggen och därmed även antalet fall, då de kan ifrågakomma, torde sedan avtaga år från år.

I vilken utsträckning ifrågavarande tillägg kommer att utgå i framtiden är givetvis beroende av den blivande materiella utformningen av reglerna för tilläggen. De materiella rättsreglernas innehåll är vidare av avgörande betydelse för bedömningen av den ordning i vilka ärenden rörande dessa tillägg i fortsättningen skall handhavas. Ordningen för handläggningen av inkomstprövade änkepensioner och hustrutillägg kan påverkas av hur ärendena rörande kommunala bostadstillägg skall handläggas. Det synes böra undvikas, att inkomstprövning beträffande en och samma person verkställes av olika lokala organ. Kommunalt bostadstillägg kan exempelvis utgå till den, som uppbär inkomstprövad änkepension eller hustrutillägg.

Därest invalidpensionsärenden och övriga icke inkomstprövade pensionsärenden i enlighet med vad i det föregående föreslagits överföres till sjukkassorna, kommer att av de ärenden, som nu handlägges av pensionsnämnderna, endast att återstå ärenden rörande inkomstprövade förmåner. Det ligger givetvis nära till hands att överföra handläggningen även av dessa ärenden till sjukkassorna. Dessa skulle ur rent administrativ synpunkt vara väl lämpade för denna uppgift. Kassorna har nämligen att för sjukpenningförsäkringens del bedöma inkomstförhållanden och följa inkomstutvecklingen för de försäkrade. De kan härvid bygga på fortlöpande uppgifter rörande de försäkrades inkomst- och anställningsförhållanden.

Valet av lokalorgan för de inkomstprövade ärendena påverkas emellertid även av andra omständigheter.

De inkomstprövade pensionsförmånerna finansieras för närvarande i betydande mån med kommunala medel. I fråga om de kommunala bostadstilläggen äger kommunerna att inom vissa gränser bestämma de grunder, efter vilka tilläggen skall utgå. Det torde kunna antagas att med kommunala medel i väsentlig mån finansierade tillägg till pensionerna kommer att bli behövliga under avsevärd tid och att kommunerna även i fortsättningen i viss utsträckning skall äga bestämma förmånernas utformning. I ju högre grad de inkomstprövade förmånerna finansieras av kommunerna desto större är intresset för dessa att öva inflytande på förmånernas beviljande. Särskilt naturligt är att ett sådant inflytande föreligger i fråga om sådana tillägg, beträffande vilka kommunerna själva har att bestämma grunderna. Enligt administrationsnämndens mening bör det inte ifrågakomma, att ärenden av förevarande slag avgöres utan kommunal medverkan.

Till vad nu sagts kommer att i en del — särskilt större — kommuner pensionsnämndernas handläggning av ärenden rörande inkomstprövade förmåner i viss utsträckning är samordnad med kommunernas socialvårdande verksamhet. Vid utredningen i pensionsfrågan beaktas sålunda även de sökandes behov av hjälp och bistånd i andra avseenden från det allmännas sida. Dessa kommuners åldringsvård är i viss mån sammanflätad med pensionsnämndernas förevarande arbetsuppgifter.

Med hänsyn till vad nu anförts torde det i nuvarande läge inte vara möjligt att till sjukkassorna överföra pensionsnämndernas uppgifter i fråga om inkomstprövningen. Dessa uppgifter synes i stället i någon form böra anknytas till den kommunala förvaltningen.

Härvid kan givetvis övervägas att bibehålla den nuvarande pensionsnämndsorganisationen med den begränsning, som föranledes av uppgifternas minskade omfattning. För många kommuners del torde emellertid arbetet med prövning av ärenden rörande inkomstprövade förmåner bli så ringa, att det framstår såsom en överorganisation att ha ett särskilt organ inrättat härför. Man kan därför ifrågasätta, om det inte bör stå varje kommun fritt att själv bestämma huruvida en särskild pensionsnämnd skall finnas inom kommunen eller om handläggningen av pensionsärenden skall anförtros annat förefintligt kommunalt organ, exempelvis socialnämnden. Genomföres en sådan valfrihet, torde i enhetlighetens intresse samtliga ledamöter, sålunda även ordföranden, böra utses av kommunen även i de fall särskild pensionsnämnd bibehålles.

En sådan anordning som nu ifrågasatts skulle innebära att pensionsnämndsorgansiationen i dess nuvarande form upphör.

Det kan vidare ifrågasättas om det är behövligt att bibehålla anordningen med ortsombud för den centrala pensionsmyndigheten enbart för att biträda vid och kontrollera arbetet med den kvarvarande inkomstprövningen. Den kontroll, som kan behöva utövas med hänsyn till statens andel i förmånernas finansiering, synes kunna bedrivas genom någon form av stickprov. Kotrollbehovet torde för övrigt inte vara särskilt betydande, eftersom i kommunerna regelmässigt finnes en väl utbyggd administration och kommunerna själva vidkännes en betydande del av utgifterna. Enligt administrationsnämndens mening synes det vara möjligt att avveckla ombudsorganisationen.

Såsom framgår av nästa avsnitt kan även vid ett kommunalt handhavande av inkomstprövningen utbetalningen av förmånerna ske genom centralmyndighetens försorg.

Det är givetvis mindre tilltalande ur administrativ synpunkt, att såväl sjukkassor som till kommuner anslutna organ handlägger pensionsärenden. Denna olägenhet blir dock mindre framträdande i den mån antalet ärenden med inkomstprövning nedgår. Emellertid bör eftersträvas en sådan utformning av den framtida lagstiftningen, att det skall bli möjligt att efter en övergångstid handlägga alla pensionsärenden allenast inom ett lokalorgan. För allmänhetens del behöver förefintligheten av två lokala organ inte bli besvärande, om pensionsansökningar får ingivas till vilket som helst av de båda lokalorganen samt ett intimt samarbete mellan dessa kommer till stånd.

Med hänsyn till att förslag rörande den framtida utformningen av de kommunala bostadstilläggen och övriga därmed sammanhängande spörsmål ännu ej föreligger, anser sig administrationsnämnden inte kunna utöver det sagda behandla frågan om formen för handläggningen av de inkomstprövade ärendena. Nämnden förutsätter, att 1958 års socialförsäkringskommitté i samband med framläggande av förslag om materiella rättsregler på hithörande områden även ingår på frågan om ärendenas administrativa handhavande.

Av vad ovan anförts i förevarande spörsmål torde framgå, att de av administrationsnämnden i det föregående avgivna förslagen rörande handläggningen av icke inkomstprövade folkpensionsärenden och av tilläggspensionsärenden inte behöver påverkas i sina huvuddrag av att ställning nu ej kan tagas till frågan om handläggningen av de inkomstprövade förmånerna. Genomförandet av förslagen hindrar inte heller en ändamålsenlig framtida lösning av frågan om sättet för handläggning av ärenden rörande inkomstprövade förmåner.

Pensionsutbetalningar m. m.

Folkpensionerna utbetalas nu centralt av pensionsstyrelsen. Utbetalningarna grundas på pensionsakterna med de däråt tecknade besluten. Alla pensionsakter i slutbehandlade ärenden arkiveras hos pensionsstyrelsen.

Antalet pensionsutbetalningar uppgår för närvarande till omkring 900 000 i månaden. För utbetalningsverksamheten finnes inom pensionsstyrelsen en omfattande hålkortsanläggning.

En central utbetalning medför åtskilliga fördelar i jämförelse med en lokal utbetalning. Sålunda finnes vid en central utbetalning större möjligheter att effektivt utnyttja de modernaste tekniska hjälpmedel, som står till förfogande. Administrationsnämnden syftar härvid närmast på användning av automatiska databehandlingsmaskiner. Genom avancerade maskinella arbetsmetoder underlättas revision av pensionsutbetalningarna och skapas goda möjligheter att erhålla statistiska uppgifter i skilda hänseenden. En central utbetalning synes också utgöra en förutsättning för att en gemensam utbetalning av de allmänna pensionerna och pensioner på grund av statliga och andra pensionsbestämmelser skall kunna ske på ett smidigt sätt.

Administrationsnämnden finner sålunda anledning inte föreligga att frångå den nuvarande centrala utbetalningsverksamheten.

Otvivelaktigt har dock en lokal utbetalning vissa fördelar. Sålunda kan den första utbetalningen ske mycket snabbt efter det pensionsbeslutet fattats och samordningen mellan pensioneringen och den allmänna sjukförsäkringen underlättas. Man synes böra i möjlig mån söka uppnå de nu angivna fördelarna med en lokal utbetalning även om utbetalningen i princip skall ske centralt.

Ålderspension torde i regel sökas så tidigt, att den första pensionsutbetalningen alltid kan ske utan dröjsmål. I fråga om övriga pensionsförmåner synes däremot särskilda åtgärder böra övervägas för att tillgodose kravet på skyndsam första utbetalning. En sådan synes kunna åstadkommas genom att utbetalningen sker genom sjukkassans försorg intill den tidpunkt, då den centrala utbetalningen kan ske. Genom en sådan anordning kan också ernås en enkel och effektiv samordning mellan pensioneringen och sjukförsäkringen i utbetalningshänseende.

Lösningen av det nyssberörda spörsmålet sammanhänger emellertid nära med frågan i vad mån och på vilket sätt preliminärskatteavdrag skall verkställas å de allmänna pensionerna, vilken fråga för närvarande är föremål för särskild utredning inom finansdepartementet. Vidare bör beaktas att en gemensam utbetalning av allmänna pensioner samt statliga och andra pensioner kan försvåras av att de allmänna pensionerna temporärt utgives av sjukkassorna. Slutligen måste ställningstagandet till förevarande utbetalningsspörsmål bli beroende av huru den materiella samordningen mellan pensioneringen och sjukförsäkringen blir utformad. Någon mera definitiv ställning till frågan om en temperär lokal pensionsutbetalning torde sålunda inte kunna tagas nu.

I princip synes den centrala utbetalningen kunna grundas på ett meddelande från den pensionsbeviljade sjukkassan eller, i fråga om inkomstprövade förmåner, vederbörande kommunala organ. Detta meddelande bör innehålla de uppgifter, som erfordras för identifiering, bokföring, statistik m. m. Har utbetalning skett temporärt genom sjukkassans försorg, skall uppgift om sådan utbetalning återfinnas i meddelandet. Då fråga är om utbetalning av tilläggspension bör vid meddelandet fogas vederbörandes pensionskort eller en kopia därav för kontroll av sjukkassans pensionsuträkning.

Såsom av det sagda framgår är det inte nödvändigt, att pensionsakterna insändes till centralmyndigheten även om denna skall utbetala pensionerna. Därest avgörandena i pensionsärendena i enlighet med administrationsnämndens förslag helt decentraliseras, har centralmyndigheten inte något behov av dessa akter, vilka däremot kan vara behövliga hos sjukkassorna i de fall fråga om pensionsrätt ånyo aktualiseras. Ett omfattande centralt arkiv av pensionsakter torde också böra undvikas. Pensionsakten synes därför böra arkiveras av den sjukkassa, som beslutat i ärendet. Det kan övervägas att låta vissa slag av pensionsakter, i första hand akter i invalidpensionsärenden, följa den försäkrade vid ändring i kassatillhörigheten, vilket innebär att hans pensionsakt skall överflyttas i samband med att pensionskortet överflyttas till annan kassa. Pensionsakt kan emellertid, om sådan överflyttning inte anses böra ske, vid behov med ledning av pensionskortets uppgifter rekvireras från den kassa, där akten förvaras.

Det bör slutligen framhållas att utbetalningsmetodens närmare utformning måste vara i viss mån beroende av den tekniska utrustning, som står till förfogande såväl inom socialförsäkringsadministrationen som inom folkbokföringen och uppbördsväsendet.

Vad särskilt angår utbetalningen av tilläggspensioner har administrationsnämnden utgått ifrån att dessa pensioner utbetalas tillsammans med motsvarande folkpensioner. Hur stort merarbete som uppkommer genom tilläggspensionsutbetalningen beror — förutom av de tekniska hjälpmedlens beskaffenhet — av den utformning en samordnad lagstiftning om folk- och tilläggspensioner kan få i fråga om sättet för uträkningen av pensionsbeloppen. Det är sålunda ogörligt att nu närmare beräkna storleken av det merarbete som tilläggspensioneringen medför i utbetalningshänseende. Det bör här framhållas att merarbetet inte påverkas av den i kapitel 7 föreslagna verkssammanslagningen samt att de kostnader, som faller på tilläggspensioneringen, skall ersättas av denna och sålunda inte belasta statsverket.

I sitt betänkande om tilläggspensioneringens administration (SOU 1959: 12, s. 131—134) har administrationsnämnden berört behovet av en automatisk databehandlingsanläggning för pensionsutbetalningarna och understrukit att merkostnaderna för tilläggspensionernas utbetalning kommer att successivt stiga, särskilt om den centrala myndigheten inte beredes möjlighet att utnyttja en sådan maskinanläggning. Nämnden vill ånyo understryka angelägenheten av att frågan om maskinanläggningen snarast vinner sin lösning och får erinra om att utbetalningsverksamheten endast under en kortare övergångstid kan bemästras med nuvarande maskinutrustning.

Om författningsförslag och tidpunkt för förslagens genomförande

Administrationsnämnden har i det föregående föreslagit, att ansökan om folk- och tilläggspension i princip skall göras hos den allmänna sjukkassa, som den pensionssökande tillhör i egenskap av sjukförsäkrad. I invalidpensionsärenden skall kassans beslut fattas genom en i särskild ordning utsedd delegation. Sjukkassa skall också sörja för erforderlig utredning av ärendena, varvid i invalidpensionsärenden särskilt skall uppmärksammas de möjligheter, som kan stå till buds att återföra vederbörande i arbete (rehabilitering). Sjukkassa skall efter ärendenas avgörande tillställa centralmyndigheten erforderliga uppgifter för pensionsutbetalning. Vad nu sagts gäller dock inte folkpensionsärenden, som tarvar inkomstprövning. Rörande det administrativa handhavandet av dessa ärenden har administrationsnämnden inte ansett sig kunna framlägga förslag.

Administrationsnämnden föreslår inte författningstext till de i detta kapitel avgivna förslagen. Detta beror på att avsikten är att sammanföra FPL och TPL till en gemensam lag i samband med att ställning tages till

de frågor, varom för närvarande utredning pågår inom 1958 års socialförsäkringskommitté. Lösningen av dessa frågor är av betydelse för utformningen av de administrativa bestämmelserna i en ny pensionslag. Förslag till sådan lag torde kunna föreläggas 1962 års riksdag. Det synes inte erforderligt att lagstiftning rörande de av nämnden i detta kapitel avhandlade administrativa spörsmålen antages vid tidigare tidpunkt.

Rörande tidpunkten för förslagens genomförande må följande framhållas.

Tilläggspensioner kommer att utbetalas fr. o. m. år 1963. Även dessförinnan inträffade invaliditets- och dödsfall kan medföra rätt till förtids- resp. familjepension från tilläggspensioneringen fr. o. m. nämnda år.

Förslag till nya bestämmelser rörande invalidpensioneringen och andra materiella pensionsspörsmål, som utredes av 1958 års socialförsäkringskommitté, torde som nyss nämnts kunna föreläggas 1962 års riksdag. Den troligaste tidpunkten för ikraftträdandet av de nya reglerna synes vara den 1 januari 1963, dvs. den dag, fr. o. m. vilken tilläggspensioner börjar utgivas.

Under förutsättning att de nya materiella rättsreglerna träder i kraft sistnämnda dag synes förhållandena under åren 1962 och 1963 komma att te sig sålunda.

Ålderspension från tilläggspensioneringen utgives första gången till försäkrade, som är födda år 1896 och sålunda fyller 67 år under år 1963. Ansökan om ålderspension från folk- och i förekommande fall tilläggspensioneringen kommer att göras under senare delen av år 1962 av sådana försäkrade, som fyller 67 år i början av år 1963.

Ansökan om invalidpension, som göres under år 1962 på grund av ett samma år eller tidigare inträffat invaliditetsfall, kan komma att föranleda två beslut, varav det ena avser pension från folkpensioneringen enligt nu gällande bestämmelser intill 1962 års utgång och det andra pension från folkpensioneringen enligt nya bestämmelser och, om förutsättningar härför föreligger, även från tilläggspensioneringen för tid därefter. Även under början av år 1963 gjord ansökan om invalidpension kan på samma sätt föranleda prövning enligt skilda grunder med hänsyn till att pension kan utgå för tid före ansökningsmånaden.

Änke- och barnpension till följd av dödsfall, som inträffat under år 1962 eller tidigare, kan intill år 1963 utgivas endast från folkpensioneringen. Det beslut om folkpensionen, som fattas under år 1962, kommer att vara gällande även efter 1963 års ingång. Från nämnda tidpunkt kan tilläggspension tillkomma.

Även om tilläggspension kan utbetalas först fr. o. m. januari månad 1963, måste likväl rätten till sådan pension från nämnda månad bedömas redan under 1962 för att dröjsmål med utbetalningen inte skall uppkomma. Då fråga är om förtidspension eller familjepension, kan denna rätt bedömas

först under senare halvåret 1962 med hänsyn till att kännedom måste föreligga om sökandens eller den avlidnes pensionsgrundande inkomst under år 1961. Beräkningen av pensionsgrundande inkomster för nämnda år avslutas i september månad 1962.

Invaliditetsprövning enligt de nya bestämmelserna torde ej kunna göras förrän under andra halvåret 1962. De föreslagna pensionsdelegationerna hos sjukkassorna synes därför böra träda i verksamhet den 1 juli 1962.

I princip borde alla invalidpensionsärenden, i vilka nuvarande lagregler skall tillämpas, handläggas i nu gällande ordning. Till förhindrande av att samma invaliditetsfråga skall behöva i ett flertal fall prövas i två omgångar av skilda organ, synes dock sådana invalidpensionsärenden, i vilka ansökning göres efter inrättandet av de föreslagna pensionsdelegationerna, böra i sin helhet prövas av dessa. Besluten kommer då att i vad de avser tid före den 1 januari 1963 få fattas med tillämpning av nu gällande lagstiftning och i vad de avser tid från och med samma dag med tillämpning av de nya bestämmelserna. Vad nu sagts innebär att i förevarande ärenden även inkomstprövningsfrågor kommer att få övergångsvis handläggas av de nyinrättade delegationerna. Detta synes inte behöva väcka större betänkligheter särskilt om delegationerna har möjlighet att i fall av behov inhämta yttranden från pensionsnämnderna. Dessa torde såsom framgår av det följande böra fungera någon tid efter delegationernas inrättande.

Ansökningar om ålders- och familjepension, som göres före den 1 juli 1962, torde böra handläggas i nuvarande ordning. Senare gjorda ansökningar bör handläggas av sjukkassorna. Har ansökning handlagts i nuvarande ordning och kan tilläggspension ifrågakomma, måste vederbörande sjukkassa tillställas uppgift om den gjorda ansökan för bedömande snarast möjligt av rätten till sådan pension.

En lösning i överensstämmelse med den här angivna skulle sålunda innebära, att den av administrationsnämnden föreslagna ordningen för pensionsärendens handläggning skall börja tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1962. Pensionsnämndernas befattning med icke inkomstprövade ärenden kan emellertid inte upphöra vid samma tidpunkt. Av det förestående framgår att pensionsnämnderna skall handlägga ärenden angående pension, varom ansökan gjorts före nyssnämnda dag. Även i andra hänseenden, då fråga är om tillämpning av nu gällande regler, såsom vid jämkning och efterkontroll av pensioner enligt nuvarande regler, kan pensionsnämndernas medverkan efter juni 1962 bli erforderlig. Särskilt må framhållas, att ett nära samarbete mellan sjukkassor och pensionsnämnder rörande ärenden av här berört slag torde bli erforderlig under en övergångstid.

Några närmare regler för övergången från det nu gällande till det föreslagna administrativa systemet är det inte möjligt att nu angiva. Dessa reglers utformning måste påverkas av ställningstagandet till det administra-

tiva handhavandet av de inkomstprövade förmånerna och av de övergångsbestämmelser, som kommer att föreskrivas vid genomförandet av den nya lagstiftning, som förberedes inom 1958 års socialförsäkringskommitté. Tidpunkten för denna lagstiftnings genomförande kan också bli en annan än den av administrationsnämnden här förutsatta.

Det må här nämnas, att administrationsnämnden i kapitel 7 föreslår, att en enda centralmyndighet skall inrättas för socialförsäkringen genom sammanslagning av pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten. Pensionsnämnder och sjukkassor skulle därmed få en gemensam centralmyndighet, på vilken det bör ankomma att utfärda erforderliga föreskrifter för en övergång mellan nuvarande och föreslagen ordning för ärendenas handläggning och för samarbetet mellan sjukkassor och pensionsnämnder.

KAPITEL 7

Centraladministrationen

Pensionsstyrelsens och riksförsäkringsanstaltens organisation och arbetsuppgifter

Pensionsstyrelsens och riksförsäkringsanstaltens organisation och arbetsuppgifter m. m. är angivna i de för ämbetsverken utfärdade instruktionerna. Närmare precisering av uppgifterna finnes dessutom i de olika socialförsäkringsförfattningarna.

Å s. 124—125 har intagits organisationsschema rörande dessa ämbetsverk.

De olika byråernas organisation den 1 juli 1960 framgår av bilagorna 1—12.

Pensionsstyrelsen

Pensionsstyrelsen har i sin instruktion, nr 533/1957 (ändrad 210/1960), ålagts att handlägga

ärenden angående folkpension, barnpension, frivillig statlig pensionsförsäkring, bidrag till änkor och änklingar med barn samt särskilda barnbidrag;

ärenden angående åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet samt

ärenden som enligt reglemente angående förvaltningen av folkpensioneringsfonden och andra särskilda bestämmelser tillhör styrelsens ämbetsbefattning.

Pensionsstyrelsen utgöres av en generaldirektör och chef i lönegrad B 6 samt fem byråchefer i lönegrad B 1. De senare förestår var sin av följande byråer, nämligen kanslibyrån, fond- och kameralbyrån, granskningsbyrån, sjukvårdsbyrån och försäkringsbyrån. En av byråcheferna är förordnad som generaldirektörens ställföreträdare. Härför utgår ett tilläggsarvode av 1 800 kr. för år.

Kanslibyrån är indelad i tre avdelningar, nämligen kansliavdelningen, juridiska utbetalningsavdelningen och registeravdelningen (bil. 1).

Inom kansliavdelningen handlägges i huvudsak verkets personalärenden, frågor om pensionsstyrelsens ortsombud och om pensionsväsendets

lokala organisation i övrigt samt, i viss omfattning, styrelsens egen organisation, frågor om författningsändringar, remisser vilka berör flera byråers verksamhetsområden, frågor om utlämnande av handlingar m. m. Till avdelningen räknas även styrelsens bibliotekarie och vaktpersonal.

Utbetalningsavdelningen svarar för handläggningen av utbetalningsärenden av juridisk natur, dvs. ärenden om utbetalning av pension eller särskilt barnbidrag till annan än resp. förmånstagare.

Registeravdelningen, till vilken betydligt mer än hälften av byråns personal är hänförd, ombesörjer registreringen av alla inkommande pensionsansökningar. Till avdelningen är därför förlagt ett kartotek över samtliga pensionstagare. Siffer- och annan förgranskning av pensionsansökningar sker likaså inom avdelningen. Avdelningen svarar slutligen för arkiveringen av pensionsakterna.

Kansliavdelningen förestås av en byrådirektör i lönegrad A 24, utbetalningsavdelningen av en förste byråsekreterare i lönegrad A 23 och registeravdelningen av en byråsekreterare i lönegrad A 19.

Fond- och kameralbyrån består av en fondavdelning och en kameralavdelning (bil. 2).

Fondavdelningen handhar förvaltningen av folkpensioneringsfonden och frivilliga försäkringens fonder. Frågor om fondmedlens placering skall dock enligt reglementet angående förvaltningen av folkpensioneringsfonden, nr 638/1936, handläggas av sju därtill förordnade *fullmäktige för folkpensioneringsfonden*. Dessa fullmäktige är generaldirektören, dennes ställföreträdare, chefen för fond- och kameralbyrån samt fyra av Kungl. Maj:t förordnade personer, av vilka tre skall ha erfarenhet på det finansiella området och en insikt och erfarenhet i sociala frågor.

De fondavdelningen åvilande uppgifterna utgöres av fondernas bokföring och redovisning, utredning av låneärenden samt förvaltning av fondernas värdehandlingar.

Föreståndaren för fondavdelningen, en förste byråsekreterare i lönegrad A 23, är tillika styrelsens ombudsman och svarar sålunda även för handläggningen av återkravs- m. fl. ombudsmannaärenden samt rättsliga frågor av allmän natur.

Kameralavdelningen, som förestås av en kamrer i lönegrad A 21, handhar på styrelsen i övrigt ankommande bokförings- och kassagöromål, avlöningsärenden, anslagsfrågor, upphandlingsärenden, ärenden avseende styrelsens lokaler m. m. Till avdelningen är knuten en materialexpedition.

Folkpensionsärendenas prövning fullgöres inom granskningS- och sjukvårdsbyråerna (bil. 3).

Granskningsbyrån svarar i princip för invalid- och sjukbidragsärenden avseende personer över 60 år samt alla s. k. decentraliserade ärenden, dvs.

i huvudsak sådana som avser kommunala bostadstillägg och hustrutillägg till ålderspensionärer, ärenden rörande änkepension samt änke- och änklingsbidrag, ärenden rörande särskilda barnbidrag utan samband med invalidpension och sjukbidrag samt barnpensioner. De decentraliserade ärendena är i regel endast föremål för formell granskning av högre biträdespersonal, därest icke besvär anförts över pensionsnämnds beslut.

Sjukvårdsbyrån handlägger ärenden angående invalidpensioner och sjukbidrag till personer under 60 år. Vidare handhar byrån ärenden angående invaliditetsförebyggande åtgärder. Till sådana ärenden hänföres t. ex. ansökningar om sjukvård vid något av styrelsens sjukhus eller vid de lasarettsavdelningar, som styrelsen disponerar vid fem större sjukhus, ansökningar om bidrag till kostnader för behandling av talfel och gomdefekter, bidrag till kostnader för yrkesutbildning och till invalidfordon samt bidrag till maskiner, verktygsutrustning m. m.

De båda byråerna är indelade i vardera två arbetsgrupper. Var och en av grupperna har en byrådirektör i lönegrad A 24 såsom chef. Dessutom har byråerna ett par gemensamma enheter, nämligen ett sekretariat med en byrådirektör i lönegrad A 24 som chef och en efterkontrollavdelning, som förestås av två förste byråsekreterare i lönegrad A 21 under ledning av en av byrådirektörerna å granskningsbyrån. Sekretariatet ombesörjer den expeditionella handläggningen av pensionsansökningarna. Vidare behandlas där inkomna förfrågningar rörande folkpensioner samt ärenden rörande fullföljdstillstånd m. m. Inom efterkontrollavdelningen utredes ärenden, vari omprövning av utgående pensioner ifrågasättes.

Den materiella granskningen av pensionsärendena ombesörjes av högre tjänstemän i lägst förste byråsekreterargrad. Om ett ärende befinnes vara av tveksam natur, skall det dock underställas vederbörande byrådirektör eller eventuellt byråchefen. Särskilt tveksamma fall av större principiell betydelse föredrages i plenum.

Styrelsen har till följd av brist på arbetskraft under långa tidsperioder för granskningen av pensionsärenden anlitat personer utanför ämbetsverket, vilka ofta tidigare tjänstgjort i verket. Sådan arbetskraft anlitas för närvarande.

Besvärsärenden skall avgöras av minst två tjänstemän i lägst förste byråsekreterargrad i förening. I tveksamma fall eller om vid avgörandet uppstår skiljaktiga meningar, deltar även vederbörande byrådirektör i beslutet eller, om så befinnes erforderligt, byråchefen. Ärende av stor principiell betydelse avgöres i plenum efter muntlig föredragning.

Framställningar om fullföljdstillstånd samt frågor om remissyttranden över hos Kungl. Maj:t anförda besvär i pensionsärenden ankommer å det för granskning- och sjukvårdsbyråerna gemensamma sekretariatet. I handläggningen av sådant remissärende deltager generaldirektören och två byråchefer.

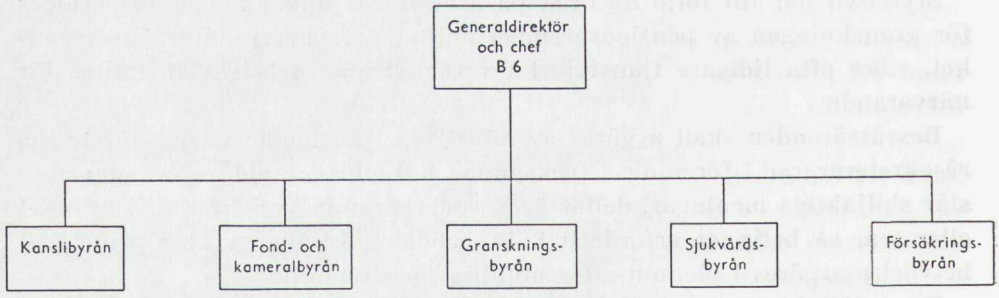
Sedan beslut fattats i pensionsärende överlämnas detsamma till *försäkringsbyrån*, som handhar pensionsuträkning och pensionsutbetalning med flera uppgifter i anslutning härtill. Byrån är indelad i fem avdelningar (bil. 4). Inom pensionsavdelningen uträknas pensioner m. m. Utbetalningsavdelningen, som innefattar ämbetsverkets maskincentral, handhar utbetalningsarbetet samt det maskinella statistikarbetet. Den interna revisionen och kontrollen utföres av revisionsavdelningen, vilken tillika svarar för byråns upplysningsverksamhet. Statistik rörande pensionsstyrelsens verksamhet framställes av statistikavdelningen, vilken även handhar uträkningen av kommunernas bidrag till folkpensioneringskostnaderna. Slutligen finnes inom byrån en särskild avdelning för handläggningen av ärenden avseende pensionsstyrelsens frivilliga försäkring.

Föreståndare för pensionsavdelningen är en byrådirektör i lönegrad A 24 och för revisionsavdelningen en förste revisor i lönegrad A 21. Övriga avdelningar förestås av förste byråsekreterare eller förste aktuarie i lönegrad A 23.

Vid prövningen av framförallt invalidpensions- och sjukbidragsärenden är det oftast erforderligt, att ärendena underställes *läkarexpertis*. I anledning härav har till styrelsen knutits sex läkare, av vilka en betecknas som överläkare.

För överläkaren har fastställts ett årligt arvode av 12 000 kr. för en tjänstgöringstid av sex timmar i veckan. För biträdande läkare utgör årsarvodet 15 500 kr. vid tio timmars tjänstgöring per vecka.

ORGANISATIONSPLAN FÖR PENSIONSSTYRELSEN
per den 1/7 1960

Personalstat:

B 6	B 1	A 26	A 24	A 23	A 21	A 19—1	Summa
1	5	—	7	16	12	434	475

Utöver den i organisationsschemat för pensionsstyrelsen redovisade personalen hade styrelsen den 1 juli 1960 ett 50-tal extra anställda för nytillkomna arbetsuppgifter i anledning av samordningen mellan folkpensionering och tjänstepensionering m. m. och för genomförande av pensionsreformen rörande änkor och barn. Hur många av dessa extra befattningshavare som kan komma att behövas för ökade stadigvarande arbetsuppgifter kan för närvarande icke bedömas med någon grad av säkerhet.

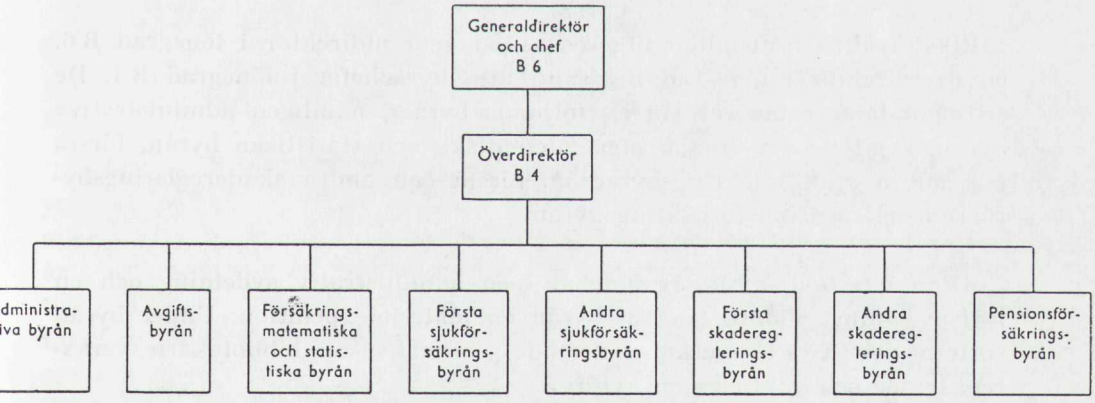
Riksförsäkringsanstalten

Riksförsäkringsanstaltens huvudsakliga arbetsuppgifter är, enligt den för anstalten gällande instruktionen, nr 90/1957 (ändrad 510/1960),

att handlägga ärenden, som ankommer på anstalten dels i dess egenskap av tillsynsmyndighet enligt lagen om allmän sjukförsäkring jämte lagen om moderskapshjälp, dels i avseende å uppbörd av bidrag från arbetsgivare enligt nämnda lagar, dels ock jämlikt gällande författningar angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel;

att bedriva försäkringsverksamhet och handlägga därmed sammanhängande ärenden enligt lagen om yrkesskadeförsäkring, lagen om krigsförsäkring för sjömän m. fl., lagen om trafikförsäkring å motorfordon samt föräldrabalken;

ORGANISATIONSPLAN FÖR RIKSFÖRSÄKRINGSANSTALTEN
per den 1/7 1960

Personalstat:

B 6	B 4	B 1	A 26	A 24	A 23	A 21	A 19—1	Summa
1	1	8	4	17	27	44	412	514

att handlägga ärenden, som föranledes av den försäkringsverksamhet anstalten bedrivit enligt upphävda lagar och författningar;

att förvalta den i 41 § lagen om yrkesskadeförsäkring omförmälda fonden ävensom övriga för anstaltens försäkringsverksamhet bildade fonder i enlighet med vad därom särskilt är stadgat;

att i övrigt fullgöra vad enligt lag eller särskild författning eller andra bestämmelser ankommer på anstalten.

Enligt i vederbörande författningar intagna bestämmelser skall riksförsäkringsanstalten dessutom handlägga ärenden angående ersättning av statsmedel till följd av kroppsskada ådragen under militärtjänst, hemvärnsövning, brandsläckning, m. m.

Jämlikt kungörelsen nr 834/1954 om särskilda förmåner vid yrkesskada i tjänsten m. m. för vissa statsanställda m. fl. skall riksförsäkringsanstalten på förfrågan avge yttrande om och i vad mån ersättning skulle ha utgått, därest sjukdom eller skada varit yrkesskada. Vidare skall riksförsäkringsanstalten pröva rätten till ersättning jämlikt kungörelsen nr 670/1954 med särskilda bestämmelser om tillämpning av lagen om yrkesskadeförsäkring å arbetstagare i statens tjänst. Fastställd ersättning skall utbetalas av riksförsäkringsanstalten utom i vad avser ersättning till befattningshavare hos statens affärsdrivande verk eller hos riksdagens verk. Kungörelsen är även i tillämpliga delar gällande för elever vid vissa undervisningsanstalter.

Riksförsäkringsanstalten är slutligen jämlikt kungörelsen nr 294/1959 pensionsmyndighet enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension. I denna egenskap ankommer det för närvarande på anstalten att handhava viss avgiftsuppbörd, att utfärda anvisningar och att vara besvärsinstans i frågor om pensionsgrundande inkomster m. m.

Riksförsäkringsanstalten utgöres av en generaldirektör i lönegrad B 6, en överdirektör i lönegrad B 4 samt åtta byråchefer i lönegrad B 1. De sistnämnda förestår var sin av följande byråer, nämligen administrativa byrån, avgiftsbyrån, försäkringsmatematiska och statistiska byrån, första och andra sjukförsäkringsbyråerna, första och andra skaderegleringsbyråerna och pensionsförsäkringsbyrån.

Administrativa byrån är indelad i en administrativ avdelning och en rättsavdelning. Vidare hör till byrån en materialexpedition. Under byrån sorterar även viss för verket gemensam personal såsom bibliotekarie, verksregistrator och vaktpersonal. (Bil. 5)

Den administrativa avdelningen är indelad i fyra sektioner, nämligen en för allmänna ärenden och en för organisationsärenden, ett kassakontor samt ett byråkansli. De två förstnämnda sektionerna förestås av vardera en förste byråsekreterare i lönegrad A 23 och kassakontoret av en kamrer i samma lönegrad. Byråkansliet sorterar direkt under byråchefen. Å den administra-

tiva avdelningen handlägges ärenden angående verkets organisation. Vidare handhar avdelningen personal- och avlöningsärenden, anslagsfrågor, remisser, som icke hör till annan byrås verksamhetsområde, kassaväsende och bokföring av såväl anslags- som fondmedel, utbetalningar till skadade m. fl., ärenden angående arbetsgivares självrisk, upphandlingsärenden, ärenden rörande anstaltens lokaler m. m.

Å rättsavdelningen, som förestås av en byrådirektör i lönegrad A 24, som tillika är anstaltens ombudsman, handlägges ärenden rörande uttagande av skadestånd (regressärenden), andra ombudsmannaärenden, utredningar i låneärenden, förfrågningar från allmänna sjukkassor i regressärenden m. m., återkravsärenden, frågor om utlämnande av handlingar samt rättsliga frågor av allmän natur.

I frågor om placeringen av yrkesskadeförsäkringsfondens medel skall enligt reglementet angående förvaltningen av riksförsäkringsanstaltens yrkesskadeförsäkringsfond, nr 662/1954, deltaga generaldirektören, två av Kungl. Maj:t därtill förordnade byråchefer i anstalten samt två av Kungl. Maj:t förordnade, på det finansiella området erfarna personer.

Avgiftsbyråns uppgifter utgöres av debitering och uppbörd av arbetsgivaravgifter till socialförsäkringen och av byggnadsforskningsavgifter. (Bil. 6)

Byrån är uppdelad på fyra avdelningar, en allmän avdelning med kansli och databehandlingssektion, en debiteringsavdelning, en uppbörds- och klagomålsavdelning och en revisionsavdelning. Den sistnämnda avdelningen svarar för kontrollen av företagens uppgiftslämnande. Den allmänna avdelningen förestås av en byrådirektör i lönegrad A 26 och de tre övriga avdelningarna av byrådirektörer i lönegrad A 24.

Byrån har beräknats komma att kräva en personal av 176 befattningshavare. Med hänsyn till att byrån är omorganiserad fr. o. m. den 1 juli 1960, torde dock under en viss övergångstid erfordras viss ytterligare personal.

Inom *försäkringsmatematiska och statistiska byrån* utarbetas sjuk- och yrkesskadeförsäkringsstatistik samt beräknas sjukförsäkringsavgifter, premietariffer och specialtariffer för yrkesskadeförsäkringen. Verksamheten är i huvudsak fördelad på två sektioner, en för yrkesskadeförsäkringsstatistiken med en byrådirektör i lönegrad A 26 som chef samt en för sjukförsäkringsstatistiken med två förste byråsekreterare i lönegrad A 23 i spetsen. I byrån ingår även en teknisk avdelning som förestås av en byrådirektör i lönegrad A 24 samt ett kansli och en maskinsektion. (Bil. 7)

Inom yrkesskadeförsäkringssektionen framställes den årliga yrkesskadeförsäkringsstatistiken avseende såväl försäkringar i anstalten som i de ömsesidiga försäkringsbolagen. Därjämte uppgöres premietariffer för obligatorisk yrkesskadeförsäkring i anstalten samt för anstaltens frivilliga för-

säkring enligt YFL. Vidare verkställes inom sektionen de vid inköp av livräntor enligt föräldrabalken eller trafikförsäkringslagen liksom vid engångsuppgörelser eller eljest i samband med regressärenden erforderliga försäkringsmatematiska beräkningarna. Dessutom utföres de årliga försäkringstekniska beräkningarna av fiskarförsäkringsfonden, yrkesskadeförsäkringsfonden, barnlivräntefonden m. fl. fonder. Bland övriga uppgifter, som åvilar sektionen, må nämnas uppgörandet av de årliga försäkringsräkenskaperna, handläggningen av frågor angående ikraftträdande eller upphörande av försäkringar i de ömsesidiga bolagen m. m.

Sjukförsäkringssektionen svarar för sjukförsäkringsstatistiken samt för beräknandet av sjukförsäkringsavgifterna. Förutom löpande statistik har vid sektionen även utförts ett flertal engångsundersökningar rörande den allmänna sjukförsäkringen.

Kansliet utför allt diarieföringsarbete för byrån. Dessutom föres det s. k. delägarregistret, dvs. det register, i vilket försäkringstagarna hos de ömsesidiga bolagen registreras. Som följd härav kommer även allt identifieringsarbete i anledning av skadeanmälningar att utföras å kansliet liksom sortering av dessa anmälningar samt i förekommande fall vidaredistribuering av dem till bolagen.

Vid maskinsektionen utföres hålkorts- och annat maskinarbete, huvudsakligen för yrkesskadeförsäkringssektionens räkning.

Den tekniska avdelningen medverkar vid yrkesgruppering och orsaksklassificering av skador, utredningar i yrkesskadeärenden, specialtarifferingar av vissa arbetsgivare samt vid upprättandet av premietariffer för arbetsgivare i allmänhet.

Riksförsäkringsanstalten är såsom tidigare nämnts tillsynsmyndighet för de allmänna sjukkassorna. De uppgifter, som i anledning härav ankommer på anstalten, utföres i huvudsak av de två sjukförsäkringsbyråerna, av vilka den första har hand om den egentliga tillsynsverksamheten och den andra är besvärsbyrå.

Första sjukförsäkringsbyrån är organiserad på en allmän avdelning, en ekonomisk avdelning och en inspektionsavdelning. (Bil. 8) Den förstnämnda avdelningen förestås av en byrådirektör i lönegrad A 26 och de båda övriga av byrådirektörer i lönegrad A 24.

Allmänna avdelningen svarar för huvudparten av de föreskrifter och anvisningar rörande de allmänna sjukkassornas verksamhet, som meddelas genom en särskild cirkulärserie, och av utredningar och remisser angående sjuk- och moderskapsförsäkringarna. Avdelningen handlägger ärenden rörande sådana beslut av de allmänna sjukkassorna, vilka inte blir gällande utan tillsynsmyndighetens medgivande, ärenden rörande formulär för sjukkasseverksamheten, samt ärenden rörande tillsättning av verkställande tjänstemän i centralsjukkassorna och bestämmande av löne- och pensions-

förmåner för samtliga verkställande tjänstemän, m. m. På avdelningen föres det i SFL föreskrivna sjukkasseregistret.

Inom den ekonomiska avdelningen handlägges frågor rörande de allmänna sjukkassornas bokföring, granskas kassornas statistiska redogörelser samt utanordnas kassorna tillkommande statsbidrag, arbetsgivarbidrag och medlemsavgifter. En särskild sektion (läkemedelsdetaljen) inom avdelningen utanordnar ersättningar till apotek för utlämnade kostnadsfria eller rabatterade läkemedel och granskar från apotek infordrade verifikationer. En annan sektion (servicedetaljen) granskar bl. a. av redare framställda krav på ersättning från sjukkassorna för utgivna sjukförmåner och utbetalar ersättningarna å kassornas vägnar.

Inspektionsavdelningen svarar för inspektionsverksamheten samt granskar från sjukkassorna infordrade räkenskapshandlingar m. m.

Andra sjukförsäkringsbyrån handlägger besvär över beslut av allmänna sjukkassor. Därutöver deltager byråns personal i den inspektionsverksamhet, som bedrives av första sjukförsäkringsbyrån.

Byrån är indelad i en sektion för allmänna ärenden och fem besvärsgrupper (bil. 9). Den förstnämnda sektionen består av en förste byråsekreterare i lönegraden A 23 medan besvärsgrupperna består av vardera en byrådirektör i lönegraden A 24 och en eller två förste byråsekreterare i lönegraden A 23 eller A 21.

Är ärende av sådan karaktär, att det kan bli fråga om att frångå tillämpad praxis eller att nytt spörsmål av principiell betydelse möter eller att ärendet eljest är särskilt tveksamt, avgöres det efter byråchefens bestämmande i särskild session, i vilken skall deltaga, förutom föredraganden, generaldirektören eller i hans ställe överdirektören och minst en byråchef eller ock minst två byråchefer.

I fråga om sådant ärende, som är av tveksam eller principiell natur, utan att dock vara av beskaffenhet att enligt vad ovan sagts böra avgöras i särskild session, gäller, att det skall föredragas för byråchefen av byrådirektör på besvärsgrupp samt avgöras av dessa båda i förening.

Övriga besvärsärenden avgöres av byrådirektören å den besvärsgrupp, inom vilken ärendet beretts, gemensamt med en i gruppen ingående förste byråsekreterare.

Riksförsäkringsanstalten äger till prövning upptaga beslut av sjukkassa i sjukförsäkringsärende även om besvär inte anförts. Dessa ärenden handlägges i princip i samma ordning som gäller för besvärsärenden. Detsamma gäller framställningar om fullföljdstillstånd. Remissyttranden över hos Kungl. Maj:t anförda besvär handlägges i stort sett i samma ordning som sådana besvärsärenden, vilka avgöres i särskild session.

Riksförsäkringsanstaltens uppgifter att utge förmåner i egenskap av försäkringsinrättning enligt YFL samt att svara för statens skyldigheter

i skadefall ankommer på två skaderegleringsbyråer. Den ena av dessa, första skaderegleringsbyrån, handhar skaderegleringar enligt YFL m. fl. författningar och den andra byrån, andra skaderegleringsbyrån, handlägger sådana skadeärenden, i vilka ersättning utgår av statsmedel enligt YFL:s grunder eller enligt särskilda regler.

Första skaderegleringsbyrån är indelad i tre avdelningar, vilka var och en förestås av en byrådirektör i lönegraden A 24 (bil. 10). Ärendena har fördelats så att sådana som avser skador, som lett till döden eller förorsakats på annat sätt än genom olycksfall, handlägges på en av avdelningarna, medan övriga ärenden fördelas lika mellan de båda andra avdelningarna.

Ärendena avgöres i allmänhet genom enmansbeslut av befattningshavare i lägst lönegraden A 21. Om ett ärende emellertid är av tveksam natur eller avslag å framställningen ifrågasättes, skall dock ärendet underställas vederbörande byrådirektör eller om så anses erforderligt byråchefen. Då fråga om ändring av praxis uppkommit, föredrages ärendet i särskild session.

Andra skaderegleringsbyrån är indelad i två avdelningar, nämligen en militärskadeavdelning och en statsskadeavdelning (bil. 11). Militärskadeavdelningen förestås av en byrådirektör i lönegraden A 24. Statsskadeavdelningen ledes av två förste byråsekreterare i lönegraden A 23.

Vid militärskadeavdelningen handlägges ärenden avseende sjukdomar och skador inträffade under militärtjänstgöring och under hemvärns- eller civilförsvarsövningar m. m. Statsskadeavdelningen handhar ärenden avseende skador, som drabbar statsanställda m. fl.

Liksom vid första skaderegleringsbyrån avgöres ärendena i allmänhet av en befattningshavare i lägst lönegraden A 21. Tveksamma ärenden eller avslagsärenden skall underställas avdelnings- eller byråchef eller handläggas i särskild session.

Såsom förut nämnts har genom kungörelsen nr 294/1959 förordnats, att riksförsäkringsanstalten skall vara sådan pensionsmyndighet, som avses i 3 § TPL. För handhavandet av de anstalten härigenom ålagda uppgifterna har inrättats en särskild byrå inom anstalten, *pensionsförsäkringsbyrån*. Byrån är indelad i en pensionsavdelning under ledning av en byrådirektör i lönegraden A 24 och en försäkringspliktsavdelning, som förestås av en byrådirektör i lönegraden A 26 (bil. 12).

Pensionsavdelningens uppgifter har hittills huvudsakligen utgjorts av förberedelsearbete för den allmänna tilläggspensioneringens genomförande, utfärdande av föreskrifter och anvisningar till lokala skattemyndigheter och centralsjukkassor, fastställande av formulär samt instruktions- och upplysningsverksamhet.

Inom försäkringspliktsavdelningen handlägges frågor rörande tillämpningen av det s. k. arbetstagarbegreppet inom framför allt yrkesskadeförsäkringen och tilläggspensioneringen.

Behov av *läkarexpertis* föreligger inom riksförsäkringsanstalten vid handläggning av yrkesskade- och sjukförsäkringsärenden. Till ämbetsverket har därför knutits ett antal läkare, av vilka en betecknas överläkare. Denne har ett årligt arvode av 9 600 kr. för en tjänstgöringstid av 4 ½ timmar per vecka. För envar av de biträdande läkarna har fastställts ett årsarvode av 13 950 kr. vid en tjänstgöringstid av 9 timmar per vecka.

Antalet tjänster enligt nuvarande fasta organisation är vid pensionsstyrelsen 475 och vid riksförsäkringsanstalten 514. Dessutom finnes vid båda myndigheterna ett antal tillfälligt anställda för utförande av vissa myndigheterna övergångsvis åvilande uppgifter. I de angivna siffrorna ingår inte antalet av de till ämbetsverken knutna läkarna och inte heller den arbetskraft utanför pensionsstyrelsen, som anlitas för handläggning av pensionsärenden.

Viss annan central socialförsäkringsadministration

Försäkringsrådet

Försäkringsrådet är en domstol. Vid sidan av sin dömande verksamhet har rådet dock att med uppmärksamhet följa yrkesskadeförsäkringens tillämpning och utveckling och kan i så måtto uppfattas som en administrativ myndighet. För dess sammansättning har närmare redogjorts i kapitel 3 under rubriken »Yrkesskadeförsäkringen».

Administrationsnämnden

Även administrationsnämnden är att anse såsom ett centralt organ för socialförsäkringen. Dess arbetsuppgifter är emellertid av mera temporär natur och hänför sig väsentligen till det pågående arbetet med reformering av socialförsäkringsadministrationen.

Förslag om ändrad centraladministration

Det är uppenbart, att socialförsäkringens starkt ökade omfattning måste påverka organisationen även på det centrala planet. Särskilt tilläggspensioneringens tillkomst och folkpensioneringens omdaning medför nya eller ändrade arbetsuppgifter för centraladministrationen. De av administrationsnämnden föreslagna reformerna beträffande den lokala administrationen kommer givetvis också att i viktiga avseenden påverka den centrala administrationen.

Administrationsnämnden har såsom framgår av kapitel 4 utgått från att yrkesskadeförsäkringen tills vidare kommer att handhavas i nu gällande ordning. Vid bedömandet av frågan om centraladministrationens utformning blir det sålunda folk- och tilläggspensioneringarna samt sjuk- och moderskapsförsäkringarna som träder i förgrunden.

Såsom av den föregående redogörelsen framgår finnes för närvarande två centrala pensionsmyndigheter, nämligen pensionsstyrelsen i fråga om folkpensioneringen och riksförsäkringsanstalten med avseende på tilläggspensioneringen. Riksförsäkringsanstalten är även centralmyndighet för sjuk- och moderskapsförsäkringarna.

Att riksförsäkringsanstalten tilldelats uppgiften att vara central pensionsmyndighet inom tilläggspensioneringen torde få ses som en provisorisk åtgärd i avbidan på resultatet av den åt nämnden anförtrodda utredningen av socialförsäkringsadministrationen. Intill dess handläggningen av ansökningar om tilläggspensioner och utbetalningen av sådana pensioner börjar, är de med tilläggspensioneringen förenade arbetsuppgifterna — främst beräkning och uppbörd av arbetsgivaravgifter, beräkning av pensionsgrundande inkomst och registrering av sådan inkomst — sammankopplade eller står i nära samband med arbetsuppgifter, som redan tidigare ankom på riksförsäkringsanstalten. Pensionsstyrelsen har ännu ingen befattning med tilläggspensioneringen. Annorlunda blir läget, då tilläggspensioner skall beviljas och utbetalas. Dessa uppgifter faller närmast inom pensionsstyrelsens verksamhetsområde. Folk- och tilläggspensionerna måste nämligen ses såsom delar av en allmän pension. En försäkrads ansökan om båda pensionsförmånerna skall sålunda anses såsom ett enda ärende och utbetalningen av förmånerna ske gemensamt.

Det är uppenbart, att det inte i längden är lämpligt med två centrala pensionsmyndigheter. För att åstadkomma en enhetlig central pensionsadministration synes två vägar stå till buds. Den ena är att överföra de på riksförsäkringsanstalten nu ankommande arbetsuppgifterna avseende tilläggspensioneringen till pensionsstyrelsen. Den andra är att sammanföra pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten till en myndighet.

Den förstnämnda vägen är emellertid enligt administrationsnämndens mening inte framkomlig. Härom må följande framhållas.

De av riksförsäkringsanstalten beräknade arbetsgivaravgifterna innefattar arbetsgivarnas avgifter till tilläggspensioneringen och till obligatorisk yrkesskadeförsäkring i anstalten ävensom arbetsgivarbidrag till sjuk- och moderskapsförsäkringarna. S. k. avgiftsunderlag, dvs. det belopp varå avgifter och bidrag skall beräknas, bestämmes i väsentliga hänseenden efter samma grunder inom de olika försäkringsgrenarna. Framför allt är att märka, att samma arbetstagarbegrepp tillämpas. Till ledning vid bestämmandet av avgiftsunderlag för en arbetsgivare ligger en av denne lämnad uppgift, som granskas inom riksförsäkringsanstalten. Även viss kontroll av riktigheten av arbetsgivares uppgifter utföres av anstalten. Uppbörden av s. k. större arbetsgivares avgifter ankommer likaså på riksförsäkringsanstalten. Denna uppbörd sker i form av preliminär och slutlig uppbörd av samma art som skatteuppbörden. Uppbörden av de s. k. mindre

arbetsgivarnas avgifter sker i samband med skatteuppbörden. Dessa avgifter påföres av de lokala skattemyndigheterna i enlighet med av riksförsäkringsanstalten lämnade uppgifter.

Ett överförande av beräkning och uppbörd av arbetsgivares avgifter till tilläggspensioneringen från riksförsäkringsanstalten till pensionsstyrelsen skulle bl. a. innebära, att arbetsgivarna skulle nödgas att lämna i stort sett samma uppgifter till skilda myndigheter, där uppgifterna skulle granskas och kontrolleras från i huvudsak samma synpunkter med risk likväl att bedömningen blir olika, exempelvis i så svårbedömbara frågor som arbetstagarbegreppets tillämpning. De större arbetsgivarna skulle bli underkastade ytterligare ett uppbördssystem och sannolikt skulle de lokala skattemyndigheterna få ytterligare en form av arbetsgivaravgifter att debitera. En uppdelning av arbetsgivaravgifternas beräkning och uppbörd på skilda centrala myndigheter bör med hänsyn till anförda omständigheter inte kunna ifrågakomma.

Riksförsäkringsanstalten är nu besvärsinstans i frågor rörande beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt TPL. Beräkningen göres av de lokala skattemyndigheterna (i Stockholm av överståthållarämbetet). Beräkningen av pensionsgrundande inkomst har nära samband med beräkningen av arbetsgivaravgift. TPL bygger nämligen på principen, att rätten för en försäkrad att tillgodoräkna sig viss av annan utgiven ersättning som pensionsgrundande inkomst av anställning skall motsvaras av en skyldighet för den, som utgivit ersättningen, att erlägga arbetsgivaravgift. Ett beslut i fråga rörande pensionsgrundande inkomst kan sålunda påverka arbetsgivaravgiften och vice versa. Visst kontrollmaterial, exempelvis arbetsgivares uppgift till ledning för annans taxering, utnyttjas vid beräkningen av såväl pensionsgrundande inkomst som av arbetsgivaravgift till tilläggspensioneringen, sjuk- och moderskapsförsäkringarna och yrkesskadeförsäkring i riksförsäkringsanstalten. Den beräknade pensionsgrundande inkomsten av annat förvärvsarbete än anställning är vidare avgörande för den del av avgifterna till tilläggspensioneringen, som skall erläggas av de försäkrade själva.

Det sagda torde visa, att det inte gärna kan ifrågasättas, att låta besvär i ärenden rörande pensionsgrundande inkomst och frågor rörande beräkning av arbetsgivaravgift avgöras av skilda centrala myndigheter.

Riksförsäkringsanstalten är tillsynsmyndighet för de allmänna sjukkassorna. Dessa har redan tillagts vissa arbetsuppgifter avseende tilläggspensioneringen, framför allt registreringen av de försäkrades pensionsgrundande inkomster. Enligt administrationsnämndens i kapitel 6 framlagda förslag skall de allmänna sjukkassorna vara lokalorgan även inom den allmänna pensioneringen, dvs. för såväl folk- som tilläggspensioneringarna, och i denna egenskap ha att fatta beslut i pensionsärenden. Sjukkassorna avses vidare skola medverka i den utvidgade rehabiliteringsverksamhet,

som skall bedrivas i såväl sjukförsäkringens som pensioneringens intresse. Det går därför inte att uppdela tillsynsverksamheten i en sjukförsäkringstillsyn och en pensionstillsyn samt förlägga den senare till pensionsstyrelsen.

Eftersom det inte synes möjligt att överflytta riksförsäkringsanstaltens uppgifter avseende tilläggspensioneringen till pensionsstyrelsen och därigenom åstadkomma en enhetlig central pensionsadministration, återstår endast det förut angivna alternativet att sammanföra de båda ämbetsverken till en myndighet.

För en sådan sammanslagning talar också andra skäl.

Genom en decentralisering av beslutanderätten i alla pensionsärenden till pensioneringens lokalorgan kommer en av pensionsstyrelsens huvuduppgifter, granskningen av pensionsärenden, att helt förändras. Den centrala pensionsmyndigheten skall enligt administrationsnämndens förslag i huvudsak endast pröva sådana ärenden, i vilka besvär anförts eller som underställts eller som granskas såsom ett led i tillsynsverksamheten. Denna myndighet avses sålunda skola intaga samma ställning i fråga om pensionsärendenas handläggning som riksförsäkringsanstalten i fråga om sjukförsäkringsärendenas handläggning, nämligen ställningen som tillsynsmyndighet och besvärsinstans. Att tillsynen bör utövas av en och samma myndighet har nyss berörts. Inte heller en uppdelning av besvärsärenden rörande pensioneringen å ena och sjukförsäkringen å andra sidan på skilda myndigheter kan anses lämplig. Genom den närmare samordning mellan dessa socialförsäkringsgrenar, som skall komma till stånd, torde ifrågavarande besvärsärenden inte kunna ses isolerade. Av vad i kapitel 6 anförts i fråga om samordningsspörsmålen, framför allt rörande samordningen mellan sjukförsäkringen och invalidpensioneringen, torde framgå, att samma besvärsärende kan komma att avse spörsmål som rör såväl sjukförsäkringen som den allmänna pensioneringen, exempelvis huruvida pension eller sjukpenning skall utgå eller om rehabiliteringsåtgärd skall vidtagas. Besvärsinstansen för dessa socialförsäkringsgrenar bör därför vara densamma.

I samband med rehabiliteringen må vidare framhållas, att den sjukvårdande verksamhet, som nu ankommer på pensionsstyrelsen, framdeles bör bedrivas till gagn inte endast för folkpensioneringen utan även för tilläggspensioneringen samt sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna.

Överhuvudtaget är samordningen i skilda hänseenden mellan olika socialförsäkringsgrenar ett starkt motiv för ämbetsverkens sammanslagning. Här må hänvisas till det i proposition nr 100 till 1959 års riksdag av föredragande departementschefen gjorda uttalandet, att pensioneringen, sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen framdeles i realiteten bör framstå som en enda socialförsäkring till medborgarnas skydd vid inkomstbortfall

i olika situationer. Administrationsnämnden har beträffande lokaladministrationen framhållit värdet av en administrativ samordning i syfte att underlätta den materiella samordningen. Värdet av en administrativ samordning på det lokala planet skulle i hög grad förminskas, om den ej följdes av en administrativ samordning på det centrala planet.

Vartdera av de båda ifrågavarande ämbetsverken har en personal om cirka 500 personer. Det nya ämbetsverket skulle sålunda bli förhållandevis stort. Personalen torde dock, såsom av det följande framgår, kunna i viss mån reduceras redan genom sammanslagningen. En ytterligare personalminskning vinnes genom den föreslagna decentraliseringen av beslutanderätten i pensionsärendena. Det bör också framhållas, att en stor del av personalen kommer att vara sysselsatt med rutinarbete avseende avgiftsdebitering och -uppbörd, pensionsutbetalningar, statistik m. m. Storleken av denna personal kan beräknas komma att i avsevärd mån påverkas i minskande riktning av att automatisk databehandling framdeles utnyttjas i större omfattning än nu. Även en reform av yrkesskadeförsäkringen kan, såsom framgår av kapitel 4, möjliggöra en personalreduktion.

De möjligheter till personalbesparing och därmed följande kostnadsbesparing, som sammanslagningen medför, måste anses vara ett starkt motiv för densamma.

Av vad föredragande departementschefen anfört i proposition nr 175 till 1959 års riksdag, vilket anförande återgivits i kapitel 6, framgår att även han ansett, att den centrala administrationen av en materiellt och administrativt samordnad socialförsäkring inte i längden kan vara uppdelad på två ämbetsverk.

En sammanslagning av de båda nuvarande ämbetsverken framstår även för administrationsnämnden som en naturlig konsekvens av socialförsäkringens förenhetligande.

Administrationsnämnden föreslår därför att en gemensam centralmyndighet inrättas för den allmänna pensioneringen, sjuk- och moderskapsförsäkringarna samt yrkesskadeförsäkringen genom sammanslagning av pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten.

Administrationsnämnden har övervägt huruvida en sådan centralmyndighet, varom nu är fråga, bör ha karaktären av ett ämbetsverk eller om annan verksamhetsform bör komma till användning. Därvid har beaktats att de arbetsuppgifter, som ankommer på centralmyndigheten, till huvudsaklig del blir av samma natur som de vilka i allmänhet handlägges inom ämbetsverk. Enligt vad nämnden inhämtat har 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna inte funnit sig böra upptaga frågan om ändring av verksamhetsformen för vare sig pensionsstyrelsen eller riksförsäkringsanstalten. Inte heller det av 1956 års förhandlingsrättsutredning framlagda betänkandet angående statstjänstemäns förhandlingsrätt (SOU

1960: 10) torde ge anledning till någon ändring av företagsformen i nu förevarande avseende. Enligt administrationsnämndens mening finnes sålunda för närvarande inte skäl att ifrågasätta annat än att centralmyndigheten bör ha karaktären av ett ämbetsverk. Emellertid torde omfattningen och beskaffenheten av dess arbetsuppgifter motivera, att verksledningen erhåller en relativt betydande rörelsefrihet. Härtill återkommer nämnden i det följande.

Det nya ämbetsverket föreslås bli benämnt *socialförsäkringsverket*. I det följande användes detta namn.

Vad angår tidpunkten för den förordade sammanslagningen må erinras att administrationsnämnden i kapitlen 5 och 6 föreslagit, att den allmänna sjukförsäkringen skall omorganiseras per den 1 januari 1962 och att delegationerna för pensionsärenden inom de allmänna sjukkassorna skall inrättas fr. o. m. den 1 juli 1962. Det är i hög grad önskvärt, att det nya ämbetsverket kan medverka vid genomförandet av den nya lokalorganisationen. Socialförsäkringsverket bör sålunda finnas redan före förstnämnda tidpunkt. Härtill kommer att uppbyggandet av en mera definitiv organisation av socialförsäkringsverket måste ske successivt under en längre tid efter sammanslagningens verkställande, eftersom under en övergångstid göromål måste handläggas såväl enligt nu gällande ordning som enligt den nya ordning, som föranledes av tilläggspensioneringens ikraftträdande, invalidpensioneringens omläggning och reformerna i fråga om lokalorganisationen. Det bör heller inte förbises, att det för pensionsstyrelsens och riksförsäkringsanstaltens personal och därmed också för arbetsförhållandena inom dessa verk är angeläget, att klarhet snarast vinnes om den framtida organisationen. Sammanslagningen synes sålunda böra komma till stånd vid tidigast möjliga tidpunkt. Riksdagen kan fatta beslut i frågan först under våren 1961. En sammanslagning kan därför ske tidigast den 1 juli 1961. Väljes denna tidpunkt blir det också möjligt för det nya verkets ledning att avge förslag till riksdagspetita beträffande samtliga de berörda försäkringarna för budgetåret 1962/63.

Administrationsnämnden föreslår, att sammanslagningen sker per den 1 juli 1961.

KAPITEL 8

Förslag till organisation av socialförsäkringsverket

Ämbetsverkets arbetsuppgifter m. m.

Såsom framgår av kapitel 7 föreslår administrationsnämnden, att en ny centralmyndighet, socialförsäkringsverket, inrättas den 1 juli 1961 för att övertaga de arbetsuppgifter, som nu åvilar pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten, samt för att handhava de nya arbetsuppgifter, som föranledes av den alltjämt pågående reformeringen av den nu förevarande socialförsäkringen.

Det nya ämbetsverkets arbetsuppgifter kommer sålunda att i huvudsak avse *dels* tillsyn och inspektion av de organ, som handhar den lokala administrationen av folkpensioneringen, den allmänna tilläggspensioneringen samt sjuk- och moderskapsförsäkringarna, *dels* vissa försäkringsmatematiska och statistiska uppgifter, *dels* viss avgiftsdebitering, avgiftsuppbörd och utbetalningsverksamhet *samt dels* handläggningen i första instans av besvär över lokalorganens beslut. Socialförsäkringsverket skall sålunda bl. a. vara tillsynsmyndighet över de allmänna sjukkassorna och tillhandagå de lokala skattemyndigheterna med råd och anvisningar samt även handlägga ärenden rörande besvär över lokalorganens beslut.

Ämbetsverket kommer vidare liksom riksförsäkringsanstalten att vara försäkringsinrättning för yrkesskadeförsäkringen. Det må dock erinras om att, såsom i kapitel 4 framhållits, den framtida utformningen av nämnda försäkring icke kan i dag förutsägas.

I kapitel 6 har administrationsnämnden föreslagit, att den reella prövningen av alla folkpensionsärenden skall förläggas till lokala organ. Decentraliseringen i fråga — som inte avsetts beröra sättet för utbetalningen av pensionerna — bör påbörjas den 1 juli 1962. Detta liksom det förhållandet, att vissa betydelsefulla materiella bestämmelser inte kan förväntas få sin mera definitiva utformning förrän vid 1962 års riksdag, får till följd, att socialförsäkringsverket vid starten den 1 juli 1961 kommer att i viss mån ha andra uppgifter än de som på längre sikt avses att åvila verket. Socialförsäkringsverket måste sålunda övergångsvis svara för prövningen i nuvarande ordning av folkpensionsärenden.

I detta sammanhang må erinras om att med viss anknytning till pensionsstyrelsens verksamhet en samordnad utbetalning av statliga pensionsförmå-

ner och folkpensioner handhaves av *delegationen för pensionsutbetalning*. Det kan måhända ifrågasättas att det arbete, som utföres av delegationen, skall övertagas av socialförsäkringsverket. Enligt administrationsnämndens mening föreligger emellertid inte skäl för en sådan åtgärd. Arbetsuppgifterna i fråga avser nämligen främst att med tillämpning av vederbörliga statliga pensionsreglementen utbetala pensionsförmåner, vilka staten i sin egenskap av arbetsgivare eller på grund av särskilda åtaganden har att utgiva. Skulle det framdeles visa sig att ett gemensamt utnyttjande av databehandlingsmaskiner m. m. för socialförsäkringsverket och delegationen skulle vara fördelaktigt, bör ett sådant utnyttjande kunna komma till stånd även om institutionerna i fråga inte är sammanslagna.

Ämbetsverkets allmänna konstruktion

I fråga om det nya ämbetsverkets konstruktion har två olika huvudprinciper diskuterats inom administrationsnämnden. Den ena innebär, att arbetet fördelas mellan verkets olika enheter efter de olika försäkringsgrenar, som verket har att administrera. Enligt denna princip skulle sålunda vissa enheter syssla med sjukförsäkringsfrågor, andra med allmän pensionering etc. Denna organisationstyp kännetecknar i betydande mån den nuvarande centraladministrationen. Enligt den andra organisationsprincipen skulle verkets arbetsuppgifter fördelas efter arten av förekommande ärenden. Vissa enheter skulle sålunda svara för tillsyn och inspektionsverksamhet, andra skulle handlägga besvärsärenden etc., allt oberoende av till vilken försäkringsgren respektive ärenden hör.

Följer man den förstnämnda principen gives större möjligheter till specialisering, vilket ur vissa synpunkter är fördelaktigt men ur andra synpunkter kan medföra nackdelar. Sålunda blir t. ex. tillsynsverksamheten splittrad på ett flertal händer, vilket torde innebära, att verksamheten blir tungrodd och att dubbelarbete utföres i vissa fall. Splittringen torde också medföra olägenheter för lokalorgan och allmänhet. Ett väsentligt motiv för att sammanslå de nuvarande ämbetsverken är att samordningen mellan socialförsäkringsgrenarna underlättas därigenom.

Nämnden har därför stannat för den sistberörda principen och finner sålunda en funktionell indelning av verket vara lämpligast. Undantag härifrån måste dock göras under det inledande skedet i vad avser vissa uppgifter, som övergångsvis skall handläggas av socialförsäkringsverket, såsom prövningen av folkpensionsärenden.

Verksledningen

Inom pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten har arbetsuppgifterna under olika tider växlat ganska starkt i fråga om såväl göromålens art som

antalet ärenden, främst beroende på beslutade reformer. Detsamma kan antagas bli förhållandet inom socialförsäkringsverket. Det synes därför vara betydelsefullt, att verksledningen — inom den ekonomiska ram, som kan bli fastställd — får en relativt stor rörelsefrihet, då det gäller att i personellt avseende och i fråga om omkostnader möta uppkommande situationer. Behovet av snabbhet och smidighet i fråga om ärendenas handläggning måste nämligen göra sig särskilt starkt gällande inom en institution, som väsentligen handhar ärenden, som avser antingen förmåner, av vilka många medborgare för sin försörjning är helt beroende, eller debitering och uppbörd av ofta mycket stora belopp. Även storleken i sig själv av socialförsäkringsadministrationen och den omständigheten att den lokala administrationen torde komma att åtnjuta en betydande rörelsefrihet i administrativa frågor, talar för att den centrala verksledningen får stor handlingsfrihet i dylika frågor.

En sådan handlingsfrihet medför givetvis, att särskilda krav måste ställas på verksledningen. Administrationsnämnden har därför övervägt olika alternativ i fråga om dennas utformning. I första hand har därvid upptagits frågan huruvida verket skulle ledas av en sedvanlig verksstyrelse bestående av verkschef och byråchefer eller om i styrelsen skall ingå lekmannaledamöter. Administrationsnämnden förordar det senare alternativet. Därigenom öppnas möjligheter att till ledningen knyta personer med för verksamheten värdefulla erfarenheter och kontakter utåt. Det kan också vara ett önskemål, att möjligheter finnes att ge styrelsen en viss parlamentarisk förankring. Däremot torde lekmännen i styrelsen inte böra intaga ställningen av representanter för vissa intresseorganisationer. Behov av sådan intresserepresentation föreligger inte i förevarande sammanhang.

Ämbetsverkets styrelse föreslås skola bestå av verkets chef såsom ordförande, verkets souschef såsom vice ordförande samt fem av Kungl. Maj:t i särskild ordning förordnade ledamöter. För var och en av de sistnämnda bör utses en suppleant. De särskilt förordnade ledamöterna och deras suppleanter bör erhålla förordnande för begränsad tid, förslagsvis fyra år. Förordnandena kan eventuellt förnyas successivt på så sätt att tre ledamöter jämte suppleanter för dessa utses vartannat år och två ledamöter och suppleanter utses vartannat.

Socialförsäkringsverket kommer givetvis att intaga en central ställning inom socialförsäkringen. Verkets avgöranden kommer i många fall att bli av betydelse även för andra samhällsområden. Stora krav måste därför ställas å de personer, som står i spetsen för ämbetsverket. Detta gäller främst verkets chef och den souschef, som på grund av arbetsuppgifternas storlek och starkt växlande natur, torde vara oundgänglig. Det må här erinras om att ett förordnande såsom överdirektör befunnits nödvändigt för att avlasta göromål från chefen för riksförsäkringsanstalten. Det är uppenbarli-

gen angeläget, att de nämnda båda befattningarna kan besättas med personer, vilka besitter framstående administrativ erfarenhet och har förutsättningar att kunna bemästra de ofta svårlösta problem i fråga om lagtillämpning m. m., som uppkommer inom socialförsäkringen. Lönesättningen bör anpassas härefter. Administrationsnämnden föreslår, att verkschefen — generaldirektören — placeras i lönegraden B 8 och souschefen, som bör benämnas överdirektör, i lönegraden B 5. Båda bör förordnas för viss tid, förslagsvis sex år.

De övriga styrelseledamöterna liksom deras suppleanter bör tillerkännas ett fast årsarvode samt därutöver ett sammanträdesarvode. Arvodena bör fastställas av Kungl. Maj:t.

Rörande verksstyrelsen föreslår administrationsnämnden i övrigt följande.

Beslut i styrelsen skall fattas genom omröstning. Vid lika röstetal äger ordföranden utslagsröst. För att styrelsen skall vara beslutmässig skall förutom ordföranden minst fyra ledamöter vara närvarande. Vid förfall för särskilt förordnad ledamot skall styrelsesuppleant inträda i hans ställe. Suppleant skall emellertid äga närvara vid styrelsesammanträdena och deltaga i överläggningarna men ej i besluten, även då han inte tjänstgör för ordinarie ledamot.

I styrelsen skall behandlas ärenden av större vikt eller av principiell betydelse. Förslagsvis synes följande ärendegrupper böra hänskjutas till styrelsen.

a) Yttranden till Kungl. Maj:t angående lagar och författningar i övrigt.

b) Frågor om verkets instruktion och arbetsordning.

c) Övriga för verksamheten i stort betydelsefulla spörsmål, ävensom frågor angående verkets och lokalorganens organisation.

d) Anslags- och budgetärenden avsedda att föreläggas riksdagen jämte andra ekonomiska frågor av större vikt.

e) Allmänna grunder för avlönings- och pensionsförhållanden.

f) Utnämnings- och placeringsfrågor avseende personal i lägst lönegrad A 26.

g) Frågor angående åtal mot eller disciplinär bestraffning av tjänsteman.

h) Ärenden i övrigt som verkschefen av särskilda skäl anser böra hänskjutas till styrelsen för avgörande.

I ärenden, som icke föredrages för styrelsen, föreslås generaldirektören ensam äga beslutanderätt, då han deltager i handläggningen. Övriga ärenden bör avgöras av den i handläggningen deltagande högste befattningshavaren ensam. Annan befattningshavare som deltar vid ärendets avgörande bör äga reservationsrätt. Vad nu sagts bör dock icke gälla beslutsordningen i besvärsärenden, varom mera i det följande.

Såsom framgår av kapitel 7 finnes både hos pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten särskilda fullmäktige för handläggning av fond-

medelsplaceringsfrågor. Administrationsnämnden har övervägt huruvida denna arbetsuppgift skulle kunna överföras till den föreslagna verksstyrelsen. Emellertid måste i sådant fall med hänsyn till fondärendenas speciella natur några av styrelseledamöterna innehava speciell ekonomisk sakkunskap. Då kompetenskrav av sådant slag skulle på ett icke önskvärt sätt begränsa det fria valet av styrelseledamöter, anser nämnden det vara lämpligare, att ifrågavarande medelsplaceringsfrågor även i fortsättningen avgöres av särskilda fondfullmäktige.

Bestämmelser angående fondförvaltningen finnes för närvarande intagna i två särskilda reglementen, nämligen reglementet den 18 december 1936 (nr 638) angående förvaltningen av folkpensioneringsfonden m. m. samt i reglementet den 26 november 1954 (nr 662) angående förvaltningen av riksförsäkringsanstaltens yrkesskadeförsäkringsfond. Dessa reglementen synes i samband med verkssammanslagningen böra ersättas med ett enda reglemente. I fråga om fondfullmäktiges sammansättning torde därvid bestämmelserna i det förstnämnda reglementet böra bibehållas med den ändringen, att beteckningen generaldirektörens ställföreträdare ersättes med beteckningen souschef. Föredragande i fullmäktige bör vara chefen för den i det följande föreslagna kanslibyrån eller den befattningshavare, som av verket därtill förordnas. Något hinder bör inte föreligga att i reglementet stadga något olika regler för de olika fondernas placering, om så skulle befinnas önskvärt.

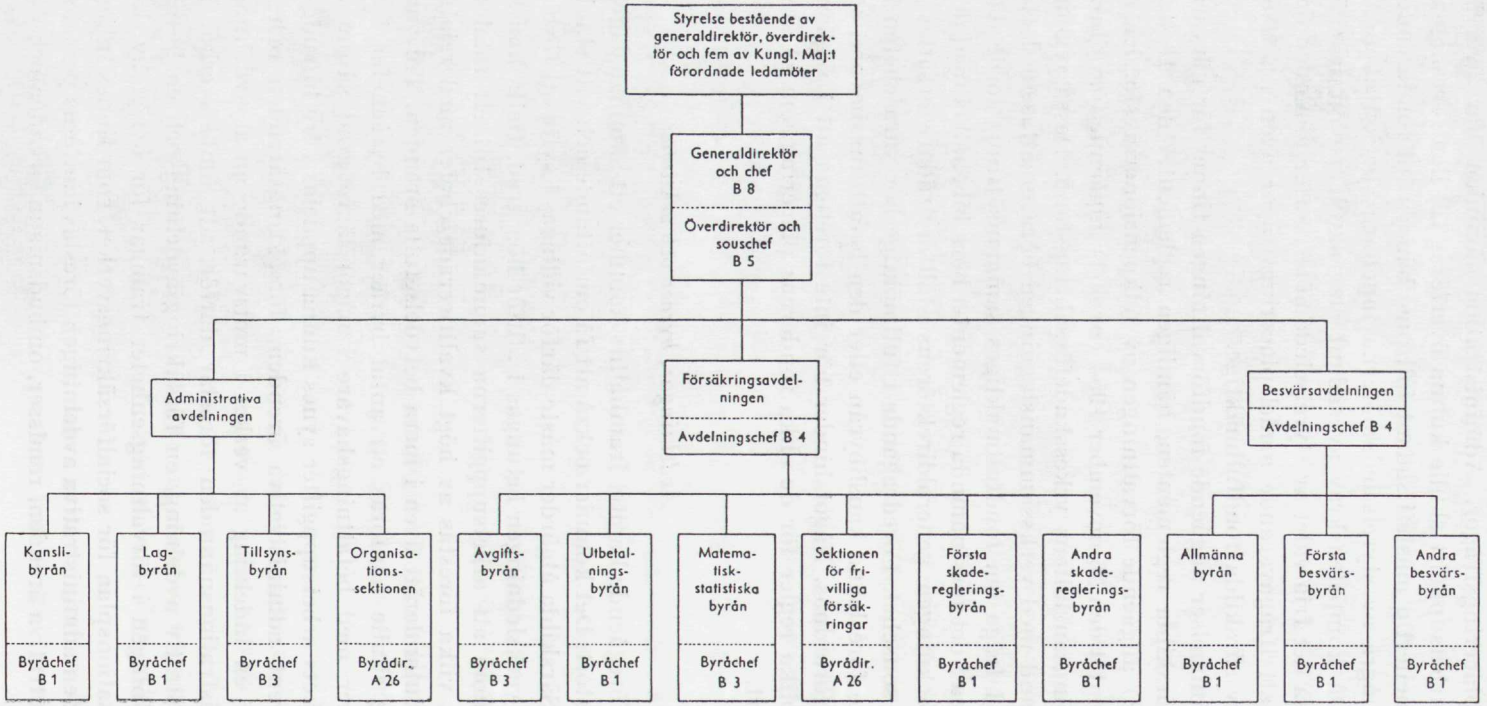
Avdelningar, byråer och sektioner

Som i föregående kapitel framhållits kommer ett sammanslaget ämbetsverk att bli stort. Det kommer också att få omfattande och vitt skilda arbetsuppgifter. Särskilda åtgärder måste därför vidtagas i syfte att förhindra, att den högsta verksledningen betungas i alltför hög grad. Detta kan lämpligen ernås genom att arbetsuppgifterna sammanföres till ett fåtal större avdelningar, vilka förestås av högt kvalificerade chefer med relativt självständig beslutanderätt även i mera betydelsefulla ärenden. Till varje sådan avdelning skulle hänföras ett antal byråer med byråchefer i spetsen eller sektioner med befattningshavare i något lägre grad såsom föreståndare. Då verkets arbetsuppgifter synes kunna uppdelas i tre huvudgrupper, nämligen rent administrativa ärenden, försäkringsärenden och besvärsärenden, är en indelning av verket i motsvarande antal avdelningar naturlig. Administrationsnämnden föreslår därför, att ämbetsverket indelas i en administrativ avdelning, en försäkringsavdelning och en besvärsavdelning.

Indelningen i förvaltningsenheter framgår för övrigt av det förslag till organisationsplan för socialförsäkringsverket, som finnes intagen på s. 142.

Till den administrativa avdelningen föreslås hänföras personal- och andra administrativa ärenden, remisser, ombudsmannaärenden och övriga allmänt

Organisationsplan avseende administrationsnämndens förslag till socialförsäkringsverk per den 1/7 1961 och den 1/7 1963

juridiska ärenden, kameralärenden, fondärenden, tillsyns- och inspektionsärenden, organisationsfrågor m. m. Avdelningen föreslås bli uppdelad på tre byråer benämnda kanslibyrån, lagbyrån och tillsynsbyrån samt en organisationssektion. Dessutom bör under avdelningen redovisas för verksamheten erforderliga läkare och viss annan för verket gemensam personal.

Försäkringsavdelningen föreslås skola handhava avgiftsdebitering och avgiftsuppbörd, pensionsutbetalning, statistik och avgiftsberäkning, frivilliga försäkringar m. m. Dessutom förordas att till avdelningen hänföres riksförsäkringsanstaltens skaderegleringsbyråer. Avdelningen torde böra bestå av, förutom de två sistnämnda byråerna, en avgiftsbyrå, en utbetalningsbyrå, en matematisk-statistisk byrå samt en sektion för frivilliga försäkringar.

Till besvärsavdelningen föreslås skola hänskjutas samtliga besvärs- och underställningsärenden, som skall handläggas inom socialförsäkringsverket samt rehabiliteringsärenden och vissa upplysningsärenden. Avdelningen föreslås skola till en början utgöras av en allmän byrå och två besvärsbyråer.

Var och en av avdelningarna bör förestås av en avdelningschef. Den administrativa avdelningen torde kunna förestås av souschefen, medan för de båda andra avdelningarna bör förordnas särskilda avdelningschefer.

Souschefen har i det föregående föreslagits bli placerad i lönegraden B 5. Cheferna för försäkrings- och besvärsavdelningarna torde böra placeras i lägre lönegrad eller i lönegraden B 4.

Byråerna bör med undantag för tillsyns- och avgiftsbyråerna samt den matematisk-statistiska byrån förestås av byråchefer i den sedvanliga byråchefslönegraden B 1. Cheferna för de tre nämnda byråerna föreslås erhålla en högre löneställning.

Tillsynsbyrån skall handhava bl. a. tillsynsverksamheten över lokalorganen, dvs. i första hand över sjukkassorna men även i viss utsträckning över de lokala skattemyndigheterna. Byrån skall utarbeta anvisningar för dessa organ samt lämna erforderliga direktiv och råd i övrigt rörande verksamhetens bedrivande. Det är därför angeläget, att befattningen som chef för byrån kan besättas med en högt kvalificerad administratör. Tjänsten bör därför placeras över den vanliga byråchefslönegraden. Administrationsnämnden föreslår att befattningen placeras i lönegraden B 3.

I samma lönegrad synes chefen för avgiftsbyrån böra placeras. Denna byrå svarar för debiteringen av socialförsäkringens arbetsgivaravgifter och den huvudsakliga uppbörden av dessa. Chefen för byrån kommer att handlägga ärenden av stor principiell och ekonomisk räckvidd. Han kommer bl. a. att få avgöra mera kvalificerade ärenden angående jämkning av arbetsgivares avgifter och anstånd med erläggande av sådana avgifter.

Även å chefen för den matematisk-statistiska byrån måste stora krav ställas med hänsyn till den utomordentliga betydelse de beräkningar och be-

dömningar kommer att ha, som göres å byrån. Sålunda kommer å byrån att få utarbetas de kalkyler, som skall läggas till grund för statsmakternas beslut om avgifter enligt TPL samt för beräkningen av allmänna pensionsfondens utveckling. Det är därför synnerligen angeläget, att befattningens innehavare är en kvalificerad försäkringsmatematiker. Starka skäl torde därför tala för att även denna byrås chef placeras i lönegraden B 3.

I förhållande till nuvarande organisation innebär nämndens förslag icke någon utökning av antalet befattningshavare å ledande tjänster, vilket framgår av följande sammanställning.

Antal befattningshavare				
i	hos			
lönegrad	pensionsstyrelsen	riksförsäkringsanstalten	pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten	socialförsäkringsverket
B 8	—	—	—	1
B 6	1	1	2	—
B 5	—	—	—	1
B 4	—	1	1	2
B 3	—	—	—	3
B 1 + 1 800	1	—	1	—
B 1	4	8	12	8
Summa	6	10	16	15

För socialförsäkringsverkets del blir chefspersonalen enligt vad nu föreslagits icke dyrare än motsvarande befattningshavare i de nuvarande ämbetsverken oaktat tilläggspensioneringens förmånssida tillkommer som arbetsuppgift. Genom att flera befattningshavare än nu enligt förslaget skall placeras i högre lönegrad än B 1, torde det bli lättare för verket att förvärva och behålla såväl personer med framstående chefsegenskaper som personer med sådana specialkunskaper, som är av särskild betydelse för verksamhetens rätta bedrivande.

Utom såvitt angår de chefsbefattningar i lönegraden B 1, som är avsedda för de båda skaderegleringsbyråerna och för besvärsavdelningens allmänna byrå, synes innehavarna av samtliga nu berörda tjänster böra förordnas för viss tid, i regel sex år, och befattningarna sålunda erhålla beteckningen Bp. Vad angår befattningar i lönegraden B 1, är det dock givet, att i de fall de besättes med befattningshavare i Bo 1, sådan befattningshavare skall äga behålla placeringen i denna lönegrad. Chefsbefattningarna å skaderegleringsbyråerna och den allmänna byrån bör tills vidare vara extra ordinarie, i den mån de inte besättes med befattningshavare, som redan innehar tjänst i Bo 1.

Det föreslagna socialförsäkringsverkets inre organisation kommer till en början att i stort sett motsvara den nuvarande organisationen inom pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten. Såsom tidigare berörts kommer arbetsuppgifterna nämligen inte att ändras med en gång. Bl. a. avses den föreslagna decentraliseringen av folkpensionsärendenas avgörande inte skola genomföras före den 1 juli 1962. Det må även erinras om att de materiella bestämmelserna för stora delar av socialförsäkringen för närvarande är föremål för utredning samt att yrkesskadeförsäkringens framtida ställning, såsom framgår av vad nämnden anfört i kapitel 4, är oviss. Föremål för utredning är även frågan om uppbördsväsendets och folkbokföringens ordnande liksom spörsmålet om i vilken omfattning och på vilket sätt skatteavdrag skall verkställas å utbetalda pensioner. Detta i förening med oklarheten beträffande den omfattning, i vilken automatisk databehandlingsteknik kan utnyttjas för utbetalningsverksamheten, lägger helt naturligt hinder i vägen för utformandet av en även i detaljerna mera definitiv organisation redan per den 1 juli 1961. Sannolikt kan den nya verksorganisationen inte vara fullt genomförd förrän till den 1 juli 1963. Under en övergångstid av två år kan socialförsäkringsverket sålunda omdanas successivt i den ordning så finnes lämpligast med hänsyn till arbetsuppgifter, personal, maskinell utrustning och lokaler.

Sammanslagningen av pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten till ett ämbetsverk innebär sålunda i första hand, att en gemensam ledning för hela den förevarande socialförsäkringsadministrationen tillskapas samt att de enheter inom de båda ämbetsverken, som handhar personella, kamerala och organisatoriska arbetsuppgifter, sammanföres och omdanas. Den föreslagna administrativa avdelningen bör alltså relativt snart efter starten ha fått sin avsedda organisation i stort. De föreslagna försäkrings- och besvärsavdelningarna kommer däremot att under en övergångstid få en utformning, som i betydande mån nära ansluter sig till den organisation, vilken nu gäller för motsvarande enheter inom pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten. I det föregående har nämnden beräknat övergångstiden till en mer definitiv organisation till två år. Nämnden framlägger därför vissa organisationsförslag avseende såväl den 1 juli 1961 som den 1 juli 1963.

Redogörelse för den närmare innebörden av de nyssnämnda organisationsförslagen, vilka schematiskt sammanställts i bilagda organisationsplaner (bil. 13—24), lämnas i det följande.

Vid bedömandet av de framlagda planerna måste hållas i minnet, att dessa avser den enligt nämndens mening erforderliga organisationen. Det verkliga antalet befattningshavare i olika grader kommer dock att några år framåt inte obetydligt avvika från det i organisationsplanerna beräknade. Man måste nämligen utgå från att vissa nuvarande innehavare av befattningar, som kan visa sig obehövliga enligt den nya organisationen, kommer att kvarstå i tjänst till dess de kan erhålla annan placering eller till dess

de avgår ur tjänst. Enligt nämndens mening bör största hänsyn tagas till befattningshavare med långvarig tjänst i något av de berörda ämbetsverken, även om de inte erhållit ordinarie anställning i sin innehavda lönegrad.

Med anledning av vad nu anförts har nämnden inte funnit det möjligt att framlägga detaljförslag rörande placeringen i lönegrader av den lägre personalen. Denna förutsättes alltså komma att, i den mån den skall kvarstå i sina hittillsvarande arbetsuppgifter, vara lönegradsplacerad såsom för närvarande. Under början av budgetåret 1962/63 bör arbetsuppgifternas omfattning och beskaffenhet kunna så överblickas att det blir möjligt att utarbeta en mera definitiv organisation, som även i fråga om denna personal bör träda i tillämpning fr. o. m. budgetåret 1963/64.

I detta sammanhang vill administrationsnämnden framhålla, att nämnden *icke* gjort några detaljundersökningar rörande kontorsorganisationen och arbetsrutinerna hos pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten. Det synes nämligen vara meningslöst att nu göra sådana undersökningar med hänsyn till att, enligt vad i det föregående framhållits, oklarhet råder i fråga om vissa av socialförsäkringsverkets kommande arbetsuppgifter samt att verkets mera definitiva organisation måste successivt byggas upp under de första båda åren efter verkets start. Administrationsnämnden förutsätter, att sådana undersökningar skall verkställas av den organisationssektion, som av nämnden i det följande föreslås bli inrättad inom socialförsäkringsverket, under medverkan av det statliga rationaliseringsverket.

Frågan i vad mån dylika detaljfrågor skall behöva prövas av statsmakterna är av betydelse i skilda hänseenden. Vid denna frågas lösning torde böra beaktas de synpunkter, som framkommit inom 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna och som redovisats i dess nyligen framlagda betänkande (SOU 1960: 32).

Administrationsnämnden vill slutligen framhålla, att nämnden inte ingått på lönegradsplaceringsfrågor i vidare mån än som är motiverat av ändrade arbetsuppgifter. Därest sålunda statsmakterna på grund av framställningar från ämbetsverken eller genom överenskommelser med personalorganisationerna skulle besluta förändringar av tjänsters lönegradsplaceringar och de till tjänsterna hänförda uppgifterna i huvudsak kommer att bli oförändrade, bör sådan ändrad placering gälla även inom socialförsäkringsverket.

Administrativa avdelningen

Den administrativa avdelningen kommer, såsom förut sagts, att redan från början få en mer slutgiltig form än de båda övriga avdelningarna, eftersom den inte i lika hög grad som de senare påverkas av de tidigare angivna ovissa faktorerna. Avdelningen kommer, som tidigare framhållits, att bestå av en kanslibyrå för personal- och kameralärenden, en lagbyrå för juri-

diska utredningar m. m., en tillsynsbyrå för tillsyn och inspektion av lokalorganen, en organisationssektion samt viss för verket gemensam personal.

Kanslibyrån (bil. 13) avses övertaga personal- och kameralärenden från riksförsäkringsanstaltens administrativa byrå samt från kanslibyrån och fond- och kameralbyrån i pensionsstyrelsen. Därutöver förutsätter nämnden, att personalärenden rörande lokalorganen successivt skall överföras från tillsynsbyrån (nuvarande första sjukförsäkringsbyrån inom riksförsäkringsanstalten) till den nya kanslibyrån. De ärenden rörande folkpensioneringens lokala organisation, som för närvarande handlägges inom pensionsstyrelsens kanslibyrå, förutsättes skola omhänderhavas inom det nya ämbetsverkets kanslibyrå till dess ärendena upphör att förekomma till följd av lokalorganisationens omdaning.

Verksamheten inom byrån föreslås bli uppdelad på två sektioner, en personalsektion för personal- och övriga kansligöromål och en kameralsektion för de uppgifter, som nu åvilar administrativa byråns kassakontor samt fond- och kameralbyråns kameralavdelning jämte å sistnämnda byrås fondavdelning ankommande icke juridiska uppgifter rörande fondförvaltningen. Det torde visa sig lämpligt att under någon tid två kassakontor finnes, varav det ena inom pensionsstyrelsens och det andra inom riksförsäkringsanstaltens nuvarande lokaler.

Byråns personalorganisation bygger i huvudsak på nuvarande förvaltningsenheters sammansättning. Vissa jämkningar har föreslagits med hänsyn till den personalbesparing, som sammanförandet av verksamheten till ett ämbetsverk beräknas medföra.

De båda sektionerna synes böra förestås av var sin byrådirektör i lönegrad A 24. Det är av vikt, att personalsektionen får en kvalificerad befattningshavare i ledningen med hänsyn till de uppgifter, som kommer att åläggas honom. Bl. a. förutsättes att han skall deltaga i avtalsförhandlingar rörande avlöningsförmåner och övriga anställningsvillkor för viss högre personal inom lokalorganisationen.

Å kameralsektionen torde med hänsyn till göromålens storlek och beskaffenhet erfordras en tjänst såsom biträdande kamrer i lönegrad A 21. Behovet av kvalificerad arbetskraft å byrån torde i övrigt kunna tillgodoses genom att amanuenspersonal tages i anspråk. Å byrån torde vidare erfordras ett betydande antal befattningshavare i lägre lönegrader. Byråns biträdespersonal bör få sådan storlek, att den vid behov kan bistå övriga byråer och sektioner inom den administrativa avdelningen med maskinskrivningsarbete m. m.

Lagbyrån (bil. 14) är avsedd att i princip handha samtliga ärenden av juridisk natur med undantag för sådana som faller inom besvärsavdelningens kompetensområde eller som sammanhänger med handläggningen av enskilda

försäkringsärenden. Till byrån skall sålunda föras ärenden angående förslag om utfärdande eller ändring av lagar och författningar, utarbetande av instruktioner och arbetsordningar, frågor angående handlingars utlämnande eller hemligstämplande samt utredningar i övrigt av allmän juridisk natur. Vidare skall inom byrån upprättas yttranden och utlåtanden över remisser och andra ärenden, som inte naturligen ankommer på annan byrå.

Inom byrån skall likaså handläggas ämbetsverkets ombudsmannaärenden såsom regress- och återkravsärenden, förande av talan vid domstol, bevakningen vid konkurser och exekutiva auktioner och granskning av värdehandlingar.

Byrån föreslås indelad i två sektioner, av vilka den ena, ombudsmannasektionen, skall svara för ombudsmanna- och liknande ärenden, medan den andra sektionen, utredningssektionen, svarar för övriga ärenden.

Ombudsmannasektionen motsvarar i stort sett riksförsäkringsanstaltens rättsavdelning. Vissa av de inom denna avdelning handlagda ärendena bör dock överflyttas till andra byråer i det nya verket, varför sektionen beräknas kunna övertaga de inom pensionsstyrelsen för närvarande förekommande ombudsmannaärendena utan någon förstärkning av personalen i högre grader. Som chef för sektionen föreslås sålunda en byrådirektör i lönegrad A 24. Dessutom bör finnas en förste byråsekreterare i lönegrad A 23.

Utredningssektionen bör likaledes förestås av en byrådirektör i lönegrad A 24. I sektionen bör därjämte ingå en förste byråsekreterare i lönegrad A 23.

Byråns befattningshavare i lönegrad A 23 och högre lönegrader bör ha juridisk utbildning.

För byrån bör även beräknas viss högre biträdespersonal för de mer kvalificerade biträdesuppgifterna. Lägre biträdespersonal bör ställas till förfogande av kanslibyrån.

Administrationsnämnden har ansett, att viss försiktighet vid beräkning av tjänster inom byrån bör iakttagas med hänsyn till att göromålens mängd kan antagas variera ganska kraftigt. För att en alltför stor arbetsbalans likväl inte skall uppstå, bör byrån vid behov kunna erhålla biträde av befattningshavare från andra byråer, vilkas fackkunskaper för övrigt kan vara av värde vid beredandet av remisser o. d. Amanuenspersonal bör även kunna utnyttjas vid toppbelastningar å byrån.

Den tillsynsverksamhet, som för närvarande bedrives av första sjukförsäkringsbyrån hos riksförsäkringsanstalten, bör i huvudsak överföras till en motsvarande byrå inom socialförsäkringsverket. Denna byrå synes böra benämnas *tillsynsbyrån*. Vissa organisationstekniska frågor, som åvilar första sjukförsäkringsbyrån, bör dock överföras till den i det följande omförmälda organisationssektionen. Vidare bör personalärendena överflyttas till kanslibyrån. Å andra sidan bör den tillsynsverksamhet, som bedrives av

riksförsäkringsanstaltens pensionsförsäkringsbyrå, övertagas av tillsynsbyrån.

Innan en kontorsorganisatorisk undersökning utförts — och en sådan torde lämpligen böra ske först sedan byråns arbetsuppgifter vunnit viss stabilitet — föreligger enligt administrationsnämndens mening ingen anledning att ge tillsynsbyrån någon annan organisation och personalsammansättning än den, som första sjukförsäkringsbyrån har vid utgången av budgetåret 1960/61 (bil. 15).

I organisationsplanen per den 1 juli 1963 har dock den ändringen vidtagits, att servicedetaljen för sjömän slopats. Detaljen svarar för närvarande huvudsakligen för utbetalning å sjukkassornas vägnar av ersättningar till redare för dessas utlägg för sjukförmåner åt sjömän. Det synes lämpligt att denna arbetsuppgift överföres till en sjukkassa, förslagsvis Göteborgs allmänna sjukkassa. En sådan omläggning torde emellertid icke hinna genomföras till den 1 juli 1961, varför uppgiften en kortare tid därefter torde få kvarstanna hos det centrala ämbetsverket. Före den 1 juli 1963 bör omläggningen dock ha genomförts. Antalet befattningshavare å byrån kommer i anslutning härtill att reduceras med ca 10 eller från ett 40-tal till ett 30-tal.

Lönegradsplaceringen för befattningshavarna på byrån föreslås förbli oförändrad med undantag för byråchefens. Denne bör som förut nämnts placeras i lönegrad B 3.

Jämlikt allmänna verksstadgan åligger det verkschef att tillse, att verksamheten i vederbörande verk bedrives på ett rationellt sätt. Han skall därför bevaka, att en eller vid behov flera tjänstemän utses att som organisationsföredragande under honom särskilt ägna uppmärksamhet åt rationaliseringsfrågor. I riksförsäkringsanstalten finnes en för rationaliseringsfrågor särskilt avdelad förste byråsekreterare i lönegrad A 23 å administativa byrån. Inom pensionsstyrelsen är motsvarande uppgifter fördelade på tre befattningshavare, vilka vid sidan av andra löpande uppgifter har att handlägga rationaliseringsfrågor.

1956 års rationaliseringsutredning har i sitt betänkande (SOU 1959: 22) redovisat vissa erfarenheter av organisationsföredragandenas verksamhet och därvid bl. a. konstaterat att, i de fall uppgiften varit deltidssyssla, de ordinarie arbetsuppgifterna tagit vederbörandes tid i anspråk i sådan utsträckning, att tid ej kunnat avsättas i önskad omfattning för rationaliseringsfrågor.

Uppenbart är att rationaliseringsarbetet inom en så stor organisation som den, varom här är fråga, inte kan bedrivas med framgång, om uppgiften ålägges befattningshavare som bisyssla. Administrationsnämnden föreslår därför, att en särskild *organisationssektion* inrättas. En sådan bör

vara av särskilt stort värde under de första årens omfattande organisationsförändringar. (Bil. 16)

Sektionen bör vara helt fristående i förhållande till verkets byråer och sortera direkt under en av de ledande befattningshavarna. Administrationsnämnden har därvid stannat för att sektionen bör lyda under souschefen. Denne har föreslagits skola vara chef för den administrativa avdelningen samt ledamot av verkets styrelse och bör därför vara väl lämpad att ansvara för rationaliseringsarbetet i verket och dess underlydande organ.

Organisationssektionen skall utföra organisationsundersökningar inom verket och vid lokalförvaltningarna. Den bör därjämte medverka vid sådan omläggning av arbetsrutiner och organisation, som kan föranledas av ändrade förhållanden, såsom nya materiella bestämmelser m. m. Till sektionen bör slutligen hänskjutas blankett- och andra liknande frågor.

Chefen för sektionen bör inte placeras lägre än som byrådirektör i lönegrad A 26. I sektionen bör vidare ingå en förste byråsekreterare i lönegrad A 21.

Sektionen blir sålunda tämligen liten. Det förutsättes emellertid, att vid undersökningar inom skilda organisationsenheter personal ställes till förfogande i erforderlig omfattning av den enhet, som blir föremål för undersökning.

Under administrativa avdelningen skall vidare sortera viss för verket gemensam personal.

Av det föregående framgår att till såväl pensionsstyrelsen som riksförsäkringsanstalten har knutits *läkare*. Även socialförsäkringsverket kommer att ha behov av sådana läkare. Dessas arbetsuppgifter kommer att främst vara knutna till besvärsavdelningen och skaderegleringsbyråerna.

De sålunda engagerade läkarna föreslås emellertid ingå i den administrativa avdelningen utan att dock hänföras till någon särskild byrå. De administrativa göromål, som kan uppkomma beträffande dem, bör handläggas å kanslibyrån.

En av läkarna bör tjänstgöra såsom ämbetsverkets överläkare. Övriga läkare torde, såsom för närvarande, kunna benämnas biträdande läkare. Läkarna bör tillerkännas ekonomiska förmåner efter samma grunder som de hos pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten anställda läkarna.

Viss *amanuenspersonal* blir givetvis erforderlig inom ämbetsverket. Sådan personal utgör normalt viss rekryteringsbas för tillsättning av högre tjänster samt fungerar samtidigt såsom den reserv, som är behövlig för att möta behovet av kvalificerad personal vid tjänstledigheter och semestrar. Administrationsnämnden beräknar att inom socialförsäkringsverket för nämnda ändamål erfordras ca 15 befattningshavare i befordringsgången för amanuenspersonal. Dessa befattningshavare bör enligt nämndens me-

ning inte fördelas på olika byråer eller avdelningar utan redovisas under administrativa avdelningen. Härigenom bör det bli möjligt att utnyttja befattningshavarnas arbetskraft, där största behov föreligger. Ur utbildningssynpunkt är det också angeläget, att dessa befattningshavare får tillfälle att utföra olika arbetsuppgifter inom verket.

Såsom närmare utvecklas i det följande torde det dock med hänsyn till personalsammansättningen hos riksförsäkringsanstalten bli nödvändigt, att antalet befattningar för amanuenspersonal under en övergångstid är väsentligt större än vad nyss angivits.

I detta sammanhang vill nämnden understryka vikten av att ämbetsverket får en lämplig personalrekrytering. Goda befordringsutsikter bör därför tillskapas för såväl högre som lägre befattningshavare. Som ett led häri bör antalet amanuenstjänster begränsas så långt ske kan. Härigenom vinnes, förutom kostnadsminskningar för statsverket, att befordringsutsikterna för den kvalificerade personal, som vinner anställning i verket, blir goda. Man undviker dessutom att befattningshavare kommer att sysselsättas med för enkla arbetsuppgifter i förhållande till kompetensen. Genom beskärning av amanuenspersonalens storlek kan vidare befordringstjänster för lägre personal inrättas — utrymme tillskapas bl. a. för kanslisttjänster — med ty åtföljande bättre befordrings- och rekryteringsmöjligheter. En sådan anordning torde för övrigt helt överensstämma med de av kompetensutredningen uppdragna och av statsmakterna sanktionerade **riktlinjerna.**

Försäkringsavdelningen

Till försäkringsavdelningen avses att förläggas all verksamhet av mer eller mindre försäkringsteknisk natur. Sålunda skall inom denna handhavas avgiftsdebitering och avgiftsuppbörd, utbetalning av försäkringsförmåner, försäkringsstatistik m. m. Dessutom synes, som tidigare nämnts, till denna avdelning böra förläggas de nuvarande skaderegleringsbyråerna hos riksförsäkringsanstalten och den frivilliga försäkringsverksamhet, som skall handhavas av socialförsäkringsverket.

Avgiftsdebiteringen och -uppbörden liksom även yrkesskadestatistiken och skaderegleringsverksamheten är i väsentlig mån beroende av yrkesskadeförsäkringens utformning. Skulle yrkesskadeförsäkringen framdeles inte vara en självständig försäkring, kan sannolikt huvudparten av de nämnda uppgifterna avvecklas eller överföras till lokala organ. Utbetalningsverksamheten påverkas av hur bestämmelserna om de kommunala bostadstilläggen och skatteavdragsbestämmelserna kommer att utformas. Utformningen av verkets maskincentral, vilken bör förläggas till försäkringsavdelningen, är beroende av i vilken omfattning automatiska datamaskiner kan utnyttjas och av dessa maskiners beskaffenhet. Avdelningens arbetsuppgifter kan sålunda redan under de första verksamhetsåren komma

att avsevärt förändras. Det bör påpekas att, även om någon sammanslagning av de förevarande ämbetsverken inte skulle ske, situationen skulle vara i stort sett densamma såvitt angår de berörda arbetsuppgifterna.

Såsom framgår av kapitel 7 handhaves avgiftsdebitering och uppbörd av riksförsäkringsanstaltens *avgiftsbyrå,* vars organisation fastställts av 1960 års riksdag. De uppgifter byrån för närvarande har kommer åtminstone till en början att kvarstå oförändrade. Med hänsyn härtill och då organisationen så nyligen genomgåtts, finner administrationsnämnden ej skäl att föreslå någon förändring vare sig beträffande uppgifter eller organisation i förhållande till vad riksdagen beslutat (bil. 17). Det maskinella arbetet bör dock så snart lämpligen kan ske överföras till den å utbetalningsbyrån förefintliga maskincentralen.

Administrationsnämnden vill i detta sammanhang understryka angelägenheten av att den revisionsverksamhet gentemot avgiftspliktiga arbetsgivare, som ankommer på personal inom byrån, nära samordnas med den bokföringsgranskning, som åvilar skattemyndigheterna. Revisionsorganen ifråga bör därför ömsesidigt underrätta varandra om förestående revisioner.

Utbetalningsbyrån (bil. 18) motsvaras väsentligen av den nuvarande försäkringsbyrån hos pensionsstyrelsen. Sistnämnda byrå svarar för pensionsutbetalningarna. Dessutom handlägges å byrån bl. a. ärenden angående pensionsstatistiken och pensionsstyrelsens frivilliga pensionsförsäkring.

De båda sistnämnda arbetsuppgifterna föreslås skola förläggas till matematisk-statistiska byrån resp. sektionen för frivillig försäkring. Dock bör därvid den för närvarande till pensionsstatistiken knutna uppgiften att utställa räkningar å kommunernas bidrag till folkpensioneringen skiljas från övrigt statistiskt arbete samt förläggas till utbetalningsbyrån, lämpligen dess utbetalningssektion. Visst samarbete med de statistiska avdelningarna måste dock alltjämt bibehållas med hänsyn till behovet av statistiskt material angående utbetalda pensioner samt av vissa uppskattningar av pensionskostnader. Till utbetalningsbyrån bör å andra sidan föras två av de sektioner, som för närvarande ingår i kanslibyrån hos pensionsstyrelsen och vilkas uppgifter har nära anknytning till försäkringsbyråns verksamhet, nämligen den s. k. juridiska utbetalningsavdelningen och registeravdelningen. Den förstnämnda av dessa båda avdelningar, som i organisationsplanen för socialförsäkringsverket betecknats sektionen för särskilda utbetalningsärenden, handlägger ärenden avseende utbetalning av pension till annan än vederbörande pensionär och den senare avdelningen registrerar, förgranskar och arkiverar pensionsansökningar. Registeravdelningen torde komma att erfordras endast under det nya ämbetsverkets två första verksamhetsår. I och med att handläggningen av pensionsärendena decentraliseras, kommer nämligen avdelningens arbetsuppgifter att bortfalla. I den mån registrering av pensionsärenden framdeles erfordras, torde den endast avse

besvärsärenden och sålunda böra ske inom besvärsavdelningen. Registeravdelningen förutsättes vara åtminstone i huvudsak avvecklad före den 1 juli 1963.

Den maskincentral, som avses förlagd till utbetalningsbyrån, bör så snart lämpligen kan ske övertaga den verksamhet, som nu ombesörjes av maskinanläggningar inom riksförsäkringsanstalten.

Utbetalningsbyråns framtida verksamhet och organisation beror på resultatet av ett flertal pågående utredningar. Dessa avser frågan om utnyttjandet av databehandlingsmaskiner för byråns verksamhet, de kommunala bostadstilläggens framtida utformning, frågan om formerna för skatteavdrag å allmän tilläggspension m. m. samt de organisatoriska och författningstekniska frågor, som aktualiseras i samband med övergång till användningen av hålkortsmaskiner och elektroniska databehandlingsmaskiner inom folkbokföring och skatteuppbörd. Administrationsnämnden finner därför inte skäl att föreslå andra mera betydande ändringar i organisationen än de som angivits.

I nuvarande organisation finnes upptagen en byrådirektörsbefattning i lönegrad A 24 å pensionsavdelningen, som i den nya organisationen benämnes uträkningssektionen. Huruvida befattningen skall behållas å denna sektion eller om den bör överflyttas till utbetalningssektionen synes tveksamt. Nämnden ifrågasätter om man ej bör välja det senare alternativet, då utbetalningssektionens uppgifter i framtiden torde ställa särskilt stora krav på denna sektions föreståndare. Sker en sådan överflyttning bör föreståndaren för uträkningssektionen bli placerad i lönegrad A 23.

Utbetalningsbyrån blir verkets största. I 1961 års organisationsplan har den beräknats sysselsätta närmare 290 befattningshavare. Med hänsyn till sannolikheten av att en betydande rationalisering av byrån torde kunna genomföras redan före den 1 juli 1963 har någon plan för byråns utseende vid denna tid ej framlagts. Det må dock erinras om att redan bortfallet av registeravdelningen kommer att inte obetydligt reducera byråns storlek.

Statistikens ställning har tidigare berörts. Nämndens förslag innebär, att pensionsstyrelsens och riksförsäkringsanstaltens statistikarbete sammanföres till en byrå, vilken även skall ombesörja verkets uppgifter av försäkringsmatematisk natur. Inom riksförsäkringsanstalten finnes redan nu en särskild byrå för de matematiska och statistiska arbetsuppgifterna. En utbyggnad av denna byrå att även omfatta den statistik, som har samband med den allmänna pensioneringen, synes i förevarande sammanhang naturlig. Den nya byrån torde kunna benämnas *matematisk-statistiska byrån* (bil. 19).

Betydande framtida förändringar av byråns arbetsuppgifter torde vara att vänta, närmast i fråga om yrkesskadestatistiken. För närvarande bearbetas primärmaterialet för denna statistik på två olika arbetsgrupper, en för riks-

försäkringsanstaltens egen statistik och en för de ömsesidiga bolagens. Ett flertal befattningshavare sysselsättes för närvarande med kodifiering av yrkesskador efter näringsgren. I viss omfattning måste vid denna kodifiering tekniskt sakkunnig personal medverka. Kunde näringsgrensindelningen slopas, skulle en icke obetydlig personalbesparing kunna vinnas. Emellertid torde ett slopande av näringsgrensindelningen förutsätta att administrationen av yrkesskadeförsäkringen sammanföres till ett enda organ.

Yrkesskadestatistiken synes alltjämt böra handhavas av en särskild sektion. Viss reduktion av personalen i högre lönegrad å denna sektion synes dock kunna genomföras sedan den hittillsvarande eftersläpningen av arbetet avvecklats.

Sjuk- och pensionsförsäkringsstatistiken föreslås bli sammanförd till en sektion. Båda statistikgrupperna kommer att till stor del grundas på uppgifter från samma lokalorgan, varför en central samordning av verksamheten är naturlig.

Vid löneförhandlingar våren 1960 träffades överenskommelse att föreståndaren för yrkesskadeförsäkringssektionen inom riksförsäkringsanstaltens försäkringsmatematiska och statistiska byrå skulle placeras i lönegrad A 26 och enligt statsmakternas beslut har en befattning i denna grad inrättats inom anstalten. I framtiden torde arbetet inom sektionen för sjuk- och pensionsförsäkringsstatistik bli mera betydelsefullt än yrkesskadeförsäkringssektionens arbete, särskilt om detta arbete skulle reduceras i samband med en omläggning av administrationen. Administrationsnämnden ifrågasätter därför huruvida icke tjänsten i lönegrad A 26 bör i den nya organisationen reserveras för föreståndaren för sjuk- och pensionsförsäkringssektionen under det att föreståndaren för byråns yrkesskadeförsäkringssektion blir placerad i lönegrad A 24.

Den maskinsektion, som för närvarande finnes å byrån, torde i framtiden icke bliva erforderlig, då den maskincentral, som skall finnas på utbetalningsbyrån, torde kunna utföra de uppgifter, som nu ankommer på nämnda sektion.

I det föregående har föreslagits att byråns chef skall placeras i lönegrad B 3.

Frivilliga försäkringar meddelas av såväl pensionsstyrelsen som riksförsäkringsanstalten. Inom pensionsstyrelsen handhaves styrelsens frivilliga pensionsförsäkring av en avdelning inom försäkringsbyrån, vilken avdelning förestås av en förste byråsekreterare i lönegrad A 23. Inom riksförsäkringsanstalten handhaves den frivilliga yrkesskadeförsäkringen inom debiteringssektionen å avgiftsbyrån.

Vilka materiella bestämmelser, som i framtiden kommer att gälla för de båda frivilliga försäkringarna, är i dagens läge oklart. Den frivilliga pensionsförsäkringen är för närvarande föremål för särskild utredning. Den frivil-

liga yrkesskadeförsäkringens utformning kommer å sin sida att bli beroende av den obligatoriska yrkesskadeförsäkringens framtida anordnande. Det kan emellertid antagas att i varje fall den frivilliga pensionsförsäkringen kommer att utbyggas. Man bör därför kunna utgå ifrån att en ganska betydande frivillig försäkringsverksamhet kommer att vara förlagd till socialförsäkringsverket. All sådan verksamhet synes böra handhavas inom samma organisatoriska enhet. Denna enhet synes böra konstrueras såsom en självständig sektion inom försäkringsavdelningen, *sektionen för frivillig försäkring* (bil. 20).

Med hänsyn särskilt till den planerade utbyggnaden av den frivilliga pensionsförsäkringen synes föreståndaren för sektionen inte böra placeras lägre än såsom byrådirektör i lönegrad A 26.

I det föregående har angivits att riksförsäkringsanstaltens båda *skaderegleringsbyråer* (bil. 21) skall hänföras till socialförsäkringsverkets försäkringsavdelning. Härom må anföras följande.

Det arbete som bedrives inom skaderegleringsbyråerna är av likartad natur med det, vilket skall utföras å besvärsavdelningen. Det kunde därför synas naturligt att de båda förevarande byråerna hänfördes till besvärsavdelningen. Det är emellertid enligt administrationsnämndens mening betydelsefullt, att socialförsäkringsverkets verksamhet såsom försäkringsinrättning i möjligaste mån hålles åtskild från dess funktioner såsom myndighet och detta särskilt såvitt angår verkets befattning med besvärsärenden. Då vidare de övriga arbetsuppgifter inom verket, som speciellt avser yrkesskadeförsäkringen, föreslagits bli hänförda till försäkringsavdelningen, anser nämnden att övervägande skäl talar för att de båda förevarande byråerna tillhör försäkringsavdelningen.

Med hänsyn till att yrkesskadeförsäkringen kan komma att omgestaltas under en relativt näraliggande framtid finner administrationsnämnden det inte påkallat att i detta sammanhang upptaga frågan om organisationen av de förevarande båda byråerna. I organisationsplanerna har de därför förutsatts ha nuvarande sammansättning såväl den 1 juli 1961 som den 1 juli 1963. Vad nu sagts bör givetvis inte tagas till intäkt för att utesluta de båda byråerna från det interna rationaliseringsarbetet inom socialförsäkringsverket. Detta bör även omfatta förevarande byråer.

Besvärsavdelningen

Första besvärsinstans är enligt nu gällande bestämmelser i folkpensionsärenden pensionsstyrelsen, i sjuk- och moderskapsförsäkringsärenden riksförsäkringsanstalten och i yrkesskadeförsäkringsärenden försäkringsrådet. För den allmänna tilläggspensioneringens del har föreskrivits att riksförsäkringsanstalten skall vara första besvärsinstans, när det gäller besvär

över dels lokalt organs beslut enligt TPL och dels lokal skattemyndighets beslut angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt sistnämnda lag, samt att försäkringsrådet skall vara första och enda besvärsinstans, när fråga är om uppbörd av avgifter m. m. enligt sagda lag.

I kapitel 10 framlägger administrationsnämnden förslag om inrättande av en socialförsäkringsdomstol såsom högsta besvärsinstans i socialförsäkringsärenden.

Socialförsäkringsverket avses såsom förut nämnts vara första besvärsinstans i de socialförsäkringsärenden, där sjukkassorna och de lokala skattemyndigheterna är första beslutsinstans. Det nya verket skall sålunda övertaga arbetsuppgiften att pröva ärenden, i vilka besvär nu kan anföras hos pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten. I den mån den i kapitel 6 föreslagna omläggningen av beslutanderätten i pensionsärenden genomföres kommer handläggningen av pensionsbesvären att i betydande mån få en annan karaktär än för närvarande. Den förstärkning av prövningen på det lokala planet, som föreslås av nämnden, torde nämligen komma att minska behovet av utredningar genom centralmyndighetens försorg. Den utformning, som lagstiftningen kan antagas få, kommer å andra sidan att ställa stora krav på kvaliteten hos den prövning, som skall ske inom socialförsäkringsverket. De befattningshavare inom ämbetsverket, som har att verkställa besvärsprövningen därstädes, måste med hänsyn till den samordning, som eftersträvas inom socialförsäkringen, vara väl förtrogna med tillämpningen av lagstiftningen i fråga om samtliga socialförsäkringsgrenar. De bör också ha goda kunskaper i sådana frågor, som berör rehabiliteringsverksamheten.

Enligt administrationsnämndens mening är det därför naturligt, att samtliga besvärsärenden samt frågor, som berör rehabilitering och av ämbetsverket bedriven sjukvårdande verksamhet, hänföres till en gemensam besvärsavdelning. Till denna bör lämpligen knytas den personal, som handhar verkets upplysningsverksamhet i frågor beträffande sjukförsäkringen och den allmänna pensioneringen i de fall frågorna inte är av så speciell natur, att deras besvarande naturligen bör ske inom annan avdelning.

Såsom tidigare nämnts torde besvärsavdelningen böra bestå av tre byråer, nämligen en allmän byrå och två besvärsbyråer.

Med de arbetsuppgifter, som i det följande föreslås skola åvila byråchef å besvärsbyrå, synes det otänkbart att alla besvärsärenden hänföres till en byrå. Måhända är även två byråer ett för litet antal. Administrationsnämnden anser emellertid försiktigheten bjuda, att tills vidare endast två byråer inrättas.

Efter socialförsäkringsverkets tillkomst kommer de arbetsuppgifter, som nu åvilar pensionsstyrelsens granskningS- och sjukvårdsbyråer samt riksförsäkringsanstaltens andra sjukförsäkringsbyrå, att kvarstå oförändrade under någon tid och därefter successivt avlösas av de arbetsuppgifter, som

på längre sikt förutsättes åvila besvärsavdelningen. Även om sålunda de nämnda byråerna kan överföras till socialförsäkringsverket med relativt oförändrad sammansättning, blir en omdaning av dem aktuell mycket snart. Vid denna omdaning bör tillses, att sakkunskap rörande samtliga de i förevarande sammanhang aktuella försäkringarna — folk- och tilläggspensioneringarna samt sjuk- och moderskapsförsäkringarna — kommer att vara företrädd å alla de tre nya byråerna. Å vardera besvärsbyrån bör sålunda kunna handläggas ärenden avseende alla de nyssnämnda försäkringarna. Detta behöver givetvis inte hindra att, i den mån så finnes lämpligt, vissa speciella ärenden handlägges på endast den ena byrån.

I samband med socialförsäkringsverkets tillkomst torde i stort sett kunna tillgå så att pensionsstyrelsens sjukvårdsbyrå bildar stommen i den allmänna byrån, att styrelsens granskningsbyrå blir den första besvärsbyrån och att riksförsäkringsanstaltens andra sjukförsäkringsbyrå blir den andra besvärsbyrån. Till den allmänna byrån bör dessutom överflyttas försäkringspliktsavdelningen från riksförsäkringsanstaltens pensionsförsäkringsbyrå. De besvärsärenden, som enligt nuvarande ordning skulle ankomma på pensionsförsäkringsbyrån, torde till en början kunna övertagas av andra besvärsbyrån.

Allmänna byråns verksamhet avses, sedan folkpensionsärendenas definitiva avgörande överförts till lokalorganen, skola omfatta upplysningsverksamheten rörande försäkringsförmåner m. m., rehabiliterings- och sjukvårdsverksamheten, ärenden angående de sjukvårdsanstalter m. m., som nu sorterar under pensionsstyrelsen, samt försäkringspliktsärenden.

Byrån föreslås arbeta på tre sektioner, nämligen en upplysningssektion, en rehabiliteringssektion samt en försäkringspliktssektion (bil. 22). För de båda första sektionerna föreslås byrådirektörer i lönegrad A 24 som sektionschefer. Försäkringspliktssektionen förestås för närvarande av en byrådirektör i lönegrad A 26. Det kan förutsättas, att sektionen kommer att få en relativt självständig ställning eftersom den liksom nu måste stå även avgiftsbyrån till tjänst. Det är därför motiverat att bibehålla ifrågavarande lönegrad för sektionschefen.

En inte obetydlig del av byråns verksamhet kommer att motsvara de s. k. sjukvårdande uppgifter, som nu ankommer på pensionsstyrelsens sjukvårdsbyrå. Det kan inte av nämnden överblickas i vilken omfattning och huru länge dessa arbetsuppgifter skall kvarstå. I den mån byrån befrias från granskningen av pensionsärenden, kommer dess arbetsbörda att reduceras väsentligt. Viss tveksamhet kan sålunda råda, huruvida inte byrån framdeles kan utbytas mot en sektion med en lägre befattningshavare än byråchef i spetsen. För att underlätta genomförandet av sådan förändring föreslår administrationsnämnden, att byråchefstjänsten å byrån, i vart fall tills vidare, uppföres på extra ordinarie stat.

De egentliga besvärsärendena skall såsom förut nämnts fördelas på två *besvärsbyråer* (bil. 23 o. 24).

Då det gäller att taga ställning till organisationen av dessa byråer, är det givetvis nödvändigt, att man äger en åtminstone ungefärlig uppfattning om antalet ärenden, i vilka besvär kan antagas bli anförda, och även om dessa ärendens natur i stort. Det senare spörsmålet beröres närmare i kapitel 10. Emellertid må här framhållas följande.

Tillgängliga statistiska uppgifter beträffande antalet besvär i folkpensionsärenden är mycket ofullständiga. Det är nämligen ofta svårt att i praktiken avgöra, huruvida en inkommen skrivelse i ett folkpensionsärende skall betraktas som besvär eller ej. Vidare förekommer i stor utsträckning att pensionsstyrelsens ombud i samband med yttrande över ett nämndsbeslut förklarar, att han tillstyrker nämndens beslut, »därest pensionsstyrelsen finner sökandens invaliditet kunna godtagas» eller något liknande.

Den statistik, som föreligger, utgör sålunda icke någon utgångspunkt för ett mera tillförlitligt bedömande av den framtida besvärsfrekvensen inom folkpensioneringen. Vad angår tilläggspensioneringen finnes ännu inte någon som helst erfarenhet att bygga på. Administrationsnämnden anser sig dock — med reservation för den osäkerhet, som måste råda, innan de materiella bestämmelsernas närmare utformning är klarlagd — kunna antaga, att antalet besvär i folk- och tilläggspensionsärenden skall hålla sig i storleksordningen 5 000 per år.

Antalet besvär till riksförsäkringsanstalten i sjuk- och moderskapsförsäkringsärenden har de senaste åren utgjort 2 200—2 300 per år. Såvitt nu kan bedömas saknas anledning räkna med någon större ändring härutinnan för framtiden.

För att kunna beräkna det antal befattningshavare i högre grad, som behöves för att handlägga inkomna besvär i folk- och tilläggspensionsärenden samt i sjuk- och moderskapsförsäkringsfrågor, måste man givetvis veta hur ärendena skall handläggas inom verket. Vid bedömningen härav bör beaktas de nu rådande förhållandena i förevarande avseende inom pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten.

I pensionsstyrelsen prövas invalidpensions- och sjukbidragsärenden av en förste byråsekreterare i lönegraden A 23 eller A 21. Har besvär anförts skall i ärendets avgörande såsom bisittare inträda ytterligare en förste byråsekreterare. I tveksamma fall eller om vid avgörandet uppstår skiljaktiga meningar skall dock alltid en byrådirektör i lönegraden A 24 eller om så anses påkallat vederbörande byråchef deltaga i beslutet.

Inom riksförsäkringsanstalten avgöres besvär i sjuk- och moderskapsförsäkringsärenden av i en besvärsgrupp ingående byrådirektör i lönegraden A 24 och förste byråsekreterare i lönegraden A 23 eller A 21 i förening. Tveksamma ärenden skall dock föredragas för byråchefen och avgöras av denne samt byrådirektören på besvärsgruppen i förening.

Inom båda ämbetsverken gäller att ärende av principiell natur eller i vil-

ket fråga om ändring av praxis uppkommer handlägges i särskild session, i vilken generaldirektören och i regel två byråchefer deltager (inom pensionsstyrelsen cheferna för granskningS- och sjukvårdsbyråerna och inom riksförsäkringsanstalten cheferna för de båda sjukförsäkringsbyråerna).

Av det anförda framgår att besvärsärende inom den nuvarande organisationen skall avgöras av minst två befattningshavare i förening. Det synes icke vara anledning att frångå denna princip i vad gäller socialförsäkringsverkets handläggning av besvärsärenden. Administrationsnämnden föreslår därför, att beslut i besvärsärende skall fattas i följande ordning.

Besvärsärende skall i första hand avgöras å sådan besvärsgrupp, som i det följande föreslås skola inrättas. Därvid skall två befattningshavare deltaga i beslutet.

Är dessa befattningshavare tveksamma eller av skilda meningar eller vill de ändra det överklagade beslutet, skall byråchefen inträda i gruppen, varefter ärendet avgöres efter omröstning. Oberoende av hur denna utfaller kan byråchefen bestämma, att ärendet skall hänskjutas till avdelningsplenum.

Dessutom bör i arbetsordning eller genom beslut av generaldirektören kunna föreskrivas att vissa slag av ärenden alltid skall avgöras i avdelningsplenum eller verksplenum.

I avdelningsplenum bör deltaga avdelningschefen, minst två byråchefer å avdelningen, däribland den föredragande byråchefen, samt eventuellt byråchef på annan avdelning, vars byrå kan beröras av avgörandet. Å avdelningsplenum bör ärende avgöras efter omröstning, varvid avdelningschefen vid lika röstetal har utslagsröst.

Besvärsärenden, som är av större betydelse för verksamheten inom annan avdelning än besvärsavdelningen eller är särskilt betydelsefulla ur principiell synpunkt, avgöres i verksplenum. I sådana fall förutsättes verkschefen och minst två avdelningschefer deltaga i avgörandet. Föredragande byråchef bör äga närvara och ha rätt att avge särskilt yttrande. Däremot bör sådan byråchef icke äga rösträtt.

Läkarexpert, som deltager i byrå-, avdelnings- eller verksplenum, bör likaså ha rätt att avgiva särskilt yttrande men bör icke ha rösträtt.

Som framgår av det föregående anser administrationsnämnden, att besvärsärendena i första hand skall handläggas inom särskilda besvärsgrupper. Varje besvärsgrupp bör liksom hos riksförsäkringsanstalten förestås av en byrådirektör i lönegraden A 24. I gruppen bör dessutom ingå en förste byråsekreterare i lönegraden A 23 eller A 21.

Inom pensionsstyrelsen handlägger befattningshavare i regel omkring 75 pensionsärenden i veckan, häri även inräknade efter utredning återkommande ärenden. Endast ett mindre antal av ärendena är emellertid besvärsärenden. Med hänsyn härtill och då det kan antagas, att de blivande besvärsärendena kommer att bli betydligt mer krävande än de nuvarande pensions-

ärendena, utgår administrationsnämnden ifrån att det antal ärenden, som i fortsättningen kan medhinnas av en befattningshavare, måste vara avsevärt mindre än det nyss angivna antalet. Nämnden finner sig efter jämförelser med andra liknande institutioner kunna antaga, att en besvärsgrupp skall medhinna att avgöra ca 30 besvär i pensionsärenden per vecka eller sålunda 1 200 per år. För prövning av pensionsärenden skulle alltså fyra besvärsgrupper av nu föreslagen sammansättning erfordras, därest antalet sådana ärenden, såsom tidigare antagits, kommer att uppgå till omkring 5 000 per år.

Inom riksförsäkringsanstaltens andra sjukförsäkringsbyrå handlägges för närvarande 40 à 45 sjuk- och moderskapsförsäkringsärenden per besvärsgrupp och månad. Antalet besvärsgrupper är fem. Administrationsnämnden, vilken tidigare framhållit, att besvärsärenden hos socialförsäkringsverket i princip inte skall knytas till viss byrå eller grupp efter försäkringsgren, anser det emellertid böra vara tillfyllest, att det för samtliga besvärsärenden tills vidare finnes åtta besvärsgrupper. Vid detta ståndpunktstagande har nämnden beaktat bl. a. att förfrågnings- och upplysningsverksamheten i princip skall handhavas av den allmänna byrån.

Med hänsyn till den omfattning verksamheten får, bör den, som förut nämnts, uppdelas på två byråer. Till var och en av dessa bör föras fyra besvärsgrupper. Därutöver bör vardera byrån tilldelas en förste byråsekreterare i lönegraden A 21, vilken vid förfall för ordinarie befattningshavare å besvärsgrupp skall tjänstgöra i dennes ställe. Dessutom bör han biträda med handläggningen av ärenden, som icke tilldelas befattningshavare i besvärsgrupp.

I besvärsgrupperna ingående befattningshavare liksom avdelningschefen och byråcheferna å besvärsavdelningen bör ha juridisk utbildning.

De pensionsärenden, som nu handlägges inom granskningS- och sjukvårdsbyråerna hos pensionsstyrelsen, kommer som nämnts att efter sammanslagningen kvarstå oförändrade under en övergångstid. De båda byråerna beräknas därför i huvudsak kunna överföras i oförändrad form till socialförsäkringsverket. Handläggningen av ärendena synes under övergångstiden lämpligen kunna ske efter nu gällande bestämmelser och praxis. Med hänsyn härtill synes även andra sjukförsäkringsbyråns verksamhet böra övergångsvis bedrivas efter nu gällande regler.

Sedan de arbetsuppgifter väsentligen upphört, som enligt vad nu sagts kommer att övergångsvis åvila besvärsavdelningens tre byråer — något som kan förväntas ske före den 1 juli 1963 — bör samtliga tre byråer omorganiseras enligt de av administrationsnämnden föreslagna riktlinjerna.

Antalet befattningshavare

Pensionsstyrelsens och riksförsäkringsanstaltens sammanslagning till ett ämbetsverk kommer att medföra en inte obetydlig personalbesparing. Såsom

förut berörts påverkas emellertid personalbehovet inom det nya ämbetsverket av en rad faktorer, som inte nu kan överblickas. Det har därför inte varit möjligt att närmare angiva personalbehovet vid olika tidpunkter. Administrationsnämnden har emellertid beräknat att genom sammanslagningen av ämbetsverken skall kunna ernås en inbesparing av omkring 50 befattningshavare samt att, sedan decentraliseringen av pensionsavgörandena vunnit effekt i fråga om socialförsäkringsverkets arbetsuppgifter, en ytterligare personalbesparing med ungefärligen 150 befattningshavare skall kunna vinnas.

Vissa övergångsfrågor

Såsom tidigare framhållits måste vid genomförandet av den personalreduktion, som blir en följd av omorganisationen, största hänsyn tagas till befattningshavare med långvarig tjänst i de berörda ämbetsverken. Genom den utsträckning i tiden, som omorgansiationen beräknas ta, borde placeringen av för framtiden inte behövlig personal underlättas.

Det bör emellertid uppmärksammas att, samtidigt med att denna reducering skall genomföras, behovet av personal hos sjukkassorna kommer att öka på grund av att sjukkassorna vid motsvarande tidpunkt skall övertaga handläggningen av pensionsärenden enligt den av nämnden i kapitel 6 föreslagna ordningen. Den hos sjukkassorna behövliga personalen i högre grader bör i betydande mån kunna erhållas genom att den i socialförsäkringsverket övertaliga personalen av motsvarande slag anställes. Vad gäller den lägre personalen föreligger normalt en ganska betydande årlig avgång. I den mån denna är otillräcklig — vilket torde bli fallet — bör övertalig personal i möjlig mån kunna nyttiggöras i annan statlig verksamhet. Det torde dock inte kunna undvikas, att under ett antal år vissa befattningshavare bibehålles i tjänst med placering i högre lönegrader än som motsvarar arbetsuppgifterna. Vid ledigheter för sådana befattningshavare bör vikarier givetvis inte förordnas i högre grader än som skall tillämpas på längre sikt. Vad nu sagts avser särskilt befattningshavare i befordringsgången för amanuenser. Antalet sådana befattningshavare är särskilt stort inom riksförsäkringsanstalten och det torde, såvitt nämnden kunnat finna, vara motiverat att överföra en stor del av de arbetsuppgifter, som nu handlägges av sådan personal, på kanslister och liknande befattningshavare.

Den successiva omorganisationen kräver, att det, då tjänster nytillsättes, noga beaktas, att omorganisationen inte därigenom försvåras. Ordinarie tjänster bör därför endast i begränsad omfattning inrättas i samband med tillkomsten av socialförsäkringsverket. Vid de båda nuvarande ämbetsverken finnes emellertid redan ett stort antal ordinarie befattningshavare, som skall överföras till det nya ämbetsverket. I den mån sådan befattningshavare överflyttas till socialförsäkringsverket, äger han givetvis rätt att

behålla sin ordinarie tjänst. Då befattningshavare hos pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten överföres till socialförsäkringsverket och fråga ej är om uppflyttning till högre tjänst, bör kungörelseförfarande inte behöva förekomma utan bör det generellt kunna föreskrivas, att förordnande, konstitutorial eller fullmakt skall avse befattning i samma grad hos socialförsäkringsverket.

Lokalfrågan torde provisoriskt kunna lösas så att de lokaler, som för närvarande utnyttjas av pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten, får disponeras av socialförsäkringsverket. Det är dock önskvärt, att gemensamma lokaler för verket ordnas. Det torde få ankomma på socialförsäkringsverket att tillsammans med byggnadsstyrelsen besluta om de nu befintliga lokalutrymmenas provisoriska användning.

En gemensam telefonväxel för hela socialförsäkringsverket bör anordnas så snart ske kan.

Genomförandet av administrationsnämndens förslag i vad det avser det centrala ämbetsverket, kommer att redan före den 1 juli 1961 kräva åtskilligt förberedelsearbete, i vilket pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten måste samverka och vid vilket det åligger administrationsnämnden att biträda i mån av behov och resurser.

KAPITEL 9

Socialförsäkringens högsta prövningsinstans

Historisk redogörelse för besvärsinstitutet inom sjukförsäkringen, den allmänna pensioneringen och yrkesskadeförsäkringen

Besvärsinstitutet i tidigare socialförsäkringslagstiftning

I den tidigare sjukförsäkringslagstiftningen var besvärsinstitutet föga utvecklat. Enligt den första lagen om sjukkassor av den 30 oktober 1891 avsåg klagorätten endast vissa administrativa beslut av den s. k. registreringsmyndigheten, som utgjordes i Stockholm av överståthållarämbetet, i städer med magistrat av denna och i övrigt av länsstyrelsen. Besvär över dessa myndigheters beslut fördes hos länsstyrelsen, om beslutet meddelats av magistrat, och hos Kungl. Maj:t över överståthållarämbetets eller länsstyrelsens beslut. De därpå följande sjukkasseförfattningarna — lagen den 4 juli 1910 om sjukkassor och förordningen den 26 juni 1931 om erkända sjukkassor — medgav inga möjligheter att besvärsvägen få ändring i en sjukkassas beslut. Däremot fanns föreskrifter om rätt för styrelse eller ledamot därav eller sjukkassemedlem, som förmenade att sjukkassas beslut inte tillkommit i behörig ordning eller eljest stred mot författning eller sjukkassas stadgar, att genom stämning vid allmän domstol anhängiggöra klandertalan.

I samband med 1910 års sjukkasselag skapades en för hela riket gemensam tillsynsmyndighet, som det ålåg att ombesörja föreskriven registrering av och tillsyn över sjukkassorna m. m. Denna myndighet ägde, om anledning därtill förekom, meddela kassa anvisning att vidtaga viss åtgärd eller förändring i verksamheten. Tillsynsmyndigheten kom så småningom att fungera även såsom besvärsmyndighet därigenom att dess anvisningar till sjukkassorna ofta var föranledda av klagomål från enskilda sjukkassemedlemmar. Besvär över tillsynsmyndighetens beslut anfördes hos Kungl. Maj:t och avgjordes i regeringsrätten. Till en början fungerade kommerskollegium som tillsynsmyndighet. Med socialstyrelsens tillkomst 1912 överflyttades funktionen att vara tillsynsmyndighet till detta verk. I samband med en omorganisation av socialstyrelsen blev pensionsstyrelsen fr. o. m. den 1 januari 1938 tillsynsmyndighet, och den 1 juli 1953 förlades tillsynsverksamheten till riksförsäkringsanstalten. Först genom SFL blev tillsynsmyndigheten även formellt besvärsinstans.

Besvärsinstitutet inom folkpensioneringen hade samma utformning från

tillkomsten av denna socialförsäkringsgren fram till ikraftträdandet den 1 januari 1948 av nu gällande folkpensioneringslag. Sålunda föreskrevs såväl enligt lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring som enligt lagen den 28 juni 1935 om folkpensionering att besvär över pensionsnämnds beslut kunde föras hos pensionsstyrelsen av enskild sakägare ävensom av kommun, pensionsstyrelsens ombud och pensionsnämndsordförande. Över pensionsstyrelsens beslut fick klagan ej föras av enskild sakägare. Däremot ägde justitiekanslern eller efter hans medgivande kommun, pensionsstyrelsens ombud och pensionsnämndsordförande att hos Kungl. Maj:t söka ändring i pensionsstyrelsens beslut genom besvär. Ärendena avgjordes i regeringsrätten.

Tvister om ersättning enligt de olycksfallsförsäkringsförfattningar, som var i kraft före år 1918, nämligen lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, kungörelsen den 2 oktober 1908 angående en särskild för fiskare avsedd försäkring för skada till följd av olycksfall och förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, avgjordes vid allmän domstol.

Den 1 januari 1918, samtidigt med att lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete trädde i kraft, började försäkringsrådet sin verksamhet. Rådet har från sin tillkomst fungerat såsom enda besvärsinstans inom den socalförsäkringsgren, som numera benämnes yrkesskadeförsäkringen.

Besvärsfrågan vid SFL:s tillkomst

I socialvårdskommitténs betänkande angående lag om allmän sjukförsäkring (SOU 1944: 15) föreslogs att besvär över sjukkassas beslut skulle föras hos tillsynsmyndigheten. Mot tillsynsmyndighetens beslut i anledning av anförda besvär skulle klagan däremot ej få föras. Kommittén framhöll, att tillsynsmyndighetens beslut i frågor angående sjukkasseverksamheten sällan överklagades. Anförda besvär hade för övrigt endast ett fåtal gånger föranlett ändring i tillsynsmyndighetens beslut. Skulle besvär över tillsynsmyndighetens beslut få anföras sedan den föreslagna lagstiftningen trätt i kraft, var det dock sannolikt att antalet besvär över tillsynsmyndighetens beslut skulle bli större än dittills. Dessa tämligen speciella ärenden kunde måhända i så fall bli relativt betungande för regeringsrätten om denna alltjämt skulle vara högsta instans. Samordnades den obligatoriska olycksfallsförsäkringen med sjukförsäkringen, var det också olämpligt med två högsta instanser i ärenden, som berörde olycksfallsförsäkringen. Högsta instans enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete var ju försäkringsrådet. Kommittén hade med hänsyn därtill övervägt, huruvida inte försäkringsrådet borde vara högsta instans jämväl i frågor rörande sjukförsäkringen, men hade, med hänsyn till den tidsspillan

i fråga om ärendenas avgörande och de utgifter för försäkringsrådets utbyggnad, som skulle uppkomma i sådant fall, funnit mest tilltalande att tillsynsmyndigheten i dylika frågor blev sista instans.

Socialvårdskommitténs förslag i besvärsfrågan var inte enhälligt. Två reservanter ansåg möjlighet böra föreligga att överklaga även tillsynsmyndighetens beslut. Enligt reservanterna syntes det mindre tilltalande, att den myndighet, som gav sjukkassorna anvisningar rörande tillämpningen av de för dem gällande författningarna, också skulle vara sista instans i sjukförsäkringsfrågor. Reservanterna ansåg därför, att klagan över tillsynsmyndighetens beslut borde kunna föras — såvida fråga ej var om angelägenhet av allenast ringa ekonomisk betydelse eller eljest av mindre vikt — antingen hos regeringsrätten eller hos försäkringsrådet. Av de nämnda båda överinstanserna föredrog reservanterna försäkringsrådet med hänsyn till den samordning mellan sjukförsäkringen och den obligatoriska olycksfallsförsäkringen, som kommittén förutsatt skulle komma till stånd. De ärenden, som handlades av försäkringsrådet, var också i vissa avseenden av likartad beskaffenhet med sjukförsäkringsärendena. Försäkringsrådet borde dock vid handläggningen av sjukförsäkringsärenden vara sammansatt på sådant sätt, att särskild sakkunskap i sådana ärenden blev tillfinnandes i erforderlig mån.

Sedan socialvårdskommitténs betänkande överarbetats inom socialdepartementet förelades 1946 års riksdag genom proposition nr 312 förslag till lag om allmän sjukförsäkring. Föredragande departementschefen framhöll, att kommitténs förslag att göra tillsynsmyndigheten till sista instans för prövning av frågor rörande sjukkasseverksamheten föranlett åtskillig kritik. Rätten till sjukhjälp var ofta av stor ekonomisk betydelse för den enskilde. Vidare skulle enligt förslaget tillsynsmyndigheten ha att genom råd och anvisningar dirigera sjukkassornas verksamhet. Det låg då nära till hands att antaga att tillsynsmyndigheten vid besvärsprövningen kunde känna viss bundenhet. Tillvaron av en överinstans skulle förmodligen medföra större garantier att spörsmål av mera principiell art ägnades en noggrann prövning. Möjlighet till prövning av frågor av förevarande art i högre instans borde alltså enligt departementschefens mening tillskapas. Särskilt under de första åren efter lagens ikraftträdande syntes det vara av vikt, att chefen för socialdepartementet blev i tillfälle att följa tillämpningen av lagen. I propositionen förordades därför att besvär över tillsynsmyndighetens beslut skulle, efter föredragning av nämnda departementschef, avgöras av Kungl. Maj:t i statsrådet. Det var emellertid ej lämpligt eller påkallat med en obegränsad besvärsrätt över tillsynsmyndighetens beslut. Endast fråga, där utgången av ärendet kunde antagas vara av synnerlig betydelse för parten eller där skiljaktiga meningar yppats hos tillsynsmyndigheten, borde få dragas under Kungl. Maj:ts prövning. Därvid fick det överlämnas till tillsynsmyndigheten att med hänsyn till omständig-

heterna i det särskilda fallet avgöra huruvida den förra betingelsen för överklagande förelåg eller ej.

Riksdagen antog departementsförslaget i vad det avsåg besvärsinstitutet i oförändrat skick.

Besvärsfrågan vid FPL:s tillkomst

Vid 1946 års riksdag antogs jämväl den nu gällande folkpensioneringslagen. Besvärsbestämmelserna var så gott som identiska med de tidigare gällande men var att anse såsom provisoriska i avvaktan på vidare utredning.

Sådan utredning framlades av socialvårdskommittén i dess betänkande angående folkpensioneringens administrativa handhavande m. m. (SOU 1946: 37). Beträffande behovet av bestämmelser om besvär över pensionsstyrelsens beslut i folkpensionsfrågor framhöll kommittén, att det uppenbarligen var beroende såväl av den betydelse sådan frågas avgörande kunde ha för sökanden eller det allmänna som av sättet för frågornas handläggning inom pensionsstyrelsen. Tydligt var att ökningen av pensionsförmånernas storlek genom 1946 års folkpensioneringslag skärpte kravet på tillförlitligheten vid pensionsärendenas avgörande, vilket förhållande sålunda talade för att pensionsstyrelsens beslut borde kunna överklagas i viss utsträckning. Förhållandet medförde emellertid också behov av en omsorgsfullare handläggning av dessa ärenden inom pensionsstyrelsen och i den mån detta behov tillgodosågs, minskades behovet av besvärsmöjligheter. Det blev under alla förhållanden nödvändigt att besvärsrätten i folkpensionsärendena begränsades, enär eljest kunde befaras att en mycket stor del av de ärenden, i vilka ansökan om pension eller ansökan om högre pension avslogs av pensionsstyrelsen, kom att dragas inför den högsta instansen. Det beredde emellertid stora svårigheter att avgränsa vissa fall, i vilka besvärsrätt skulle föreligga, enär i så gott som alla fall beviljandet av folkpension var en fråga av synnerlig vikt för den sökande samt det ofta var svårt att anlägga principiella synpunkter på ett ärende, vars avgörande var beroende av bedömningen av invaliditetsgraden eller sökandens framtida arbetsinkomst. De förhållanden som påverkade en sådan bedömning var av mycket varierande natur. En möjlighet var att pensionsstyrelsen, sammansatt på särskilt sätt, avgjorde om dess beslut i pensionsärende fick överklagas. En besvärsordning motsvarande den inom den allmänna sjukförsäkringen var icke att tillråda inom folkpensioneringen. Folkpensionsärenden var enligt kommitténs mening av sådan natur, att de icke lämpade sig för avgörande av Kungl. Maj:t i statsrådet. Därest klagorätt över pensionsstyrelsens beslut i pensionsärenden skulle föreligga, borde överinstansen utgöras av en myndighet, som hade att mera regelbundet handlägga frågor rörande bedömning av arbetsförmåga och beräkning av arbets- och andra inkomster, och denna myndighet borde även hava tillgång till erforderlig medicinsk expertis. Ur dessa synpunkter syntes

icke heller regeringsrätten lämpligen böra vara den högsta instansen. Kommittén framhöll även, att det skulle vara av stor betydelse för samordningen av de olika socialförsäkringsgrenarna om den högsta instansen var gemensam för samtliga. Kommittén föreslog därför, att frågan om inrättande av en särskild socialförsäkringsöverdomstol upptogs till prövning. I avbidan på denna frågas lösning borde då gällande bestämmelser om besvär över pensionsstyrelsens beslut i folkpensionsärenden behållas.

Sedan betänkandet efter remiss blivit föremål för en överarbetning inom socialdepartementet anmäldes i proposition nr 50 till 1947 års riksdag fråga angående bl. a. vissa ändringar i lagen om folkpensionering. Föredragande departementschefen anförde, att kommitténs förslag om utredning angående inrättande av en socialförsäkringsöverdomstol hade tillstyrkts av bl. a. socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, riksförsäkringsanstalten och försäkringsrådet. Sistnämnda två ämbetsverk hade dock ansett det böra övervägas om icke socialförsäkringsöverdomstolen borde tillskapas genom ombildning av försäkringsrådet, som på grund av sin ställning såsom överdomstol inom den sociala olycksfallsförsäkringen hade att fatta avgöranden bland annat i frågor rörande bedömning av arbetsförmåga och beräkning av arbetsförtjänster. Tanken på tillskapandet av en socialförsäkringsöverdomstol hade avvisats av pensionsstyrelsen, som inte kunde finna, att det dittills förelegat något behov av utvidgning utav rätten till besvär i folkpensionsärenden och att det icke var troligt, att någon större ändring i detta förhållande kunde förväntas i anledning av den nya lagstiftningen. Jämväl flertalet hörda pensionsombud och pensionsnämnder hade funnit behov saknas av ändrade besvärsregler. Departementschefen framhöll att inrättandet av en för olika socialförsäkringsgrenar gemensam högsta prövningsinstans borde bli föremål för övervägande. Tidpunkten därför syntes honom dock ännu icke inne i betraktande därav att reformarbetet på socialförsäkringens område alltjämt pågick. Den ifrågasatta utredningen syntes därför böra tills vidare anstå. De skäl som anförts, när det i den nya lagen om sjukförsäkring införts möjlighet att överklaga tillsynsmyndighetens beslut, samt de skäl, som talade för att prövningen av besvärsärenden skulle förläggas till Kungl. Maj:t i statsrådet, syntes i allt väsentligt äga motsvarande tillämpning i ärenden angående folkpension. Rätten att anföra besvär över pensionsstyrelsens beslut måste dock med hänsyn till ärendenas antal på något sätt begränsas. Med hänsyn till att beviljandet av folkpension i så gott som alla fall var en fråga av synnerlig vikt för den sökande kunde de i SFL upptagna förutsättningarna för att besvärsrätt skulle föreligga icke lämpligen tagas till förebild för motsvarande bestämmelser inom folkpensioneringen. Det syntes icke möjligt att lösa frågan på annat sätt än att åt pensionsstyrelsen gavs en diskretionär prövningsrätt, i vilka fall besvär skulle få anföras. Därvid borde föreskrivas att pensionsstyrelsen skulle lämna tillstånd till klagan, då fråga om sökan-

den var arbetsoförmögen eller fråga om beräkning av sökandes inkomst befanns vara tveksam och tillika av stor betydelse ur ekonomisk synpunkt eller fråga var om tillämpning av påföljdsbestämmelser eller pensionsstyrelsen eljest fann särskilda skäl föreligga att bevilja tillstånd. Därutöver borde, liksom i fråga om sjukförsäkringen, tillstånd alltid lämnas då någon av dem, som inom pensionsstyrelsen deltagit i behandlingen av ärendet, uttalat avvikande mening. Bestämmelserna om rätt för annan än enskild att anföra besvär över pensionsstyrelsens beslut i folkpensionsärenden borde däremot kunna kvarstå i oförändrat skick.

I de likalydande motionerna I: 363 och II: 521 till 1947 års riksdag framhölls att skälen för den föreslagna överflyttningen av ärenden från regeringsrätten till statsrådet — nämligen att det särskilt under de första åren efter såväl SFL:s som FPL:s ikraftträdande kunde vara av vikt att chefen för socialdepartementet blev i tillfälle att följa deras tillämpning — inte var bärande. I mål, som så kännbart berörde enskild rätt, var den domstolsmässiga prövning, som erhölls i regeringsrätten, av den allra största betydelse. Betydelsen av en sådan prövning var snarare större än eljest under den tid, då det gällde att genom rättspraxis skapa fasta riktlinjer för lösningen av frågor, som lagstiftningen ej kunnat besvara. Betänkligheterna minskades ej därigenom, att den föreslagna anordningen skulle bestå blott under en övergångstid. Tanken att, då en ny lagstiftning kom till stånd, det borde överlämnas åt regeringen att till en början dirigera rättstillämpningen, torde vara ganska främmande för dittillsvarande lagstiftningspraxis. Att acceptera den i förevarande fall syntes desto mera betänkligt som därmed ett prejudikat kunde skapas. Enahanda synpunkter skulle nästan med samma fog kunna anföras på snart sagt vilket lagstiftningsområde som helst. Anordningen var knappast förenlig med den ställning, som borde ankomma på högsta förvaltningsdomstolen. Den kom i en egendomlig och vansklig ställning, om den efter en övergångstid fick överta uppgiften att skapa en vägledande praxis, sedan riktlinjer för denna i viss mån uppdragits av regeringen. En svårighet förelåg däri, att besvärsmålen på ifrågavarande område kunde väntas bli väsentligt talrikare än förr. Man kunde därför tveka om lämpligheten att öka regeringsrättens arbetsbörda. Men minst lika tveksamt måste det te sig om regeringsmakten lämpligen borde betungas av stora mängder besvärsmål. Lösningen av problemet kunde kanske sökas genom inrättande av en särskild domstol i socialvårdsmål. I avvaktan på en sådan lösning kunde det ej vara lämpligt att företaga en så genomgripande rubbning i förvaltningsrättsskipningen som den föreslagna. Motionärerna föreslog därför att besvär i mål angående folkpensionering skulle upptagas och prövas av regeringsrätten.

Andra lagutskottet (utlåtande nr 48/1947) ansåg att tillräckliga skäl inte anförts för avsteg från de dittills tillämpade principerna för fördelning av besvärsmål mellan Kungl. Maj:t i statsrådet och regeringsrätten.

Hänsyn till regeringsrättens arbetsbörda och önskvärdheten av att mål angående folkpensionering snabbt avgjordes kunde måhända motivera, att målens prövning flyttades från regeringsrätten till Kungl. Maj:t i statsrådet. Därom krävdes dock närmare utredning. Den lämpligaste lösningen av frågan var möjligen inrättandet av en socialförsäkringsöverdomstol, som då skulle kunna vara högsta instans för ifrågavarande mål. Enligt utskottets mening hade det sociala reformarbetet nu fortskridit så långt, att inrättandet av en för olika socialförsäkringsgrenar gemensam högsta prövningsinstans borde allvarligt övervägas. En utredning av denna fråga borde ske snarast möjligt. I avbidan på resultatet av utredningen syntes regeringsrätten fortfarande böra vara högsta instans för ifrågavarande mål.

Utskottets utlåtande var icke enhälligt. Enligt utskottsreservanterna kunde skäl anföras både för regeringsrätten och för Kungl. Maj:t i statsrådet som högsta instans. Inrättandet av en socialförsäkringsöverdomstol var dock den lämpligaste lösningen. I avbidan på resultatet av en utredning av denna fråga, som borde ske snarast möjligt, syntes Kungl. Maj:t i statsrådet från och med den 1 januari 1948, då FPL skulle träda i kraft, böra vara högsta instans beträffande ifrågavarande mål.

I skrivelse den 17 juli 1947 (nr 496) anmälde riksdagen, att den antagit det förslag till lag i ämnet, som framlagts i utskottsreservationen, vilket i förevarande hänseende innebar bl. a., att ändring i pensionsstyrelsens beslut i ärende rörande pension kunde föras genom besvär hos Kungl. Maj:t i statsrådet dels av justitiekanslern eller efter hans medgivande av kommun, pensionsnämndsordförande och pensionsstyrelsens ombud, dels av enskild sakägare under förutsättning att pensionsstyrelsen lämnade tillstånd därtill.

Riksdagen anhöll därjämte i skrivelsen, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning om inrättandet av en för olika socialförsäkringsgrenar gemensam högsta prövningsinstans samt för riksdagen framlägga det förslag vartill utredningen kunde föranleda.

Besvärsfrågans senare behandling

1950 års riksdag

Vid vårriksdagen 1950 var besvärsbestämmelserna i FPL ånyo föremål för diskussion. I de likalydande motionerna I: 94 och II: 70 hemställdes nämligen — i avvaktan på Kungl. Maj:ts eventuella åtgärder angående inrättande av en för olika socialförsäkringsgrenar gemensam högsta prövningsinstans — om sådan ändring, att enskild klagande skulle äga rätt att utan pensionsstyrelsens medgivande besvära sig över beslut av styrelsen hos Kungl. Maj:t. Under den tid som gått sedan FPL trädde i kraft hade det enligt motionärerna visat sig, att den enskilde klaganden hade mycket små utsikter att få fullfölja sin klagan i högre instans. Det var ju naturligt, att

om pensionsstyrelsen vid behandling av ett ärende funnit skäl för avslag, styrelsen fjorton dagar därefter inte skulle kunna finna särskilda skäl föreligga att bevilja tillstånd att klaga.

Även i motionerna I: 175 och II: 209 kritiserades gällande fullföljdsbestämmelser. Motionärerna hemställde, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om förutsättningslös utredning angående inrättande av en högsta prövningsinstans i folkpensionsfrågor liksom i frågor rörande andra socialförsäkringsformer.

Andra lagutskottet förklarade i sitt utlåtande nr 10, att utskottet delade motionärernas uppfattning, att den dåvarande ordningen, enligt vilken pensionsstyrelsen — med undantag för vissa särskilt angivna fall — själv hade att pröva, huruvida talan mot dess beslut fick fullföljas, icke kunde anses fullt tillfredsställande. Det måste för en pensionssökande framstå såsom egendomligt, att samma myndighet, som avslagit hans ansökan, jämväl hade att pröva om talan mot beslutet skulle få fullföljas. En dylik bestämmelse syntes kunna skapa viss misstro hos den enskilde sakägaren. Såsom under förarbetena till de gällande besvärsreglerna framhållits, syntes det vara nödvändigt, att besvärsrätten i folkpensionsärenden begränsades, enär eljest kunde befaras, att en mycket stor del av de ärenden, i vilka ansökan om pension eller ansökan om högre pension avslagits i pensionsstyrelsen, kom att dragas inför den högsta instansen. Denna begränsning i besvärsrätten syntes i varje fall med hänsyn till ärendenas antal oundgängligen erforderlig, så länge prövningen av ärendena i högsta instans var förlagd till Kungl. Maj:t i statsrådet. Enligt de gällande reglerna om besvärsrätt kunde alla ärenden av principiell art ävensom ärenden av mera tveksam natur bli föremål för prövning av Kungl. Maj:t. I vad mån verkligt behov förelåg av besvärsrätt över pensionsstyrelsens beslut i det stora flertalet övriga ärenden syntes dock kunna ifrågasättas. Enligt utskottets uppfattning blev pensionsärendena inom pensionsstyrelsen föremål för en mycket omsorgsfull prövning. Utskottet ansåg sig därför icke kunna tillstyrka den i de förstnämnda båda motionerna föreslagna ändringen i FPL. Frågan om ändring av de nu gällande besvärsreglerna skulle emellertid komma att bli föremål för förnyat övervägande i samband med frågan om inrättandet av en för olika socialförsäkringsgrenar gemensam högsta prövningsinstans. Vidkommande innehållet i de övriga två motionerna var utredning av frågan om inrättande av en för olika socialförsäkringsgrenar gemensam högsta prövningsinstans beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Då utredning av berörda fråga således var att förvänta, syntes någon förnyad framställning därom till Kungl. Maj:t ej erforderlig. På grund av det anförda hemställde utskottet att de fyra motionerna icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

1952 års riksdag

I de likalydande motionerna I: 18 och II: 13 till 1952 års riksdag hemställdes åter om en allsidig utredning rörande frågan om inrättandet av en socialförsäkringsdomstol. Motionärerna påpekade att förslag till bestämmelser om socialvårdens organisation och i samband därmed frågan om inrättandet av en socialdomstol, som skulle övertaga handläggningen av vissa ärenden från kammarrätten, regeringsrätten och högsta domstolen, fanns utformade i socialvårdskommitténs betänkanden angående dels socialvårdens organisation m. m. (SOU 1942: 56) och dels lag om socialhjälp (SOU 1950: 11). Motionärerna ifrågasatte, om icke försäkringsrådet skulle kunna omorganiseras till en socialförsäkringsdomstol och som sådan få ta hand om alla socialförsäkringsärenden och även de av socialvårdskommittén berörda ärendena.

Andra lagutskottet hemställde i utlåtande nr 18, att motionerna icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd. Utskottet framhöll dels att riksdagen i sin skrivelse den 17 juli 1947 anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning om inrättandet av en för olika socialförsäkringsgrenar gemensam högsta prövningsinstans och dels att den i december 1951 tillkallade socialförsäkringsutredningen, som hade att verkställa översyn av bestämmelserna rörande den allmänna sjukförsäkringen m. m., i detta sammanhang torde komma att taga ställning till frågan om en högsta prövningsinstans för avgörande av tvister inom socialförsäkringen.

Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

I ett av 1950 års folkpensionsrevision avgivet betänkande om avdragsregler och bostadstillägg m. m. (SOU 1951: 45) ifrågasattes lämpligheten av den dualism inom folkpensioneringens besvärsinstitut som bestod i att i vissa fall justitiekanslern och i andra fall pensionsstyrelsen skulle pröva frågan om fullföljdstillstånd. Eftersom frågan om fullföljdsrätten inom folkpensioneringen hängde intimt samman med spörsmålet om skapandet av en enhetlig ordning för prövningen av socialförsäkringsärendena i högsta instans, något som i sin tur blott var en detalj i det större problemet om en allmän samordning av de olika socialförsäkringsgrenarna, ansåg folkpensionsrevisionen tillräckliga skäl inte finnas att ändra FPL:s regler i förevarande hänseende.

I proposition nr 215 till 1952 års riksdag med förslag till lag angående ändring av FPL framhöll departementschefen att berörda spörsmål var nära förbundet med den större, sedan flera år tillbaka aktuella frågan om ordningen för socialförsäkringsärendenas prövning i högsta instans. Under sådana förhållanden ansåg sig departementschefen kunna biträda revisionens mening.

I anledning av propositionen hemställdes i de likalydande motionerna I: 491 och II: 653 att besvär över pensionsstyrelsens beslut i folkpensions-

frågor skulle, utan att särskilt medgivande därtill behövde inhämtas från pensionsstyrelsen eller justitiekanslern, få anföras hos regeringsrätten.

Sammansatta stats- och andra lagutskottet avstyrkte i sitt utlåtande nr 5 dessa motioner under åberopande bl. a., att det administrativa besvärsförfarandet i sin helhet var föremål för utredning av särskilda sakkunniga. Motiveringen till att folkpensioneringsärenden överflyttades från regeringsrätten till statsrådet måste efter hand anses ha förlorat i styrka, men då denna fråga ägde nära samband med spörsmålet om inrättande av en högsta prövningsinstans för alla socialförsäkringsärenden ansåg sig utskottet inte böra tillstyrka någon ändring av förfarandet. Två reservanter tillstyrkte motionerna.

Motionerna föranledde icke någon riksdagens åtgärd.

1954 års riksdag

Den år 1946 beslutade sjukförsäkringslagstiftningen blev vid 1953 års riksdag föremål för väsentliga ändringar. Bl. a. samordnades sjukförsäkringen i väsentliga hänseenden med yrkesskadeförsäkringen. De administrativa problem som den beslutade samordningen medförde blev, såsom berörts i kapitel 4, föremål för särskild utredning av förre landshövdingen Karl Levinson.

I sitt den 9 november 1953 avgivna betänkande (stencilerat) framhöll utredningsmannen beträffande besvärsförfarandet inom sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna att det, sedan de båda försäkringsgrenarna i materiellt avseende samordnats, kunde uppkomma frågor som berörde såväl den ena som den andra försäkringsgrenen. Det framstod därför som ett önskemål av betydande vikt att samma instans prövade klagomål inom båda försäkringsgrenarna. Eftersom försäkringsrådet var enda besvärsinstans för yrkesskadeförsäkringen borde besvärsstadgandet i SFL, att talan mot tillsynsmyndighetens beslut, där denna myndighet gav tillstånd till beslutets överklagande, skulle fullföljas hos Kungl. Maj:t, ändras därhän, att klagan över tillsynsmyndighetens beslut skulle föras hos försäkringsrådet. I annat fall skulle det kunna inträffa att samma fråga blev föremål för prövning hos såväl den ena som den andra högsta instansen och att avgörandet därvid utföll olika. Om besvärsstadgandet i SFL ändrades såsom föreslagits kunde den samordning av besvärsprövningen i högsta instans, som därigenom åvägabringades, sägas ligga i linje med den i andra sammang ifrågasatta längre gående reform, som skulle innebära inrättande av en för olika socialförsäkringsgrenar gemensam högsta instans.

I proposition nr 208 förelade Kungl. Maj:t 1954 års riksdag vissa frågor rörande det administrativa handhavandet av sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna m. m. I fråga om besvärsförfarandet erinrade föredragande departementschefen om att hans företrädare i ämbetet i samband med till-

komsten av föreskrifterna om klagorätt över tillsynsmyndighetens beslut i sjukförsäkringsfrågor anfört, att det särskilt under de första åren efter lagens ikraftträdande syntes vara av vikt, att chefen för socialdepartementet blev i tillfälle att följa tillämpningen av lagen. Även om frågan om besvärsinstitutet inom sjukförsäkringen efter denna försäkrings samordning med yrkesskadeförsäkringen kommit i ett något förändrat läge, förelåg enligt departementschefen inte tillräckliga skäl att nu frångå statsmakternas år 1946 intagna ståndpunkt i förevarande avseende. Den olägenhet som låg däri, att med den lagfästa ordningen sjuk- och yrkesskadeförsäkringsärenden kom att i sista hand handläggas av olika myndigheter, kunde väsentligen elimineras genom att Kungl. Maj:t infordrade yttrande från försäkringsrådet i frågor, som även var av betydelse för tillämpningen av yrkesskadeförsäkringslagen. Departementschefen förordade alltså, att någon ändring inte skulle göras i SFL:s besvärsbestämmelser.

I motion II: 711 hemställdes, under åberopande i huvudsak av vad utredningsmannen anfört, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 208 måtte begära dels förslag till följande års riksdag av sådan art, att försäkringsrådet blev högsta besvärsinstans för såväl yrkesskadeförsäkring som sjukförsäkring, samt dels förslag om därmed följande eventuella personalförändringar.

Statsutskottet fann i utlåtande nr 194 att det var av avgörande vikt att departementschefen särskilt under den första tiden efter SFL:s ikraftträdande blev i tillfälle att närmare följa tillämpningen av lagen. Utskottet ansåg sig därför böra tillstyrka departementschefens förslag, som överensstämde med den av 1946 års riksdag intagna ståndpunkten och som innebar att besvär i sjukförsäkringsfrågor i sista hand skulle avgöras av Kungl. Maj:t i statsrådet.

Utskottets utlåtande var icke enhälligt. Enligt utskottsreservanterna talade flera skäl mot den av departementschefen företrädda meningen i besvärsfrågan. Såsom både utredningsmannen och motionärerna framhållit måste det anses olämpligt att besvär i yrkesskadefrågor och sjukförsäkringsfrågor i sista hand skulle avgöras av skilda instanser, då det inte kunde undvikas att frågor uppkom, som berörde båda försäkringsgrenarna. De hörda remissinstanserna, däribland landsorganisationen, hade icke haft någon erinran mot utredningsmannens förslag om en gemensam besvärsinstans, försäkringsrådet. Det var givetvis angeläget att departementschefen fick möjlighet att följa tillämpningen av SFL, men detta gällde självfallet även YFL. Konsekvensen av det av departementschefen förda resonemanget syntes då böra leda till en gemensam högsta besvärsinstans. Utskottsreservanterna förordade därför, att riksdagen i princip uttalade sig för att försäkringsrådet även skulle vara högsta besvärsinstans i sjukförsäkringsfrågor.

Riksdagen beslöt i överensstämmelse med vad statsutskottet föreslagit.

Vid 1954 års riksdag behandlades även frågan om högsta instans för folkpensionsärenden. I motion II: 155 yrkades nämligen, att regeringsrätten i fortsättningen skulle vara högsta instans i folkpensionsärenden. Den nära kontakt med lagtillämpningen, som departementschefen år 1947 åberopat som motiv för förslag, att dessa ärenden skulle avgöras i statsrådet, hade väl nu ägt rum.

Motionen behandlades av andra lagutskottet i dess utlåtande nr 49. Utskottet åberopade, att chefen för justitiedepartementet tillkallat en särskild sakkunnig att verkställa översyn av fördelningen av besvärsmål mellan Kungl. Maj:t i statsrådet och regeringsrätten. Utskottet förutsatte, att vid denna översyn skulle komma att förutsättningslöst prövas, huruvida de i motionen avsedda målen borde överflyttas till regeringsrätten. Utskottet hemställde därför, att motionen icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Riksdagen biföll utskottets hemställan.

1955 års riksdag

Genom de likalydande motionerna I: 171 och II: 200 hemställdes vid 1955 års riksdag om snabb utredning i frågan om besvärsrätten i sjukförsäkrings- och pensionsärenden i syfte att ompröva spörsmålet om besvärsrätt utan särskilt fullföljdstillstånd och, om sådant fullföljdstillstånd ansågs böra bibehållas, vilken myndighet som borde meddela dylikt tillstånd.

I motion II: 210 vid samma års riksdag hemställdes, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära skyndsam utredning och förslag om sådana lagändringar, att tillsynsmyndighetens beslut enligt SFL och FPL måtte kunna överklagas utan tillstånd av tillsynsmyndigheten samt att sådan klagan fick föras hos för ändamålet lämplig domstol.

Andra lagutskottet framhöll i utlåtande nr 38 att det nuvarande systemet, att pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten — med undantag för vissa särskilt angivna fall — själva hade att pröva huruvida talan mot dess beslut fick fullföljas, icke kunde anses tillfredsställande. Beviljandet av folkpension m. m. var i det stora flertalet fall en fråga av synnerlig vikt för den sökande, och även när det gällde sjukförsäkring kunde det för den enskilde ofta vara betydelsefullt att kunna överklaga tillsynsmyndighetens beslut. För sökanden måste det framstå som egendomligt att samma myndighet, som avslagit hans ansökan, jämväl hade att pröva om talan mot beslutet skulle få fullföljas. En dylik bestämmelse syntes kunna skapa misstro hos den enskilde sakägaren. Även om några missförhållanden på detta område icke försports, kunde dock mot den nu rådande ordningen ur principiell synpunkt resas så tungt vägande invändningar, att det för utskottet framstod som angeläget att frågan, hur besvärsförfarandet i dessa ärenden lämpligen borde anordnas, blev föremål för utredning. Tidigare åberopad synpunkt om önskvärdheten av att chefen för socialdepartementet

under de första åren efter ikraftträdandet av den nya lagstiftningen blev i tillfälle att följa lagarnas tillämpning syntes dåmera, vad gällde folkpensioneringen, äga mindre tyngd, och även såvitt angick sjukförsäkringen hade till följd av samordningen mellan sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen denna fråga kommit i ett något förändrat läge. Med den rådande ordningen kunde fall uppkomma, då samma problem blev föremål för avgörande i sista instans än av Kungl. Maj:t i statsrådet och än av försäkringsrådet. Det syntes utskottet icke längre kunna åberopas några bärande skäl för att i avbidan på ytterligare erfarenheter i fråga om sjukförsäkrings- och pensionsärenden dröja med en utredning beträffande de berörda spörsmålen. Frågan om fullföljdstillstånd i sjukförsäkrings- och pensionsärenden borde emellertid icke bedömas fristående från frågan om instansordningen i dessa ärenden; och sistnämnda fråga var i sin tur en del av det vidare spörsmålet om inrättande av en för olika socialförsäkringsgrenar gemensam högsta prövningsinstans. I skrivelsen den 17 juli 1947 hade riksdagen anhållit att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning om inrättandet av en dylik prövningsinstans samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Frågan var alltså beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Det kunde med hänsyn till vad utskottet anfört övervägas, om icke en utredning av de av utskottet berörda spörsmålen borde ske inom ramen för den utredning, varom riksdagen sålunda redan anhållit. Utskottet hade beaktat, att frågan om inrättandet av en gemensam högsta socialförsäkringsdomstol även ägde samband med frågan om en allmän pensionsförsäkring, aktualiserad genom ett av pensionsutredningen i september 1955 framlagt betänkande med förslag i ämnet. Det var givetvis ett intresse, att de frågeställningar på förevarande område, som en framtida lösning av pensionsförsäkringsfrågan kunde giva upphov till, i möjligaste mån uppmärksammades av en utredning rörande inrättandet av en högsta socialförsäkringsdomstol. Utskottet framhöll särskilt att det även efter det frågan om pensionsförsäkring bringats till sin lösning, kunde föreligga många och betydelsefulla spörsmål på socialförsäkringarnas område — i synnerhet samordningsproblem av skilda slag — som ännu återstod att lösa. Med hänsyn till det sagda syntes det utskottet som om tidpunkten nu var inne för en utredning av de i utlåtandet berörda frågorna.

I skrivelse den 9 december 1955 (nr 386) åberopade riksdagen som sin mening, vad utskottet i utlåtandet anfört.

1959 års riksdag

I proposition nr 100 till 1959 års riksdag med förslag till lag om försäkring för allmän tilläggspension m. m. framhöll chefen för socialdepartementet, att frågan om instansordningen för tilläggspensioneringens del hängde nära samman med hur samordningsfrågorna inom socialförsäk-

ringsområdet löstes. Utredningen därom ankom på socialförsäkringens administrationsnämnd och nämnden hade därvid bl. a. att överväga, huruvida pensionsfrågorna i sista instans borde bedömas av en särskild socialförsäkringsdomstol eller liknande myndighet. I avbidan på att dessa spörsmål bringades till sin lösning hade det ansetts lämpligt att — i likhet med vad som gällde inom folkpensioneringen och sjukförsäkringen — Kungl. Maj:t i sista instans svarade för tillämpningen av ifrågavarande lagstiftning. För att begränsa tillströmningen av ärenden i högsta instans föreslogs i propositionen i likhet med FPL en begränsning i rätten att i ärende angående pension fullfölja talan mot pensionsmyndighetens beslut. Likaledes efter förebild från FPL förordade departementschefen, att tillstånd att fullfölja talan skulle lämnas, där vid ärendets behandling inom pensionsmyndigheten uttalats avvikande mening, när myndigheten fann fråga i vilken grad den försäkrades arbetsförmåga nedsatts vara tveksam och tillika av stor betydelse ur ekonomisk synpunkt eller då fråga var om tillämpning av vissa påföljdsbestämmelser. Förelåg icke något av nu upprräknade fall, skulle dock talan dessutom kunna fullföljas, när myndigheten eljest fann särskilda skäl föreligga att bevilja tillstånd.

Den i propositionen föreslagna besvärsordningen antogs i oförändrat skick av riksdagen.

En från tilläggspensioneringen avvikande besvärsordning infördes i de i anslutning till TPL utfärdade förordningarna av den 18 december 1959 angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt TPL (nr 551) och angående uppbörd av avgifter enligt TPL, m. m. (nr 552). Administrationsnämnden, som i sitt betänkande angående tilläggspensioneringens administration (SOU 1959: 12) utarbetat förslag till berörda författningar, framhöll i betänkandet, att nämnden avsåg att snarast till behandling upptaga frågan om instansordningen för besvär inom socialförsäkringsområdet. Förslag om instansordningen beräknades kunna framläggas inom sådan tid, att det blev möjligt att låta nya bestämmelser på detta område träda i kraft åtminstone från och med den 1 juli 1961. Nämndens förslag till högsta instans i berörda författningar hade därför måst få provisorisk karaktär och under sådana förhållanden ansågs att bestämmelserna borde anknyta till de nu gällande. Valet hade följaktligen stått mellan Kungl. Maj:t och försäkringsrådet. Med hänsyn till ärendenas karaktär ansågs besvären, om de skulle anföras hos Kungl. Maj:t, böra avgöras av regeringsrätten. Detta skulle i så fall innebära ett avsteg från vad som gällde för besvär över ärenden avseende sjukförsäkringen, som ju avgjordes i statsrådet. Det kunde för övrigt inte anses lämpligt, att provisoriskt överföra en arbetsuppgift till regeringsrätten. Med hänsyn därtill fann nämnden övervägande skäl tala för att förevarande provisoriska besvärsbestämmelser gavs det innehållet, att klagan skulle föras hos försäkringsrådet.

I proposition nr 175 till 1959 års riksdag med förslag till förordning angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt TPL m. m. tillstyrkte chefen för socialdepartementet den av administrationsnämnden i nämnda betänkande förordade instansordningen. I det sammanhanget framhöll departementschefen, att han hoppades att fullföljdsförfarandets gestaltning, som utreddes inom nämnden, skulle kunna slutföras i sådan tid, att en mera slutgiltig fullföljdsordning för socialförsäkringen skulle föreligga innan besvärsbestämmelserna i TPL och ovannämnda förordningar behövde tillämpas i någon större utsträckning. Utredningsarbetet på detta område skulle komma att ta sikte på en instansordning och ett besvärsförfarande, som tillgodosåg kraven på sakkunskap och rättssäkerhet. Frågan om inrättandet av en domstol som högsta instans i socialförsäkringsmål blev då aktuell.

I anledning av propositionen förordades i motion I: 611 inrättande av en specialdomstol, som skulle bli en gemensam besvärsinstans för i första hand alla de frågor, som gällde sjukförsäkringsförmånerna och pensionerna men även för övriga socialförsäkringar.

Andra lagutskottet fann i utlåtande nr 50 i avbidan på administrationsnämndens förslag rörande besvärsförfarandet inom tilläggspensioneringen ej skäl att göra några uttalanden på förevarande punkt.

Genom skilda skrivelser har Kungl. Maj:t till administrationsnämnden överlämnat dels riksdagens skrivelse den 17 juli 1947 samt andra lagutskottets utlåtande nr 48 i anledning av proposition nr 317 och de i samband därmed väckta motionerna I: 363 och II: 521 angående inrättande av en för olika socialförsäkringsgrenar gemensam högsta prövningsinstans dels riksdagens skrivelse den 9 december 1955 samt andra lagutskottets utlåtande nr 38 i anledning av motionerna I: 171 samt II: 200 och 210 angående besvärsrätten i sjukförsäkrings- och pensionsärenden att av nämnden övervägas vid fullgörande av dess uppdrag.

Administrationsnämndens förslag

Allmänna synpunkter

Socialförsäkringens betydelse har successivt ökat under de senaste årtiondena. Genom de reformer som nyligen genomförts på pensionsområdet och genom de reformer som planeras kommer denna utveckling att starkt accentueras. Redan budgetåret 1968/69 kan årsutgifterna för den allmänna pensioneringen, sjuk- och moderskapsförsäkringarna samt yrkesskadeförsäkringen vid oförändrat penningvärde och reallöneläge antagas belöpa sig till omkring 6 miljarder kr. Vid början av år 1990 torde utgifterna ha

stigit till omkring 10 miljarder kr. Summan av uttagna avgifter till försäkringen från försäkrade och arbetsgivare torde ganska snabbt stiga till i det närmaste samma belopp som nu uttages såsom statlig inkomstskatt. Även därest en stor del av avgifterna uttages tillsammans med skatterna, kommer — om man bortser från folkpensionsavgifterna — avgifternas storlek regelmässigt att bli direkt eller indirekt beroende av avgöranden inom socialförsäkringsadministrationen. Vad angår förmånssidan kommer de ökade pensionsförmånerna att kunna medföra svåra problem vid bestämmandet av invalid- eller förtidspensioner. Eftersom det kan ifrågakomma årspensioner på upp till omkring 20 000 kr. i nuvarande penningvärde kan antagas, att vid avgöranden, som går en sökande emot, besvär kommer att anföras i betydande utsträckning.

Av det sagda torde framgå att det är av stor betydelse att de organ, som skall pröva riktigheten av avgöranden i socialförsäkringsfrågor, är väl rustade för sina uppgifter.

Nämnden har i kapitlen 4—8 framlagt förslag rörande det lokala och centrala handhavandet av den allmänna pensioneringen samt sjuk-, moderskaps- och yrkesskadeförsäkringarna. Dessa förslag innebär i den mån de är av betydelse för besvärsordningens utformning i huvudsak följande.

I princip skall det finnas en allmän sjukkassa för varje landstingskommun och för varje stad utom landstingskommun. Denna sjukkassa skall vara bärare av den allmänna sjukförsäkringen, handhava den för tilläggspensioneringen erforderliga registreringen av pensionsgrundande inkomster m. m. samt avgöra frågor om rätt till invaliditets- eller förtidspension från den allmänna pensioneringen. Kassans beslutanderätt såvitt angår invaliditetsärenden skall utövas av en särskild delegation inom kassan. Kassans beslut i pensions-, sjukförsäkrings- och moderskapsförsäkringsärenden skall kunna överklagas hos det föreslagna socialförsäkringsverket. Detta ämbetsverk skall jämväl ha att tills vidare omhänderhava utbetalning av pensioner samt debitering av arbetsgivares avgifter och bidrag till socialförsäkringen ävensom uppbörd av större arbetsgivares avgifter (i den mån de inte avser yrkesskadeförsäkring i ömsesidigt bolag) och bidrag.

De lokala skattemyndigheterna (i Stockholm överståthållarämbetet) skall enligt vad redan beslutats av statsmakterna handhava bestyret med att fastställa pensionsgrundande inkomster och enskildas avgifter för tilläggspensioneringen. Dessa myndigheters beslut skall — i den mån skattelagstiftningens besvärsordning inte blir tillämplig — kunna överklagas hos socialförsäkringsverket.

Yrkesskadeförsäkringen skall — sedan riksförsäkringsanstalten uppgått i socialförsäkringsverket — intill dess statsmakterna annorlunda förordnat handhavas av socialförsäkringsverket ävensom av de därför inrättade ömsesidiga bolagen.

Enligt gällande bestämmelser utgör högsta besvärsinstans

1) för folkpensioneringen och för tilläggspensioneringens förmånssida Kungl. Maj:t i statsrådet,

2) för sjuk- och moderskapsförsäkringarna likaledes Kungl. Maj:t i statsrådet,

3) för yrkesskadeförsäkringen, tilläggspensioneringens avgiftssida och för frågor avseende beräkning av pensionsgrundande inkomst inom tilläggspensioneringen försäkringsrådet samt

4) i fråga om arbetslöshetsförsäkringen regeringsrätten.

I den mån pensionsstyrelsen, som är mellaninstans för folkpensioneringen, och riksförsäkringsanstalten, som är mellaninstans för sjuk- och moderskapsförsäkringarna, avslår ansökan om fullföljdstillstånd, fungerar dessa båda ämbetsverk såsom högsta klagoinstanser.

Vad som särskilt ansetts mindre tillfredsställande i fråga om den nuvarande instansordningen är *att* socialförsäkringsärendena är splittrade mellan olika högsta instanser, *att* tillstånd erfordras för fullföljd till högsta instansen av pensions-, sjuk- och moderskapsförsäkringsärenden *samt att* denna begränsning av fullföljden ombesörjes av det ämbetsverk, vars beslut överklagas. Därutöver är att beakta att det inom yrkesskadeförsäkringen endast finnes en besvärsinstans bortsett från ärenden rörande utbyte av livränta mot engångskapital, där klagoinstans helt saknas, under det att i princip två besvärsinstanser finnes inom folkpensioneringen samt sjuk- och moderskapsförsäkringarna.

Rådande system med skilda högsta instanser för å ena sidan sjuk- och moderskapsförsäkringarna och å andra sidan yrkesskadeförsäkringen har medfört, att likartade spörsmål inom dessa försäkringsgrenar, som genom samordning är intimt knutna till varandra, avgöres av såväl Kungl. Maj:t i statsrådet som försäkringsrådet.

Systemet att genom fullföljdsprövning begränsa besvärsrätten till högsta instans har endast införts i den lagstiftning, enligt vilken Kungl. Maj:t i statsrådet är högsta klagoinstans. Såsom skäl för systemet har angivits vid sjuk- och moderskapsförsäkringslagstiftningens tillkomst, att det varken var lämpligt eller påkallat med en obegränsad besvärsrätt över mellaninstansens beslut, och vid folkpensionslagstiftningens tillkomst, att besvärsrätten med hänsyn till ärendenas antal på något sätt måste begränsas.

Kungl. Maj:t i statsrådet har såsom högsta instans handlagt besvärsärenden enligt FPL och därmed sammanhängande lagstiftning sedan 1948 och enligt SFL och därmed sammanhängande lagstiftning sedan 1955. Vid nämnda lagstiftningars tillkomst förutsattes, att denna instansordning icke var att anse såsom definitiv.

I ett 1959 avgivet betänkande om kompetensfördelningen av administra-

tiva besvärsmål mellan Kungl. Maj:t i statsrådet och regeringsrätten (SOU 1959: 4) har f. d. justitierådet Seve Ekberg såsom särskilt tillkallad utredningsman föreslagit, att statsrådets befattning med pensions- och sjukförsäkringsärenden skulle upphöra och att i stället regeringsrätten skulle givas behörighet att upptaga dessa ärenden till prövning. Såsom skäl för denna överflyttning åberopade utredningsmannen beträffande pensionsärendena att dessas avgörande hade natur av rättstillämpning. Något utrymme för den obundna prövningsrätt, som var utmärkande för administrationen i allmänhet, fanns i regel inte, ej ens då fråga var om invalidpension eller sjukbidrag. Avgörande var, väsentligen i sistnämnda fall, huruvida en höggradig nedsättning av arbetsförmågan förelåg samt huru länge denna kunde antagas bestå. Dessa spörsmål borde bedömas enligt juridiska grunder. Självfallet inrymde bedömningen ett subjektivt moment, särskilt då behovsprövning influerade på avgörandet, men detta var något, som dagligdags förekom i de allmänna domstolarnas verksamhet. Vid kompetensfördelningen borde särskild vikt fästas vid det förhållandet, att den enskilde i ärende angående folkpensionering ofta hade ett stort ekonomiskt intresse. Dennes anspråk på tillfredsställande rättsskydd måste därför särskilt beaktas. Utredningsmannen framhöll vidare att de skäl, som vid FPL:s tillkomst anfördes såsom motivering för att ärenden rörande tillämpningen av lagen skulle upptagas av regeringen — nämligen att det särskilt under de första åren efter lagens ikraftträdande kunde vara av vikt, att chefen för socialdepartementet blev i tillfälle att följa tillämpningen av lagen — med hänsyn till den långa tid som därefter förflutit, ej längre var bärande. Beträffande sjukförsäkringsärendena hade dessa enligt utredningsmannen till sin allmänna karaktär gemensamma drag med folkpensionsärendena och i likhet med dessa ärenden förefanns det ofta ett ej obetydligt intresse av rättsskydd. Avgörandena utgjordes dessutom regelmässigt av rättstillämpning.

De skäl som utredningsmannen anfört för en judiciell prövning av ifrågavarande ärenden finner administrationsnämnden bärande.

Såsom i kapitel 10 närmare kommer att utvecklas torde — om adminstrationsnämndens förslag i övrigt följes — antalet besvär i de i nyssnämnda betänkande berörda socialförsäkringsärendena under de närmaste åren kunna uppskattas till 700—1 300 om året. Den belastning, som denna mängd av besvärsärenden skulle komma att utgöra på vederbörande statsråd, synes utgöra ett ytterligare skäl att överflytta socialförsäkringsärendena från statsrådet till annat organ.

Såsom av redogörelsen i föregående avsnitt framgår anhöll riksdagen redan år 1947 hos Kungl. Maj:t om utredning angående inrättande av en för olika socialförsäkringsgrenar gemensam högsta prövningsinstans. Riksdagen har sedermera i skrivelse år 1955 till Kungl. Maj:t som sin mening åberopat vad andra lagutskottet samma år framhållit i utlåtande till riks-

dagen, nämligen att tidpunkten nu syntes vara inne för den omförmälda utredningen.

Under åberopande av det anförda får administrationsnämnden såsom sin mening uttala att övervägande skäl talar för att från Kungl. Maj:t i statsrådet överföra uppgiften att vara högsta instans för pensions-, sjukförsäkrings- och moderskapsförsäkringsärenden till annat organ. Det synes naturligt att i samband härmed den av riksdagen efterlysta för socialförsäkringen gemensamma högsta prövningsinstansen inrättas.

Det är inte givet att alla slag av ärenden, som avgöres inom socialförsäkringsadministrationen, skall omfattas av en reform på förevarande område. Sålunda synes klagomål i befordrings- och avlöningsfrågor för i administrationen anställd personal böra liksom även vissa uppbördsfrågor i sista hand avgöras i särskild ordning.

Vilket organ skall fungera såsom socialförsäkringens högsta instans?

Vid prövningen av hithörande spörsmål inställer sig först frågan, huruvida socialförsäkringsärendenas handläggning i en gemensam högsta besvärsinstans skall anförtros åt något redan befintligt judiciellt organ, som kan handhava denna uppgift tillsammans med sina nuvarande arbetsuppgifter, eller om dessa ärenden bör hänskjutas till ett nyskapat specialorgan. Det ligger i sakens natur att det förra alternativet kan ha sina praktiska fördelar genom att, därest detta väljes, en förefintlig organisation kan i olika avseenden utnyttjas. Denna synpunkt bör dock enligt administrationsnämndens mening icke tillmätas någon avgörande betydelse.

Den tidigare lämnade redogörelsen ger vid handen att det framför allt är regeringsrätten och försäkringsrådet som trätt i blickpunkten, när frågan om en gemensam högsta socialförsäkringsinstans varit föremål för diskussion.

Regeringsrättens befattning med socialförsäkringsärenden inskränker sig för närvarande till att den fungerar såsom högsta besvärsinstans i frågor som avser arbetslöshetsförsäkringen. Regeringsrätten har emellertid före 1948 handlagt folkpensionsärenden och före 1955 sjukkasseärenden.

En näraliggande lösning av förevarande spörsmål kunde synas vara att göra regeringsrätten till högsta besvärsinstans för alla socialförsäkringsärenden. Emellertid talar åtskilliga skäl mot en sådan lösning. Härvid bör särskilt framhållas regeringsrättens redan nu stora arbetsbörda, behovet av stor snabbhet vid avgörandet av socialförsäkringsärendena samt nödvändigheten av att medicinsk expertis kan deltaga vid handläggningen av dessa ärenden även i den högsta instansen. Möjlighet till muntlig handläggning bör också finnas hos denna instans.

Såsom av kapitel 10 framgår kan antalet besvärsärenden till en högsta instans för socialförsäkringen uppskattas till 1 000—1 800 om året. En sådan ökning av antalet besvärsärenden hos regeringsrätten skulle — med

regeringsrättens nuvarande arbetsbelastning i fråga om andra mål — vara genomförbar allenast under förutsättning att antalet ledamöter i regeringsrätten utökades. Det torde emellertid förefinnas ett bestämt önskemål att i stället minska det befintliga antalet regeringsrättsledamöter. Om det tidigare berörda förslaget angående kompetensfördelningen mellan Kungl. Maj:t i statsrådet och regeringsrätten helt eller delvis genomföres, kan dock regeringsrättens arbetsuppgifter förväntas ytterligare öka.

Därest socialförsäkringsärendena skulle beredas förtursrätt inom regeringsrätten skulle detta verka förryckande på det övriga arbetet inom domstolen. Kunde åter sådan förtursrätt inte ifrågakomma, skulle kravet på snabbhet vid dessa ärendens avgörande få eftersättas. Det kan emellertid inte accepteras att frågor om rätten till förmåner, vilka skall ligga till grund för försörjningen, handlägges med stor eftersläpning.

Den högsta instansen för socialförsäkringsärenden kan svårligen utan att ha tillgång till medicinsk expertis avgöra de rent medicinska frågor, som förekommer i ett mycket stort antal ärenden. Erfarenheten visar att det många gånger är förenat med betydande nackdelar att vid avgöranden i frågor av medicinsk natur endast ha tillgång till skriftliga läkarutlåtanden. Medicinskt sakkunniga bör personligen kunna deltaga vid behandling av ärendena, om kravet på rättssäkerhet och snabbhet skall kunna tillgodoses. Det torde bereda svårigheter att inom regeringsrätten tillämpa en ordning med i sammanträden deltagande sakkunniga.

Regeringsrättens ledamöter har i yttrande över det ovannämnda betänkandet om kompetensfördelningen av administrativa besvärsmål mellan Kungl. Maj:t i statsrådet och regeringsrätten uttalat, att en överflyttning av de kvantitativt betydande målgrupper, som folkpensions- och sjukhjälpsbesvären utgjorde, åtminstone inte nu borde ske till regeringsrätten. Som skäl härför åberopades, att frågan om inrättande av en socialförsäkringsöverdomstol torde komma upp till behandling i samband med pågående utredning om besvärsprövning och instansordning för den år 1959 beslutade obligatoriska tilläggspensioneringen. Om en sådan domstol kom till stånd, syntes det naturligt, att den blev slutinstans för mål om dylika socialförmåner.

Med anledning av vad ovan anförts finner administrationsnämnden, att regeringsrätten inte bör utgöra högsta gemensamma besvärsinstans för socialförsäkringsärenden.

Vad härefter angår *försäkringsrådet* är att märka att man vid dess tillkomst för något mer än fyrtio år sedan — då olycksfallsförsäkringen gjordes till en socialförsäkring av genomgripande betydelse — räknade med möjligheten av en utvidgning av rådets åligganden till att avse även andra socialförsäkringsgrenar.

I samband med att socialförsäkringssystemet alltmer utbyggts har försäkringsrådets ställning inom socialförsäkringen varit föremål för dis-

kussion. I socialvårdskommitténs år 1944 framlagda betänkande (SOU 1944: 15) rörande utredning och förslag angående lag om allmän sjukförsäkring föreslog sålunda två reservanter, att tillsynsmyndighetens beslut skulle, i motsats till majoritetens förslag, få överklagas och att försäkringsrådet skulle göras till sjukförsäkringens högsta besvärsinstans. I anledning av socialvårdskommitténs betänkande angående folkpensioneringens administrativa handhavande m. m. (SOU 1946: 37), vari föreslagits utredning om inrättande av en särskild socialförsäkringsöverdomstol, framhöll i särskilda yttranden försäkringsrådet och riksförsäkringsanstalten, att man borde överväga att tillskapa denna domstol genom ombildning av försäkringsrådet. Spörsmålet att ombilda försäkringsrådet till en sådan överdomstol diskuterades även i de likalydande motionerna I: 18 och II: 13 till 1952 års riksdag. I det år 1953 avgivna betänkandet (stencilerat) angående det adminstrativa handhavandet av yrkesskadeförsäkringen samt tillsynen över sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna m. m. föreslogs, att försäkringsrådet skulle göras till högsta instans för sjukförsäkringsärendena. I proposition nr 208 till 1954 års riksdag motsatte sig emellertid chefen för socialdepartementet detta förslag. Förslaget att göra försäkringsrådet till högsta instans för sjukförsäkringen framfördes däremot såväl i motion II: 711 som av en minoritet inom statsutskottet i dess yttrande nr 194 till 1954 års riksdag. Riksdagen godkände emellertid vad som föreslagits från Kungl. Maj:ts sida. Vid senare riksdagar har försäkringsrådets ställning såsom centralorgan inom socialförsäkringen icke direkt diskuterats.

Situationen är alltså den att frågan om en utökning av försäkringsrådets arbetsområde vid olika tillfällen prövats utan att någon ändring i rådets verksamhet och status funnits böra ske. Rådet har under socialförsäkringens alltmera fortsatta utbyggnad förblivit en specialdomstol för enbart yrkesskadeförsäkringen. Besvärsfrekvensen inom yrkesskadeförsäkringen är för närvarande sådan att rådet arbetar på två avdelningar.

Med hänsyn till ovissheten om vad den allmänna invalidpensioneringens utbyggnad kan komma att betyda för yrkesskadeförsäkringens del anser sig administrationsnämnden inte kunna göra några säkra prognoser beträffande yrkesskadeförsäkringen. Såsom i annat sammanhang framhållits räknar emellertid nämnden med att en självständig yrkesskadeförsäkring, vilken administreras på annat sätt än socialförsäkringen i övrigt, kommer att finnas åtminstone ett antal år framåt. Nämnden utgår därför från att försäkringsrådet under ifrågavarande tid måste fungera såsom besvärsinstans och tillsynsmyndighet i yrkesskadeförsäkringsfrågor.

Skulle försäkringsrådet — med eller utan omorganisation — få övertaga besvärsprövningen i övriga socialförsäkringsärenden skulle detta innebära att rådet skulle komma att fungera såsom första och enda besvärsinstans beträffande yrkesskadeförsäkringen — nämnden bortser här från

utbytesärenden enligt yrkesskadeförsäkringslagstiftningen, beträffande vilka försäkringsrådet är första och enda beslutsinstans — samt såsom andra besvärsinstans för huvudparten av övriga socialförsäkringsmål. Vid besvärsprövningen torde yrkesskadeförsäkringsfrågorna komma att helt dominera.

Enligt administrationsnämndens mening bör man, när den sedan många år tillbaka debatterade frågan om en gemensam högsta besvärsinstans inom socialförsäkringen nu står inför sin lösning, icke stanna för ett dylikt oenhetligt system. Skillnad i fråga om besvärsinstansernas antal synes principiellt icke böra råda de olika socialförsäkringsgrenarna emellan. Detta betyder att — då enligt administrationsnämndens förslag försäkringsrådet alltjämt skall fullgöra sina arbetsuppgifter inom den nuvarande yrkesskadeförsäkringen samt då det nuvarande antalet besvärsinstanser inom socialförsäkringen i övrigt ej bör beskäras — problemet om den gemensamma högsta besvärsinstansen bör lösas annorledes än genom en omvandling av försäkringsrådet till en sådan instans. Vad nu anförts innebär givetvis icke att administrationsnämnden tagit någon ställning till frågan om behovet i och för sig av ökade besvärsmöjligheter för yrkesskadeförsäkringens del. Tvärtom torde det, bl. a. med hänsyn till den fasthet som praxis erhållit och den expertis som står till rådets förfogande, förhålla sig så att i stora flertalet fall något verkligt behov av besvärsrätt över rådets beslut knappast kan anses föreligga.

Inom administrationsnämnden har även diskuterats huruvida *kammarrätten* skulle kunna komma i åtanke i detta sammanhang. Tanken att göra kammarrätten till högsta instans för ett så speciellt och samtidigt så omfattande verksamhetsområde som socialförsäkringen har emellertid avvisats av nämnden. Till kammarrättens verksamhetsområde hör beskattningsmål, socialvårdsmål, folkbokföringsmål, familjebidragsmål, avlönings- och anmärkningsmål samt fastighetstaxeringsmål. För att kunna bedöma dessa skilda typer av mål erfordras framför allt ingående kännedom om skattelagstiftningen och därmed sammanhängande författningar. Kammarrätten har däremot inte någon närmare beröring med socialförsäkringslagstiftningen. Såsom i kapitel 10 närmare kommer att belysas har även de ovannämnda socialvårdsmålen mera samhörighet med rena skattemål än med socialförsäkringsärenden.

Om kammarrätten gjordes till högsta instans för socialförsäkringen skulle domstolen sålunda komma att belastas med tillämpningen av en lagstiftning, som väsentligen saknar samhörighet med domstolens övriga verksamhet.

I detta sammanhang kan det vara av intresse att erinra om att kammarrätten i yttrande över spörsmålet att göra kammarrätten till högsta skattedomstol — vilket spörsmål upptagits i betänkande angående fullföljdsbegränsning i skattemål (SOU 1957: 3) framhållit följande.

Synpunkten av enhetlighet i rättstillämpningen och vägledning för författningstolkningen ger anledning till stora betänkligheter mot att som sista instans antaga en domstol, som i likhet med kammarrätten arbetar på numera icke mindre än åtta olika avdelningar. Även andra förhållanden, vilka åtminstone för närvarande med hänsyn till bland annat rekryteringsmöjligheterna äro svåra att reformera, utgöra anledning till invändningar mot kammarrätten som sista instans. Kammarrätten syftar därvid främst på antalet i varje mål dömande ledamöter och den relativt snabba befordringsgången från antagningen i kammarrätten fram till förordnandet att uppehålla domartjänst. Åtminstone från principiell synpunkt kunna knappast dessa förhållanden godkännas för en domstol, som generellt skall utöva domsrätt i sista instans.

Vad sålunda uttalats kan i motsvarande mån åberopas mot att låta försäkringsrådet utgöra slutinstans för hela socialförsäkringen.

Det nu anförda leder enligt administrationsnämndens mening till att problemet om en gemensam högsta besvärsinstans för socialförsäkringen inte kan lösas på ett tillfredsställande sätt utan att ett helt nytt organ tillskapas för ändamålet.

Nämnden är medveten om att det kan väcka betänkligheter att tillskapa en ny statlig institution men anser skälen i detta fall så starka, att sådana betänkligheter bör vika. Det bör härvid uppmärksammas att antalet statsorgan för socialförsäkringen reduceras genom den av nämnden förordade sammanslagningen av pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten.

Administrationsnämnden anser att den högsta besvärsinstansen, vilken enligt nämndens mening allenast bör fungera såsom en klagoinstans och alltså ej vid sidan därav vara tillsynsmyndighet, bör konstrueras såsom en domstol. Med hänsyn till dess verksamhetsområde synes den lämpligen kunna benämnas socialförsäkringsdomstolen. I fortsättningen begagnar nämnden denna beteckning.

Speciella frågor

I proposition nr 175 till 1959 års riksdag angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt TPL anförde föredragande departementschefen i samband med att han berörde, att frågan om inrättande av en högsta socialförsäkringsdomstol skulle bli aktuell vid administrationsnämndens ifrågavarande utredningsarbete, följande.

Huruvida även frågor om avgiftsberäkningen bör prövas av domstolen får bli föremål för särskilda överväganden. Besvärsprövningen torde här ofta avse förhållanden som blir bedömda även vid inkomsttaxeringen, t. ex. trovärdigheten av den avgiftspliktiges bokföring. Det är givetvis angeläget, att dubbelarbete undvikes och att bedömningar av antytt slag sker efter enhetliga grunder. Det alternativ som bör prövas i förevarande sammanhang är att i en eller annan form inkoppla den besvärsordning som utformats för taxeringsmålen. Även det i vissa remissyttranden berörda spörsmålet om möjligheten för en representant för för-

säkringen att överklaga avgörande i socialförsäkringsmål kommer att prövas under utredningsarbetet.

I dessa frågor vill administrationsnämnden anföra följande.

Enligt förordningen den 18 december 1959 (nr 552) angående uppbörd av avgifter enligt lagen om allmän tilläggspension (här kallad avgiftsförordningen) skall riksförsäkringsanstalten beräkna *arbetsgivares avgifter och bidrag* till tilläggspensioneringen, sjuk- och moderskapsförsäkringarna samt — i den mån yrkesskadeförsäkring meddelats av anstalten — till yrkesskadeförsäkringen. Summan av arbetsgivares avgifter och bidrag benämnes i förordningen »arbetsgivaravgift». Beräkningen av arbetsgivaravgift sker på grundval av det avgiftsunderlag, som för varje avgiftsskyldig arbetsgivare fastställes av riksförsäkringsanstalten med ledning av en av arbetsgivaren avgiven s. k. arbetsgivaruppgift. Uppgår arbetsgivaravgiften till högst 1 000 kr. skall den i regel påföras i samband med slutlig skatt i enlighet med vad som stadgas i uppbördsförordningen. Annan arbetsgivaravgift uppbäres av riksförsäkringsanstalten, som utfärdar räkning å avgiften. Arbetsgivare, som anser att arbetsgivaravgift påförts honom obehörigen eller med oriktigt belopp, äger att söka rättelse hos riksförsäkringsanstalten inom ett år efter det att han erhållit vederbörlig debetsedel eller räkning. Klagan över anstaltens beslut föres hos försäkringsrådet, som är högsta instans.

Besvärsbestämmelserna har avsetts endast som ett provisorium intill dess ställning tagits till besvärsfrågorna inom socialförsäkringen.

Reglerna om arbetsgivares skyldighet att erlägga arbetsgivaravgift för hos honom anställda arbetstagare korresponderar med föreskrifterna om de anställdas rätt till förmåner från socialförsäkringarna, även om full överensstämmelse i alla hänseenden inte föreligger. Om en person, som utför arbete för annans räkning, är att anse som anställd, åligger det i princip arbetsgivaren att erlägga arbetsgivaravgift i förhållande till den lön, som utgår till den anställde. Den omständigheten att anställning föreligger medför i regel för den anställde rätt till bl. a. pensionsgrundande inkomst av anställning inom tilläggspensioneringen, obligatorisk tilläggssjukpenningförsäkring och obligatorisk yrkesskadeförsäkring och storleken av hans förmåner är på visst sätt beroende av lönens storlek. Avgöranden i fråga om arbetsgivares avgiftsskyldighet påverkar förmånssidan och vice versa. Om exempelvis en lokal skattemyndighet vid beräkning av pensionsgrundande inkomst för tilläggspensioneringen ansett en försäkrads inkomst av arbete för annan persons räkning i enlighet med denna persons uppfattning inte vara anställningsinkomst, men riksförsäkringsanstalten efter besvär av den försäkrade finner anställningsförhållande föreligga, så ändrar anstalten inte blott beräkningen av den försäkrades pensionsgrundande inkomst utan även arbetsgivarens avgiftsunderlag för beräkning av arbetsgivaravgiften. Arbetsgivaren i sin tur kan överklaga den beräknade arbets-

givaravgiften. Vinner arbetsgivaren sin talan, så ändras ånyo såväl arbetsgivaravgiften som den pensionsgrundande inkomsten (se 7 § förordningen angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension och 13 § förordningen angående uppbörd av avgifter enligt samma lag, m. m.). Motsvarande gäller inom sjuk- och moderskapsförsäkringarna samt inom yrkesskadeförsäkringen.

Med det intima samband, som sålunda föreligger mellan arbetsgivaravgifter och ifrågavarande socialförsäkringslagstiftning i övrigt är det inte tänkbart att i fråga om arbetsgivaravgifterna tillämpa en annan instansordning än den för socialförsäkringen eljest gällande. Den omständigheten att — såsom i det förut återgivna uttalandet i proposition nr 175/1959 anföres — samma förhållande kan bli föremål för bedömning såväl vid besvärsprövning rörande arbetsgivaravgift som vid inkomsttaxering, t. ex. trovärdigheten av den avgiftspliktiges bokföring, kan inte utgöra något skäl att på arbetsgivaravgifter inkoppla den besvärsordning, som utformats för taxeringsmål. Något direkt samband mellan en arbetsgivares inkomsttaxering och hans skyldighet att erlägga arbetsgivaravgift föreligger inte. Ett vid bokföringsgranskning konstaterat förhållande skall bedömas ur skilda synpunkter vid inkomsttaxering och vid avgiftsberäkning. Något motsatsförhållande mellan beskattningsmyndigheterna och socialförsäkringsorganen är sålunda inte att befara.

Frågan om instansordning för ärenden om arbetsgivaravgifter bör emellertid beaktas i ett annat hänseende. Före år 1960 gällde att besvär i ärende rörande arbetsgivaravgift till yrkesskadeförsäkringen skulle anföras hos försäkringsrådet medan besvär i ärenden rörande arbetsgivarbidrag till sjuk- och moderskapsförsäkringarna skulle anföras hos Kungl. Maj:t i statsrådet. Enligt nu gällande besvärsbestämmelser i avgiftsförordningen skall såsom förut nämnts besvär över riksförsäkringsanstaltens beslut i frågor rörande arbetsgivaravgift i förordningens bemärkelse, innefattande sålunda bl. a. såväl nyssnämnda avgifter och bidrag som arbetsgivaravgift till tilläggspensioneringen, anföras hos försäkringsrådet som högsta instans. Besvär över beslut av ömsesidigt bolag i avgiftsfråga skall enligt YFL likaså överklagas hos försäkringsrådet.

Enligt det förslag, som administrationsnämnden nu framlägger, skall försäkringsrådet finnas kvar för handläggning av besvär över socialförsäkringsverket och de ömsesidiga bolagens beslut i yrkesskadeförsäkringsärenden. Över socialförsäkringsverkets beslut i övriga socialförsäkringsärenden skall enligt förslaget klagan föras hos socialförsäkringsdomstolen. I konsekvens härmed borde besvär över socialförsäkringsverkets beslut rörande arbetsgivaravgifter föras hos försäkringsrådet, när de avser yrkesskadeförsäkringen, och eljest hos socialförsäkringsdomstolen. Med hänsyn till att arbetsgivarnas avgifter och bidrag till de här aktuella social-

försäkringsgrenarna enligt avgiftsförordningen skall debiteras och uppbäras gemensamt, är emellertid en sådan uppdelning inte möjlig. Ett och samma av socialförsäkringsverket fattat beslut rörande arbetsgivaravgift kommer i regel att beröra samtliga socialförsäkringsgrenar, t. ex. då fråga är om bedömning av anställningsförhållande, anstånd med avgifts erläggande och jämkning av preliminär avgift. Det kan beträffande preliminär avgift inte heller angivas, hur stor del av avgiften som hänför sig till den ena eller den andra socialförsäkringsgrenen.

Med hänsyn till angivna förhållanden synes klagan över beslut av socialförsäkringsverket i fråga, som avses i 38 § avgiftsförordningen, böra föras hos socialförsäkringsdomstolen, i likhet med vad som gäller övriga försäkringsärenden, som avgöres av socialförsäkringsverket, då detta inte fungerar som yrkesskadeförsäkringsinrättning.

Beslut rörande arbetsgivaravgift till yrkesskadeförsäkring i ömsesidigt bolag har inte samma betydelse för övriga socialförsäkringsgrenar som då beslut i avgiftsfråga fattas av socialförsäkringsverket enligt avgiftsförordningen. Besvär över alla övriga beslut av sådant bolag skall enligt administrationsnämndens förslag föras hos försäkringsrådet. Enligt administrationsnämndens mening bör alla ärenden, som avgöres av ömsesidigt bolag enligt YFL, få överklagas hos försäkringsrådet. Klagan över ömsesidigt bolags beslut bör därför även då fråga är om arbetsgivaravgift i första hand anföras hos försäkringsrådet.

Beträffande *försäkrads egna avgifter* må erinras om att sjukkassemedlems avgift enligt SFL uträknas av vederbörande allmänna sjukkassa med hänsyn till bl. a. omfattningen av medlemmens sjukförsäkring. Den uträknade avgiften införes av sjukkassan direkt i debiteringslängden. Den införda avgiften kan sedermera ändras av den lokala skattemyndigheten på grund av bestämmelser i nämnda lag om avgiftsreducering eller avgiftsbefrielse vid taxerad inkomst av mindre storlek. Den som anser att sjukförsäkringsavgift blivit honom påförd obehörigen eller med för högt belopp äger söka rättelse i debiteringen hos den lokala skattemyndighet, som debiterat avgiften. Denna myndighet undersöker då om den på debetsedeln angivna avgiften överensstämmer med den i debiteringslängden antecknade och om avgiftsbefrielse eller avgiftsreducering på grund av den taxerade inkomstens storlek blivit riktigt verkställd. Föreligger inte feldebitering, efterhör myndigheten hos vederbörande sjukkassa, om denna uträknat avgiften fel. Har ej heller sådant fel begåtts och finnes anledning antaga, att klagomålen inte avser själva debiteringen utan omfattningen av vederbörandes försäkring hänvisas klaganden till sjukkassan. I dylika fall, som är förhållandevis få, anser klaganden i regel att han blivit placerad i för hög sjukpenningklass med för hög avgift som följd, varvid kassan läm-

nar upplysning om möjligheterna att genom besvär söka rättelse av klassplaceringsbeslutet. Om sjukpenningklassen för förfluten tid efter besvär hos riksförsäkringsanstalten sänkes eller han förklaras inte skulle ha varit sjukpenningförsäkrad, omräknar kassan den tidigare debiterade avgiften, varom den lokala skattemyndigheten underrättas för vederbörlig åtgärd, oftast restitution av erlagd skatt. På samma sätt förfares i samtliga fall, då avgörandet av ett besvärsärende påverkar tidigare debiterad avgift. Några komplikationer har det angivna förfaringssättet inte medfört.

På liknande sätt bör förfaras i fråga om försäkrads egen avgift till tilläggspensioneringen. Avgiften uträknas av den lokala skattemyndigheten i samband med beräkningen av den pensionsgrundande inkomsten. Förmenar någon att avgiften felaktigt beräknats, äger han söka rättelse hos den lokala skattemyndigheten. Denna myndighet bör då undersöka, huruvida avgiften rätt debiterats med hänsyn till storleken av den fastställda pensionsgrundande inkomsten av annat förvärvsarbete än anställning och gällande uttagsprocent. Föreligger intet fel härutinnan och finnes anledning att antaga, att klagomålen i första hand avser storleken av nämnda pensionsgrundande inkomst, bör klaganden — därest den lokala skattemyndigheten icke själv äger vidtaga rättelse — underrättas om möjligheten att anföra besvär hos socialförsäkringsverket. Ändras besvärsvägen denna inkomst skall — liksom i alla fall av ändring av pensionsgrundande inkomst av annat förvärvsarbete — den lokala skattemyndigheten underrättas om ändringsbeslutet för omräkning av den debiterade avgiften och för vidtagande av de åtgärder, som härav föranledes.

Administrationsnämnden finner inte anledning föreligga till ändring av nu gällande bestämmelser om möjlighet till rättelse av försäkrads avgifter till sjukförsäkringen och tilläggspensioneringen i annan mån än som följer av att besvär i högsta instans skall föras hos socialförsäkringsdomstolen i stället för hos försäkringsrådet.

I det förut citerade propositionsuttalandet har även berörts spörsmålet om möjligheten för en representant för försäkringen att överklaga avgöranden i socialförsäkringsmål, dvs. någon form av allmänt ombud.

Behovet av ett allmänt ombud inom socialförsäkringen torde i främsta rummet vara beroende av beskaffenheten av de organ, som har att träffa avgöranden i socialförsäkringsfrågor. Därest dessa organ i allmänhet inte kan förutsättas äga tillräcklig kännedom om lagstiftning och praxis inom sitt verksamhetsområde, kan sådant behov föreligga. Detta måste exempelvis anses för närvarande på sina håll vara fallet i fråga om folkpensioneringen, vars lokala organ, pensionsnämnderna, till huvudsaklig del utgöres av kommunalvalda ledamöter, vilka ofta kan växla, och i många fall har alltför få ärenden att handlägga för att få tillräcklig erfarenhet av pen-

sionslagstiftningen. En huvudsaklig uppgift för de allmänna ombuden inom folkpensioneringen, pensionsstyrelsens ortsombud, är därför att stå pensionsnämnderna till tjänst med råd och upplysningar och att verka för en enhetlig lagtillämpning. För att kunna fullgöra sistnämnda uppgift har ombuden tillerkänts besvärsrätt.

Om de beslutande organen sammansättes på sådant sätt att erforderlig sakkunskap är representerad inom organen minskar behovet av allmänt ombud för tillvaratagande av det allmännas intresse. Administrationsnämnden har strävat efter att inom en rimlig kostnadsram söka ernå kvalificerade lokala organ.

I den mån de organ, som i första hand har att besluta i socialförsäkringsfrågor, tillerkännes besvärsrätt, blir behovet än mindre att inrätta allmänna ombud med klagorätt. Frågan huruvida socialförsäkringens första instanser, dvs. allmän sjukkassa, lokal skattemyndighet och yrkesskadeförsäkringsinrättning (socialförsäkringsverket i denna egenskap och de ömsesidiga bolagen), skall kunna besvära sig över första besvärsinstansens — centralmyndighetens resp. försäkringsrådets — beslut måste såtunda beaktas i förevarande sammanhang.

Att sjukkassa skall äga besvärsrätt över socialförsäkringsverkets beslut, när fråga är om sjukförsäkringslagstiftningen, synes vara helt i överensstämmelse med regeln att besvärsrätt skall tillkomma den, vars rättsliga ställning eller intresse påverkas av beslutet. Mer tveksamt är emellertid om kassan skall ha besvärsrätt när fråga är om ärenden enligt FPL och TPL. I kapitlen 5 och 6 har administrationsnämnden framlagt förslag angående sammansättningen av sjukkassornas beslutande organ och därvid utgått ifrån att ett betydande lekmannainflytande bör förefinnas inom dessa. Sjukkassornas beslut kan bl. a. på grund härav antagas komma att i viss mån avspegla den uppfattning, som råder inom resp. sjukkasseområden rörande hur pensionslagstiftningen bör tillämpas med hänsyn till de speciella förhållanden, som råder inom vederbörande område. Sjukkassan kan därför anses ha ett självständigt intresse av att få ett pensionsärende prövat i högsta instans. Det skulle för övrigt te sig som en egendomlig konstruktion, om sjukkassan tillerkändes besvärsrätt i allenast en av de socialförsäkringsgrenar, som den ålagts att omhänderhava. Än egendomligare kommer en sådan konstruktion att framstå, om dessa socialförsäkringsgrenar framdeles sammanföres under en gemensam lag, något som inte kan hållas för osannolikt.

Administrationsnämnden föreslår därför att sjukkassa skall äga besvärsrätt i alla de ärenden, som handlagts av densamma.

Inom yrkesskadeförsäkringslagstiftningen intar yrkesskadeförsäkringsinrättningarna samma intressentställning som sjukkassorna inom sjukförsäkringslagstiftningen. Inrättningarna bör därför ha besvärsrätt över försäkringsrådets beslut. Hur socialförsäkringsverkets besvärsrätt i yrkes-

skadeförsäkringsfrågor skall utövas torde få ankomma på Kungl. Maj:t att reglera instruktionsvägen. För att tillkomsten av ytterligare en besvärsinstans inom yrkesskadeförsäkringen inte skall medföra försening av skadefallens reglering, bör rådets beslut, utan hinder av förd klagan, gå i verkställighet.

Lokal skattemyndighet äger inte själv föra talan mot överordnad myndighets avgörande, varigenom dess beslut ändrats. När fråga är om beslut angående pensionsgrundande inkomst, vilken arbetsuppgift åvilar skattemyndigheten, uppkommer frågan, huruvida det allmännas intresse påfordrar att beträffande denna typ av ärenden ett avsteg göres härifrån. Alternativt kan övervägas att inrätta allmänna ombud med besvärsrätt i dessa ärenden.

Emellertid utgör beräkningen av pensionsgrundande inkomst allenast en av de arbetsuppgifter, som ålagts skattemyndigheten. Dennas huvuduppgift är alltjämt att handlägga debiterings- och uppbördsfrågor.

Enligt vad administrationsnämnden inhämtat ingår i uppbördsutredningens direktiv att utreda frågan om företrädare för det allmänna i uppbördsmål. Lösningen av denna fråga torde komma att påverka även spörsmålet om företrädare för det allmänna i ärenden rörande pensionsgrundande inkomst och därmed även frågan om huruvida lokal skattemyndighet bör tillerkännas klagorätt i dessa ärenden.

I avvaktan på resultatet av nämnda utredningsarbete anser sig administrationsnämnden inte böra föreslå annan åtgärd, än att förordningen angående beräkning av pensionsgrundade inkomst enligt TPL ändras så att socialförsäkringsverket kan, ändå att besvär inte anförts, upptaga ärende enligt förordningen till prövning. Skattemyndigheten kan därigenom, om den så anser erforderligt, underställa sitt beslut verkets prövning.

KAPITEL 10

Socialförsäkringsdomstolen

Socialförsäkringsdomstolens kompetensområde

Genom tillkomsten av en socialförsäkringsdomstol skulle besvärsärenden från hela socialförsäkringsområdet kunna koncentreras till en gemensam högsta instans. En liknande koncentration av besvärsärenden har ansetts vara eftersträvansvärd även på socialvårdsområdet, där målen för närvarande avgöres i högsta instans av högsta domstolen, regeringsrätten, Kungl. Maj:t i statsrådet, kammarrätten och socialstyrelsen.

Redan år 1942 föreslog socialvårdskommittén i sitt betänkande angående socialvårdens organisation m. m. (SOU 1942: 56) att inom socialstyrelsen skulle inrättas en domstolsavdelning, vilken såsom högsta instans skulle avgöra en stor del av socialvårdsmålen. Betänkandet i denna del föranledde dock ingen åtgärd. I det år 1950 avlämnade betänkandet angående lag om socialhjälp m. m. (SOU 1950: 11) återkom socialvårdskommittén med ett likartat förslag, som emellertid avstyrktes av flertalet remissinstanser. Inte heller sistnämnda betänkande föranledde någon åtgärd i berört avseende.

Även barnavårdskommittén har sedermera varit inne på tanken att koncentrera huvudparten av socialvårdsmålen till en enda domstol. I sitt betänkande med förslag till fullföljdsförfattningar till ny barnavårdslag (SOU 1957: 49) framhöll kommittén, att regeringsrätten borde med hänsyn till sin arbetsbörda befrias från alla socialvårdsmål. Det ansågs dock ej lämpligt att flytta dessa mål till kammarrätten, vars huvuduppgifter låg på områden, som helt saknade samband med socialvården. Man kunde enligt kommittén för dessa mål skapa en helt ny administrativ domstol, som bland sina ledamöter räknade såväl högt kvalificerade jurister som personer med speciell sakkunskap på socialvårdsområdet. Det mötte dock alltid betänkligheter att skapa nya specialdomstolar. Man borde emellertid undersöka om det ej kunde ordnas med en gemensam högsta instans för socialvården och de olika socialförsäkringarna. Mellan dessa båda områden fanns ett naturligt samband. Socialvården hade ständigt att vid sin hjälpverksamhet beakta vad som kunde utgå i understöd från någon socialförsäkring. En ombildning av försäkringsrådet till en gemensam överdomstol för alla socialförsäkrings- och socialvårdsmål syntes enligt kommitténs

mening vara en lösning. En förutsättning var dock att rådets sammansättning av ledamöter ändrades. Vid utseende av ledamöter till domstolen ifråga borde man söka bland de yppersta inom socialvården eller på socialförsäkringsområdet arbetande jurister eller andra tjänstemän eller förtroendemän. Rekryteringen borde ske ej blott från de olika på dessa områden arbetande statliga myndigheterna utan även från kommunerna så att man fick fram på fältet praktiskt arbetande, skickliga tjänstemän och förtroendemän. Betänkandet har ännu inte föranlett någon åtgärd.

Frågan om en koncentration av socialvårdsmålen till en och samma högsta instans berördes inte i betänkandet om kompetensfördelningen av administrativa besvärsmål mellan Kungl. Maj:t i statsrådet och regeringsrätten. Socialstyrelsen har emellertid i sitt yttrande över betänkandet framhållit önskvärdheten av en utredning rörande frågan om en högsta instans för socialvårdsmål.

Administrationsnämnden har med anledning av vad som föreslagits i socialvårdskommitténs och barnavårdskommitténs ovannämnda betänkanden ansett sig böra överväga, huruvida socialvårdsmålen lämpligen borde handläggas av samma överinstans som socialförsäkringsärendena.

De viktigaste grupperna av socialvårdsmål fördelas mellan de ovannämnda högsta instanserna enligt följande.

Högsta domstolen handlägger besvär över beslut rörande ådömande av tvångsarbete enligt lagen om socialhjälp och enligt barnavårdslagen.

De mål enligt socialhjälpslagen, som *regeringsrätten* har att taga befattning med, avser godkännande av plan för uppförande eller om- eller tillbyggnad av ålderdomshem eller därmed likställt hem, intagning i arbetshem, utskrivning från sådant hem, handräckning för hämtande till arbetshem samt verkställighet av tvångsarbete. Mål enligt barnavårdslagen, som drages under regeringsrättens prövning, avser länsstyrelses beslut angående barns omhändertagande för skyddsuppfostran eller samhällsvård, om utskrivning av omhändertagen samt om fosterbarnskontrollen, inklusive rätt att mottaga fosterbarn. Beslut, som socialstyrelsen meddelar enligt sistnämnda lag, prövas med undantag av fråga angående upprättande av barnhem m. m. likaledes av regeringsrätten. Regeringsrätten är även behörig att upptaga sådana mål enligt lagen om nykterhetsvård, som avser övervakning, omhändertagande, tvångsintagning å allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare, villkorligt anstånd med verkställighet, förverkande av anstånd samt försökspermission, utskrivning och vissa vårdfrågor. Regeringsrätten handlägger vidare mål, som rör beslut enligt 8 kapitlet föräldrabalken om förordnande av barnavårdsman, förlängning av barnavårdsmans uppdrag, förordnande om uppdragets upphörande, tillsynens överflyttande samt entledigande av barnavårdsman. Under regeringsrätten faller likaså mål angående bidragsförskott enligt bidragsförskottslagen och mål om utfyllnadsbidrag enligt lagen om utfyllnad av vissa underhållsbidrag.

Övriga socialvårdsmål, som i högsta instans må överklagas hos Kungl. Maj:t, avgöres i *statsrådet*. Här kan nämnas beslut av länsstyrelse om befrielse för kommun från skyldighet att själv eller gemensamt med annan kommun ha ålderdomshem eller därmed likställt hem samt besvärsmål avseende beslut av socialstyrelsen om upprättande av och vissa andra åtgärder med barnavårdsanstalt enligt barnavårdslagen.

De socialvårdsmål, som *kammarrätten* handlägger såsom högsta instans, avser besvär över vissa beslut av länsstyrelse enligt socialhjälpslagen och barnavårdslagen.

Målen enligt socialhjälpslagen rör tvister om ersättning för socialhjälp mellan kommuner eller mellan allmän anstalt eller inrättning och kommun, frågor om kommuns rätt till ersättning av staten för socialhjälp, som lämnats utlänning eller person, vilken inte mantalsskrivits eller vars mantalsskrivningsort inte kunnat utrönas, samt frågor om hjälptagares eller försörjningspliktigs återbetalningsskyldighet för utgiven socialhjälp och om skyldighet för försörjningspliktig att utge fortlöpande bidrag till hjälptagares försörjning. Kammarrätten har vidare att handlägga besvär över länsstyrelses beslut enligt ifrågavarande lag om åläggande för kommun att utge socialhjälp och om vidtagande av åtgärd för avhjälpande av missförhållande inom socialhjälpsväsendet samt om meddelande av socialhjälp, d. v. s. beslut varigenom sökt socialhjälp helt eller delvis vägrats eller som avser sättet för socialhjälps meddelande.

Målen enligt barnavårdslagen är av samma karaktär som flertalet mål enligt socialhjälpslagen. De angår nämligen dels rätt för kommun att av annan kommun, staten eller minderårigs föräldrar erhålla ersättning för kostnad för omhändertaget barn och dels fastställelse eller jämkning av bidragsskyldighet för omhändertaget barns föräldrar.

Socialstyrelsen har att såsom högsta instans pröva mål enligt lagen om allmänna barnbidrag och enligt förordningen om mödrahjälp.

Såvitt administrationsnämnden kunnat finna har de framkomna förslagen rörande den högsta instansen i socialvårdsmål huvudsakligen föranletts av önskemålet att överflytta socialvårdsmålen från regeringsrätten och kammarrätten till annat organ. I det följande upptager nämnden därför till närmare prövning endast de socialvårdsmål, som handlägges av nämnda instanser.

Regeringsrätten har under 1958 avgjort sammanlagt 227 socialvårdsmål. Av dessa avsåg 169 mål administrativt frihetsberövande och därmed sammanhängande frågor enligt lagarna om socialhjälp och nykterhetsvård och enligt barnavårdslagen, 46 mål tvister enligt bidragsförskottslagen och lagen om utfyllnad av vissa underhållsbidrag, 6 mål beslut av barnavårdsnämnd angående adoptivbarn och liknande spörsmål samt 6 mål fastställande av plan för ålderdomshem och liknande frågor.

Den grupp av mål, som rör administrativt frihetsberövande, saknar helt samhörighet med socialförsäkringsärenden.

Beträffande målen om bidragsförskott och utfyllnadsbidrag har regeringsrättens flesta ledamöter i yttrande över betänkandet om fullföljdsbegränsning i skattemål (SOU 1957: 3) framhållit, att dessa mål borde överflyttas från regeringsrätten till socialstyrelsen. Samma instansordning ansåg regeringsrätten nämligen kunna tillämpas för dessa mål som den, som gäller besvär över barnavårdsnämnds beslut om allmänt barnbidrag, vilka besvär anföres hos länsstyrelsen och fullföljes hos socialstyrelsen som högsta instans. Enligt administrationsnämndens mening synes den sålunda föreslagna instansordningen inte giva anledning till erinran.

Resterande 12 av regeringsrätten år 1958 avgjorda socialvårdsmål gällde dels beslut av barnavårdsnämnd angående adoptivbarn och liknande spörsmål och dels fastställande av plan för ålderdomshem och därmed sammanhängande frågor. Dessa typer av mål måste betraktas såsom helt artskilda från socialförsäkringsärenden.

Kammarrätten avgjorde under 1958 sammanlagt 12 726 mål, av vilka 11 209 utgjorde beskattningsmål, 252 socialvårdsmål, 254 folkbokföringsmål, 120 familjebidragsmål, 335 avlönings- och anmärkningsmål och 556 fastighetstaxeringsmål. Den största gruppen av mål, som kammarrätten handlägger, är alltså beskattningsmål. I dessa mål spelar mantalsskrivningen en stor roll, exempelvis i fråga om beskattningsort. Såväl mantalsskrivningsmål som andra folkbokföringsmål prövas av kammarrätten såsom sista instans. Mantalsskrivningen har stor betydelse även för frågan om kommuners inbördes ersättningsskyldighet för kostnaderna för utgiven socialhjälp och för kostnaderna för barns omhändertagande för samhällsvård. Ett stort antal av socialvårdsmålen rör tvist om hjälptagarens respektive barnets hemortsrätt. För att kunna avgöra dessa mål måste domstolen äga ingående kännedom om folkbokföringsförordningens bestämmelser och tillämpningen av dessa. Socialvårdsmålen och folkbokföringsmålen handlägges visserligen på skilda divisioner inom kammarrätten, men eftersom kammarrättens ledamöter cirkulerar mellan divisionerna har samtliga ledamöter god kännedom om tillämpningen av ifrågavarande författningar. I mål, i vilka enskild person klagar över att socialhjälp inte meddelats honom, verkställes behovsprövning och prövning av existensminimum. Frågan om existensminimum prövas även i beskattningsmål, där klagande yrkat avdrag för nedsatt skatteförmåga. Socialvårdsmålen som kammarrätten har att handlägga har alltså, som det ovan anförda utvisar, en stark anknytning till övriga mål under domstolens domvärjo.

De socialvårdsmål, som ankommer på regeringsrätten och kammarrätten, har enligt administrationsnämndens mening mindre samhörighet med socialförsäkringsärendena än med de övriga mål, som faller inom nämnda domstolars arbetsområden. En för i första hand socialförsäkringen inrättad domstol är därför inte den naturliga högsta instansen för socialvårdsmålen.

Administrationsnämnden kan med anledning av vad ovan anförts inte anse det erforderligt eller ens lämpligt att överflytta socialvårdsmålen från regeringsrätten och kammarrätten till den föreslagna socialförsäkringsdomstolen.

Sedan administrationsnämnden sålunda funnit att socialvårdsmål inte bör överföras till den för socialförsäkringsområdet tillskapade domstolen och domstolens kompetensområde sålunda bör begränsas att avse socialförsäkringsärenden, uppkommer frågan, om besvärsärenden inom alla socialförsäkringsgrenar skall kunna hänskjutas till denna domstol. Nämnden får i detta avseende anföra följande.

Tillämpningsfrågorna inom folk- och tilläggspensioneringen samt sjuk-, moderskaps- och yrkesskadeförsäkringarna är i betydande utsträckning av likartad natur. Sålunda avser besvärsärendena inom dessa försäkringar i stor utsträckning bedömning av arbetsförmåga och beräkning av arbets- och andra inkomster. Gränsdragningen mellan självständig företagare och arbetstagare är också ett i berörda ärenden ofta förekommande spörsmål. Det är därför naturligt och betydelsefullt att en gemensam högsta instans finnes för dessa socialförsäkringsgrenar.

Frågor rörande ersättning till tillfälliga smittbärare har nära anknytning till socialförsäkringslagstiftningen, ehuru ersättningen helt bestrides av statsmedel. Ersättningen regleras efter grunder, motsvarande de som gäller enligt SFL och utgives av de allmänna sjukkassorna. Samma besvärsförfarande tillämpas i fråga om dessa ersättningsärenden som beträffande sjukhjälpsärenden. Även frågor om ersättningar till tillfälliga smittbärare torde sålunda böra upptagas av socialförsäkringsdomstolen.

Ytterligare en gren inom socialförsäkringen kunde tänkas böra ingå i socialförsäkringsdomstolens kompetensområde, nämligen arbetslöshetsförsäkringen. Denna försäkring avviker från de ovannämnda försäkringarna bl. a. i det avseendet, att den är konstruerad som en frivillig försäkring. Förordningen om erkända arbetslöshetskassor av den 14 december 1956, varigenom arbetslöshetsförsäkringen huvudsakligen regleras, saknar besvärsbestämmelser. Beslut av kassornas tillsynsmyndighet, arbetsmarknadsstyrelsen, kan dock överklagas i regeringsrätten. Vid nämnda förordnings utarbetande diskuterades, huruvida försäkringen borde utrustas med ett särskilt besvärsinstitut. Det ansågs emellertid att berörda fråga lämpligen borde upptagas i samband med »den vid olika tillfällen väckta frågan om inrättande av en socialförsäkringsdomstol». Vederbörande departementschef framhöll i proposition nr 144 till 1956 års riksdag med förslag till förordning om erkända arbetslöshetskassor m. m. att tillsynsmyndighetens granskning av kassornas beslut i enskilda ersättningsärenden kunde i viss mån sägas utgöra en ersättning för besvärsinstitutet.

Arbetslöshetsförsäkringen och inte minst dess administration avviker

i väsentlig grad från socialförsäkringen i övrigt. I flertalet av de sammanlagt 6 ärenden, som under åren 1956—1959 underställdes regeringsrättens prövning, gällde tvistefrågan, huruvida medlem i arbetslöshetskassa skall vara skyldig att antaga visst erbjudet arbete. Eftersom arbetslöshetsförsäkringsärendena överlag har relativt få beröringspunkter med den allmänna pensioneringen samt sjuk-, moderskaps- och yrkesskadeförsäkringarna kan det ifrågasättas, om en främst med tanke på nämnda försäkringar tillskapad socialförsäkringsdomstol är den lämpligaste högsta instansen för arbetslöshetsförsäkringen.

Enligt administrationsnämndens mening är det inte av behovet påkallat att nu ändra besvärsförhållandena inom arbetslöshetsförsäkringen. Skulle det emellertid befinnas önskvärt, att den av nämnden föreslagna socialförsäkringsdomstolen blir högsta besvärsinstans även för nämnda försäkring, torde hinder inte möta att utsträcka domstolens kompetensområde härtill.

Nämnden föreslår därför att regeringsrätten tills vidare alltjämt skall ha att upptaga klagomål över arbetsmarknadsstyrelsens beslut i arbetslöshetsförsäkringsfrågor.

Den obligatoriska trafikförsäkringen har visserligen ett socialt syftemål men brukar inte här i landet medräknas bland socialförsäkringarna. Med den konstruktion trafikförsäkringen har torde det för övrigt inte kunna ifrågakomma annat än att tvistemål rörande densamma skall avgöras av de allmänna domstolarna. Nämnden har alltså inte funnit anledning att i detta sammanhang syssla med trafikförsäkringen.

Besvärsfrekvensen hos socialförsäkringsdomstolen

Besvärsfrekvensen hos en nyskapad överdomstol är alltid svår att förutsäga. Då det gäller den nu ifrågavarande högsta instansen inom socialförsäkringen accentueras denna ovisshet av att lagstiftningen på socialförsäkringsområdet förväntas undergå ändringar, som sannolikt kommer att i ej oväsentlig utsträckning påverka antalet besvär till domstolen.

Med utgångspunkt från nuvarande erfarenheter torde besvärsfrekvensen komma att i höjande riktning påverkas av åtskilliga omständigheter.

Ökningen av de allmänna pensionernas storlek, som blir resultatet av folkpensioneringens reformering och tilläggspensioneringens tillkomst, kommer att göra pensionerna mera betydelsefulla för de enskilda och pensionsavgifterna mera tyngande för de försäkrade och arbetsgivarna. Det är sannolikt att dessa omständigheter kommer att föranleda ökat antal besvär till den högsta besvärsinstansen.

Det kan vidare antagas att ökningen av de allmänna pensionerna kommer att förr eller senare föranleda ökning även av maximibeloppen för den kontanta hjälp, som utgives vid sjukdom, samt att genom socialför-

säkringsförmånernas ökning samordningsfrågorna inom socialförsäkringen blir mera betydelsefulla för de försäkrade än för närvarande. Även dessa omständigheter kan förväntas påverka besvärsfrekvensen i höjande riktning.

Den gradering av i första hand invalidpensionsförmånerna med hänsyn till arbetsförmågans nedsättning, som kan antagas bli lagfäst, torde medföra svårlösta problem och därmed också ökad besvärsfrekvens.

Arbetstagarbegreppets utformning kommer framdeles att bli av än större betydelse än hittills. På grund av den successiva ökningen av arbetsgivarnas avgifter till socialförsäkringen kan det antagas, att den högsta besvärsinstansen får att handlägga ett betydande antal ärenden avseende frågor, huruvida anställningsförhållande föreligger eller ej.

Emellertid kan också vissa förhållanden komma att verka i sänkande riktning å besvärsfrekvensen.

Sålunda torde borttagandet eller minskningen av den s. k. inkomstprövningen inom folkpensioneringen och den genomförda förenklingen av sammanlevnadsbegreppet inom sagda pensionering komma att i någon mån undanröja besvärsanledningar.

Av större betydelse för besvärsfrekvensen torde dock härvid kunna bli den av administrationsnämnden föreslagna omläggningen av sättet för prövningen och avgörandet av invaliditetsfrågor inom den allmänna pensioneringen. Beslutanderätten i invalidpensions- och sjukbidragsärenden åvilar för närvarande i första hand pensionsnämnd. Emellertid kan pensionsnämnds beslut inte verkställas, förrän det fastställts av pensionsstyrelsen. Enligt administrationsnämndens förslag kommer beslutanderätten inom den allmänna pensioneringen att även de facto ligga hos första instansen, vilken för att möjliggöra detta skall ges sådan utformning, att den kan allsidigt och sakkunnigt utreda och behandla ärendena. Den centrala myndigheten — socialförsäkringsverket — kommer genom den föreslagna omläggningen att få karaktären av en verklig besvärsinstans. Behovet av att anföra besvär hos socialförsäkringsdomstolen torde bli mindre genom att pensionsärendena genomgående får en kvalificerad handläggning i båda de lägre instanserna.

I fråga om sjuk-, moderskaps- och yrkesskadeförsäkringsärendena intar riksförsäkringsanstalten resp. försäkringsrådet redan nu ställningen såsom besvärsinstanser.

Sättet för utformningen av socialförsäkringsmyndigheternas beslut torde även i viss utsträckning kunna påverka besvärsfrekvensen. I det stora flertalet ärenden är motivering till myndighetens beslut inte erforderlig. Såväl första som andra instansen bör emellertid, i de fall en klargörande motivering kan antagas vara av betydelse, avgiva ett motiverat beslut. Sannolikheten talar för att motiverade beslut inte kommer att överklagas i samma omfattning som omotiverade. Om exempelvis samma skäl för

att anse en part såsom självständig företagare åberopats av såväl första som andra instansen, är det troligt att parten i många fall avstår från att fullfölja ärendet hos en tredje instans. Ett motiverat beslut har även en annan funktion att fylla. Beslutets motivering ger nämligen parten bättre möjligheter att i den högre instansen utveckla grunderna för sin talan.

Till de särskilda omständigheter, som beträffande envar av socialförsäkringsgrenarna kan i ett eller annat avseende komma att påverka antalet besvärsärenden till den högsta instansen, återkommer nämnden i det följande.

För att få en ungefärlig uppskattning av de besvärsärenden, som kan förväntas bli anhängiggjorda i socialförsäkringsdomstolen, har nämnden från pensionsstyrelsen, riksförsäkringsanstalten och försäkringsrådet införskaffat uppgifter angående ärenden, vari besvär anförts under 1958.

Antalet besvär över pensionsnämnds beslut i s. k. decentraliserade ärenden uppgick 1958 till 2 341. Besvärsfrekvensen i invalidpensionsärenden kan däremot inte närmare angivas. Såsom i annat sammanhang berörts är det i praktiken ofta svårt att avgöra, om ett sådant ärende skall betraktas såsom besvärsärende eller ej. I tveksamma fall behandlas ett invalidpensionsärende som besvärsärende allenast om anledning föreligger att ändra nämndens beslut. Det sammanlagda antalet besvär till pensionsstyrelsen i invalidpensionsärenden kan därför inte anges närmare än till mellan 5 000 och 10 000 om året.

Antalet ärenden, vari enskild klagande hos pensionsstyrelsen begärt tillstånd att hos Kungl. Maj:t få anföra besvär över styrelsens beslut, har under åren 1954—1958 varierat mellan 219 och 337. För att närmare utröna arten av dessa ärenden har nämnden granskat alla till pensionsstyrelsen under 1958 inkomna ansökningsärenden angående fullföljdstillstånd. Nedanstående uppställning visar vad tvistefrågan gällt samt pensionsstyrelsens beslut.

Ärendets art	Antal	Fullföljd medgiven	Fullföljd ej medgiven
Invaliditetsbedömning	125	43	82
Vård- och blindtillägg	14	5	9
Inkomstprövningens inverkan på skilda pensionsförmåner	47	13	34
Änkepension p. g. a. särskilda skäl	20	7	13
Sammanlevnadsbegreppet	32	9	23
Diverse rekvisit för folkpension	9	2	7
Särskilda barnbidrag	2	1	1
Summa	249	80 (32 %)	169 (68 %)

Justitiekanslerämbetets befattning med framställning om rätt att få anföra besvär i pensionsärenden har varit av ringa omfattning. I genom-

snitt har antalet ansökningar, vari kommun, pensionsnämndsordförande eller pensionsstyrelsens ombud begärt justitiekanslerns medgivande att få anföra besvär över pensionsstyrelsens beslut, uppgått till 6 om året. Under 1958 inkom 7 ansökningar, varav 3 medförde fullföljdstillstånd.

Kungl. Maj:t har under 1958 avgjort 72 ärenden, vari besvär anförts över pensionsstyrelsens beslut.

Arten av dessa ärenden samt utgången av dem framgår av nedanstående tabell.

Ärendets art	Antal avgjorda ärenden	Antal ärenden som ändrats	Antal ärenden som ej ändrats
Invaliditetsbedömning	36	5	31
Vård- och blindtillägg	3	—	3
Inkomstprövningens inverkan på skilda pensionsförmåner	11	2	9
Änkepension p. g. a. särskilda skäl	3	3	—
Sammanlevnadsbegreppet	10	5	5
Diverse rekvisit för folkpension	6	2	4
Särskilda barnbidrag	3	2	1
Summa	72	19	53

Såsom av de statistiska uppgifterna framgår är antalet pensionsärenden, vari fullföljd sökts, relativt fåtaliga. En faktor, som med all sannolikhet påverkat besvärsfrekvensen i sänkande riktning, är bestämmelsen i 37 § FPL att pensionsstyrelsens beslut ej må överklagas med mindre tillstånd lämnats därtill. När kommun, pensionstyrelsens ombud och pensionsnämnds ordförande önskar anföra besvär över ett styrelsens beslut, ankommer det på justitiekanslerämbetet att pröva, huruvida tillstånd skall lämnas. När enskild klagande vill anföra besvär åligger det pensionsstyrelsen själv att avgöra, om dess beslut skall få överklagas. Pensionsstyrelsens restriktiva tillämpning av fullföljdsbestämmelserna har måhända ingivit de pensionssökande den uppfattningen, att utsikterna att få ändring av styrelsens beslut är mycket små, varför man avstått från att anföra besvär trots att missnöje med styrelsens beslut förelegat. Under åren 1954—1958 har pensionsstyrelsen i genomsnitt beviljat fullföljdstillstånd i allenast 28 procent av de årligen inkommande fullföljdsansökningarna. Under 1958 var procentsatsen såsom förut nämnts 32. Det är sannolikt att om fullföljdsprövning inte funnits, antalet besvär över pensionsstyrelsens beslut skulle ha överstigit antalet framställningar om fullföljdstillstånd.

I vilken utsträckning frågor, som sammanhänger med den allmänna tilläggspensioneringen, kommer att påverka besvärsfrekvensen hos den högsta instansen, kan inte ens gissningsvis angivas. Tilläggspensionslagstiftningen med dess förhållandevis höga förmåner och avgifter kommer emellertid otvivelaktigt att tillföra instansen många arbetsuppgifter.

Med beaktande av de nu anförda synpunkterna håller administrationsnämnden för troligt, att den föreslagna socialförsäkringsdomstolen under sina första verksamhetsår kommer att få behandla 500 à 1 000 pensionsärenden om året.

Riksförsäkringsanstalten har lämnat följande uppgifter angående besvärsfrekvensen i sjuk- och moderskapsförsäkringsärenden under 1958. Nämnda år avgjorde anstalten sammanlagt 2 849 besvärsärenden enligt sjukförsäkringslagstiftningen. Av dessa ärenden utgjorde 2 259 besvär över beslut av sjukkassa, 449 s. k. allmänna ärenden och förfrågningar samt 141 ansökningar om tillstånd att hos Kungl. Maj:t anföra besvär över beslut av anstalten. Följande tabell visar hur besvärsärendena fördelar sig på olika tvistefrågor samt vilka åtgärder det överklagade beslutet föranlett.

Ärendets art	Antal avgjorda ärenden	Antal ärenden som ändrats	Antal ärenden som ej ändrats	Antal ärenden som kassan själv ändrat
Placering i sjukpenningklass (11 §)..	775	299	476	—
Läkar- o. sjukhusvård (14 o. 15 §§).	90	11	59	20
Resor (16 o. 17 §§)	338	23	265	50
Merprestationer (18 §).....	112	49	54	9
Sjukpenninggradering (21 §).....	61	8	43	10
Försummad sjukanmälan (26 §) ...	277	9	251	17
Nedsättning av sjukpenning (fel eller försummelse från den försäkrade, 27 §).....	95	48	36	11
Sjukhjälpstid, sammanläggningsfrågor och övergångsbestämmelser (29 § m. fl.).....	59	4	46	9
Preskription (39 §)	257	71	183	3
Frivillig försäkring (47 § m. fl.).....	50	5	42	3
Moderskapshjälp.....	145	47	90	8
Summa	2 259	574 (25 ½%)	1 545 (68 ¼ %)	140 (6 ¼ %)

Av de 141 fullföljdsansökningarna bifölls 137 och avslogs 4. Den ovanligt höga tillståndskvoten beror på riksförsäkringsanstaltens vida tolkning av fullföljdsbestämmelserna. Anstalten vägrar sålunda fullföljdstillstånd allenast i sådana ärenden, där vederbörandes talan lagligen ej kan bifallas.

Under samma år avgjorde Kungl. Maj:t 76 ärenden, vari besvär anförts över beslut av riksförsäkringsanstalten. Uppställningen på följande sida visar hur besvärsärendena fördelar sig på olika tvistefrågor samt ärendenas utgång.

Besvärsfrekvensen inom sjukförsäkringen kommer sannolikt att inte uppvisa några större förändringar under de närmaste åren. Möjligen kommer ett slopande av fordran på fullföljdstillstånd att öka besvärsfrekvensen. Även om riksförsäkringsanstaltens tillämpning av fullföljdsbestämmelserna

Ärendets art	Antal avgjorda ärenden	Antal ärenden som ändrats	Antal ärenden som ej ändrats
Placering i sjukpenningklass (11 §)	12	—	12
Läkar- o. sjukhusvård (14 o. 15§§)	2	—	2
Resor (16 o. 17 §§)	18	1	17
Merprestationer (18 §)	3	1	2
Sjukpenninggradering (21 §)	2	1	1
Försummad sjukanmälan	7	—	7
Nedsättning av sjukpenning (fel eller försummelse från den försäkrade, 27 §)	3	2	1
Sjukhjälpstid, sammanläggningsfrågor och övergångsbestämmelser (29 § m. fl.)	2	—	2
Preskription (30 §)	13	—	13
Frivillig försäkring (47 § m. fl.)	1	—	1
Moderskapshjälp	13	1	12
Summa	76	6	70

inte nämnvärt reducerat antalet besvärsärenden hos Kungl. Maj:t är det dock inte osannolikt, att systemet med fullföljdsprövning avhållit från besvär. Antalet fullföljdsansökningar motsvarar för närvarande ungefär 10 procent av det antal ärenden, där anstalten utan ändring fastställt sjukkassans beslut. En ökning i besvärsfrekvensen till 15 procent av berörda antal ärenden kan man måhända räkna med. Detta skulle innebära, att mellan 200 och 300 sjukförsäkringsärenden årligen kommer att anhängiggöras hos den föreslagna socialförsäkringsdomstolen.

Med den utformning socialförsäkringslagstiftningen nu har ankommer det på riksförsäkringsanstalten att i stor utsträckning uträkna och uppbära arbetsgivarnas avgifter till tilläggspensioneringen och yrkesskadeförsäkringen samt deras bidrag till den allmänna sjukförsäkringen. Anstalten beslutar härvid såsom första instans. Det kan antagas att antalet klagomål i dylika ärenden inte kommer att bli helt obetydligt. Särskilt de första åren, innan arbetstagarbegreppet inom socialförsäkringen vunnit stadga, är det tvärtom troligt, att ett relativt stort antal besvär kommer att anföras i avgifts- och bidragsärenden. Det synes dock sannolikt att nämnda antal kan inrymmas i det nyss antagna antalet besvärsärenden och i det för pensioneringen uppskattade antalet besvärsärenden.

Enligt försäkringsrådets statistik för år 1958 avgjorde rådet nämnda år sammanlagt 2 803 ärenden. Av dessa ärenden avsåg 1 868 besvär över beslut av yrkesskadeförsäkringsinrättningarna (riksförsäkringsanstalten och de ömsesidiga försäkringsbolagen), 208 av rådet för granskning från försäkringsinrättningarna infordrade ärenden, 32 av berörda inrättningar underställda ärenden, 269 förfrågningar av skilda slag samt 426 ansökningar om utbyte av livränta mot ett engångskapital.

Av de omförmälda 2 803 ärendena avsåg 254 s. k. statsskador, dvs. fall där ersättning utgår i särskild ordning enligt militärersättningsförordningen m. fl. författningar.

Beträffande de 1 868 ärendena, vari besvär anförts över beslut av yrkesskadeförsäkringsinrättningarna, framgår av nedanstående uppställning besvärsfrågans art samt antalet fall, vari försäkringsrådet ej funnit skäl göra ändring i det överklagade beslutet.

Ärendets art	Antal ärenden	Ej ändring
Invaliditetsgrad	1 103	772
Medicinskt samband mellan skada och olycksfall (resp. militärtjänstgöring)	452	386
Årlig arbetsförtjänst	78	32
Juridiskt samband mellan skada och olycksfall (resp. militärtjänstgöring)	27	21
Arbetstagarbegreppet	91	69
Samordningsbestämmelser, behandlingskostnader, efterlevandeersättning m. m.	90	52
Nedsättning av ersättning och avdrag för understöd	27	22
Summa	1 868	1 354

Av de 426 ansökningarna om utbyte av livränta mot engångskapital biföll försäkringsrådet 103 och avslog resterande 323.

Särskilt viktiga ärenden samt ärenden av allmän betydelse avgöres regelmässigt av försäkringsrådet i plenum. Under 1958 avgjordes 41 ärenden i plenum, av vilka 19 gällde arbetstagarbegreppet, 10 det juridiska sambandet mellan skada och olycksfall (resp. militärtjänstgöring), 4 invaliditetsgraden och resterande 8 ärenden skilda frågor enligt yrkesskadeförsäkringslagstiftningen.

I vilken utsträckning försäkringsrådets beslut kommer att överklagas till den högre instansen kan naturligtvis bli föremål för allenast en högst ungefärlig uppskattning. En art av yrkesskadeförsäkringsärenden, som otvivelaktigt kan komma att avsevärt påverka socialförsäkringsdomstolens arbetsbörda, är ärendena om utbyte av livränta mot engångskapital. Dessa ärenden handlägges f. n. av rådet såsom första och enda beslutsinstans. Administrationsnämnden har beräknat att antalet besvär över rådets beslut kan uppskattas till 300—500 om året.

Under hänsynstagande till de skilda faktorer som kan komma att påverka besvärsfrekvensen till socialförsäkringsdomstolen, finner administrationsnämnden det sålunda sannolikt, att antalet besvär i folk- och tilläggspensionsärenden samt sjuk-, moderskaps- och yrkesskadeförsäkringsärenden under de första åren av domstolens verksamhetstid kommer att utgöra 1 000—1 800 ärenden om året under förutsättning att ingen fullföljdsbegränsning föreligger. Det måste dock ånyo understrykas att varje beräkning

måste vara behäftad med den största osäkerhet samt att erfarenheten utvisar, att det i regel förflyter ett eller ett par år innan allmänheten utnyttjar de möjligheter en lagstiftning av förevarande slag kan erbjuda.

Administrationsnämnden har övervägt huruvida *fullföljdsbegränsande åtgärder* skall vara erforderliga för att hålla domstolens arbetsbörda inom rimliga gränser. Den form av fullföljdsbegränsning, som för närvarande är rådande inom pensionerings- samt sjuk- och moderskapsförsäkringslagstiftningen, nämligen begränsning genom prövningstillstånd, bör, för att vinna förståelse hos allmänheten, vara förlagd till själva domstolen. Det är emellertid högst tveksamt, om någon arbetsbesparing för domstolen skulle uppkomma, därest besvärsärenden underkastades fullföljdsprövning av domstolen. Det har för övrigt vid denna form av fullföljdsbegränsning visat sig medföra stora svårigheter att utforma fullföljdsregler, som ger helt tillfredsställande resultat. Någon annan form av fullföljdsbegränsning än den ovan nämnda bör enligt nämndens mening inte komma ifråga på socialförsäkringsområdet.

Med hänsyn till att det beräknade antalet besvärsärenden sannolikt inte kommer att bli större, än att det kan handläggas på en domstolsavdelning, föreslår nämnden, att någon fullföljdsbegränsning tills vidare inte skall föreskrivas. Skulle det framdeles visa sig att ärendenas antal blir större än vad nämnden antagit, torde frågan om en fullföljdsbegränsning få aktualiseras. Det bör i ett sådant läge även vara lättare att utforma lämpliga fullföljdsregler, eftersom erfarenhet då föreligger angående arten av de ärenden, i vilka klagan förts.

Socialförsäkringsdomstolens sammansättning

Då det gäller att taga ställning till sammansättningen av socialförsäkringsdomstolen bör beaktas att domstolens avgöranden kommer att vara vägledande för den praktiska tillämpningen av socialförsäkringslagstiftningen. Enligt denna lagstiftning regleras flera miljoner ersättningsärenden varje år och fastställes avgiftsplikt för större delen av landets befolkning. Förmånerna liksom avgifterna kommer snart nog att uppgå till åtskilliga miljarder kronor om året. Domstolens verksamhet får sålunda stor betydelse för såväl de försäkrade som för arbetsgivarna och samhället.

Inom domstolen bör därför vara företrädd inte endast allmän juridisk sakkunskap utan även erfarenhet rörande socialförsäkringsverksamheten.

Domstolen kommer i sin verksamhet att i relativt stor utsträckning ha användning för speciell expertis. I första hand gäller det medicinsk expertis men även annan specialkunskap kan vara av värde för domstolen. Administrationsnämnden har övervägt, huruvida behovet av sådan sakkunskap bör tillgodoses genom att till domstolen knytes personer, som innehar leda-

motskap i domstolen som bisyssla och sin huvudsakliga gärning i sådan verksamhet, att den ger vederbörande möjlighet att vidmakthålla sin speciella sakkunskap. Nämnden vill härom framhålla följande.

I syfte att bereda försäkringsrådet och arbetsdomstolen kännedom om de åskådningar och den rättsuppfattning, som hos arbetsmarknadens parter kan vara för handen beträffande deras inbördes förhållanden, finnes i berörda domstolar ledamöter, som representerar vissa arbetsmarknadsparter.

Av försäkringsrådets ledamöter skall sålunda två representera arbetsgivarna och två arbetstagarna. Bland rådets övriga ledamöter ingår för närvarande tre läkare.

Arbetsdomstolen består av ordförande och sju ledamöter. Ordföranden och den av ledamöterna, som är vice ordförande, skall vara lagkunniga och i domarvärv erfarna. En ledamot skall äga särskild insikt och erfarenhet i arbetsförhållanden och därmed förbundna avtalsfrågor. Övriga fem ledamöter, som skall vara i arbetsförhållanden erfarna och kunniga, representerar vissa arbetsgivar- och arbetstagarsammanslutningar.

Arbetsdomstolens samtliga ledamöter, bortsett från dess ordförande, ävensom partsrepresentanterna och läkarna i försäkringsrådet har sina uppdrag såsom bisyssla.

Bland ledamöterna i kammarrättens fastighetstaxeringsdivision ingår särskilda i fastighetsvärdering sakkunniga personer, vilka har sitt ledamotskap såsom bisyssla.

När det gäller att taga ställning till frågan om ledamotskap i socialförsäkringsdomstolen är att märka, att några givna partsförhållanden med därav betingade intressemotsättningar inte kan anses föreligga om hänsyn tages till socialförsäkringen i stort. Pensioneringen och sjukförsäkringen, dvs. de båda mest omfattande socialförsäkringarna, avser i princip hela befolkningen, inte några speciella grupper. De skäl, som motiverat ledamotskap i försäkringsrådet och arbetsdomstolen för representanter för arbetsmarknadens intresseorganisationer — värdet av anknytning till just arbetsmarknadens parter — kan därför inte anses äga motsvarande giltighet beträffande socialförsäkringsdomstolen.

Vidare bör beaktas att socialförsäkringsdomstolen får vittgående arbetsuppgifter och att domstolen skall handlägga ärenden, som rör praktiskt taget hela socialförsäkringsområdet. Prövningen blir, såsom i annat sammanhang framhållits, av rättslig karaktär med tyngdpunkten förlagd till rent tekniska förhållanden. Givetvis förekommer här liksom i all dömande verksamhet inslag av skälighetsbedömning, dock ej i någon större mån. Det synes därför bli ett begränsat utrymme för lekmannainflytande i vanlig mening. Arbetsuppgifternas omfattning samt prövningens karaktär kan alltså vid ett system med ledamotskap såsom bisyssla medföra att ett dylikt inflytande skulle bli tämligen illusoriskt.

Efter ingående överväganden har administrationsnämnden stannat för att samtliga ledamöter i socialförsäkringsdomstolen skall vara heltidsanställda. Såsom redan framhållits måste juridisk kunskap vara företrädd inom domstolen. Enligt nämndens uppfattning bör minst två tredjedelar av domstolens ledamöter vara lagfarna. Vidare bör tillses att personsammansättningen i domstolen blir sådan att erforderlig insikt och praktisk erfarenhet i frågor, som rör socialförsäkringens olika grenar, kommer att finnas inom domstolen. Härigenom bör domstolen kunna erhålla önskvärd förankring i samhällslivet.

Även där man sökt tillgodose behovet av särskild expertis inom en domstol genom valet av domstolens ledamöter kan det stundom uppkomma frågor, i vilka tillräcklig sakkunskap inte är företrädd inom domstolen. Med hänsyn härtill har i arbetsordningen för försäkringsrådet föreskrivits, att försäkringsrådet äger anlita biträde av särskilda sakkunniga, där erforderlig sakkunskap inte är företrädd inom rådet. Enligt den för kammarrätten gällande stadgan äger Kungl. Maj:t förordna särskilda sakkunniga, vilka skall tillhandagå domstolen med yttrande i frågor rörande bokföring och balansteknik samt i fråga om uppskattning av inkomst av skog. I den mån kammarrätten äger behov av fackkunskap på andra områden har kammarrätten i likhet med andra domstolar — även försäkringsrådet och arbetsdomstolen — att med tillämpning av 40 kap. 1 § rättegångsbalken inhämta yttrande av myndighet eller tjänsteman eller annan som är satt att tillhandagå med yttrande i ämnet, eller att uppdraga åt en eller flera för redbarhet och skicklighet i ämnet kända personer att avge yttrande.

Givetvis bör socialförsäkringsdomstolen i likhet med andra domstolar ha möjlighet att anlita biträde av särskilda sakkunniga för att bli försedd med sådan fackkunskap, som ej finnes representerad inom själva domstolen. Sådan kunskap — framför allt torde det bli fråga om skilda arter av medicinsk sakkunskap — bör kunna tillföras domstolen genom att vederbörande specialister kallas att deltaga i domstolens överläggningar eller genom att skriftliga sakkunnigutlåtanden införskaffas.

Såsom tidigare i detta kapitel berörts har administrationsnämnden antagit, att antalet besvärsärenden till socialförsäkringsdomstolen kommer att röra sig om 1 000—1 800 ärenden om året under de första åren efter domstolens tillkomst. Detta antal besvärsärenden bör kunna handläggas på en avdelning. Det förefaller inte sannolikt, att antalet besvärsärenden i socialförsäkringsfrågor inom överskådlig tid kan komma att antaga sådana proportioner, att domstolen skall behöva arbeta på flera avdelningar. Det erforderliga antalet ledamöter i domstolen blir sålunda väsentligen beroende av de bestämmelser, som kommer att gälla i fråga om domförhet.

Vid bedömningen av *domförhetsfrågan* ligger det närmast till hands att utnyttja någon av de regler i detta avseende, som gäller för de redan befintliga administrativa domstolarna.

Enligt regeringsformen kan mål prövas och avgöras i regeringsrätten av fem ledamöter, så ock av fyra, där tre är om slutet ense. I handläggningen och avgörandet å division i kammarrätten skall enligt Kungl. Maj:ts stadga för kammarrätten vanligen deltaga divisionsordföranden eller vice ordföranden samt minst två ledamöter, av vilka, såvitt möjligt, minst en skall vara kammarrättsråd. Ärende som behandlas i försäkringsrådet prövas och avgöres enligt lagen om försäkringsrådet av fem ledamöter, så ock av fyra, där de är om slutet ense. Av dessa skall en vara representant för arbetsgivarna och en för arbetstagarna. Av de övriga ledamöterna skall minst en vara lagfaren. Anledningen till att man för beslutförhet i rådet fordrar att fyra skall vara om slutet ense är den, att det synts vara av vikt att en arbetsgivare- eller arbetstagarrepresentant ensam skall kunna påfordra tillkallande av en femte ledamot.

Domförhetsregeln i försäkringsrådet har konstruerats med utgångspunkt från rådets speciella sammansättning med partsrepresentanter och bör sålunda inte komma till användning i den nyskapade domstolen, till vilken enligt nämndens förslag inte skall knytas några partsrepresentanter. Besvärsärendena i socialförsäkringsdomstolen synes i likhet med besvärsärendena i högsta instanser i allmänhet böra avgöras av minst fyra ledamöter. Inte heller kammarrättens domförhetsregel är därför tjänlig som förebild för den nyskapade domstolen. Regeringsformens stadgande om antalet ledamöter vid måls avgörande i regeringsrätten synes däremot kunna oförändrat överföras på socialförsäkringsdomstolen.

Med hänsyn till vad nu anförts föreslår nämnden, att besvärsärenden i socialförsäkringsdomstolen skall kunna prövas och avgöras av fem ledamöter, så ock av fyra, där tre är om slutet ense. Eftersom nämnden utgår från att domstolen kommer att arbeta på allenast en avdelning, torde särskilda regler om ärendes handläggning av domstolens samtliga ledamöter i plenum inte vara behövliga.

Enligt nämndens beräkningar bör fem ledamöter kunna avverka upp till 1 500 ärenden om året. För att säkerställa att domstolen alltid är domför, även om någon av dess ledamöter är av sjukdom eller annan orsak förhindrad att deltaga i arbetet, kan dock övervägas att låta domstolen utgöras av sex ledamöter. Nämnda antal ledamöter synes även kunna motiveras med att domstolen med all sannolikhet kommer att fungera såsom remissmyndighet i betydande omfattning. Innan erfarenheter vunnits om domstolens arbetsbörda synes å andra sidan fler än sex ledamöter i domstolen inte kunna komma i fråga. Antalet ledamöter bör sålunda tills vidare vara lägst fem och högst sex. Skulle antalet ledamöter fastställas till allenast fem eller skulle, även om antalet ledamöter är sex, vid något tillfälle

antalet tjänstgörande ledamöter i domstolen understiga det antal, som erfordras för domförhet, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att utse lämplig person att tillfälligt tjänstgöra såsom ledamot. I sina kostnadsberäkningar har nämnden räknat med fem ledamöter utan att därmed taga ställning till frågan huruvida antalet ledamöter skall vara fem eller sex. Det kan visa sig lämpligt att avvakta någon tids erfarenhet av arbetsbördans storlek innan ett mera definitivt avgörande av denna fråga träffas av statsmakterna.

Vad angår *lönesättningen* för domstolens ledamöter synes det önskvärt att ordföranden, i likhet med arbetsdomstolens ordförande, åtnjuter samma lön som justitie- och regeringsråd, dvs. för närvarande enligt lönegraden B 7. För de övriga ledamöterna synes böra eftersträvas en sådan lönesättning, att ledamotsbefattningarna kan utgöra en lockelse för skickliga befattningshavare inom såväl socialförsäkringsförvaltningen som domstolskarriären. I nuvarande läge synes lägre lönegrad än B 4 inte böra ifrågakomma. Det kunde givetvis övervägas att placera samtliga ledamöter i en och samma lönegrad såsom fallet är i högsta domstolen och regeringsrätten. En lägre lönegrad än B 6 kunde då knappast ifrågakomma. Enligt nämndens mening synes dock den nyss skisserade löneplaceringen vara lämpligare och erbjuda den fördelen, att för ordförandeposten bör kunna förvärvas en person med högsta kompetens. Nämnden har vid sina kostnadsberäkningar utgått från att ordföranden skall vara placerad i lönegraden B 7 och de övriga ledamöterna i lönegraden B 4.

Vid genomförande av nämndens förslag torde domstolens ledamöter utom ordföranden lämpligen kunna benämnas försäkringsdomare. Ordföranden synes böra tilläggas presidents namn.

De ärenden, som skall handläggas av socialförsäkringsdomstolen, bör regelmässigt beredas och föredragas av särskilda *föredragande*. Dessa synes företrädesvis böra utses bland välmeriterade tjänstemän inom socialförsäkringsområdet, vilka är väl insatta i såväl socialförsäkringslagstiftningen som det administrativa handhavandet av de olika socialförsäkringsgrenarna. Föredragandes tjänstgöringstid i domstolen bör emellertid maximeras till förslagsvis fyra år. En längre tids frånvaro från det praktiska verksamhetsområdet kan medföra, att föredragandena kommer ifrån sin kännedom om underinstansernas sätt att arbeta. Föredragandena bör efter domstolens hörande förordnas av Kungl. Maj:t.

Vid en besvärsfrekvens till socialförsäkringsdomstolen om cirka 1 500 ärenden om året torde krävas minst fyra föredragande.

Arvoden till dessa föredragande torde kunna utformas antingen så att föredragandena erhåller förutom avstådda löneförmåner i innehavd befattning en viss ersättning per föredragningstimme, exempelvis 60 kr., eller

ett extra månadsarvode om exempelvis 300 kr. Nämnden har vid sina kostnadsberäkningar utgått från att föredragandena i sin innehavda befattning uppbär lön enligt löneklass 25 och under sin tjänstgöring i domstolen erhåller ett extra månadsarvode om 300 kr.

Domstolens kansli synes böra förestås av en förste kansliskrivare i lönegraden A 12. Till befattningshavarens åligganden bör höra att vara domstolens registrator och att ombesörja sådana expeditionella uppgifter, som inte ankommer på föredragande. Befattningshavaren bör vidare ansvara för vårdnaden om domstolens arkiv och bibliotek.

Hos domstolen bör vidare finnas en expeditionsvakt i lönegraden A 7 och erforderlig biträdespersonal, till en början förslagsvis två kontorsbiträden i lönegraden A 5.

Avlönings*kostnaderna* för befattningshavarna vid socialförsäkringsdomstolen beräknar administrationsnämnden komma att uppgå till ca 460 000 kr. för år. Lönerna har därvid i förekommande fall beräknats utgå efter näst högsta löneklassen i vederbörlig lönegrad. 1961 års löneläge har förutsatts gälla. Till detta belopp fogas pensionskostnader å tillhopa ca 135 000 kr.

Som av det föregående framgår föreslår nämnden att sakkunniga i viss utsträckning skall kunna anlitas av domstolen. Kostnaderna härför uppskattas till ca 50 000 kr. för år.

Omkostnaderna har beräknats komma att uppgå till ca 65 000 kr., varav 40 000 kr. för lokaler, 20 000 kr. för expenser m. m. samt återstoden för sjukvård m. m.

Totalt skulle sålunda domstolen kunna beräknas draga en kostnad av ca 0,7 milj. kr. per år.

Socialförsäkringsdomstolens verksamhetsformer

Förfarandet i socialförsäkringsdomstolen måste med hänsyn till socialförsäkringens konstruktion komma att skilja sig från förfarandet inom de allmänna domstolarna. Vissa regler i rättegångsbalken bör emellertid utan vidare kunna lända till efterrättelse även för socialförsäkringsdomstolen. Sålunda bör vad i rättegångsbalken är stadgat i 4 kap. om domare, i 9 kap. om straff och vite, i 12 kap. om rättegångsombud, i 16 och 29 kap. om omröstning, i 35, 36, 38, 39 och 40 kap. om bevisning samt i 52 kap. om besvär gälla även för socialförsäkringsdomstolen, där avvikande bestämmelser inte blivit meddelade (jämför nedan). Ett stadgande av denna innebörd har intagits i administrationsnämndens förslag till lag om socialförsäkringsdomstol.

Vad angår förfarandet i övrigt synes det vara till fördel, att domstolen äger relativt fria händer att själv utforma sitt arbetssätt med ledning av de erfarenheter, som domstolen undan för undan förvärvar. Administra-

tionsnämnden har för övrigt inhämtat, att besvärssakkunniga inom en nära framtid kommer att framlägga förslag till lag om förvaltningsförfarande. Nämnden har därför inte ansett det erforderligt eller ens lämpligt, att framlägga något förslag till detaljerade föreskrifter rörande proceduren vid domstolen.

Administrationsnämnden har emellertid ansett det nödvändigt att i det av nämnden utarbetade förslaget till lag om socialförsäkringsdomstol intaga bestämmelser rörande vissa spörsmål, vilka synes vara av beskaffenhet att böra regleras i lag. Härom må anföras följande.

Det grundläggande stadgandet om utredningsansvar i processen vid de allmänna domstolarna finnes i 35 kap. 6 § rättegångsbalken. Där föreskrives, att det ankommer på parterna att sörja för bevisningen; dock äger rätten, om det finnes erforderligt, självmant föranstalta om bevisning.

Ett partförhållande, motsvarande det vid de allmänna domstolarna, förekommer i allmänhet inte inom socialförsäkringen. Den erforderliga utredningen i socialförsäkringsärendena kommer att ombesörjas av de allmänna sjukkassorna och av socialförsäkringsverket, när det gäller pensions- samt sjuk- och moderskapsförsäkringsärenden och av yrkesskadeförsäkringsinrättningarna och försäkringsrådet, när fråga är om yrkesskadeförsäkringsärenden. Det finnes anledning utgå från, att de ärenden, som överklagas hos socialförsäkringsdomstolen, är så väl utredda, att någon ytterligare utredning i allmänhet inte erfordras.

Ett utredningsansvar, som går utöver det som föreskrives i ovannämnda stadgande i rättegångsbalken, synes dock med hänsyn till socialförsäkringsärendenas speciella karaktär böra åläggas socialförsäkringsdomstolen. Domstolen bör alltså i större utsträckning än i nämnda stadgande angivits, bedriva processledande verksamhet. Administrationsnämnden förordar därför, att i lagen om socialförsäkringsdomstol intages föreskrift om att socialförsäkringsdomstolen skall ha att verka för att utredningen i ärenden, vilka är underkastade dess prövning, blir så fullständig som med hänsyn till deras beskaffenhet erfordras och att domstolen skall äga att självmant föranstalta om utredning.

Sådan inspektionsrätt, som tillagts försäkringsrådet, och som kommer till användning såväl genom en allmän officialprövning som genom att ärenden infordras från underorganen för granskning, finner nämnden inte böra åvila socialförsäkringens högsta instans. Socialförsäkringsdomstolen skall alltså inte ha möjlighet att oberoende av besvär upptaga ärende till prövning.

Förfarandet i socialförsäkringsärenden bör även i fortsättningen bli huvudsakligen skriftligt. Skriftlig utredning torde i allmänhet vara tillfyllest. Vidare skulle en övergång mera allmänt till muntligt förfarande medföra starkt ökade kostnader, vilka i den mån de finge bäras av de enskilda parterna kunde verka på sådant sätt, att dessa förhindrades att anföra besvär hos domstolen.

En muntlig handläggning kan emellertid i vissa fall vara av värde. Exempelvis bör ett spörsmål, huruvida anställningsförhållande i visst fall föreligger, i allmänhet kunna klarare belysas vid ett muntligt än vid ett skriftligt förfarande. Administrationsnämnden har därför i förslaget till lag om socialförsäkringsdomstol intagit en bestämmelse om muntligt förfarande av innebörd, att ärende må utsättas till muntlig handläggning, därest domstolen finner anledning till antagande, att parts eller annans personliga närvaro kan gagna utredningen. Emellertid skall domstolen äga begränsa handläggningen till den eller de frågor, beträffande vilka utredningen anses bristfällig. Den muntliga processen synes nämligen inte böra tyngas av andra frågor än dem, som föranlett den muntliga handläggningen.

Frågan om fördelningen av kostnaderna i mål och ärenden, som avgöres av förvaltningsmyndighet, ingår i besvärssakkunnigas utredningsuppdrag och förslag i ämnet torde komma att upptagas i det förslag till lag om förvaltningsförfarande, som de sakkunniga såsom tidigare nämnts avser att framlägga. Nämnden har därför nöjt sig med att föreslå en provisorisk lösning av vissa delfrågor.

Sålunda har i förslaget till lag om socialförsäkringsdomstol föreskrivits, att ersättning till sakkunnig, som kallats av domstolen, samt ersättning till vittne, som domstolen självmant inkallat, skall gäldas av allmänna medel. Ersättning till vittne eller sakkunnig, som part åberopat, får han själv svara för. Om emellertid särskilda skäl anses föreligga, må domstolen förordna att ersättning till sådant vittne skall gäldas av allmänna medel. Ersättningar till vittnen och sakkunniga av allmänna medel synes i vart fall övergångsvis böra belasta det i justitiedepartementets stat upptagna anslaget för ersättning till domare, vittnen och parter.

Att part skall kallas till muntlig handläggning är klart. Domstolen har i lagförslaget inte givits någon möjlighet att tillerkänna part ersättning för inställelsen. På grund härav synes några tvångsmedel ej böra stå till domstolens förfogande för att förmå part att inställa sig. Det föreslås sålunda, att för parts utevaro inte må utsättas annan påföljd än att ärendet kan komma att avgöras i befintligt skick.

Administrationsnämnden har i det föregående framhållit, att socialförsäkringsdomstolen bör ha möjlighet att — i den mån inte annat framgår av vad nyss anförts — själv bestämma sina arbetsformer. Det är dock uppenbart att vissa frågor, särskilt sådana av rent administrativ natur, kan behöva regleras av Kungl. Maj:t. Detta har beaktats vid utformningen av förslaget till lag om socialförsäkringsdomstol.

KAPITEL 11

Kostnader

Förslagens ekonomiska konsekvenser

De av administrationsnämnden i föreliggande betänkande föreslagna reformerna inom socialförsäkringens administration kommer att medföra betydande konsekvenser ifråga om förvaltningskostnaderna inom de olika försäkringsgrenarna.

I kapitel 5 föreslås, att det inom sjukförsäkringen nu tillämpade dubbelkassesystemet avvecklas genom att de nuvarande lokalsjukkassorna ombildas till lokalkontor till vederbörande centralsjukkassa och att vissa andra organisatoriska ändringar vidtages. Härigenom kan betydande besparingar åstadkommas. Den största besparingen göres genom att flera av de nuvarande arbetsuppgifterna försvinner eller förenklas och genom att personal och lokaler samt maskinella hjälpmedel och annan kontorsutrustning kan bättre utnyttjas. Att närmare uppskatta besparingen i dessa hänseenden finner administrationsnämnden emellertid inte vara möjligt. Den fulla besparingseffekten torde för övrigt kunna uppnås först efter en övergångstid för organisationens anpassning till det nya systemet. Sjukkassornas förvaltningsutgifter uppgår för närvarande till omkring 70 milj. kr. för år, varav omkring 50 milj. kr. faller på länscentral- och lokalsjukkassor. En besparingseffekt på endast några få procent skulle därför innebära en betydande kostnadsminskning i kronor räknat. Det må nämnas att bl. a. årliga utgifter på omkring 850 000 kr. för sjukkassornas ombudsmöten samt för styrelser och revisorer hos lokalsjukkassorna bortfaller vid ett genomförande av nämndens förslag. De tillkommande kostnaderna för de rådgivande nämnderna hos lokalkontoren torde i förhållande härtill bli av mindre omfattning.

Det bör dock i detta sammanhang uppmärksammas, att sjukkassornas förvaltningskostnader påverkas i ökande riktning av andra omständigheter. Sålunda pågår för närvarande en upprustning av kassorna i syfte att effektivisera kontrollverksamheten. Enligt administrationsnämndens förslag skall sjukkassorna tillföras ytterligare omfattande uppgifter för socialförsäkringen. Den föreslagna omorganisationen av kassorna torde därför i kostnadshänseende få den effekten, att eljest ofrånkomliga ökningar av förvaltningskostnaderna helt eller delvis kan undvikas.

Övergången till enkassesystem medför minskade arbetsuppgifter inte endast för sjukkassorna utan även för tillsynsmyndigheten och andra myndigheter och institutioner.

Det i kapitel 6 framlagda förslaget rörande den allmänna pensioneringens lokalorganisation innebär, att handläggningen av invalidpensionsärenden och övriga icke inkomstprövade pensionsärenden skall överföras från pensionsnämnderna till sjukkassorna.

För prövning av invalidpensionsärenden föreslås att särskilda pensionsdelegationer skall inrättas hos sjukkassorna. I större sjukkassor torde mer än en delegation bli erforderlig. Vid förevarande kostnadsberäkningar utgår administrationsnämnden från att i hela riket högst 40 sådana delegationer skall bli behövliga.

Varje delegation skall enligt förslaget utgöras av en ordförande och fyra andra ledamöter, av vilka två skall vara läkare. Hos varje delegation skall finnas en föredragande, vilken tillika i regel skall förestå den avdelning inom sjukkassan, som skall handha pensionsgöromål.

Till ledamöterna i pensionsdelegationerna synes årsarvoden böra utgå. Genom att delegationerna för sina utredningar i invalidpensionsärenden måste anlita medicinsk och eventuellt annan expertis uppkommer ytterligare arvodeskostnader. De sammanlagda årskostnaderna för arvoden till delegationernas ledamöter och för den berörda expertisen torde kunna uppskattas till 20 000 à 25 000 kr. per delegation eller till sammanlagt omkring en milj. kr.

Löneförmånerna till föredragandena skall fastställas av centralmyndigheten och kan komma att variera med hänsyn till kassornas storlek. I kassor med mer än en delegation torde vidare inte alla föredragande givas samma löneställning. Administrationsnämnden har vid sina kostnadsberäkningar utgått från, att de nu ifrågavarande befattningshavarnas lön genomsnittligt kommer att motsvara lönen i näst högsta löneklassen i lönegraden A 24.

Hos sjukkassorna måste finnas biträdespersonal för de nytillkommande arbetsuppgifterna avseende den allmänna pensioneringen. Behovet av sådan personal blir växlande inom de olika kassorna och påverkas i främsta rummet av folkmängden inom kassornas områden. För hela riket torde erforderliga antalet biträden för nu angivet ändamål kunna uppskattas till 70 à 80.

Avlöningskostnaderna för föredragandena och den berörda biträdespersonalen beräknas med utgångspunkt i 1961 års löneläge till inemot 3 milj. kr. per år. Häri är inräknade kostnaderna för pensions- och andra sociala förmåner samt vikariatsersättningar.

Sjukkassornas ökade kostnader för lokaler, expenser, o. dyl. kan beräknas till 0,6 milj. kr. för år.

Kostnadsökningarna för sjukkassornas nytillkomna uppgifter med avseende å den allmänna pensioneringen skulle sålunda komma att uppgå till sammanlagt (1,0 + 3,0 + 0,6 =) 4,6 milj. kr .för år.

Administrationsnämnden har förutsatt, att sjukkassornas lokalkontor skall kunna utnyttjas för mottagande av pensionsansökningar, utredningsarbete m. m. Detta torde kunna medföra att personalförstärkning vid dessa kontor i några fall blir behövlig. Kostnadsökningen till följd härav är inte möjlig att uppskatta.

Överhuvudtaget är alla kostnadsberäkningar i förevarande hänseende mycket vanskliga i nuvarande läge, då ovisshet ännu råder om den närmare utformningen av de materiella rättsreglerna. Försiktigheten synes därför bjuda, att det förut angivna beloppet å 4,6 milj. kr., som i sig torde inrymma viss marginal, uppräknas något och att sjukkassornas merkostnader i anledning av de nytillkommande pensionsgöromålen uppskattas till omkring 5 milj. kr. för år. Det synes inte osannolikt att denna merkostnad kommer att ungefärligen motsvara storleken av de besparingar, som möjliggöres genom den föreslagna reformeringen av sjukkasseorganisationen.

Kostnaderna för pensionsnämnderna åvilar för närvarande helt kommunerna. På begäran av administrationsnämnden har pensionsstyrelsen låtit införskaffa uppgifter från samtliga pensionsnämnder rörande deras administrationskostnader under år 1959. En sammanställning av dessa uppgifter utvisar, att kostnaderna för arvoden, traktamenten och reseersättningar till ordförande och ledamöter uppgick till 1,62 milj. kr. och att kostnaderna för avlöningar till anställd personal och för lokaler m. m. uppgick till 4,36 milj. kr. Enligt sammanställningen uppgick sålunda kostnaderna för pensionsnämndernas verksamhet till sammanlagt 5,98 milj. kr. Någon närmare specifikation har inte varit möjlig att erhålla, beroende främst på att åtskilliga pensionsnämnder inte ansett sig kunna uppdela de till ordförande och ledamöter utgående ersättningarna på arvoden, reseersättningar m. m. och att övriga kostnader ofta angivits som viss kvotdel av kommunens kostnader för personal och lokaler m. m. Vissa pensionsnämnder har inte ansett sig kunna beräkna kostnader av sistberört slag med hänsyn till att dessa ingått i kommunens förvaltningskostnader. De årliga kostnaderna för pensionsnämnderna kan sålunda uppskattas till något mer än 6 milj. kr.

Enligt administrationsnämndens förslag skall sjukkassorna i fortsättningen i princip utgöra pensioneringens lokalorgan. Emellertid har nämnden räknat med att jämväl en lokal pensionsorganisation, som är anknuten till den kommunala förvaltningen, blir erforderlig för avgörande av ärenden rörande sådana inkomstprövade pensionsförmåner, som kan antagas komma att även framdeles finnas inom pensionssystemet. Enligt nämndens mening bör det ankomma på kommunerna att avgöra, huruvida prövningen av dessa ärenden skall handhavas av en särskild pensionsnämnd eller av

annat kommunalt organ. Vilken utformning ifrågavarande lokala pensionsorganisation än kommer att få, torde kommunernas kostnader för densamma komma att bli lägre än kostnaderna för de nuvarande pensionsnämnderna. Hur mycket kostnaderna kan nedbringas är svårt att bedöma, innan kännedom föreligger om de framtida materiella rättsreglerna rörande kommunala bostadstillägg och hustrutillägg. Kostnaderna blir även beroende av kommunernas egna åtgöranden.

Kostnaderna för pensionsstyrelsens ortsombudsorganisation bestrides av statsmedel. En avveckling av denna organisation medför en kostnadsminskning av omkring 0,6 milj. kr. för år.

Sammanslagningen av pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten till ett ämbetsverk samt decentraliseringen av handläggningen av pensionsärendena torde såsom framgår av kapitel 8 medföra inte obetydliga besparingar. Sammanslagningen synes i och för sig möjliggöra en icke oväsentlig personalreduktion, vilken dock endast kan genomföras successivt. Decentraliseringen av pensionsärendenas avgörande medför också en betydande personalbesparing, som inte endast hänför sig till den egentliga granskningen av ärendena utan även till sekretariats-, registrerings- och arkivgöromål. Denna besparing kan slå igenom först efter någon tid. Under det första verksamhetsåret kan förmodligen inga eller allenast obetydliga personalreduktioner vidtagas inom centraladministrationen.

Den nya organisationen har i kapitel 8 antagits kunna vara helt genomförd först med ingången av budgetåret 1963/64. En personalminskning på omkring 200 personer skulle enligt beräkningarna i nämnda kapitel ha uppnåtts vid denna tidpunkt genom de av administrationsnämnden föreslagna förändringarna. Den nämnda personalminskningen skulle medföra en kostnadsreduktion, som betydligt överstiger 3 milj. kr. för år med inräknande av minskade pensionskostnader.

Det må emellertid framhållas, att personalbehovets storlek under budgetåret 1963/64 kommer att vara beroende av åtskilliga omständigheter, som nu ej kan förutses, såsom den materiella lagstiftningens närmare utformning och möjligheterna att utnyttja modern kontorsutrustning.

Den av administrationsnämnden föreslagna socialförsäkringsdomstolen kommer enligt vad i kapitel 10 beräknats att draga en årskostnad av 0,7 milj. kr.

Ett genomförande av administrationsnämndens förslag föranleder givetvis vissa övergångskostnader såsom för nyanskaffning av inventarier, nytryck av blanketter och omdisponeringar av kontorslokaler. Kostnaderna torde dock komma att uppgå till ett i förhållande till de årliga förvaltningskostnaderna mindre betydande belopp.

Förslagens kostnadsmässiga innebörd för socialförsäkringens olika huvudmän

Innan administrationsnämnden ingår på frågan om den inverkan dess förslag har på olika huvudmäns kostnader för socialförsäkringsadministrationen må något beröras sättet för finansieringen av denna administration.

För närvarande gäller i detta avseende att tilläggspensioneringen helt bekostar sin administration samt att av yrkesskadeförsäkringsavgifterna visst belopp tillgodoföres statsverket såsom bidrag till bestridande av omkostnaderna för försäkringsrådets och riksförsäkringsanstaltens verksamhet. Kostnaderna för den centrala administrationen av folkpensioneringen samt sjuk- och moderskapsförsäkringarna bestrides däremot helt av statsmedel, något som torde vara naturligt med hänsyn till sättet för dessa försäkringars finansiering. Den lokala administrationen bestrides med kommunala medel i vad avser folkpensioneringen samt med avgiftsmedel och statsbidrag i vad avser sjuk- och moderskapsförsäkringarna.

Därest de olika socialförsäkringsgrenarna kan sammansmältas till en enda försäkring, måste frågan om en enhetlig ordning för kostnadstäckningen beträffande administrationen bli aktuell. Man bör enligt administrationsnämndens mening söka för berörda delar av socialförsäkringen åstadkomma en särskild budget, i vilken samtliga förvaltningskostnader ingår.

Administrationsnämnden är medveten om att det berörda budgettekniska spörsmålet inte kan lösas förrän socialförsäkringens enhetlighet i materiellt avseende kommit till uttryck i lagstiftningen. Under en övergångstid torde sålunda en fördelning av kostnaderna fortfarande få äga rum enligt nuvarande principer.

De kostnader, som sjukkassorna förorsakas genom sin befattning med pensionsärenden, bör ersättas vad beträffar folkpensioneringen av statsverket och i vad avser försäkringen för tilläggspension av denna försäkring. En närmare beräkning av hur de olika försäkringsgrenarna påverkar kostnaderna torde inte kunna åstadkommas. Administrationsnämnden föreslår därför, att sjukkassornas kostnader för de nytillkommande arbetsuppgifterna med avseende å den allmänna pensioneringen ersättes till lika delar av folk- och tilläggspensioneringarna. Dessa kostnader har i det föregående uppskattats till omkring 5 milj. kr. På folkpensioneringen, dvs. statsverket, skulle sålunda belöpa cirka 2,5 milj. kr. och lika mycket på tilläggspensioneringen.

Den sålunda nytillkomna statsutgiften kommer på längre sikt mer än väl att uppvägas av de förut beräknade besparingarna i fråga om den centrala förvaltningen.

Kostnaderna för den centrala administrationen skall såsom nämnts bestridas av tilläggspensioneringen i vad kostnaderna kan antagas belöpa å denna. Riksförsäkringsanstalten har sålunda i sina petita för budgetåret 1960/61 beräknat tilläggspensioneringens andel i anstaltens kostnader för

nämnda budgetår till omkring 3,5 milj. kr. Tilläggspensioneringens andel i kostnaderna för centraladministrationen kommer uppenbarligen att uppgå till högre belopp än det nämnda, sedan utbetalningen av tilläggspensioner börjat. Framför allt genom att kostnaden för den gemensamma utbetalningen av folk- och tilläggspensioner blir lägre än för separata utbetalningar av de båda pensionsslagen minskar statsverkets andel i kostnaderna för den centrala förvaltningen. Givetvis minskar en sådan gemensam utbetalning även tilläggspensioneringens kostnader.

Administrationsnämnden vill i detta sammanhang nämna att på grund av tilläggspensioneringens tillkomst m. m. kostnaderna för den centrala pensionsförvaltningen skulle bli större än de nuvarande, därest den av nämnden föreslagna decentraliseringen av pensionsprövningen inte kommer till stånd.

Vad angår sättet för bestridande av utgifterna för socialförsäkringsdomstolen, vilka såsom förut nämnts beräknats utgöra 0,7 milj. kr. för år, må erinras om att kostnaderna för den statliga administrationen av yrkesskadeförsäkringen delvis täckes genom de tilläggsavgifter om 5 resp. 3 procent av försäkringsavgifterna, som enligt 39 § YFL uttages för försäkring i riksförsäkringsanstalten och de ömsesidiga bolagen. Eftersom tilläggsavgifterna inte helt täcker kostnaderna för försäkringsrådet och för riksförsäkringsanstaltens handhavande av yrkesskadeförsäkringen är de uppenbarligen otillräckliga för täckande även av socialförsäkringsdomstolens kostnader i vad dessa bör belöpa på yrkesskadeförsäkringen. Det synes inte ankomma på administrationsnämnden att i nuvarande läge upptaga frågan om ändring av de nyssnämnda procentsatserna. Nämnden förutsätter därför, att kostnaderna för socialförsäkringsdomstolen i vad de kan anses belöpa på yrkesskadeförsäkringen tills vidare bestrides med statsmedel. Skulle emellertid befinnas önskvärt att låta yrkesskadeförsäkringen bestrida nämnda kostnader — något som sålunda förutsätter en ändring av de förutberörda procentsatserna — synes ungefärligen en fjärdedel av domstolens kostnader kunna påföras denna försäkring.

Frågan i vad mån tilläggspensioneringen skall bestrida viss del av kostnaderna för socialförsäkringsdomstolen synes vara beroende av den lösning motsvarande fråga får för yrkesskadeförsäkringens del. Skall tilläggspensioneringen bidraga till kostnaderna, torde även dess andel härav böra anses utgöra en fjärdedel.

Det synes uppenbart, att kostnaderna för domstolen i vad de belöper å folkpensioneringen samt sjuk- och moderskapsförsäkringen bör stanna på statsverket så länge nuvarande finansieringssystem för dessa försäkringar äger bestånd.

Administrationsnämnden anser sig sålunda böra räkna med att samtliga kostnader för socialförsäkringsdomstolen åtminstone under en övergångstid stannar på statsverket. Även denna merkostnad för staten torde emeller-

tid täckas genom de besparingar, som relativt snart uppkommer i fråga om centraladministrationen.

Statsverkets kostnader för socialförsäkringens administration kommer, enligt vad förut sagts, att i minskande riktning påverkas av de av administrationsnämnden föreslagna ändringarna i fråga om centraladministrationen och av en avveckling av ombudsorganisationen. De uppkommande besparingarna torde efter en övergångstid kunna antagas uppgå till inemot 4 milj. kr. för år. Å andra sidan uppkommer vissa kostnadsökningar genom ersättningen till sjukkassorna för dessas bestyr med folkpensioneringsgöromål och genom kostnaderna för socialförsäkringsdomstolen. Dessa kostnadsökningar kan beräknas uppgå till något mera än 3 milj. kr. för år. Statsverkets kostnader blir sålunda ungefärligen oförändrade eller något reducerade. Vid detta konstaterande har bortsetts från sådana kostnadsminskningar, som uppkommer för statsverket genom att tilläggspensioneringen har att betala viss andel av kostnaderna för den centrala socialförsäkringsförvaltningen.

Tilläggspensioneringen kommer enligt det föregående att belastas med 2,5 milj. kr. om året för sjukkassornas tillkommande arbetsuppgifter med denna pensionering. Därtill kommer de förut berörda kostnaderna för tilläggspensioneringens andel i centralförvaltningen och ev. även i kostnaderna för socialförsäkringsdomstolen.

För *sjukkassorna* uppkommer betydande besparingar på grund av de framlagda förslagen. Kassornas ökade utgifter på grund av pensionsgöromål skall såsom nämnts ersättas av staten och tilläggspensioneringen.

Slutligen kommer *kommunerna* att göra besparingar genom en omläggning av det lokala handhavandet av pensionsärendena.

KAPITEL 12

Speciell motivering till författningsförslagen

Förslaget till lag om socialförsäkringsdomstol

Det har synts lämpligt att de grundläggande bestämmelserna om socialförsäkringsdomstolen sammanföres i en särskild lag. Därest bestämmelserna rörande de socialförsäkringsgrenar, beträffande vilka domstolen skall vara högsta besvärsinstans, framdeles sammanföres i en gemensam lagstiftning, torde få upptagas frågan, huruvida även bestämmelserna om domstolen skall omfattas av en sådan lagstiftning.

I lagens *1 §* anges att socialförsäkringsdomstolens arbetsuppgifter skall vara att pröva besvär över beslut, som meddelats av socialförsäkringsverket och försäkringsrådet. Av de författningar, som gäller beträffande de olika socialförsäkringarna, framgår, vilka frågor som skall ankomma på domstolen att pröva.

I sagda paragraf stadgas vidare att domstolens beslut inte får överklagas. Domstolens karaktär av högsta instans är härigenom fastslagen utan att särskilda bestämmelser blir erforderliga härom i de olika socialförsäkringsförfattningarna.

Genom bestämmelsen i sista stycket av 1 § fastslås att domstolen har sitt säte i Stockholm samtidigt som viss möjlighet öppnas för domstolen att sammanträda på annan ort. Uppenbarligen blir nämnda möjlighet i avsevärd mån beroende av i vilken omfattning medel anvisas för de med sammanträde på annan ort förenade kostnaderna.

I *2 och 3 §§* återfinnes bestämmelserna om domstolens sammansättning och domförhet. Beträffande dessa frågor må hänvisas till vad som anförts i kapitel 10.

Med hänsyn till att socialförsäkringsdomstolen förutsättes få ett relativt begränsat antal ledamöter kan givetvis den situationen uppkomma att domstolen, till följd av sjukdomsfall eller annan ledighet för ledamot, inte blir domför. Administrationsnämnden föreslår därför att i 3 § intages en bestämmelse att Kungl. Maj:t vid förfall för ledamot skall kunna förordna ersättare för honom, då så finnes erforderligt för verksamhetens bedrivande. Enligt nämndens mening bör domstolens arbete organiseras så att dylika förordnanden inte skall behöva förekomma annat än undantagsvis.

Frågan om till domstolen fast knutna medicinskt sakkunniga regleras i *4 §*. Det står emellertid domstolen fritt att införskaffa utlåtanden från eller vid muntlig förhandling höra även andra sakkunniga.

Angående ersättning till de i 4 § omförmälda sakkunniga torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser med stöd av 10 §.

De i *5 §* intagna bestämmelserna om föredragande lämnar Kungl. Maj:t fria händer i fråga om förordnandetid m. m. Administrationsnämnden har emellertid i kapitel 10 gjort vissa uttalanden angående de principer, som enligt nämndens mening bör tillämpas vid förordnandenas meddelande, samt angående arvodena till föredragandena.

Angående de i *6, 7 och 8 §§* intagna föreskrifterna må hänvisas till vad som anförts i kapitel 10.

Den i *9 §* intagna bestämmelsen gör vissa av rättegångsbalkens regler tillämpliga på socialförsäkringsdomstolen. Rättegångsbalken kan emellertid med hänsyn till socialförsäkringens konstruktion i endast begränsad omfattning gälla beträffande socialförsäkringsdomstolen. Det får därför i första hand ankomma på domstolen själv att utforma de närmare reglerna för sin verksamhet.

Bestämmelsen i *10 §* ger möjlighet för Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser om ledigheter, vikarier o. dyl. vid domstolen.

Förslaget till lag om överflyttande på socialförsäkringsverket av de uppgifter och befogenheter, som tillkomma riksförsäkringsanstalten och pensionsstyrelsen

Administrationsnämndens förslag att sammanslå riksförsäkringsanstalten och pensionsstyrelsen till ett ämbetsverk har närmare motiverats i kapitel 7.

Namnet »socialförsäkringsverket» torde i detta sammanhang behöva införas allenast i den nya eller ändrade lagstiftning, som frånsett namnändringen föranledes av nämndens förslag. Med hänsyn till övrig lagstiftning har i ifrågavarande lagförslag föreskrivits att de uppgifter och befogenheter som nu tillkommer riksförsäkringsanstalten och pensionsstyrelsen i fortsättningen skall ankomma på socialförsäkringsverket, såframt ej annat föreskrives.

Förslaget till lag angående ändring i lagen om allmän sjukförsäkring

3 §.

Ändringarna av paragrafen föranledes av att enligt nämndens förslag endast ett slag av sjukkassor, motsvarande de nuvarande centralsjukkassorna, kommer att finnas.

Uttrycket »landstingsområde» har utbytts mot den numera använda beteckningen »landstingskommun».

Enligt en bestämmelse i förevarande paragraf i dess nuvarande lydelse kan i undantagsfall stad inom landstingskommun bilda eget centralsjukkasseområde. Med stöd av denna bestämmelse, som återgår på en bestämmelse av övergångskaraktär i 1931 års sjukkasseförordning, utgör för när-

varande tre städer inom landstingskommun egna centralsjukkasseområden. Dessa städer skall emellertid från 1962 års ingång införlivas med sjukkasseområdet för vederbörande landstingskommun. Bestämmelsen blir sålunda obehövlig. Möjligheten att till ett sjukkasseområde sammanföra två landstingskommuner eller landstingskommun och stad, som ej tillhör sådan kommun, synes däremot böra kvarstå.

Förslaget om lokalsjukkassornas avveckling innebär, att dessa kassor skall överlåta sin verksamhet på vederbörande länscentralsjukkassor. För sådant fall finnes bestämmelser meddelade i 104 § andra och tredje styckena SFL, som lyder:

Allmän sjukkassa skall, därest Konungen så förordnar, helt eller delvis överlåta sin rörelse och sina tillgångar å annat försäkringsorgan. Överlåtes rörelsen helt, skall kassan gå i likvidation. I annan ordning må beslut om överlåtelse av kassas rörelse eller dess trädande i likvidation ej fattas.

I fråga om allmän sjukkassas likvidation och upplösning skall i övrigt i tillämpliga delar gälla vad i sådant avseende finnes föreskrivet i lagen om understödsföreningar, därvid dock skall iakttagas att i nämnda lag beträffande likvidator förekommande hänvisning till stadgande angående styrelse eller styrelseledamot skall avse bestämmelse härom i denna lag.

Det må framhållas, att om i något hänseende ytterligare föreskrifter skulle visa sig erforderliga i samband med en omläggning av sjukkasseorganisationen på föreslaget sätt, sådana föreskrifter jämlikt 125 § SFL kan utfärdas av Kungl. Maj:t eller efter Kungl. Maj:ts bemyndigande av tillsynsmyndigheten.

4 §.

Definitionen av läkare har ändrats med hänsyn till det uttryckssätt, som användes i lagen den 30 juni 1960 (nr 408) om behörighet att utöva läkaryrket.

I paragrafens första stycke har i övrigt gjorts några formella ändringar, vilka föranledes dels av att administrationsnämnden föreslår, att pensionsstyrelsen skall uppgå i ett nytt ämbetsverk, socialförsäkringsverket, och dels av att uttrycket »landsting» i detta sammanhang bör ersättas med »landstingskommun».

Det nuvarande dubbelkassesystemet medför att i åtskilliga hänseenden skilda bestämmelser gäller för länscentralsjukkassa och lokalsjukkassa. Flertalet av de bestämmelser, som i länscentralsjukkasseområde avser enbart lokalsjukkassa, gäller jämväl stadscentralsjukkassa. Då en bestämmelse är tillämplig med avseende på lokalsjukkassa och stadscentralsjukkassa men ej på länscentralsjukkassa användes i SFL, såsom framgår av sista stycket av förevarande paragraf, uttrycket »sjukkassa». Då alla tre slagen av allmänna sjukkassor avses begagnas i lagtexten uttrycket »allmän sjukkassa».

Det kortare uttrycket »sjukkassa», som i lagtexten förekommer oftare än uttrycket »allmän sjukkassa», torde böra behållas och avse allmän sjukkassa. Det må erinras om att även andra sjukkassor än de allmänna finnes.

I de paragrafer, där uttrycket »allmän sjukkassa» förekommer, bör sålunda ordet »allmän» utgå. Det i flera paragrafer förekommande uttrycket »centralsjukkassa» bör likaså utbytas mot »sjukkassa». Motsvarande ändringar bör göras i de fall uttrycken »allmän sjukkassa» och »centralsjukkassa» förekommer i olika böjningsformer. De paragrafer, vilka ändras uteslutande av nu nämnd anledning, har uppräknats i ingressen till lagförslaget.

Ändringar av den art, som i föregående stycke sagts, beröres inte i den följande kommentaren.

9 §.

Ändringarna är föranledda av förslaget om lokalsjukkassornas avveckling.

15 §.

Ändringarna är av samma art som ändringarna i 4 § första stycket.

18 §.

Se den allmänna motiveringen sid. 75—77.

31 §.

I tredje stycket har »riksförsäkringsanstalten» utbytts mot »socialförsäkringsverket».

33 §.

Efter avskaffande av dubbelkassesystemet skall medlem erlägga avgift endast till en sjukkassa. Se den allmänna motiveringen sid. 66—68.

39 §.

Ändringarna är föranledda av förslaget om lokalsjukkassornas avveckling.

40 §.

Se den allmänna motiveringen sid. 77—81.

41 §.

Vid ett avvecklande av lokalsjukkassorna utgår sista punkten i andra stycket.

42 §.

Se den allmänna motiveringen sid. 77—81. Såsom framgår av denna motivering har administrationsnämnden inte ansett sig böra taga ställning

till medlemsbidragets storlek. De i lagtextförslaget intagna beloppen är att anse endast som markeringar.

Bestämmelsen i andra stycket om möjligheten för Kungl. Maj:t att besluta om högre medlemsbidrag avseende medlemmar i viss eller vissa lokalsjukkassor synes inte behöva ersättas med någon motsvarande bestämmelse avseende sjukkassor för landstingskommun. Den nuvarande bestämmelsen har aldrig tillämpats.

43 och 44 §§.

Paragraferna utgår. Se den allmänna motiveringen sid. 77—81.

55 §.

Ändringarna föranledes av förslaget att endast ett slag av allmänna sjukkassor skall finnas. Även om prefixet »central» i ordet »centralsjukkassa» utgår torde tills vidare förbudet för annan sjukkassa än allmän sjukkassa att använda ordet »central» böra kvarstå.

56 §.

I den allmänna motiveringen, sid. 71—74, har föreslagits att ombudsmöte inte längre skall finnas. Stadgarnas bestämmelser rörande ombudsmöte bör därför utgå. Detsamma gäller bestämmelserna om antalet styrelseledamöter, vilket antal föreslås skola bestämmas i 69 §.

Tredje stycket av förevarande paragraf har efter en formell ändring intagits som en sjätte punkt i paragrafens andra stycke.

Paragrafens fjärde stycke utgår med hänsyn till den ändring, som föreslagits beträffande 18 §.

I den allmänna motiveringen har i samband med frågan om ombudsmötes avskaffande föreslagits, att ombudsmötes beslut i stadgefrågor skall ersättas med förslag av kassastyrelsen. Paragrafens sista stycke har till följd därav ändrats. Se även 92—94 §§.

57 §.

Ombudsmötes beslutanderätt enligt 66 § b) i frågor om fastighetsöverlåtelse och fastighets belastande med inteckning för gäld bör såsom angives i den allmänna motiveringen sid. 73 ersättas med tillsynsmyndighetens medgivande.

58 §.

Fjärde stycket har kompletterats i anledning av den allmänna tilläggspensioneringens tillkomst, varjämte ordet »olycksfallsförsäkring» utbytts mot »yrkesskadeförsäkring».

60 §.

I denna paragraf synes böra intagas bestämmelserna om de lokalkontor, som avses skola ersätta de nuvarande lokalsjukkasseexpeditionerna. Se härom den allmänna motiveringen sid. 70. Närmare bestämmelser angående den rådgivande nämnden har intagits i 77 §.

Den omständigheten, att i den föreslagna lagtexten angives att lokalkontor skall finnas endast hos sjukkassa, i vars verksamhetsområde landstingskommun ingår, innebär inte att nuvarande avdelningskontor i de städer, som utgör egna sjukkasseområden, skall upphöra. Sådana avdelningskontor bör alltjämt finnas i den utsträckning så är erforderligt för allmänhetens betjäning. Dessa avdelningskontor motsvarar emellertid inte helt de föreslagna lokalkontoren och saknar bestämda verksamhetsområden. Såsom av den allmänna motiveringen framgår, synes någon rådgivande nämnd inte behövlig vid avdelningskontoren.

61—68 §§.

Hela avsnittet om ombudsmöte utgår, därest administrationsnämndens förslag om ombudsmötes slopande genomföres. Se härom den allmänna motiveringen sid. 71—75.

69 §.

Beträffande den föreslagna ordningen för utseende av styrelseledamöter, se den allmänna motiveringen sid. 74—75.

Skulle ett sjukkasseområde komma att omfatta landstingskommuner inom skilda län synes vardera länsstyrelsen böra utse en ledamot, varigenom antalet av statliga myndigheter utsedda ledamöter blir fyra. För att inte de av landstingen utsedda ledamöterna skall komma i minoritet har hela antalet styrelseledamöter i berörda fall utökats till åtta.

Till denna paragraf har av redaktionella skäl överflyttats de nuvarande bestämmelserna rörande suppleanter i 77 §. I sistnämnda paragraf har i stället intagits bestämmelser rörande den i 60 § omförmälda nämnden.

I 69 § har därutöver vidtagits vissa formella ändringar.

70 §.

För närvarande utses av ombudsmöte valda styrelseledamöter för tiden från ett ombudsmöte till ordinarie ombudsmötet andra året därefter, dvs. för omkring två år. För de av myndigheterna utsedda styrelseledamöterna gäller varierande, av resp. myndighet bestämda mandattider. Enligt administrationsnämndens förslag skall samtliga ledamöter utses av myndigheter. Det synes lämpligt att alla ledamöter utses för fyra kalenderår, som är den i likartade sammanhang vanligen förekommande mandattiden. Styrelseledamöter avses första gången skola utses under år 1961 för kalenderåren 1962—65. Se härom förslaget till övergångsbestämmelser.

I denna paragraf har i ett sista stycke tillagts, att arvode och annan ersättning till styrelseledamot skall utgå enligt grunder, som fastställes av tillsynsmyndigheten. Dessa grunder bör avse även resekostnads- och traktamentsersättningar. På grund av vad i femte stycket av 69 § i dess föreslagna lydelse stadgas, skall grunder fastställas jämväl för suppleanternas ersättningar. Se vidare den allmänna motiveringen sid. 73.

71 §.

Det nu gällande kravet, att styrelseledamot skall vara medlem i kassan, torde böra utgå, enär sådant krav kan begränsa möjligheten att utse en för uppdraget lämpad person. Om en sjukkassa för landstingskommun är belägen i en stad, som utgör eget sjukkasseområde, kan exempelvis en i staden bosatt läkare eller länsstyrelsetjänsteman enligt nu gällande bestämmelser inte utses som styrelseledamot i kassan för landstingskommunen.

En sjukkassetjänsteman kan nu vara styrelseledamot i sjukkassa, t. o. m. i den kassa, där han är anställd (se bl. a. 84 § första stycket). Detta synes inte lämpligt. Ej heller bör en hos den föreslagna socialförsäkringsdomstolen eller hos tillsynsmyndigheten anställd tjänsteman kunna vara styrelseledamot i sjukkassa.

72 §.

Se den allmänna motiveringen sid. 73 och 75.

Tidpunkten för förvaltningsberättelsens överlämnande sammanhänger med vissa andra tidsangivelser i samband med årsavslutningen av sjukkassas räkenskaper. I dessa hänseenden gäller nu följande. Räkenskapsavslutning för kalenderår skall vara verkställd i lokalsjukkassa före utgången av nästföljande februari månad och i centralsjukkassa före utgången av nästföljande april månad (78 §). Minst sex veckor före det ordinarie ombudsmötet skall kassastyrelsen till revisorerna avlämna förvaltningsberättelse (72 §). Revisorerna skall avge sin berättelse till styrelsen minst två veckor före detta ombudsmöte (82 §), som skall hållas före den 1 juli. Före utgången av juli månad skall styrelsernas och revisorernas berättelser, protokoll rörande ombudsmötes beslut i anledning därav samt statistiska redogörelser insändas till tillsynsmyndigheten (97 §).

Redovisningen för ett kalenderår skall sålunda för närvarande vara tillsynsmyndigheten tillhanda först sju månader efter årets utgång. Detta måste anses vara en alltför lång tidrymd. Tillsynsmyndigheten måste också i stor utsträckning begära preliminära uppgifter för att kunna utföra erforderliga beräkningar i skilda hänseenden.

Därest i enlighet med administrationsnämndens förslag lokalsjukkassorna avvecklas och ombudsmötena slopas jämväl hos de kvarvarande allmänna sjukkassorna, bör det vara möjligt att avlämna redogörelserna för ett verksamhetsår betydligt tidigare. Räkenskapsavslutning för ett ka-

lenderår bör kunna vara verkställd före utgången av februari månad nästföljande år. Styrelsens berättelse ävensom den statistiska redogörelsen bör kunna vara färdiga senast påföljande 15 mars och revisionsberättelse avgiven före utgången av mars månad. De nu angivna tidpunkterna för handlingarnas avgivande föreslås skola föreskrivas i förevarande och nyssberörda paragrafer.

75—76 §§.

Ändringarna är föranledda av förslaget om ombudsmötes slopande.

Ersättning till ställföreträdare, varom förmäles i 75 § andra stycket, skall givetvis utgivas av kassan.

77 §.

Se den allmänna motiveringen sid. 70 samt kommentaren till 69 §.

78 §.

I paragrafen har uteslutits de bestämmelser, som berör lokalsjukkassa. Angående den föreslagna tidpunkten för räkenskapsavslutning hänvisas till kommentaren till 72 §.

79 §.

Ändringen av paragrafens sista stycke föranledes av lokalsjukkassornas avveckling.

80 §.

Paragrafen, som uteslutande berör lokalsjukkassa, utgår.

81 §.

Se den allmänna motiveringen sid. 73 och 75.

Revisorer väljes nu från ett ombudsmöte till nästföljande års ombudsmöte. En sådan ordning kan medföra att olika revisorer tjänstgör under olika delar av ett räkenskapsår. Det synes lämpligare, att revisorer utses för varje räkenskapsår. Att en revisor, vars uppdrag utgår vid utgången av ett räkenskapsår, skall vara skyldig att tillsammans med övriga revisorer avgiva revisionsberättelse för det gångna räkenskapsåret framgår av det föreslagna stadgandet i 82 § tredje stycket.

Enär det inte lämpligen bör ankomma på kassastyrelsen att fastställa ersättningen till revisorerna, torde grunderna för denna böra bestämmas av tillsynsmyndigheten.

82 §.

Angående ändringen av första stycket, se 84 §.

Ändringen av andra stycket är föranledd av förslaget att ombudsmöten icke skall hållas.

Beträffande den i tredje stycket angivna tidpunkten för revisionsberättelses avgivande, se kommentaren till 72 §. Se även den allmänna motiveringen sid. 75 och kommentaren till 81 §.

83 §.

Se den allmänna motiveringen sid. 71—72.

Sjukkassas talan mot viss eller vissa styrelseledamöter kan givetvis föras av den fungerande styrelsen. Därest tillsynsmyndigheten anser talan böra anställas men sådan inte kommer till stånd, synes denna myndighet böra äga utse ställföreträdare för styrelsen att föra kassans talan. Ersättning till sådan ställföreträdare skall givetvis utgivas av kassan.

I tredje stycket har, förutom en formell ändring, vidtagits en ändring, som betingas av att revisionsberättelsen inte avses skola föreläggas något ombudsmöte.

84 och 85 §§.

Den verkställande tjänstemannen hos sjukkassa synes böra benämnas sjukkassedirektör.

Den nuvarande regeln om möjlighet för tillsynsmyndigheten att medge undantag från anställande av verkställande tjänsteman tillkom med tanke på att mycket små lokalsjukkassor kunde komma att finnas. Något sådant medgivande har aldrig begärts. Regeln bör utgå.

Att sjukkassedirektör ej skall kunna vara styrelseledamot framgår av den föreslagna lydelsen av 71 §. Såvitt administrationsnämnden har sig bekant är ingen verkställande tjänsteman i centralsjukkassa ledamot av kassans styrelse.

För närvarande tillsätter tillsynsmyndigheten endast verkställande tjänstemän i centralsjukkassor. Tillsynsmyndigheten bestämmer emellertid avlönings- och pensionsförmåner samt andra anställningsvillkor för alla verkställande tjänstemän i såväl central- som lokalsjukkassor.

I den allmänna motiveringen, sid. 107, har administrationsnämnden föreslagit, att tillsynsmyndigheten skall tillsätta de befattningshavare hos sjukkassorna, vilka skall förestå kassans pensionsavdelning och vara föredragande i den pensionsdelegation, som skall fatta beslut i vissa pensionsärenden, eller vara sådan föredragande utan att tillika vara avdelningsföreståndare. Några lagbestämmelser härom föreslås dock inte i detta sammanhang.

Det synes inte lämpligt att avdelningsföreståndare och andra högre tjänstemän hos kassan tillsättes i olika ordning. Tillsynsmyndigheten synes därför böra tillsätta åtminstone de befattningshavare hos sjukkassa, vilkas arbetsuppgifter kan anses vara i kvalitativt hänseende jämförbara med de uppgifter, som ankommer på de förenämnda befattningshavarna

för handläggning av pensionsärenden. Det torde också vara naturligt, att liksom Kungl. Maj:t tillsätter högre befattningshavare i ämbetsverken, de högre befattningshavarna hos sjukkassorna tillsättes av tillsynsmyndigheten.

För de befattningshavare, vilka skall tillsättas av tillsynsmyndigheten, torde denna myndighet även böra fastställa löne- och andra anställningsvillkor.

I SFL är inte angivet vilka befattningshavare utöver de verkställande tjänstemännen, som skall finnas hos sjukkassorna. Det synes inte heller lämpligt eller ens möjligt att angiva detta i lagen. Sjukkassorna är av mycket olika storlek och deras arbetsuppgifter undergår förändringar tid efter annan. I lagen synes därför inte böra angivas, i vilken omfattning tillsynsmyndigheten skall ha att tillsätta befattningshavare och bestämma deras anställningsvillkor. Administrationsnämnden föreslår, att Kungl. Maj:t skall utfärda föreskrifter härom.

Sådana föreskrifter synes kunna givas den innebörden, att hos sjukkassa inte må utan tillsynsmyndighetens medgivande finnas befattning, som är förenad med förmåner, som kan anses motsvara lägst de förmåner, som utgår till befattningshavare i lönegrad A 19 i statens löneförordning, samt att, om sådant medgivande lämnas, tillsynsmyndigheten har att tillsätta och entlediga befattningens innehavare och att bestämma hans avlönings- och pensionsförmåner samt andra anställningsvillkor.

Det må framhållas, att de för befattningshavare hos sjukkassorna tillämpade löneplanerna ansluter sig till de i statens löneförordning upptagna löneplanerna.

Ett avvecklande av lokalsjukkassorna medför, att antalet befattningshavare, för vilka enligt nu gällande regler tillsynsmyndigheten skall bestämma anställningsvillkoren, minskar från 661 till ett trettiotal. Därest föreskrifter i enlighet med vad nu angivits utfärdas av Kungl. Maj:t, skulle tillsynsmyndigheten komma att bestämma anställningsvillkor för omkring hundratalet befattningshavare hos kassorna.

Förevarande båda paragrafer har på så sätt omredigerats, att alla bestämmelser om tillsättande och entledigande av befattningshavare hos sjukkassorna samt om ordningen för bestämmandet av befattningshavarnas anställningsvillkor sammanförts i 85 §.

86—88 §§.

Rubriken till dessa paragrafer och paragraferna utgår som en följd av lokalsjukkassornas avvecklande.

89 §.

Ändringen är betingad av lokalsjukkassornas avveckling.

92—94 §§.

Ändringarna föranledes av att sjukkassas stadgar föreslås inte skola antagas av ombudsmöte utan fastställas av tillsynsmyndigheten efter förslag av kassans styrelse (se 56 §).

97 §.

Bestämmelser angående ingivandet till tillsynsmyndigheten samt till vederbörande landsting eller stadsfullmäktige av styrkt avskrift av förvaltnings- och revisionsberättelser har föreslagits intagna i 72 och 82 §§. Då vidare något beslut av ombudsmöte i anledning av berättelserna inte avses skola fattas, har paragrafens första stycke utgått.

Angående tidpunkten för avgivandet av statistisk redogörelse, se kommentaren till 72 §. Se även den allmänna motiveringen sid. 75.

I paragrafen har i övrigt borttagits bestämmelser, som berör lokalsjukkassor och ombudsmöte.

99 §.

Ändringarna är föranledda av förslaget om ombudsmötes avskaffande.

103 §.

Ändringarna innebär, att besvär över tillsynsmyndighetens beslut skall föras hos den föreslagna socialförsäkringsdomstolen i stället för hos Kungl. Maj:t i statsrådet samt att tillsynsmyndighetens tillstånd till besvärs anförande inte skall erfordras. Se härom i kapitel 10.

Administrationsnämnden föreslår att besvär skall ingivas eller insändas till den myndighet, vars beslut överklagas. Den omständigheten att besvären i stället ingivits eller insänts till domstolen skall emellertid ej medföra rättsförlust under förutsättning dock, att besvärsinlagan inkommit till domstolen inom den stadgade besvärstiden.

Nämnden anser det vidare önskvärt att besvärsförfarandet till domstolen blir detsamma inom alla områden, som faller under dess jurisdiktion. Nämnden föreslår därför att nu gällande besvärstid av en månad utbyts mot den besvärstid, som stadgas i lagen den 4 juni 1954 (nr 355) om besvärstid vid talan mot förvaltande myndighets beslut. Enligt denna lag skall besvär vid äventyr av talans förlust ha inkommit till vederbörande myndighet inom tre veckor från det klaganden fick del av beslutet, dock att för menighet besvärstiden i stället skall vara fem veckor. Särskild hänvisning till denna lag erfordras ej.

108 §.

Ändringen är föranledd av den föreslagna benämningen å sjukkassas verkställande tjänsteman.

111—120 §§.

Bestämmelserna i 111 § tredje stycket och 112—120 §§ har haft betydelse i samband med SFL:s ikraftträdande den 1 januari 1955. Bestämmelserna saknar numera aktualitet och synes i detta sammanhang böra utmönstras ur lagen.

Övergångsbestämmelserna

Den av administrationsnämnden föreslagna socialförsäkringsdomstolen avses träda i verksamhet den 1 juli 1961. De ändringar av 103 §, som föranledes av domstolens inrättande, bör följaktligen träda i kraft nämnda dag.

I fråga om besvär enligt 103 § över beslut, som meddelas av tillsynsmyndigheten före ikraftträdandet, bör nuvarande regler äga tillämpning. Besvärstiden skall sålunda vara en månad, tillsynsmyndigheten måste lämna fullföljdstillstånd för att ärendet skall kunna prövas i högsta instans och klagan skall föras hos Kungl. Maj:t.

All besvärsprövning bör emellertid efter utgången av juni månad 1961 ankomma på socialförsäkringsdomstolen, sålunda även i de fall tillsynsmyndighetens beslut meddelats dessförinnan. Detta innebär, att besvärsärenden av här berört slag, som inte avgjorts av Kungl. Maj:t före den 1 juli 1961, skall överföras till socialförsäkringsdomstolen för handläggning.

Därest besvär över beslut, som meddelats av tillsynsmyndigheten före den 1 juli 1961, skulle ingivas eller insändas direkt till socialförsäkringsdomstolen i stället för till socialdepartementet, bör givetvis hinder ej föreligga för domstolen att upptaga besvären till prövning, därest de inkommit före besvärstidens utgång.

Ändringarna av 4 § första stycket, 15 och 31 §§ är delvis föranledda av att pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten enligt nämndens förslag skall den 1 juli 1961 sammanslås till ett ämbetsverk, socialförsäkringsverket. Berörda paragrafer synes därför böra träda i kraft nämnda dag.

Övriga ändringar i SFL skall enligt nämndens förslag träda i kraft den 1 januari 1962.

Vid nyssnämnda tidpunkt skall lokalsjukkassorna upphöra att vara självständiga försäkringsorgan. Styrelseledamöter och revisorer i dessa kassor skall därför avgå vid utgången av år 1961. Detsamma skall också gälla styrelseledamöter och revisorer hos nuvarande centralsjukkassor, eftersom styrelseledamöter och revisorer fr. o. m. år 1962 skall utses efter andra grunder än de nu tillämpade.

Den under år 1961 bedrivna förvaltningsverksamheten inom sjukkassorna bör emellertid avslutas i nu gällande ordning. Avgående styrelse skall sålunda minst sex veckor före det ombudsmöte, som avses skola hållas under år 1962, till de avgående revisorerna avlämna förvaltningsberättelse för år 1961. Dessa revisorer skall avsluta sin granskning för nämnda år och i vanlig ordning häröver avgiva berättelse, som minst två veckor före nämnda ombudsmöte skall överlämnas till den då tjänstgörande styrelsen. Förvaltnings- och revisionsberättelserna skall föreläggas 1962 års ombudsmöte, som skall hållas före den 1 juli samma år. Vid detta ombudsmöte kan emellertid till avgörande inte få upptagas annat ärende än frågan om beviljande av ansvarsfrihet åt förutvarande styrelse för 1961 års förvaltning.

De styrelseledamöter och revisorer, vilka skall tjänstgöra fr. o. m. den 1 januari 1962, skall enligt de föreslagna övergångsbestämmelserna utses före den 1 december 1961. Landstingens val av styrelseledamöter och revisorer avses sålunda skola ske vid 1961 års lagtima landstingsmöten.

Övriga författningsförslag

De paragrafändringar, som föranledes endast av att pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten sammanslås till ett ämbetsverk, socialförsäkringsverket, har angivits i ingresserna till författningsförslagen.

Rörande de olika författningsförslagen må i övrigt anföras följande.

Lagen om moderskapshjälp

Förslaget om lokalsjukkassornas avveckling medför dels vissa formella ändringar av *13 §*, dels att *16 §* utgår.

Genom den i 17 § intagna hänvisningen till 103 § SFL kommer de föreslagna ändringarna av besvärsbestämmelserna rörande sjukförsäkringsärenden att bli tillämpliga även beträffande ärenden om moderskapshjälp.

Lagen om ersättning åt smittbärare

Lokalsjukkassornas avveckling föranleder en formell ändring av *7 §*.

Såsom anförts i kapitel 10 torde socialförsäkringsdomstolen böra vara högsta instans i ärenden rörande ersättning åt tillfälliga smittbärare. Detta föranleder en ändring av *9 §*.

Lagen om folkpensionering

FPL kommer inom en nära framtid att bli föremål för omarbetning. Administrationsnämnden har därför ansett sig — utöver i det föregående berörda ändringar till följd av sammanslagningen av pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten — endast böra föreslå sådana ändringar i denna lag, som erfordras med hänsyn till socialförsäkringsdomstolens tillkomst.

I fråga om den föreslagna lydelsen av första stycket i *37 §* må hänvisas till vad i motsvarande fall anförts angående förslaget till ändring av 103 § SFL.

I överensstämmelse med vad som gäller enligt sjukförsäkrings- och tilläggspensionslagstiftningen har i ett nytt sista stycke intagits en bestämmelse, att beslut av socialförsäkringsverket länder till efterrättelse utan hinder av förd klagan.

Enligt de föreslagna *övergångsbestämmelserna* skall besvär enligt 37 § över beslut, som meddelats av pensionsstyrelsen före lagens ikraftträdande, behandlas i nu gällande ordning. Detta innebär beträffande dylika ärenden att besvärstiden skall vara 30 dagar och att justitiekanslern respektive pensionsstyrelsen (socialförsäkringsverket) skall lämna fullföljdstillstånd för att ärende må prövas i högsta instans.

Prövningen av dessa ärenden föreslås emellertid efter den 30 juni 1961 skola ankomma på socialförsäkringsdomstolen. Ärende av berört slag, som icke avgjorts av Kungl. Maj:t i statsrådet före den 1 juli 1961, skall alltså för fortsatt handläggning överföras till domstolen.

Lagen om försäkring för allmän tilläggspension

I kapitel 6 har föreslagits, att pensionsmyndigheten skall äga att till prövning upptaga ärende även om besvär inte anförts. En bestämmelse härom har intagits i *53 §* såsom ett nytt andra stycke.

I fråga om den föreslagna lydelsen av tredje stycket samt *övergångsbestämmelserna* må hänvisas till vad som för motsvarande fall anförts angående förslaget till ändring av 103 § SFL och till övergångsbestämmelser till berörda lag.

Lagen om yrkesskadeförsäkring

Med hänsyn till att YFL inom en nära framtid torde bli föremål för översyn har nämnden inte föreslagit andra ändringar i lagen än som är oundgängligen nödvändiga med hänsyn till förslagen om sammanslagning av pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten och om socialförsäkringsdomstol.

Ändringarna i *26 §* har föranletts av berörda verkssammanslagning samt av att lagen om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn numera benämnes lagen om särskilda barnbidrag och att lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn har upphävts.

I likhet med vad som föreslagits i fråga om besvär hos socialförsäkringsdomstolen över socialförsäkringsverkets beslut bör besvär hos domstolen över försäkringsrådets beslut enligt *44 §* ingivas till den myndighet, vars beslut överklagas, dvs. försäkringsrådet. Besvärstiden föreslås även i detta fall vara densamma som föreskrives i lagen den 4 juni 1954 om besvärstid vid talan mot förvaltande myndighets beslut. Enär försäkrings-

rådet inte är någon förvaltande myndighet, är nämnda lag inte tillämplig på rådet. Besvärstidens längd måste därför angivas i lagtexten.

Såsom ett nytt sista stycket har föreslagits en bestämmelse, att beslut av försäkringsrådet skall lända till efterrättelse utan hinder av förd klagan. Härigenom uppnås överensstämmelse med vad i förevarande hänseende gäller enligt SFL och TPL.

Enligt de föreslagna *övergångsbestämmelserna* får beslut av försäkringsrådet, som meddelats före den 1 juli 1961, inte överklagas.

I ett flertal författningar, som faller under försäkringsrådets verksamhetsområde, finnes bestämmelser om besvärsförfarandet och om att rådets beslut ej får överklagas. Till undvikande av att samtliga dessa bestämmelser skall behöva ändras genom särskilda författningar föreslår nämnden att i övergångsbestämmelserna skall föreskrivas, att 44 § i dess nya lydelse skall tillämpas även i fråga om klagan över försäkringsrådets beslut i ärende, som ankommer på rådets prövning enligt annan lag eller författning, vari föreskrivits att rådets beslut ej får överklagas. Nu gällande författningar, som nämnden avsett med stadgandet i fråga, är följande

1) kungörelsen den 10 juni 1921 (nr 410) angående förhöjning av vissa till i statens tjänst skadade arbetare med flera av statsmedel utgående livräntor m. m.,

2) förordningen den 1 juni 1923 (nr 138) angående ersättning av statsmedel för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsförhållandena under 1914—1919 års världskrig,

3) förordningen den 3 juni 1938 (nr 216) om livräntetillägg av statsmedel åt vissa livräntetagare enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete,

4) kungörelsen den 6 maj 1949 (nr 211) om läkarundersökning och läkarbesiktning till förebyggande av vissa yrkessjukdomar,

5) förordningen den 2 juni 1950 (nr 261) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring (militärersättningsförordningen),

6) förordningen den 2 juni 1950 (nr 262) angående omreglering av vissa ersättningar i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring,

7) förordningen den 2 juni 1950 (nr 295) om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.,

8) förordningen den 2 juni 1950 (nr 296) om tillägg av statsmedel å vissa livräntor enligt förordningen den 11 juni 1918 (nr 375) angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall,

9) kungörelsen den 18 november 1955 (nr 596) med vissa föreskrifter

i anledning av lagen den 17 juni 1955 (nr 469) angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m. samt

10) förordningen den 11 maj 1956 (nr 183) angående omreglering av vissa ersättningar på grund av statsunderstödd olycksfallsförsäkring för fiskare.

I lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m. och förordningen den 18 juni 1927 (nr 234) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring — vilka båda författningar visserligen är upphävda men likväl alltjämt tillämpliga i fråga om ersättningsanspråk som grundas på desamma — finnes besvärsbestämmelser av enahanda innehåll som de i YFL förefintliga. Den av administrationsnämnden föreslagna bestämmelsen avses gälla även de fall, då försäkringsrådet prövar ärenden jämlikt de nu nämnda båda författningarna samt jämlikt andra gällande eller upphävda författningar, vilka hänvisar till besvärsstadgandet i någon av de under 1)—10) angivna författningarna eller till någon av de båda nyssberörda författningarna.

Förordningen angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension

Ändringen i *5 §* föranledes av att enligt administrationsnämndens förslag försäkringsrådets befattning med ärenden enligt denna förordning kommer att upphöra i och med socialförsäkringsdomstolens tillkomst. Motiven till denna ändrade instansordning har angivits i kapitel 9.

Vid förordningens tillkomst ansågs att besvärsförfarandet skulle överensstämma med det inom yrkesskadeförsäkringslagstiftningen gällande, eftersom försäkringsrådet skulle fungera såsom högsta besvärsinstans. Besvärstiden i andra och fjärde styckena i *11 §* fastställdes därför till en månad varjämte föreskrevs att besvär över riksförsäkringsanstaltens beslut skulle ingivas till försäkringsrådet, vars beslut ej fick överklagas. Den i 9 kapitlet föreslagna ändringen i fråga om instansordningen gör det enligt administrationsnämndens mening naturligt, att besvärsförfarandet enligt denna förordning anknytes till motsvarande regler i TPL och övrig lagstiftning, som skall handläggas av socialförsäkringsdomstolen. Nämnden föreslår därför att lagen den 4 juni 1954 om besvärstid vid talan mot förvaltande myndighets beslut skall göras tillämplig vid besvär över annat beslut än sådant, som avses i första stycket. Någon hänvisning till sagda lag erfordras ej. Besvären bör i likhet med andra till socialförsäkringsdomstolen ställda besvär ingivas till den myndighet, vars beslut överklagas, och inte såsom nu till besvärsmyndigheten.

Såsom ett nytt tredje stycke har föreslagits en bestämmelse om rätt för socialförsäkringsverket att, ändå att klagan inte förts, till prövning upptaga ärende. Denna bestämmelse har närmare motiverats i kapitel 6.

I *övergångsbestämmelserna* har föreslagits att äldre besvärsbestämmelser skola tillämpas i fråga om beslut, som meddelats före den 1 juli 1961. Detta innebär bl. a. att beslut, som av försäkringsrådet meddelats före nämnda dag, inte får överklagas.

I överensstämmelse med vad som föreslagits beträffande sjukförsäkrings- och pensionsärenden, vari Kungl. Maj:t ej meddelat beslut före den 1 juli 1961, bör besvär enligt denna förordning över riksförsäkringsanstaltens beslut, vilka ej prövats av försäkringsrådet före sagda dag, överföras till socialförsäkringsdomstolen för avgörande.

Förordningen angående uppbörd av avgifter enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Den i *38 §* föreslagna ändringen av instansordningen enligt denna förordning har motiverats i kapitel 9.

I fråga om denna paragraf och *övergångsbestämmelserna* må i övrigt hänvisas till vad i motsvarande hänseenden anförts beträffande förordningen angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension.

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG

Förslag

till

lag om socialförsäkringsdomstol

1 §.

Socialförsäkringsdomstolen har att upptaga och avgöra besvär över socialförsäkringsverkets och försäkringsrådets beslut enligt vad därom är stadgat.

Socialförsäkringsdomstolens beslut må icke överklagas.

Socialförsäkringsdomstolen sammanträder i Stockholm. Sammanträde må dock för muntlig handläggning och för syn, så ock eljest då särskilda skäl därtill äro, hållas å annan ort.

2 §.

Ledamöter i socialförsäkringsdomstolen äro en president, vilken har att leda domstolens arbete, och minst fyra försäkringsdomare. Socialförsäkringsdomstolens ledamöter utnämnas av Konungen.

Minst två tredjedelar av antalet ledamöter skola vara lagfarna.

Konungen äger, där så finnes erforderligt för verksamhetens bedrivande, vid förfall för ledamot förordna ersättare för honom.

3 §.

Socialförsäkringsdomstolen är domför med fem ledamöter, så ock med fyra, där tre av dem äro om slutet ense.

4 §.

Särskilda sakkunniga förordnas av Konungen att tillhandagå socialförsäkringsdomstolen med yttrande i medicinska frågor. Sådan sakkunnig har att efter kallelse inställa sig i socialförsäkringsdomstolen för att där övervara visst sammanträde med skyldighet att i varje särskilt fall tillkännagiva sin uppfattning, dock utan rätt att deltaga i besluten, ävensom att enligt domstolens förordnande avgiva muntligt eller skriftligt yttrande.

5 §.

Till föredragning och avgörande i socialförsäkringsdomstolen skola ärendena beredas av föredragande, vilka efter domstolens hörande förordnas av Konungen för viss tid.

6 §.

Socialförsäkringsdomstolen har att verka för att utredningen i ärenden underkastade dess prövning blir så fullständig som med hänsyn till deras beskaffenhet erfordras och äger därvid självmant föranstalta om bevisning.

7 §.

Förfarandet i socialförsäkringsdomstolen är skriftligt. Finner socialförsäkringsdomstolen erforderligt att part eller annan höres muntligen inför domstolen, må dock ärendet utsättas till muntlig handläggning, därvid domstolen äger begränsa handläggningen till den eller de frågor, beträffande vilka utredningen anses bristfällig.

Till sammanträde för muntlig handläggning skall part kallas. Han må därvid anmodas att inställa sig personligen. För parts utevaro må icke utsättas annan påföljd än att ärendet kan komma att avgöras i befintligt skick, om kallelsen ej efterkommes.

8 §.

Det åligger part att själv bära sina kostnader i mål hos socialförsäkringsdomstolen.

Socialförsäkringsdomstolen må dock, när särskilda skäl därtill äro, förordna att ersättning till vittne, som åberopats av part, skall gäldas av allmänna medel.

Ersättning till sakkunnig, som kallats av socialförsäkringsdomstolen, samt ersättning till vittne, som domstolen självmant inkallat, skall gäldas av allmänna medel.

9 §.

Vad i rättegångsbalken är stadgat i 4 kap. om domare, i 9 kap. om straff och vite, i 12 kap. om rättegångsombud, i 16 och 29 kap. om omröstning, i 35, 36, 38, 39 och 40 kap. om bevisning samt i 52 kap. om besvär skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse för socialförsäkringsdomstolen, där icke avvikande bestämmelser blivit i denna lag eller annorledes meddelade.

10 §.

Närmare föreskrifter om socialförsäkringsdomstolens verksamhet meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1961.

Förslag

till

lag om överflyttande på socialförsäkringsverket av de uppgifter och befogenheter, som tillkomma riksförsäkringsanstalten och pensionsstyrelsen

1 §.

De uppgifter och befogenheter, som enligt lag eller författning tillkomma riksförsäkringsanstalten och pensionsstyrelsen, skola, såvitt ej annat särskilt föreskrives, i stället tillkomma socialförsäkringsverket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1961.

Förslag

till

lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring

Härigenom förordnas beträffande lagen den 3 januari 1947 om allmän sjukförsäkring[1], *dels* att 43, 44, 61—68, 80, 86—88 och 112—120 §§ skola upphöra att gälla, *dels* att 3, 4, 9, 15, 18, 31, 33, 39—42, 55—58, 60, 69—72, 75—79, 81—85, 89, 92—94, 97, 99, 103, 108 och 111 §§ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels* att i 5, 6, 16, 19, 34, 37, 46—49, 52, 53, 59, 73, 74, 90, 91, 95, 98, 101, 102, 104, 105, 107 och 109 §§ orden »allmän sjukkassa» och »centralsjukkassa» eller former av dessa ord skola ersättas med ordet »sjukkassa» eller motsvarande former härav, *dels ock* att överskrifterna omedelbart före 61, 86, 112 och 118 §§ skola utgå ur lagen.

(Gällande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
3 §.	
Allmän sjukkassa är centralsjukkassa eller lokalsjukkassa.	
För varje *landstingsområde* samt varje stad, som ej *deltager i landsting,* skall finnas en *centralsjukkassa.* Då särskilda förhållanden föranleda därtill, må dock två *landstingsområden* eller *sådant område* och stad, som *ej deltager i landsting,* förenas till ett *centralsjukkasseområde. Om skäl äro därtill, må annan stad än nu sagts bilda eget centralsjukkasseområde.* Angående indelning i *centralsjukkasseområden* beslutar Konungen.	För varje *landstingskommun* samt varje stad, som ej *tillhör sådan kommun,* skall finnas en *allmän sjukkassa.* Då särskilda förhållanden föranleda därtill, må dock två *landstingskommuner* eller *landstingskommun* och stad som *nyss sagts* förenas till ett *sjukkasseområde.* Angående indelning i *sjukkasseområden* beslutar Konungen.
Centralsjukkasseområde, som ej utgöres enbart av stad, skall vara indelat i lokalsjukkasseområden, om-	

[1] Senaste lydelse av 107 § se SFS 1954: 244, av 56 § se SFS 1954: 267, av 37, 43 och 44 §§ se SFS 1954: 518, av 34 § se SFS 1955: 397, av 31 § se SFS 1956: 74, av 69 § se SFS 1956: 627: av 39, 58 och 86 §§ se SFS 1958: 457, av 16, 19 och 41 §§ se SFS 1959: 585, av 33 § se SFS 1960, 106, av 47 § se SFS 1960: 179 samt av övriga berörda paragrafer se SFS 1953: 569.

(Gällande lydelse)

fattande en eller flera kommuner. Angående indelning i lokalsjukkasseområden beslutar Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer. För varje lokalsjukkasseområde skall finnas en lokalsjukkassa.

Lokalsjukkassa skall vara ansluten till den centralsjukkassa, inom vars verksamhetsområde lokalsjukkasseområdet är beläget.

(Föreslagen lydelse)

4 §.

I denna lag förstås med

läkare: den som äger behörighet att inom riket utöva *läkarkonsten;*

läkarvård: vård som meddelas av läkare, dock icke vård som lämnas försäkrad, vilken åtnjuter sjukhusvård;

sjukhusvård: vård som å sjukvårdsanstalt lämnas där intagen försäkrad ävensom vård å annan sjukvårdsinrättning, om vården beredes genom *pensionsstyrelsens* försorg;

sjukvårdsanstalt: allmänt sjukhus ävensom annan sjukvårdsinrättning, som enligt av Konungen faställd förteckning är att anse såsom sjukvårdsanstalt jämlikt denna lag;

allmänt sjukhus: sjukvårdsinrättning som tillhör staten eller till vars drift statsbidrag utgår eller som drives av *landsting* eller stad, som ej *deltager i landsting,* och ej är anordnad vid fattigvårdsanstalt ävensom sjukvårdsinrättning varöver *pensionsstyrelsen* förfogar för sin sjukvårdande verksamhet;

I denna lag förstås med

läkare: den som äger behörighet att inom riket utöva *läkaryrket;*

läkarvård: vård som meddelas av läkare, dock icke vård som lämnas försäkrad, vilken åtnjuter sjukhusvård;

sjukhusvård: vård som å sjukvårdsanstalt lämnas där intagen försäkrad ävensom vård å annan sjukvårdsinrättning, om vården beredes genom *socialförsäkringsverkets* försorg;

sjukvårdsanstalt: allmänt sjukhus ävensom annan sjukvårdsinrättning, som enligt av Konungen fastställd förteckning är att anse såsom sjukvårdsanstalt jämlikt denna lag;

allmänt sjukhus: sjukvårdsinrättning som tillhör staten eller till vars drift statsbidrag utgår eller som drives av *landstingskommun* eller stad, som ej *tillhör sådan kommun,* och ej är anordnad vid fattigvårdsanstalt ävensom sjukvårdsinrättning varöver *socialförsäkringsverket* förfogar för sin sjukvårdande verksamhet;

(Gällande lydelse)

h e m o r t s s j u k h u s: allmänt sjukhus, drivet av *det landsting eller sådan i landsting ej deltagande* stad, inom vars område försäkrad är bosatt.

När *nedan* i denna lag användes uttrycket sjukkassa, avses därmed *lokalsjukkassa eller, där sådan ej finnes inrättad, centralsjukkassa.*

(Föreslagen lydelse)

h e m o r t s s j u k h u s: allmänt sjukhus, drivet av *den landstingskommun eller sådan kommun ej tillhörande* stad, inom vars område försäkrad är bosatt.

När i denna lag användes uttrycket sjukkassa avses därmed *allmän sjukkassa.*

9 §.

Försäkringspliktig skall för varje kalenderår vara medlem i sjukkassan för den *kommun,* där han för samma år blivit mantalsskriven. Är försäkringspliktig icke mantalsskriven inom riket, skall han vara medlem i sjukkassan för den *kommun,* där han är bosatt vid ingången av kalenderåret eller vid den senare tidpunkt, då försäkringsplikt inträder.

Medlem i lokalsjukkassa är genom dennas anslutning till centralsjukkassa tillika medlem i den senare.

Försäkringspliktig skall för varje kalenderår vara medlem i sjukkassan för den *ort,* där han för samma år blivit mantalsskriven. Är försäkringspliktig icke mantalsskriven inom riket, skall han vara medlem i sjukkassan för den *ort,* där han är bosatt vid ingången av kalenderåret eller vid den senare tidpunkt, då försäkringsplikt inträder.

Sjukvårdsersättning till barn, som i 6 § sista stycket avses, utgives av sjukkassan för den *kommun,* där barnet är bosatt.

Sjukvårdsersättning till barn, som i 6 § sista stycket avses, utgives av sjukkassan för den *ort,* där barnet är bosatt.

15 §.

Ersättning för utgifter för s j u k h u s v å r d, som på grund av sjukdom varit erforderlig, utgår,

då vården beretts å hemortssjukhus, med belopp, som motsvarar den för sådan vård vid sjukhuset tillämpade avgiften å allmän sal,

då erforderlig vård ej kunnat beredas å hemortssjukhus eller behovet av sjukhusvården uppkommit utanför *det landstingsområde eller*

Ersättning för utgifter för s j u k h u s v å r d, som på grund av sjukdom varit erforderlig, utgår,

då vården beretts å hemortssjukhus, med belopp, som motsvarar den för sådan vård vid sjukhuset tillämpade avgiften å allmän sal,

då erforderlig vård ej kunnat beredas å hemortssjukhus eller behovet av sjukhusvården uppkommit utanför *den landstingskommun eller*

(Gällande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
sådan i landsting ej deltagande stad, där den sjuke är bosatt, och den sjuke med anledning härav måst intagas å annat allmänt sjukhus, med belopp, som motsvarar den lägsta avgift, mot vilken den sjuke kunnat erhålla vården å sjukhuset,	*landstingskommun ej tillhörande* stad, där den sjuke är bosatt, och den sjuke med anledning härav måst intagas å annat allmänt sjukhus, med belopp, som motsvarar den lägsta avgift, mot vilken den sjuke kunnat erhålla vården å sjukhuset,
då vården annorstädes än å allmänt sjukhus beretts genom *pensionsstyrelsens* försorg, med belopp, som motsvarar den lägsta för sådan vård utgående avgiften, samt	då vården annorstädes än å allmänt sjukhus beretts genom *socialförsäkringsverkets* försorg, med belopp som motsvarar den lägsta för sådan vård utgående avgiften, samt
i övriga fall med belopp, motsvarande den lägsta avgift, mot vilken den sjuke kunnat erhålla vården å allmän sal vid hemortssjukhus, lämpat för sjukdomens behandling.	i övriga fall med belopp, motsvarande den lägsta avgift, mot vilken den sjuke kunnat erhålla vården å allmän sal vid hemortssjukhus, lämpat för sjukdomens behandling.

Konungen äger — — — — — — angivet belopp.

18 §.

Sjukkassa må, med tillsynsmyndighetens medgivande och enligt de närmare föreskrifter som meddelas av tillsynsmyndigheten, besluta, att ersättning skall utgå för försäkrads kostnader för *sjukgymnastik eller eljest behandling med bad, massage, elektricitet eller hetluft eller annan därmed jämförlig behandling eller för konvalescentvård. I sådant fall skall den obligatoriska sjukvårdsförsäkringen i kassan omfatta även förmån, som avses med beslutet.*	*Konungen äger föreskriva,* att ersättning *enligt av Konungen fastställda grunder* skall utgå för försäkrads kostnader för *annan vård i anledning av sjukdom än i 14 och 15 §§ sägs.*

31 §.

Drabbas någon, — — — — — — av skadan.

Omfattas skadan — — — — — — av skadan.

Vid sjukdom, som enligt annan lag än lagen om yrkesskadeförsäkring eller enligt särskild författning eller enligt Konungens förordnande medför rätt till ersättning, som bestäm-	Vid sjukdom, som enligt annan lag än lagen om yrkesskadeförsäkring eller enligt särskild författning eller enligt Konungens förordnande medför rätt till ersättning, som be-

(Gällande lydelse)

mes av eller utbetalas från *riksförsäkringsanstalten* eller bolag varom sägs i 1 § lagen om yrkesskadeförsäkring, utgives sjukhjälp enligt denna lag endast i den mån sjukhjälpens belopp överstiger vad som i motsvarande hänseende utgår i sådan ersättning.

Vad i — — — — — — — om yrkesskadeförsäkring.

33 §.

Medlem i *allmän* sjukkassa är pliktig att erlägga avgift för försäkringen (sjukförsäkringsavgift), som enligt vad nedan sägs innefattar avgift för dels sjukvårdsförsäkringen, dels försäkringen för grundsjukpenning och dels försäkringen för tilläggssjukpenning. Avgift för försäkring för grundsjukpenning skall avse jämväl barntillägg. *Den som är medlem i såväl lokal- som centralsjukkassa skall erlägga sjukförsäkringsavgift i båda kassorna.*

Avgift för — — — — — — — eller sjukbidrag.

Avgift för — — — — — — — ettusentvåhundra kronor.

Avgift för — — — — — — — av tjänstgöringen.

Vad i — — — — — — — taxerade inkomst.

Medlem, som — — — — — — — makens sjukförsäkringsavgift.

39 §.

Beloppet av de i 38 § avsedda bidrag, som belöpa å ett kalenderår, skall i den ordning Konungen bestämmer fördelas mellan *centralsjukkassorna*. Såvitt angår sjukvårdsförsäkringen skall fördelningen ske i förhållande till *centralsjukkassornas och till dem anslutna lokalsjukkassors* utgifter under kalender-

(Föreslagen lydelse)

stämmes av eller utbetalas från *socialförsäkringsverket* eller bolag varom sägs i 1 § lagen om yrkesskadeförsäkring, utgives sjukhjälp enligt denna lag endast i den mån sjukhjälpens belopp överstiger vad som i motsvarande hänseende utgår i sådan ersättning.

Medlem i sjukkassa är pliktig att erlägga avgift för försäkringen (sjukförsäkringsavgift), som enligt vad nedan sägs innefattar avgift för dels sjukvårdsförsäkringen, dels försäkringen för grundsjukpenning och dels försäkringen för tilläggssjukpenning. Avgift för försäkring för grundsjukpenning skall avse jämväl barntillägg.

Beloppet av de i 38 § avsedda bidrag, som belöpa å ett kalenderår, skall i den ordning Konungen bestämmer fördelas mellan *sjukkassorna*. Såvitt angår sjukvårdsförsäkringen skall fördelningen ske i förhållande till *kassornas* utgifter under kalenderåret för sjukhusvård och för ändamål som avses i 41 §

(Gällande lydelse)

året för sjukhusvård och för ändamål som avses i 41 § första stycket a), ökade med de å samma år belöpande utgifter för läkemedel, som åvila kassorna. Beträffande försäkringen för tilläggssjukpenning skall fördelningen ske i förhållande till *centralsjukkassornas och till dem anslutna lokalsjukkassors* utgifter för tilläggssjukpenning under kalenderåret. Konungen äger dock med riksdagen bestämma, att viss del av bidragen skall ingå till en fond att förvaltas enligt grunder, som fastställas i enahanda ordning.

I avräkning å de bidrag, som komma att debiteras för visst kalenderår, äger *centralsjukkassa* av statsverket erhålla förskott enligt de föreskrifter Konungen utfärdar.

(Föreslagen lydelse)

första stycket a), ökade med de å samma år belöpande utgifter för läkemedel, som åvila kassorna. Beträffande försäkringen för tilläggssjukpenning skall fördelningen ske i förhållande till *kassornas* utgifter för tilläggssjukpenning under kalenderåret. Konungen äger dock med riksdagen bestämma, att viss del av bidragen skall ingå till en fond att förvaltas enligt grunder, som fastställas i enahanda ordning.

I avräkning å de bidrag, som komma att debiteras för visst kalenderår, äger *sjukkassa* av statsverket erhålla förskott enligt de föreskrifter Konungen utfärdar.

40 §.

Till *de allmänna sjukkassorna* utgår enligt vad nedan sägs statsbidrag i form av sjukhjälpsbidrag, medlemsbidrag, *avgiftslindringsbidrag och avgiftsersättningsbidrag.*

Statsbidrag beräknas — — — — — — Konungen bestämmer.

Till *sjukkassa* utgår enligt vad nedan sägs statsbidrag i form av sjukhjälpsbidrag *och* medlemsbidrag.

41 §.

Sjukhjälpsbidrag utgår *till centralsjukkassa* med nedan angivna procentuella andel av *de* utgifter under kalenderåret, *som bestritts av centralsjukkassan och till denna anslutna lokalsjukkassor, nämligen* för

a) läkarvård enligt — — — — — — 75 procent.

Konungen äger medgiva att till *centralsjukkassa,* för vilken med hänsyn till bebyggelse och kommuni-

Sjukhjälpsbidrag utgår med nedan angivna procentuella andel av *sjukkassas* utgifter under kalenderåret för

Konungen äger medgiva att till *sjukkassa,* för vilken med hänsyn till bebyggelse och kommunikationer

(Gällande lydelse)

kationer särskilt stora utgifter uppkomma för ändamål, som i första stycket a) sägs, bidraget för utgifter till dylika ändamål skall utgå med mer än femtio procent av *de* utgifter, *som bestritts av kassan och till denna anslutna lokalsjukkassor,* dock med högst sjuttio procent av desamma. *Därvid må föreskrivas, att medgiven ökning av bidraget helt eller delvis skall tillkomma lokalsjukkassa.*

Angående sjukhjälpsbidrag *till centralsjukkassa* för utgifter för sjukvård utom riket gäller vad därom är särskilt stadgat.

(Föreslagen lydelse)

särskilt stora utgifter uppkomma för ändamål, som i första stycket a) sägs, bidraget för utgifter till dylika ändamål skall utgå med mer än femtio procent av *kassans* utgifter, dock med högst sjuttio procent av desamma.

Angående sjukhjälpsbidrag för utgifter för sjukvård utom riket gäller vad därom är särskilt stadgat.

42 §.

M e d l e m s b i d r a g utgår för envar, som vid utgången av kalenderåret är sjukkassemedlem, med *följande belopp, nämligen*

i städer som utgöra särskilda centralsjukkasseområden . . 4 kronor; annorstädes

i Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län . . . . . *5 kronor;*

i riket i övrigt . . *4 kronor 50 öre.*

Konungen äger medgiva att, där särskilda svårigheter med avseende å sjukkontrollen eller förvaltningen i övrigt föreligga, medlemsbidrag avseende medlemmar tillhörande viss eller vissa lokalsjukkassor skall utgå med högre belopp än i första stycket angivits, dock med högst sex kronor.

Av medlemsbidrag för den som är medlem i såväl lokal- som centralsjukkassa skola tre femtedelar till-

M e d l e m s b i d r a g utgår för envar, som vid utgången av kalenderåret är sjukkassemedlem, med *tio kronor* i Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län *och med åtta kronor* i riket i övrigt.

(Gällande lydelse)

falla lokalsjukkassan och två femtedelar centralsjukkassan.

43 §.

Avgiftslindringsbidrag utgår med belopp, varmed sjukförsäkringsavgift vid debitering av slutlig skatt nedsatts till följd av vad i 35 § första stycket stadgats.

44 §.

Avgiftsersättningsbidrag utgår till sjukkassa med tio kronor för varje medlem som, till följd av vad i 33 § andra stycket är stadgat, vid debitering av slutlig skatt icke påförts avgift för sjukvårdsförsäkringen.

(Föreslagen lydelse)

55 §.

Allmän sjukkassas firma skall innehålla beteckning, som anknyter till kassans verksamhetsområde. *Centralsjukkassas firma skall därjämte* innehålla orden »allmän» och *»centralsjukkassa». Lokalsjukkassas firma skall innehålla orden »allmän» och »sjukkassa».*

I *allmän* sjukkassas firma må ej intagas något av orden »bolag», »bank», »ömsesidig» eller »försäkring». *Lokalsjukkassas firma må ej heller innehålla ordet »central».*

Firman skall tydligt skilja sig från annan *allmän* sjukkassas firma.

Ej må — — — — — — allmän sjukkassa.

Sjukkassas firma skall innehålla beteckning, som anknyter till kassans verksamhetsområde, *samt* innehålla orden »allmän» och *»sjukkassa».* I sjukkassas firma må ej intagas något av orden »bolag», »bank», »ömsesidig» eller »försäkring».

Firman skall tydligt skilja sig från annan sjukkassas firma.

56 §.

För *allmän* sjukkassa skola finnas stadgar avfattade enligt formulär, fastställt av tillsynsmyndigheten.

För sjukkassa skola finnas stadgar avfattade enligt formulär, fastställt av tillsynsmyndigheten.

(Gällande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
Stadgarna skola — — — — — och moderskapshjälp;	
6) antalet ombud, som i 61 § avses, samt, där så erfordras, grunderna för utseendet av sådana ombud;	*6)* ordningen för inbetalning av avgifter för den frivilliga försäkringen.
7) det sätt, varpå kallelse till ombudsval och ombudsmöte skall ske och andra meddelanden skola bringas till medlemmarnas eller ombudens kännedom, ävensom den tid före ombudsval och ombudsmöte, då föreskrivna kallelseåtgärder senast skola vara vidtagna;	
8) antalet styrelseledamöter.	
I stadgar för centralsjukkassa skall härjämte angivas ordningen för inbetalning av avgifter för den frivilliga försäkringen.	
Stadgar för sjukkassa, vilken utgiver ersättning för behandling som i 18 § avses, skola innehålla uppgift härom och angående de grunder efter vilka ersättningen utgår.	
Utöver vad — — — — — — så medgiver.	
Allmän sjukkassas stadgar skola *vara fastställda och registrerade av tillsynsmyndigheten. Beslut om ändring av stadgarna må ej gå i verkställighet, innan ändringen blivit fastställd och registrerad av tillsynsmyndigheten.*	Sjukkassas stadgar skola *fastställas av tillsynsmyndigheten på förslag av kassans styrelse. Tillsynsmyndigheten skall tillika registrera stadgarna.*
57 §.	
För *allmän* sjukkassas förbindelser häfta allenast kassans tillgångar.	För sjukkassas förbindelser häfta allenast kassans tillgångar.
Utan tillsynsmyndighetens medgivande må *allmän* sjukkassa ej upptaga, övertaga eller ikläda sig ansvar för lån, *ej heller* åtaga sig annan förpliktelse, såvida ej denna har omedelbart sammanhang med kassans verksamhet.	Utan tillsynsmyndighetens medgivande må sjukkassa ej *överlåta fast egendom eller belasta sådan egendom med inteckning för gäld och ej heller* upptaga, övertaga eller ikläda sig ansvar för lån *eller* åtaga sig annan förpliktelse, såvida ej denna har ome-

(Gällande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
	delbart sammanhang med kassans verksamhet.
	58 §.
Allmän sjukkassa må ej bedriva annan verksamhet än som föreskrives eller medgives i denna lag.	Sjukkassa må ej bedriva annan verksamhet än som föreskrives eller medgives i denna lag.
I den mån Konungen så förordnar, är *allmän* sjukkassa pliktig att inom sitt verksamhetsområde jämväl såvitt angår andra än kassans medlemmar biträda vid handhavandet av annan statlig social försäkrings- eller understödsverksamhet ävensom att tillställa socialregister behövliga uppgifter. För sitt biträde vid omförmälda försäkrings- eller understödsverksamhet må kassan, där det finnes påkallat till följd av den kassan sålunda anförtrodda verksamhetens omfattning, erhålla ersättning enligt de grunder Konungen bestämmer.	I den mån Konungen så förordnar, är sjukkassa pliktig att inom sitt verksamhetsområde jämväl såvitt angår andra än kassans medlemmar biträda vid handhavandet av annan statlig socialförsäkrings- eller understödsverksamhet ävensom att tillställa socialregister behövliga uppgifter. För sitt biträde vid omförmälda försäkrings- eller understödsverksamhet må kassan, där det finnes påkallat till följd av den kassan sålunda anförtrodda verksamhetens omfattning, erhålla ersättning enligt de grunder Konungen bestämmer.
Därest förordnande meddelas beträffande sjukhjälp till svensk medborgare som icke är bosatt här i riket eller med främmande stat träffas överenskommelse som berör *allmän* sjukkassa, är *sådan kassa* pliktig att utöva verksamhet i enlighet med vad förordnandet eller överenskommelsen innehåller.	Därest förordnande meddelas beträffande sjukhjälp till svensk medborgare som icke är bosatt här i riket eller med främmande stat träffas överenskommelse som berör sjukkassa, är *kassan* pliktig att utöva verksamhet i enlighet med vad förordnandet eller överenskommelsen innehåller.
Allmän sjukkassa skall, i den mån så kan ske, till myndighet, som handhar folkpensionering, *olycksfallsförsäkring* eller arbetslöshetsförsäkring, avgiva de yttranden och lämna det biträde i övrigt, som påkallas av myndigheten. I övrigt skall kassa tillhandagå statlig eller kommunal myndighet, försäkringsinrättning samt arbetsgivare med yttranden och upplysningar, i den mån hinder enligt	Sjukkassa skall, i den mån så kan ske, till myndighet, som handhar folkpensionering, *allmän tilläggspensionering, yrkesskadeförsäkring* eller arbetslöshetsförsäkring, avgiva de yttranden och lämna det biträde i övrigt, som påkallas av myndigheten. I övrigt skall kassa tillhandagå statlig eller kommunal myndighet, försäkringsinrättning samt arbetsgivare med yttranden och upplys-

(Gällande lydelse)

lag eller författning ej möter samt mera betydande olägenhet ej därigenom uppkommer för kassan.

(Föreslagen lydelse)

ningar, i den mån hinder enligt lag eller författning ej möter samt mera betydande olägenhet ej därigenom uppkommer för kassan.

60 §.

Allmän sjukkassas angelägenheter handhavas i enlighet med vad i denna lag är stadgat av *ombudsmöte och* kassans styrelse.

Sjukkassas angelägenheter handhavas i enlighet med vad i denna lag är stadgat av kassans styrelse.

Sjukkassa, i vars verksamhetsområde landstingskommun ingår, skall i den omfattning tillsynsmyndigheten efter hörande av kassans styrelse bestämmer inrätta lokalkontor. Sådant kontor skall hava en eller flera kommuner som verksamhetsområde.

För varje lokalkontor skall finnas en rådgivande nämnd.

Ombudsmöte

61 §.

Ombud till ombudsmöte väljas i lokalsjukkassa av den eller de kommuner, inom vilkas områden kassan har sin verksamhet, i centralsjukkassa, vars verksamhetsområde utgöres enbart av stad, av staden samt i annan centralsjukkassa å ombudsmöten i de till kassan anslutna lokalsjukkassorna.

Antalet ombud skall vara minst femton. Består lokalsjukkassas verksamhetsområde av flera kommuner, skall det antal ombud, som varje kommun har att utse, med hänsyn till kommunens invånarantal bestämmas i kassans stadgar.

Ombud skall vara svensk medborgare och myndig samt medlem i kassan.

Val av ombud skall avse två ka-

(Gällande lydelse)

lenderår, räknade från och med året näst efter det, då valet sker.

Beträffande ombudsval i centralsjukkassa, vars verksamhetsområde ej utgöres enbart av stad, äger ombudsmöte eller efter dess bemyndigande kassans styrelse fastställa de föreskrifter, vilka erfordras utöver bestämmelserna i denna lag och kassans stadgar.

62 §.

Ombud må ej deltaga i behandling av fråga rörande avtal mellan honom och den allmänna sjukkassan. Ej heller må han deltaga i behandling av fråga om avtal mellan kassan och tredje man, där han i frågan äger ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot kassans. Vad sålunda stadgats skall äga motsvarande tillämpning beträffande rättegång eller annan talan mot honom eller tredje man. Ombud, som tillika är styrelseledamot, må ej deltaga i beslut om ansvarsfrihet för förvaltningsåtgärd, för vilken han är ansvarig, eller i val av revisor.

63 §.

Till ombud må arvode ej utgivas; men resekostnad må, där ombudsmötet så bestämmer, ersättas efter billigaste färdsätt. I centralsjukkassa må därjämte utgivas dagtraktamente enligt de grunder, som fastställas av ombudsmötet, dock högst med vad som utgår till landstingsman vid tjänstgöring å landstingsmöte.

64 §.

Före den 1 juli varje år skall hållas ordinarie ombudsmöte, vid vilket

(Föreslagen lydelse)

(Gällande lydelse)

styrelsens förvaltningsberättelse och revisorernas berättelse framläggas. Å detta möte skola följande ärenden företagas till avgörande:

a) frågan om beviljande av ansvarsfrihet åt styrelsen för den tid revisorernas berättelse omfattar;

b) val av styrelseledamöter och revisorer samt suppleanter för dem;

c) inom lokalsjukkassa, val av ombud i centralsjukkassan.

Frågan om ansvarsfrihets beviljande må kunna uppskjutas till avgörande vid nytt ombudsmöte.

65 §.

Styrelsen för allmän sjukkassa äger, när den finner lämpligt, kalla ombuden till extra ombudsmöte. Enahanda rätt tillkommer tillsynsmyndigheten.

Revisorerna må, om deras granskning föranleder därtill, skriftligen med angivande av skälet påfordra, att styrelsen skall utlysa extra ombudsmöte att hållas så snart det med iakttagande av föreskriven kallelsetid kan ske. Har sådan påfordran skett, skola revisorerna ofördröjligen underrätta tillsynsmyndigheten därom. Efterkommer styrelsen ej inom en vecka revisorernas påfordran, äga revisorerna själva utlysa ombudsmöte. Äro icke samtliga revisorer ense om ombudsmötes utlysande, gäller den mening, varom de flesta förena sig, eller vid lika röstetal deras mening som anse extra ombudsmöte ej böra hållas.

Extra ombudsmöte skall ock av styrelsen utlysas, då det för uppgivet ändamål skriftligen påfordras av

(Föreslagen lydelse)

(Gällande lydelse)

minst en tredjedel av samtliga ombud.

66 §.

Ombudsmöte tillkommer, utöver vad i 64 § sägs,

a) att fastställa den allmänna sjukkassans förvaltningsstat för nästföljande kalenderår;

b) att besluta angående överlåtelse av fast egendom eller belastande av sådan egendom med inteckning för gäld;

c) att besluta angående ändring av kassans stadgar;

d) att avgiva yttranden i frågor, som av kassans styrelse eller tillsynsmyndigheten hänskjutas till ombudsmöte.

67 §.

Å ombudsmöte må ärende, som ej blivit angivet i kallelsen till mötet, icke företagas till avgörande, om det ej enligt 64 § skall förekomma å mötet eller omedelbart föranledes av ärende, som där skall avgöras, eller av tillsynsmyndigheten hänskjutits till ombudsmötet.

Hava de ärenden, som skola företagas till behandling å ombudsmöte, blivit ombuden särskilt meddelade på sätt och å tid före mötet, som i stadgarna angives beträffande kallelse till ombudsmöte, skall anses, som om ärendena varit upptagna i kallelsen till mötet.

Önskar lokalsjukkassa, att ärende skall upptagas till behandling å ombudsmöte i den centralsjukkassa till vilken lokalsjukkassan är ansluten eller önskar ombud i lokalsjukkassa

(Föreslagen lydelse)

(Gällande lydelse)

eller i centralsjukkassa, vars verksamhetsområde utgöres enbart av stad, att ärende skall upptagas till behandling å ombudsmöte i kassan, skall lokalsjukkassan eller ombudet skriftligen anmäla detta till styrelsens ordförande, vilken, därest anmälningen inkommit inom erforderlig tid före mötet samt ärendet är av beskaffenhet att kunna företagas av sådant möte, har att tillse, att detsamma i kallelsen till mötet uppföres bland överläggningsämnena.

De ärenden, som företagas till avgörande av ombudsmöte, skola, där ej fråga är om val, förut vara vederbörligen beredda av den allmänna sjukkassans styrelse. Val må beredas av därför särskilt utsedda ombud. Vad nu sagts om val gäller även ärende, som av tillsynsmyndigheten hänskjutits till ombudsmötet.

68 §.

Varje ombud äger en röst. Ombud må ej låta rösträtten utövas av annan.

Ombudsmöte är beslutfört, då mer än halva antalet ombud är närvarande. Begäres omröstning, skall sådan verkställas och utom vid val ske öppet. Såsom mötets beslut gäller den mening, om vilken de flesta röstande förena sig, och vid lika röstetal den mening, som biträdes av ordföranden. Val avgöres dock vid lika röstetal genom lottning.

Vid ombudsmöte skall utses ordförande att leda förhandlingarna. Under dennes överinseende skall genom styrelsens försorg föras protokoll, som skall till riktigheten vits-

(Föreslagen lydelse)

(Gällande lydelse)

ordas av två i mötet deltagande ombud. Senast fyra veckor efter mötet skall protokollet vara tillgängligt för den allmänna sjukkassans medlemmar.

(Föreslagen lydelse)

69 §.

Styrelsen för allmän sjukkassa tillkommer att besluta i kassans angelägenheter, i den mån de ej skola handhavas *av ombudsmöte eller* i särskilt föreskriven ordning.

Styrelsen *för centralsjukkassa* skall bestå av *minst sju och högst nio ledamöter. För ledamot skall finnas suppleant.* En ledamot *och suppleanten för honom* utses av tillsynsmyndigheten, en ledamot *och suppleanten för honom* av medicinalstyrelsen samt en ledamot *och suppleanten för honom* av landstinget eller, där fråga är om *centralsjukkassa,* vars verksamhetsområde utgöres enbart av stad, av stadsfullmäktige. Hava två *landstingsområden* förenats till ett *centralsjukkasseområde,* skall vartdera landstinget utse *en ledamot och suppleanten för honom;* utgöres *centralsjukkasseområde* av *landstingsområde* och stad, som *ej deltager i landsting,* utses *en ledamot och suppleanten för honom* av landstinget samt en ledamot *och suppleanten för honom* av stadsfullmäktige. *Övriga styrelseledamöter och suppleanter väljas å ombudsmöte.*

Styrelse för lokalsjukkassa skall bestå av minst fem och högst sju ledamöter. För ledamot skall finnas suppleant. En ledamot och suppleanten för honom utses av styrelsen för den centralsjukkassa, till vilken lo-

69 §.

Sjukkassas styrelse tillkommer att besluta i kassans angelägenheter, i den mån de ej skola handhavas i särskilt föreskriven ordning.

Styrelsen skall bestå av *sju ledamöter eller, om sjukkassas verksamhetsområde omfattar två landstingskommuner inom skilda län, åtta ledamöter.* En ledamot utses av tillsynsmyndigheten, en ledamot av medicinalstyrelsen samt en ledamot av *länsstyrelsen och i Stockholm av överståthållarämbetet, dock att, där sjukkassas område berör två län, vardera länsstyrelsen utser en ledamot. Övriga ledamöter utses* av landstinget eller, där fråga är om *sjukkassa,* vars verksamhetsområde utgöres enbart av stad, av stadsfullmäktige. Hava två *landstingskommuner* förenats till ett *sjukkasseområde,* skall vartdera landstinget utse *två ledamöter;* utgöres *sjukkasseområde* av *landstingskommun* och stad, som *icke tillhör sådan kommun,* utses *tre ledamöter* av landstinget samt en ledamot av stadsfullmäktige.

För varje ledamot utses i enahanda ordning en suppleant.

(Gällande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
kalsjukkassan är ansluten. Övriga styrelseledamöter och suppleanter väljas å ombudsmöte.	
Är styrelseledamot förhindrad att tjänstgöra, skall till tjänstgöring i första hand inkallas den för honom utsedde suppleanten.	Är styrelseledamot förhindrad att tjänstgöra, skall till tjänstgöring i första hand inkallas den för honom utsedde suppleanten. Suppleant äger rätt att även eljest närvara vid styrelsens sammanträden och skall alltid underrättas om tid för sammanträde.
Suppleant äger rätt att även eljest närvara vid styrelsens sammanträden och skall alltid underrättas om tid för sammanträde.	
77 §.	
Vad i denna lag finnes stadgat angående styrelseledamot skall i tillämpliga delar gälla beträffande suppleant.	Vad i denna lag finnes stadgat angående styrelseledamot skall i tillämpliga delar gälla beträffande suppleant.
Har suppleant företrätt *allmän* sjukkassa, är den omständigheten, att förutsättning för hans inträde i styrelseledamots ställe saknades, utan verkan mot tredje man, där han ej insåg eller bort inse nämnda förhållande.	Har suppleant företrätt sjukkassa, är den omständigheten, att förutsättning för hans inträde i styrelseledamots ställe saknades, utan verkan mot tredje man, där han ej insåg eller bort inse nämnda förhållande.
	70 §.
De styrelseledamöter, som skola väljas å ombudsmöte, utses för tiden från det möte, då valet äger rum, till det ordinarie ombudsmötet andra året därefter. Av de första gången valda skall dock hälften eller, om antalet valda ej är delbart med två, hälften av det med ett minskade antalet avgå vid det ordinarie ombudsmötet året efter valet.	*Styrelseledamot utses för en tid av fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då han blivit utsedd.*
Styrelseledamot må — — — — — — utsett honom.	
Avgår styrelseledamot, *som valts av ombudsmöte,* innan den tid, för vilken han blivit utsedd, gått till ända *och är styrelsen ej beslutför med kvarstående ledamöter och*	Avgår styrelseledamot innan den tid, för vilken han blivit utsedd, gått till ända, *skall för den återstående tiden i hans ställe utses ny ledamot i den ordning, som angives i 69 §.*

(Gällande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
suppleanter, åligger det dessa att ofördröjligen föranstalta om fyllnadsval.	*Arvode och annan ersättning till styrelseledamot utgives av kassan efter de grunder, som fastställas av tillsynsmyndigheten.*
71 §.	
Ledamot av styrelsen för *allmän* sjukkassa skall vara svensk medborgare *samt medlem i kassan. Den som ej råder över sig och sitt gods må ej vara styrelseledamot.*	Ledamot av styrelsen för sjukkassa skall vara svensk medborgare, *som råder över sig och sitt gods. Den som är i socialförsäkringsdomstolens, tillsynsmyndighetens eller sjukkassas tjänst må ej vara styrelseledamot.*
72 §.	
Styrelsen väljer — — — — — — — sammanträdet närvarande.	
Styrelsen är — — — — — — — av ordföranden.	
Ledamot av styrelsen äger ej deltaga i behandling av fråga rörande avtal mellan honom och *den allmänna* sjukkassan eller rörande hans försäkring i kassan. Ej heller må han deltaga i behandling av fråga om avtal mellan kassan och tredje man, där han i frågan äger ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot kassans. Vad sålunda är stadgat äger motsvarande tillämpning beträffande rättegång eller annan talan mot styrelseledamoten eller tredje man.	Ledamot av styrelsen äger ej deltaga i behandling av fråga rörande avtal mellan honom och sjukkassan eller rörande hans försäkring i kassan. Ej heller må han deltaga i behandling av fråga om avtal mellan kassan och tredje man, där han i frågan äger ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot kassans. Vad sålunda är stadgat äger motsvarande tillämpning beträffande rättegång eller annan talan mot styrelseledamoten eller tredje man.
Minst sex veckor före det ordinarie ombudsmötet skall styrelsen till revisorerna avlämna en av styrelsens ledamöter underskriven förvaltningsberättelse för det senast förflutna året.	*Senast den 15 mars varje år* skall styrelsen till revisorerna avlämna en av styrelsens ledamöter underskriven förvaltningsberättelse för det senast förflutna året. *Styrkt avskrift av förvaltningsberättelsen skall samtidigt översändas till tillsynsmyndigheten samt vederbörande landsting eller stadsfullmäktige.*
Styrelsen skall *varje kalenderår upprätta förslag till förvaltningsstat för nästföljande år. Förslaget skall*	Styrelsen skall *före utgången av oktober månad varje år tillställa tillsynsmyndigheten en beräkning av*

(Gällande lydelse)

hållas tillgängligt för medlemmarna minst två veckor före det ombudsmöte, å vilket förslaget skall behandlas.

(Föreslagen lydelse)

kassans förvaltningskostnader för nästföljande år.

75 §.

Angående behörighet att för *allmän* sjukkassas räkning mottaga delgivning i rättegång är stadgat i rättegångsbalken; och skall vad i sådant avseende gäller äga motsvarande tillämpning, då annat meddelande skall delgivas kassan.

Vill styrelsen väcka talan mot kassan, skall styrelsen *utlysa ombudsmöte för val av* ställföreträdare att föra kassans talan i tvisten. *Stämning skall anses delgiven, då den blivit föredragen å mötet.*

Angående behörighet att för sjukkassas räkning mottaga delgivning i rättegång är stadgat i rättegångsbalken; och skall vad i sådant avseende gäller äga motsvarande tillämpning, då annat meddelande skall delgivas kassan.

Vill styrelsen väcka talan mot kassan, skall styrelsen *anmäla detta till tillsynsmyndigheten, som i anledning härav har att utse* ställföreträdare att *å kassans vägnar mottaga stämning och* föra kassans talan i tvisten.

76 §.

Styrelsen och firmatecknare i *allmän* sjukkassa skola i sin förvaltning av kassans angelägenheter ställa sig till efterrättelse denna lag och andra för kassans verksamhet gällande författningar samt kassans stadgar, så ock *de föreskrifter, som av ombudsmöte eller, såvitt rör firmatecknare,* av styrelsen meddelas, där de ej finnas strida mot denna lag eller annan författning.

Styrelsen och firmatecknare i sjukkassa skola i sin förvaltning av kassans angelägenheter ställa sig till efterrättelse denna lag och andra för kassans verksamhet gällande författningar samt kassans stadgar, så ock, *såvitt rör firmatecknare, de föreskrifter, som* av styrelsen meddelas, där de ej finnas strida mot denna lag eller annan författning.

77 §.

(Gällande lydelse, se vid 69 §).

Ledamöter i nämnd, som omförmäles i 60 §, utses av den eller de kommuner, vilka ingå i verksamhetsområdet för vederbörande lokalkontor, för en tid av fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då de blivit utsedda. För

(Gällande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
	ledamot skall finnas suppleant. Är ledamot förhindrad att tjänstgöra skall till tjänstgöring inkallas den för honom utsedde suppleanten. Avgår ledamot eller suppleant innan den tid, för vilken han blivit utsedd, gått till ända, skall ny ledamot eller suppleant utses för återstående tid.
	Antalet ledamöter i nämnden samt, där flera kommuner ingå i verksamhetsområdet, det antal ledamöter, som skall utses av varje kommun, bestämmes av tillsynsmyndigheten.
78 §.	
I avseende å förandet av *allmän* sjukkassas räkenskaper må särskilda föreskrifter meddelas av tillsynsmyndigheten att gälla utöver dem, som kassan jämlikt bokföringslagen har att iakttaga. *Lokalsjukkassa har härjämte att i fråga om bokföring och kassarörelse följa de anvisningar, som lämnas av centralsjukkassan.*	I avseende å förandet av sjukkassas räkenskaper må särskilda föreskrifter meddelas av tillsynsmyndigheten att gälla utöver dem, som kassan jämlikt bokföringslagen har att iakttaga.
Räkenskapsavslutning skall ske för kalenderår samt vara verkställd *inom lokalsjukkassa före utgången av nästföljande februari månad och inom centralsjukkassa före utgången av nästföljande april månad.*	Räkenskapsavslutning skall ske för kalenderår samt vara verkställd *före utgången av nästföljande februari månad.*
Särskilda räkenskaper — — — — — — frivilliga försäkringen.	
79 §.	
Då bokslut är uppgjort för *centralsjukkassa,* skall till särskilda fonder avsättas	Då bokslut är uppgjort för *sjukkassa,* skall till särskilda fonder avsättas.
a) vad av — — — — — — f r i v i l l i g a f ö r s ä k r i n g e n).	
Vardera fondens — — — — — — löpande utgifter.	
Tillgångar motsvarande — — — — — — 5) stadgas.	
Utan hinder av vad ovan föreskrivits må *centralsjukkassa* med tillsynsmyndighetens medgivande så-	Utan hinder av vad ovan föreskrivits må *sjukkassa* med tillsynsmyndighetens medgivande såsom tillgång

(Gällande lydelse)

som tillgång i fonderna redovisa *lån till lokalsjukkassa, så ock* värdet av inventarier, som anskaffats för *centralsjukkassans* verksamhet, under förutsättning *dock* att nedskrivning av sagda värde sker med minst en tiondel varje år.

80 §.

Då bokslut är uppgjort för lokalsjukkassa, skall vad av kassans inkomster ej åtgått för löpande utgifter under det år bokslutet avser avsättas till fond. Beträffande denna fond skall vad i 79 § andra och tredje styckena stadgas äga motsvarande tillämpning.

Styrelsens förvaltning och den allmänna sjukkassans räkenskaper skola granskas av revisorer.

Årligen skola utses inom centralsjukkassa tre och inom lokalsjukkassa två revisorer samt lika många suppleanter för dem. Inom centralsjukkassa utses en revisor och en suppleant av tillsynsmyndigheten *samt övriga revisorer och suppleanter av ombudsmöte. Inom lokalsjukkassa utses en revisor och en suppleant av styrelsen för centralsjukkassan samt den andre revisorn och suppleanten av ombudsmöte i lokalsjukkassan.*

Revisors uppdrag utgår ej före det ordinarie ombudsmöte, vid vilket revisorernas berättelse framlägges. Revisor må skiljas från uppdraget

(Föreslagen lydelse)

i fonderna redovisa värdet av inventarier, som anskaffats för *kassans* verksamhet, under förutsättning att nedskrivning av sagda värde sker med minst en tiondel varje år.

81 §.

För granskning av styrelsens förvaltning och sjukkassas räkenskaper skola för varje räkenskapsår utses en revisor och en suppleant av tillsynsmyndigheten *och två revisorer jämte suppleanter för dem av landstinget eller, där fråga är om sjukkassa, vars verksamhetsområde utgöres enbart av stad, av stadsfullmäktige. Hava två landstingskommuner förenats till ett sjukkasseområde, skall vartdera landstinget utse en revisor och suppleanten för honom; utgöres sjukkasseområde av landstingskommun och stad, som ej tillhör sådan kommun, skall en revisor och suppleanten för honom utses av landstinget och en revisor och suppleanten för honom av stadsfullmäktige.*

Revisor må skiljas från uppdraget genom beslut av den som utsett honom.

(Gällande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
genom beslut av den som utsett honom.	
Revisor skall — — — — — — till styrelseledamot.	
	Arvode och annan ersättning till revisor och suppleant utgives av kassan efter de grunder, som fastställas av tillsynsmyndigheten.
82 §.	
Revisor äger när som helst inventera kassans medel och övriga tillgångar samt granska dess böcker, räkenskaper och andra handlingar. Styrelsen eller *verkställande tjänsteman,* varom i 84 § sägs, må ej vägra att lämna av revisor begärd upplysning angående förvaltningen.	Revisor äger när som helst inventera kassans medel och övriga tillgångar samt granska dess böcker, räkenskaper och andra handlingar. Styrelsen eller *sjukkassedirektör,* varom i 84 § sägs, må ej vägra att lämna av revisor begärd upplysning angående förvaltningen.
Revisorerna hava att ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter, som tillsynsmyndigheten meddelar, *så ock de särskilda föreskrifter, som meddelas av ombudsmöte och ej innefatta inskränkning i revisorernas i lag stadgade befogenhet eller eljest strida mot lag eller författning eller mot kassans stadgar.*	Revisorerna hava att ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter, som tillsynsmyndigheten meddelar.
Revisorerna skola *för varje räkenskapsår* över granskningen avgiva en av dem underskriven berättelse, som skall överlämnas till styrelsen *minst två veckor före det ordinarie ombudsmötet.*	*De för visst räkenskapsår utsedda* revisorerna skola över granskningen avgiva en av dem underskriven berättelse, som *senast före utgången av mars månad nästföljande år* skall överlämnas till styrelsen. *Styrkt avskrift av berättelsen skall samtidigt tillställas tillsynsmyndigheten och vederbörande landsting eller stadsfullmäktige.*
83 §.	
Varder talan å styrelsens förvaltning under den tid revisorernas berättelse omfattar ej anställd inom ett år från det berättelsen framlades å	*Talan mot styrelseledamot på grund av hans uppdrag må ej anställas, därest icke tillsynsmyndigheten skriftligen till honom fram-*

(Gällande lydelse)

ombudsmöte, skall anses, som om ansvarsfrihet blivit styrelsen beviljad.

Utan hinder av att ansvarsfrihet beviljats, må sådan talan å förvaltningen, som grundas på att styrelseledamot begått brottslig handling, kunna mot honom anställas, där ej ansvarsfriheten uppenbarligen avsett även nämnda handling.

Talan *för allmän sjukkassa om skadestånd* mot revisor på grund av hans uppdrag må ej anställas, sedan två år förflutit från det revisorernas berättelse *framlades å ombudsmöte,* såvida icke talan grundas på att revisor begått brottslig handling.

84 §.

Hos *allmän* sjukkassa skall, *därest tillsynsmyndigheten ej annat medgiver,* vara anställd en verkställande tjänsteman, vilken i enlighet med de anvisningar, som lämnas av kassans styrelse, har att leda arbetet inom kassan. *Verkställande tjänsteman, som ej är styrelseledamot,* äger närvara vid styrelsens sammanträden och deltaga i överläggningarna men ej i besluten.

Verkställande tjänsteman tillsättes och entledigas *i centralsjukkassa* av tillsynsmyndigheten *och i lokalsjuk-*

(Föreslagen lydelse)

ställt anmärkning mot det förfarande, å vilken talan grundas, inom två år efter utgången av det räkenskapsår, då förfarandet ägt rum. Vad nu sagts gäller ej talan, som grundas på att styrelseledamot begått brottslig handling. Tillsynsmyndigheten äger förordna ställföreträdare för styrelsen att föra kassans talan.

Talan mot revisor på grund av hans uppdrag må ej anställas sedan två år förflutit från det revisorernas berättelse *överlämnades till styrelsen,* såvida icke talan grundas på att revisor begått brottslig handling.

84 §.

Hos sjukkassa skall vara anställd en verkställande tjänsteman *(sjukkassedirektör),* vilken i enlighet med de anvisningar, som lämnas av kassans styrelse, har att leda arbetet inom kassan. *Sjukkassedirektör* äger närvara vid styrelsens sammanträden och deltaga i överläggningarna men ej i besluten.

85 §.

Sjukkassedirektör tillsättes och entledigas av tillsynsmyndigheten *efter hörande av* kassans styrelse.

(Gällande lydelse)

kassa av centralsjukkassans styrelse. Innan verkställande tjänsteman hos allmän sjukkassa tillsättes eller entledigas, skall yttrande inhämtas från kassans styrelse.

Verkställande tjänstemans avlönings- och pensionsförmåner skola på förslag av kassans styrelse bestämmas av tillsynsmyndigheten.

85 §.

Annan befattningshavare hos allmän sjukkassa än verkställande tjänsteman tillsättes och entledigas av kassans styrelse. Förtroendeläkare, som i 90 § sägs, skall *dock* efter *centralsjukkassas* hörande tillsättas och entledigas av medicinalstyrelsen. *Kassan är* beträffande avlönings- och andra anställningsvillkor för *sådan läkare* pliktig ställa sig till efterrättelse de anvisningar, som på förslag av medicinalstyrelsen meddelas av tillsynsmyndigheten.

Förhållandet mellan centralsjukkassa och därtill ansluten lokalsjukkassa

86 §.

Lokalsjukkassa ansvarar för utgivandet av ersättning enligt sjukvårdsförsäkringen. Av utgifterna härför, dock ej utgifter enligt 18 §, äger kassan att från vederbörande centralsjukkassa återfå fyra femtedelar.

Med avseende å sjukhjälp enligt den obligatoriska sjukpenningförsäkringen ansvarar lokalsjukkassa för de nittio första sjukhjälpsdagarna vid varje sjukdom samt centralsjuk-

(Föreslagen lydelse)

Konungen må föreskriva, att även annan befattningshavare hos kassan skall tillsättas och entledigas i samma ordning. Förtroendeläkare, som i 90 § sägs, skall efter *kassans* hörande tillsättas och entledigas av medicinalstyrelsen. Övriga befattningshavare tillsättas och entledigas av *kassans* styrelse.

Avlönings-, pensions- och andra anställningsvillkor skola bestämmas för befattningshavare, som tillsättas av tillsynsmyndigheten, av denna myndighet efter kassans hörande. Beträffande avlönings- och andra anställningsvillkor för *förtroendeläkare är kassan* pliktig ställa sig till efterrättelse de anvisningar, som på förslag av medicinalstyrelsen meddelas av tillsynsmyndigheten.

(Gällande lydelse)

kassa för tiden därefter. Lokalsjukkassa äger att från centralsjukkassan återfå tre fjärdedelar av de utgifter, för vilka lokalsjukkassan sålunda ansvarar.

Vid tillämpningen av bestämmelserna i andra stycket skall vad i 29 § tredje stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning.

87 §.

Lokalsjukkassa har att på begäran av den centralsjukkassa, vartill den är ansluten, utöva nödig sjukkontroll och att för centralsjukkassans räkning utbetala sjukhjälp.

I fråga om den frivilliga försäkringen har lokalsjukkassa därutöver att enligt centralsjukkassans bestämmande för dess räkning meddela sådan försäkring samt att handhava uppbörden av avgifterna för densamma.

88 §.

Centralsjukkassa är pliktig att enligt de närmare bestämmelser, som utfärdas av tillsynsmyndigheten, utan ersättning biträda ansluten lokalsjukkassa vid dennas bokförings- och statistikarbete samt jämväl i övrigt bistå lokalsjukkassan i dennas arbete.

Utan särskilt bemyndigande äger centralsjukkassa granska ansluten lokalsjukkassas räkenskaper och övriga handlingar samt inventera dess medel och värdehandlingar. Sådan granskning och inventering skall verkställas minst en gång årligen.

Representant för centralsjukkassa äger närvara vid ombudsmöten och

(Föreslagen lydelse)

(Gällande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
styrelsesammanträden i ansluten lokalsjukkassa.	
89 §.	
Allmän sjukkassa skall genom anordnande av sjukkontroll tillse att missbruk av försäkringen hindras. *Lokalsjukkassa har därvid att iaktta ga de föreskrifter, som lämnas av centralsjukkassan.*	Sjukkassa skall genom anordnande av sjukkontroll tillse att missbruk av försäkringen hindras.
Tillsynsmyndigheten äger — — — — — sjukkontrollens anordnande.	
92 §.	
Anmälan till sjukkasseregistret skall göras skriftligen. *Vid anmälan om beslut angående antagande av stadgar eller ändring av stadgarna skola fogas, där anmälningen avser antagande av stadgar, två exemplar av stadgarna jämte avskrift av protokoll vid ombudsmöte, utvisande att stadgarna blivit antagna, samt, där anmälningen avser ändring av stadgarna, i två exemplar avskrift av protokoll, som förts i ärendet. Nu nämnda handlingar skola vara till riktigheten styrkta av notarius publicus eller med styrelseledamöternas egenhändiga bevittnade namnteckningar.*	Anmälan till sjukkasseregistret skall göras skriftligen.
Har ej, då registrering av *allmän* sjukkassa sökes, varje styrelseledamot och styrelsesuppleant så ock i övrigt envar, som ensam eller i förening med annan är bemyndigad att teckna kassans firma, å ansökningen egenhändigt skrivit sin av vittnen styrkta namnteckning, skall vid ansökningen fogas en särskild bilaga, däråt namnteckningen finnes och blivit styrkt av vittnen. Vad nu sagts	Har ej, då registrering av sjukkassa sökes, varje styrelseledamot och styrelsesuppleant så ock i övrigt envar, som ensam eller i förening med annan är bemyndigad att teckna kassans firma, å ansökningen egenhändigt skrivit sin av vittnen styrkta namnteckning, skall vid ansökningen fogas en särskild bilaga, däråt namnteckningen finnes och blivit styrkt av vittnen. Vad nu sagts skall

(Gällande lydelse)

skall äga motsvarande tillämpning, då anmälan sker att styrelseledamot eller suppleant blivit utsedd eller att eljest någon, ensam eller i förening med annan, blivit berättigad att teckna firman.

93 §.

Vid registrering av *allmän* sjukkassa skall tillsynsmyndigheten låta i registret införa

1) dagen för stadgarnas antagande;

2) kassans firma;

3) den ort, där styrelsen har sitt säte;

4) varje styrelseledamots och suppleants samt, där eljest någon, ensam eller i förening med annan, är berättigad att teckna kassans firma, dennes fullständiga namn och hemvist;

5) av vilka och huru kassans firma skall tecknas, där den ej tecknas allenast av styrelsen.

Det ena av de till tillsynsmyndigheten ingivna exemplaren av stadgarna skall förses med bevis om antagandet till allmän sjukkassa och registreringen samt återställas till sökanden.

94 §.

Anmäles ändring i förhållande, varom inskrivning skett i registret, skall, där registrering beviljas, vad sålunda anmälts anmärkas i registret. Samma lag gäller, där åt administratorer på sätt i 99 § sägs uppdragits att handhava *allmän* sjukkassas angelägenheter eller sådant uppdrag upphört.

(Föreslagen lydelse)

äga motsvarande tillämpning, då anmälan sker att styrelseledamot eller suppleant blivit utsedd eller att eljest någon, ensam eller i förening med annan, blivit berättigad att teckna firman.

93 §.

Vid registrering av sjukkassa skall tillsynsmyndigheten låta i registret införa

1) kassans firma;

2) den ort där styrelsen har sitt säte;

3) varje styrelseledamots och suppleants samt, där eljest någon, ensam eller i förening med annan, är berättigad att teckna kassans firma, dennes fullständiga namn och hemvist;

4) av vilka och huru kassans firma skall tecknas, där den ej tecknas allenast av styrelsen.

Bevis om registreringen jämte ett exemplar av de för sjukkassan fastställda stadgarna skall tillställas kassans styrelse.

94 §.

Anmäles ändring i förhållande, varom inskrivning skett i registret, skall, där registrering beviljas, vad sålunda anmälts anmärkas i registret. Samma lag gäller, där åt administratorer på sätt i 99 § sägs uppdragits att handhava sjukkassas angelägenheter eller sådant uppdrag upphört.

(Gällande lydelse)

Registreras ändring i *allmän* sjukkassas stadgar, skall *ena exemplaret av det protokoll, som innehåller beslutet om ändringen, återställas till sökanden, försett med bevis om registreringen.*

(Föreslagen lydelse)

Registreras ändring i sjukkassas stadgar, skall *bevis om registreringen jämte ett exemplar av stadgarna i deras nya lydelse tillställas kassans styrelse.*

97 §.

Det åligger allmän sjukkassas styrelse att varje år före utgången av juli månad till tillsynsmyndigheten ingiva styrkt avskrift av styrelsens och revisorernas berättelser angående föregående räkenskapsår samt av protokoll, upptagande de beslut, som ombudsmötet fattat i anledning av nämnda berättelser.

*Centralsjukkassa*s styrelse har att *inom tid som i första stycket sägs* till tillsynsmyndigheten ingiva i enlighet med fastställt formulär upprättad statistisk redogörelse rörande den verksamhet, som under *året* drivits av kassan *och envar av de till denna anslutna lokalsjukkassorna.* Redogörelsen skall vara underskriven av styrelsens ordförande och *kassans verkställande tjänsteman.*

Sjukkassas styrelse har att *senast den 15 mars varje år* till tillsynsmyndigheten *samt vederbörande landsting eller stadsfullmäktige* ingiva i enlighet med fastställt formulär upprättad statistisk redogörelse rörande den verksamhet, som under *nästföregående år* drivits av kassan. Redogörelsen skall vara underskriven av styrelsens ordförande och *sjukkassedirektören.*

Finner tillsynsmyndigheten nödigt att av *allmän* sjukkassa infordra ytterligare upplysningar, skola sådana ofördröjligen lämnas av kassans styrelse.

Finner tillsynsmyndigheten nödigt att av sjukkassa infordra ytterligare upplysningar, skola sådana ofördröjligen lämnas av kassans styrelse.

Allmän sjukkassas styrelse är pliktig att när som helst bereda tillsynsmyndigheten eller dess ombud tillfälle att inventera kassans medel samt att granska kassans böcker, räkenskaper och andra handlingar *så ock att lämna dem tillträde till ombudsmöte.*

Sjukkassas styrelse är pliktig att när som helst bereda tillsynsmyndigheten eller dess ombud tillfälle att inventera kassans medel samt att granska kassans böcker, räkenskaper och andra handlingar.

(Gällande lydelse)

99 §.

Finner tillsynsmyndigheten, att anledning till anmärkning förekommer mot *allmän* sjukkassas verksamhet, äger tillsynsmyndigheten meddela kassan anvisning att vidtaga den åtgärd eller den förändring av verksamheten som prövas erforderlig, därvid tillsynsmyndigheten skall bestämma viss skälig tid, inom vilken anvisad åtgärd eller förändring skall hava vidtagits.

Underlåter kassan att ställa sig sålunda meddelad anvisning till efterrättelse, må tillsynsmyndigheten uppdraga åt två eller flera personer att i egenskap av administratorer handhava kassans angelägenheter under viss tid, dock längst intill *dess, efter nyval av ombud som i 61 § avses, ombudsmöte utsett styrelseledamöter och dessa trätt i tjänst.* Administratorer hava att i denna egenskap fullgöra de på *ombudsmöte och* styrelse enligt denna lag ankommande åliggandena, *dock ej sådana som i 64 § avses,* och skall i tillämpliga delar beträffande dem gälla vad i denna lag stadgas angående *ombudsmöte samt* styrelse eller styrelseledamöter. Det åligger administratorer att ställa sig till efterrättelse de särskilda bestämmelser angående uppdragets fullgörande, som må utfärdas av tillsynsmyndigheten.

Uppdrag att — — — — — — av tillsynsmyndigheten.

(Föreslagen lydelse)

99 §.

Finner tillsynsmyndigheten, att anledning till anmärkning förekommer mot sjukkassas verksamhet, äger tillsynsmyndigheten meddela kassan anvisning att vidtaga den åtgärd eller den förändring av verksamheten som prövas erforderlig, därvid tillsynsmyndigheten skall bestämma viss skälig tid, inom vilken anvisad åtgärd eller förändring skall hava vidtagits.

Underlåter kassan att ställa sig sålunda meddelad anvisning till efterrättelse, må tillsynsmyndigheten uppdraga åt två eller flera personer att i egenskap av administratorer handhava kassans angelägenheter under viss tid, dock längst intill *utgången av den tid, för vilken styrelseledamöterna utsetts.* Administratorer hava att i denna egenskap fullgöra de på styrelse enligt denna lag ankommande åliggandena och skall i tillämpliga delar beträffande dem gälla vad i denna lag stadgas angående styrelse eller styrelseledamöter. Det åligger administratorer att ställa sig till efterrättelse de särskilda bestämmelser angående uppdragets fullgörande, som må utfärdas av tillsynsmyndigheten.

103 §.

Mot tillsynsmyndighetens beslut i fråga, varom i 101 och 102 §§ förmäles, må *talan fullföljas allenast*

Mot tillsynsmyndighetens beslut i fråga, varom i 101 och 102 §§ förmäles, må *klagan föras hos socialförsäk-*

(Gällande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
såframt tillsynsmyndigheten lämnat tillstånd därtill. Sådant tillstånd skall lämnas där någon av dem som inom tillsynsmyndigheten deltagit i behandlingen av ärendet uttalat avvikande mening, så ock där tillsynsmyndigheten finner utgången av ärendet vara av synnerlig betydelse för part. Klagan föres hos Konungen genom besvär, vilka skola inlämnas eller insändas med posten till socialdepartementet. Besvären skola hava inkommit till departementet senast inom en månad efter det klaganden erhållit del av tillsynsmyndighetens beslut.	*ringsdomstolen genom besvär. Besvären skola ingivas eller insändas till tillsynsmyndigheten. Den omständigheten att besvären av klaganden ingivits eller insänts direkt till socialförsäkringsdomstolen, utgör ej hinder för besvärens upptagande till prövning, därest de inkommit till domstolen före besvärstidens utgång.*

Utan hinder — — — — — — annorlunda förordnar.
Fråga, som — — — — — — — ovan sagts.

108 §.

Styrelseledamot, *verkställande tjänsteman* eller revisor i *allmän* sjukkassa, som vid fullgörandet av sitt uppdrag uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskyndat kassan skada, är pliktig att till kassan utgiva ersättning för skadan. Äro flera ersättningsskyldiga, skola de svara för ersättningen en för alla och alla för en. Sinsemellan skola de taga del i ersättningens gäldande efter vad som prövats skäligt med hänsyn till den större eller mindre skuld, som finnes ligga envar av dem till last, samt till omständigheterna i övrigt.	Styrelseledamot, *sjukkassedirektör* eller revisor i sjukkassa, som vid fullgörandet av sitt uppdrag uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskyndat kassan skada, är pliktig att till kassan utgiva ersättning för skadan. Äro flera ersättningsskyldiga, skola de svara för ersättningen en för alla och alla för en. Sinsemellan skola de taga del i ersättningens gäldande efter vad som prövats skäligt med hänsyn till den större eller mindre skuld, som finnes ligga envar av dem till last, samt till omständigheterna i övrigt.

Vad nu — — — — — — man skada.

111 §.

Denna lag — — — — — — att gälla.
Förekommer i — — — — — — stället tillämpas.

(Gällande lydelse)

Har för understödsförening registrerats firma, som icke överensstämmer med vad i 55 § sista stycket stadgas, åligger det tillsynsmyndigheten att, därest ej före den 1 juli 1955 för registrering anmälts beslut om ändring av firman till överensstämmelse med nämnda stadgande, anmana föreningen att inom sex månader för registrering anmäla beslut om sådan ändring. Efterkommes ej anmaningen, skall tillsynsmyndigheten föreslå ändring av föreningens firma och, sedan föreningen erhållit tillfälle att yttra sig över förslaget, besluta i ärendet. Om beslutad ändring skall tillsynsmyndigheten oförd röjligen underrätta föreningen. Över beslutet må besvär anföras i den ordning, som i 79 § lagen om understödsföreningar sägs. Sedan beslutet vunnit laga kraft, skall i understödsföreningsregistret införas anteckning om ändringen samt bevis om firmans nya lydelse tillställas föreningen.

(Föreslagen lydelse)

Antagande av allmänna sjukkassor m. m.

112 §.

Till allmän sjukkassa skall i första hand antagas erkänd sjukkassa, som är verksam inom det för den allmänna sjukkassan avsedda verksamhetsområdet.

Landsting ävensom stad, som ej deltager i landsting, svarar för att allmän centralsjukkassa finnes för landstingsområdet eller staden. Ansvar för att allmän lokalsjukkassa finnes för lokalsjukkasseområde åvi-

(Gällande lydelse)

lar den eller de inom lokalsjukkasseområdet belägna kommunerna.

Har före denna lags ikraftträdande fastställts ny kommunindelning för visst län enligt vad därom är särskilt stadgat, skall, ändå att indelningsändringen ej trätt i kraft, den nya kommunindelningen lända till efterrättelse vid tillämpningen av denna lag.

113 §.

Ansökan om antagande till allmän sjukkassa skall göras av styrelsen för den förening, som önskar bliva antagen till allmän sjukkassa. Ansökan skall vara tillsynsmyndigheten tillhanda före den 1 januari 1954. Tillsynsmyndigheten må dock med hänsyn till särskilda omständigheter medgiva, att ansökningen ingives senare. Vid ansökningen skola fogas de uppgifter tillsynsmyndigheten bestämmer.

Innan förening antages till allmän sjukkassa, skall den hava antagit stadgar, avfattade på sätt i 56 § sägs, varjämte i fråga om lokalsjukkassa tillsynsmyndigheten skall inhämta yttrande i ärendet från styrelsen för den centralsjukkassa, till vilken lokalsjukkassan skall vara ansluten.

Beslut, som på grund av vad i första och andra styckena sägs eller eljest erfordras för erkänd sjukkassas antagande till allmän sjukkassa eller för överlåtelse varom nedan i 114 § förmäles, skall, utan hinder av att för den erkända sjukkassan gälla bestämmelser av annat innehåll, vara giltigt, därest det å förenings-

(Föreslagen lydelse)

(Gällande lydelse)

sammanträde biträtts av de flesta röstande samt godkännes av tillsynsmyndigheten. Sådant beslut må ej sedermera utan tillsynsmyndighetens medgivande upphävas eller ändras. Ansökan om antagande till allmän sjukkassa, som gjorts med stöd av beslutet, är för den erkända sjukkassan bindande.

114 §.

Söker mer än en förening bliva antagen till centralsjukkassa eller lokalsjukkassa för samma område, skall tillsynsmyndigheten, där så finnes lämpligt, söka få till stånd överlåtelse enligt 66 § lagen om understödsföreningar på en av föreningarna av den eller de andras rörelse eller på en för ändamålet bildad förening av samtliga de sökandes rörelse. Kan överlåtelse som nu sagts ej åvägabringas eller finnes sådan lämpligen ej böra ifrågakomma, har tillsynsmyndigheten att pröva, vilken förening som må anses lämpligast, därvid, med beaktande jämväl av vad i 112 § första stycket sägs, hänsyn särskilt bör tagas till föreningarnas medlemsanslutning inom verksamhetsområdet.

115 §.

Antages erkänd sjukkassa till allmän sjukkassa och skola medlemmar i kassan enligt denna lag vara försäkrade i annan allmän sjukkassa eller sker utsträckning av den tid, under vilken i fråga om medlemmar i kassan annan allmän sjukkassa skall ansvara för utgivandet av sjuk-

(Föreslagen lydelse)

(Gällande lydelse)

penning, är den förra kassan pliktig att, i den omfattning och den ordning tillsynsmyndigheten bestämmer, till den senare kassan överföra medel, som vid tidpunkten för antagandet funnos avsatta för sjukhjälpsverksamhetens bedrivande.

Till sjukhjälpsfond avsatta medel, som i samband med denna lags ikraftträdande tillföras allmän centralsjukkassa, skola enligt tillsynsmyndighetens bestämmande fördelas mellan fonden för den obligatoriska försäkringen och fonden för den frivilliga försäkringen.

Antages erkänd sjukkassa ej till allmän sjukkassa och har dess rörelse ej överlåtits på sätt i 114 § sägs, skall kassan utan särskilt beslut den 1 januari 1955 träda i likvidation. Sådan kassa är, utan hinder av vad därutinnan må vara föreskrivet i kassans stadgar, pliktig att, enligt de föreskrifter tillsynsmyndigheten meddelar, till den eller de allmänna sjukkassor, till vilka medlemmarna skola höra, överföra de medel som vid utgången av december 1954 funnos avsatta till sjukhjälpsfond.

(Föreslagen lydelse)

116 §.

För lokalsjukkassa samt centralsjukkassa, vars verksamhetsområde utgöres enbart av stad, skola före den 1 juli 1954 utses ombud för 1954 och 1955 års ombudsmöten. Lokalsjukkassa skall före den 1 september 1954 för samma tid utse ombud i den centralsjukkassa, till vilken den är ansluten. Vid val av ombud, som nu sagts, skall i stället för vad i 61 § tredje stycket stadgas gälla, att om-

(Gällande lydelse)

budet skall vara myndig svensk medborgare, som är mantalsskriven inom kassans verksamhetsområde.

Möte med ombud, som i första stycket avses, skall hållas i lokalsjukkassa före den 1 september 1954 och i centralsjukkassa före den 1 november 1954. Å sådant möte skola utses de styrelseledamöter, revisorer och suppleanter för dem, vilka enligt denna lag skola väljas å ombudsmöte.

De som hava att utse övriga styrelseledamöter och revisorer jämte suppleanter i allmänna sjukkassor skola göra detta, vad beträffar centralsjukkassa före den 1 september 1954 och såvitt angår lokalsjukkassa före den 1 december 1954. Därvid skall beträffande styrelseledamot och suppleant för sådan i stället för vad i 71 § sägs om medlem i kassan gälla, att ledamoten eller suppleanten är mantalsskriven inom kassans verksamhetsområde. Uppgift å de sålunda utsedda skall senast nämnda dagar tillställas tillsynsmyndigheten och vederbörande kassa.

117 §.

Styrelse, som i 116 § avses, skall icke träda i tjänstgöring förrän den 1 januari 1955; dock tillkommer det dessförinnan sådan styrelse i centralsjukkassa att enligt vad i 116 § tredje stycket stadgas utse de styrelseledamöter, revisorer och suppleanter för dem i anslutna lokalsjukkassor, vilka enligt denna lag skola utses av centralsjukkassans styrelse. I övrigt äger intill nämnda tidpunkt den enligt äldre bestämmelser utsedda sty-

(Föreslagen lydelse)

(Gällande lydelse)

relsen för förening, som antagits till allmän sjukkassa, vidtaga sådana åtgärder som erfordras i anledning av denna lags ikraftträdande.

Inskrivning av medlemmar i allmän sjukkassa m. m.

118 §.

I samband med ikraftträdandet av denna lag skall envar, som är försäkringspliktig enligt lagen, inskrivas såsom medlem i den allmänna sjukkassa han skall tillhöra.

Inskrivning, som i första stycket sägs, skall ske även av den som vid lagens ikraftträdande ännu icke fyllt sexton år, såframt han vid utgången av december 1954 var medlem i erkänd sjukkassa och försäkringsplikt förelegat för honom, därest han fyllt sexton år. Beträffande medlem, som nu sagts, skall ej gälla vad i lagen stadgas om barn.

119 §.

Det åligger envar, som är försäkringspliktig enligt denna lag, att i den ordning Konungen föreskriver lämna de uppgifter som i samband med lagens ikraftträdande erfordras för att bestämma omfattningen av hans försäkring.

120 §.

Utan hinder av att de i 49 § första stycket stadgade villkoren ej äro uppfyllda, äger medlem i allmän sjukkassa erhålla frivillig försäkring jämlikt 47 eller 48 §, såvida framställning därom göres före den 1 juli 1955.

(Föreslagen lydelse)

(Gällande lydelse)

Där på grund av före den 1 januari 1955 gjord ansökan frivillig försäkring beviljas någon, som den 1 oktober 1954 i erkänd sjukkassa hade försäkring för mer omfattande sjukhjälp än som tillkommer honom enligt den obligatoriska sjukpenningförsäkringen, skall försäkringen utan hinder av vad i 50 § sägs bliva gällande från och med förstnämnda dag; dock skall i fall som nu sagts vad i nämnda paragraf stadgas äga motsvarande tillämpning i den mån sjukpenningförsäkringen i allmän sjukkassa är mera omfattande än sjukpenningförsäkringen i den erkända sjukkassan.

Därest i allmän sjukkassa storleken av avgifterna för den frivilliga försäkringen gjorts beroende av medlemmens ålder vid inträdet i den frivilliga försäkringen, skall beträffande medlem som överförts från erkänd sjukkassa hänsyn tagas till hans ålder vid inträdet i erkänd sjukkassa eller, om han omedelbart före inträdet i sådan kassa tillhört annan statsunderstödd sjukkassa, vid inträdet i kassa av sistnämnda slag.

(Föreslagen lydelse)

Denna lag träder i kraft, såvitt avser 4 § första stycket, 15, 31 och 103 §§ den 1 juli 1961 och i övrigt den 1 januari 1962.

I samband med ikraftträdandet skall följande iakttagas.

1. Beträffande klagan över tillsynsmyndighetens beslut, som meddelats senast den 30 juni 1961, skola äldre bestämmelser gälla; dock att besvär över beslut som nu sagts skola efter

nämnda dag prövas av socialförsäkringsdomstolen.

2. Enligt äldre bestämmelser utsedda styrelseledamöter och revisorer jämte suppleanter skola avgå vid utgången av år 1961 med skyldighet likväl för styrelseledamöterna att avgiva förvaltningsberättelse för år 1961 och för revisorerna att slutföra sin granskning av styrelsens förvaltning och räkenskaperna för nämnda år samt att däröver avgiva berättelse, allt i den ordning, som stadgats i 72 § fjärde stycket och i 82 § tredje stycket i dessa lagrums äldre lydelse.

3. Ordinarie ombudsmöte skall enligt äldre bestämmelser hållas under år 1962, varvid de i 2. angivna berättelserna skola framläggas. Å sådant ombudsmöte må ej till avgörande upptagas annat ärende än frågan om beviljande av ansvarsfrihet åt styrelsen för år 1961.

4. De som enligt de nya bestämmelserna hava att utse styrelseledamöter och revisorer jämte suppleanter samt ledamöter och suppleanter i sådan nämnd, som avses i 60 §, skola göra detta före den 1 december 1961.

Förslag

till

lag angående ändring i lagen den 21 maj 1954 (nr 266) om moderskapshjälp

Härigenom förordnas, *dels* att 16 § lagen den 21 maj 1954 om moderskapshjälp[1] skall upphöra att gälla, *dels* att 13 § samma lag skall erhålla följande ändrade lydelse.

(Gällande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
13 §.	
Statsbidrag utgår för varje kalenderår till *centralsjukkassa* med nedan angivna procentuella andel av de utgifter under året, som bestritts av *centralsjukkassan och till denna anslutna lokalsjukkassor,* nämligen för a) läkarvård och resor enligt 3 § .. .. 50 procent; b) grundpenning .... 50 procent; c) barntillägg ..... 75 procent. Konungen äger medgiva att till *centralsjukkassa,* för vilken med hänsyn till bebyggelse och kommunikationer särskilt stora utgifter uppkomma för ändamål, som i första stycket a) sägs, bidraget för utgifter till dylika ändamål skall utgå med mer än femtio procent av *de* utgifter, *som bestritts av kassan och till denna anslutna lokalsjukkassor,* dock med högst sjuttio procent av desamma.	Statsbidrag utgår för varje kalenderår till *allmän sjukkassa* med nedan angivna procentuella andel av de utgifter under året, som bestritts av *kassan,* nämligen för a) läkarvård och resor enligt 3 § .. .. 50 procent; b) grundpenning .... 50 procent; c) barntillägg ..... 75 procent. Konungen äger medgiva att till *sjukkassa,* för vilken med hänsyn till bebyggelse och kommunikationer särskilt stora utgifter uppkomma för ändamål, som i första stycket a) sägs, bidraget för utgifter till dylika ändamål skall utgå med mer än femtio procent av *kassans* utgifter, dock med högst sjuttio procent av desamma.
16 §.	
För utgivande av moderskapshjälp till kvinna, som är försäkrad i såväl lokal som centralsjukkassa, svarar	

[1] Senaste lydelse av 16 § se SFS 1958: 458.

lokalsjukkassan med rätt för denna att från centralsjukkassan återfå fyra femtedelar av vad som utgivits jämlikt 3 § och hela det belopp, som utgivits jämlikt 5, 6 och 7 §§.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1962.

Förslag

till

lag angående ändring i lagen den 18 maj 1956 (nr 293) om ersättning åt smittbärare

Härigenom förordnas *dels* att i 5 § lagen den 18 maj 1956 om ersättning åt smittbärare[1] ordet »riksförsäkringsanstalten» skall ersättas med ordet »socialförsäkringsverket», *dels* att 7 och 9 §§ samma lag skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
7 §.	
Det ankommer — — — — — — — tillfällig smittbärare.	
Ärende angående ersättning upptages av den *lokalsjukkassa eller, där sådan ej finnes inrättad, den centralsjukkassa* som smittbäraren tillhör. Tillhör han icke någon sjukkassa, upptages ärendet av sjukkassan i den kommun, där han är bosatt. Är smittbäraren icke bosatt i riket, upptages ärendet av sjukkassan i den kommun, där ingripandet skett.	Ärende angående ersättning upptages av den *allmänna sjukkassa* som smittbäraren tillhör. Tillhör han icke någon sjukkassa, upptages ärendet av sjukkassan i den kommun, där han är bosatt. Är smittbäraren icke bosatt i riket, upptages ärendet av sjukkassan i den kommun, där ingripandet skett.
9 §.	
Beträffande ersättning åt tillfällig smittbärare skola i övrigt bestämmelserna i 11 § tredje stycket, 23 § första stycket, 27 § första stycket, 28 § andra och fjärde styckena, 30 § andra stycket, 32 §, 45 § andra stycket samt 46, 59, 89, 101—103 och 105—107 §§ lagen om allmän sjukförsäkring äga motsvarande tillämpning, *dock att vad i 103 § stadgas om socialdepartementet i stället skall gälla inrikesdepartementet.*	Beträffande ersättning åt tillfällig smittbärare skola i övrigt bestämmelserna i 11 § tredje stycket, 23 § första stycket, 27 § första stycket, 28 § andra och fjärde styckena, 30 § andra stycket, 32 §, 45 § andra stycket samt 46, 59, 89, 101—103 och 105—107 §§ lagen om allmän sjukförsäkring äga motsvarande tillämpning.
Utöver vad — — — — — — — ingripandet avser.	

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1961.

[1] Senaste lydelse av 5 § se SFS 1959: 588.

Förslag

till

lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering

Härigenom förordnas beträffande lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering[1] *dels* att i 2, 7, 15 och 17 §§, 18 § 1 mom., 28, 29 och 32—36 §§, 38 § 3 mom., 39 och 41 §§ orden »pensionsstyrelsen», »pensionsstyrelsens», »styrelsen» och »styrelsens» skola ersättas med orden »socialförsäkringsverket», »socialförsäkringsverkets», »verket» och »verkets», *dels* att i 8 § ordet »riksförsäkringsanstalten» skall ersättas med ordet »socialförsäkringsverket», *dels ock* att 37 § skall erhålla följande ändrade lydelse.

(Gällande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
37 §.	
Över *pensionsstyrelsens* beslut i ärende rörande pension må *klagan föras av justitiekanslern eller efter justitiekanslerns medgivande av kommun, pensionsnämnds ordförande och pensionsstyrelsens ombud. Enskild sakägare må fullfölja talan allenast såframt pensionsstyrelsen lämnat tillstånd därtill. Sådant tillstånd skall lämnas där vid ärendets behandling inom styrelsen uttalats avvikande mening, så ock där styrelsen finner fråga huruvida sökanden är arbetsoförmögen eller fråga om beräkning av sökandens inkomst vara tveksam och tillika av stor betydelse ur ekonomisk synpunkt eller fråga är om tillämpning av påföljdsbestämmelse eller styrelsen eljest finner särskilda skäl föreligga att bevilja tillstånd.*	Över *socialförsäkringsverkets* beslut i ärende rörande pension må *av enskild sakägare samt av justitiekanslern, kommun, pensionsnämnds ordförande och socialförsäkringsverkets ombud klagan föras hos socialförsäkringsdomstolen genom besvär. Besvären skola ingivas eller insändas till socialförsäkringsverket. Den omständigheten att besvären av klaganden ingivits eller insänts direkt till socialförsäkringsdomstolen, utgör ej hinder för besvärens upptagande till prövning, därest de inkommit till domstolen före besvärstidens utgång.*
Klagan föres hos Konungen genom besvär, vilka vid talans förlust skola å trettionde dagen från den dag be-	*Socialförsäkringsverkets beslut länder till efterrättelse utan hinder av förd klagan.*

[1] Senaste lydelse av 28, 35 och 37 §§ se SFS 1947: 221, av 18 § 1 mom., 34 och 39 §§ se SFS 1952: 396, av 7 § och 38 § 3 mom. se SFS 1955: 394 och av 8, 15, 33 och 36 §§ se SFS 1960: 99.

slutet gavs vara inkomna till socialdepartementet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1961.

Beträffande klagan över pensionsstyrelsens beslut, som meddelats före ikraftträdandet, skola äldre bestämmelser gälla; dock att besvär över beslut som nu sagts skola efter den 30 juni 1961 prövas av socialförsäkringsdomstolen.

Förslag

till

lag angående ändrad lydelse av 44 och 53 §§ lagen den 28 maj 1959 (nr 291) om försäkring för allmän tilläggspension.

Härigenom förordnas *dels* att i 44 § lagen den 28 maj 1959 om försäkring för allmän tilläggspension ordet »riksförsäkringsanstalten» skall ersättas med ordet »socialförsäkringsverket», *dels* att 53 § samma lag skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
53 §.	
Klagan över — — — — — — till pensionsmyndigheten.	
	Pensionsmyndigheten äger, ändå att klagan icke förts, till prövning upptaga ärende som i första stycket avses.
Klagan över pensionsmyndighetens beslut i ärende enligt denna lag föres hos *Konungen* genom besvär. Besvären skola insändas eller ingivas till pensionsmyndigheten, *som har att insända handlingarna till socialdepartementet. Talan mot beslut i annat ärende än som avses i 40 § må fullföljas endast såvida pensionsmyndigheten lämnat tillstånd därtill. Sådant tillstånd skall lämnas där vid ärendets behandling inom myndigheten uttalats avvikande mening, så ock där myndigheten finner fråga i vilken grad den försäkrades arbetsförmåga nedsatts tveksam och tillika av stor betydelse ur ekonomisk synpunkt eller fråga är om tillämpning av påföljdsbestämmelse eller myn-*	Klagan över pensionsmyndighetens beslut i ärende enligt denna lag föres hos *socialförsäkringsdomstolen* genom besvär. Besvären skola insändas eller ingivas till pensionsmyndigheten. *Den omständigheten att besvären av klaganden insänts eller ingivits direkt till socialförsäkringsdomstolen, utgör ej hinder för besvärens upptagande till prövning, därest de inkommit till domstolen före besvärstidens utgång.*

digheten eljest finner särskilda skäl föreligga att bevilja tillstånd.

Pensionsmyndighetens och — — — — — — förd klagan.

Utan hinder — — — — — — eller 35 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1961.

Beträffande klagan över pensionsmyndighetens beslut, som meddelats före ikraftträdandet, skola äldre bestämmelser gälla; dock att besvär över beslut som nu sagts skola efter den 30 juni 1961 prövas av socialförsäkringsdomstolen.

Förslag

till

lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring

Härigenom förordnas *dels* att i 1, 33, 39—41, 43 och 54—56 §§ lagen den 14 maj 1954 om yrkesskadeförsäkring orden »riksförsäkringsanstalten», »riksförsäkringsanstaltens» och »anstalten» skola ersättas med orden »socialförsäkringsverket», »socialförsäkringsverkets» och »verket», *dels* att 26 och 44 §§ samma lag skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
26 §.	
Har skadad — — — — — — till kassan.	
Från ersättning, som belöper å tid för vilken ersättningstagaren åtnjutit folkpension eller bidrag enligt lagen den 26 juli 1947 om särskilda barnbidrag *till änkors och invaliders m. fl. barn eller lagen samma dag om bidrag till änkor och änklingar med barn,* skall *på begäran av pensionsstyrelsen* avdrag göras i den mån ersättningen skolat föranleda minskning av pensionen eller bidraget. Belopp, som avdragits enligt vad nu sagts, skall utbetalas till *pensionsstyrelsen.*	Från ersättning, som belöper å tid för vilken ersättningstagaren åtnjutit folkpension eller bidrag enligt lagen den 26 juli 1947 om särskilda barnbidrag, skall avdrag göras i den mån ersättningen skolat föranleda minskning av pensionen eller bidraget; *dock att bolag, som avses i 1 §, skall göra sådant avdrag endast om begäran därom framställes av socialförsäkringsverket.* Belopp, som *av sådant bolag* avdragits enligt vad nu sagts, skall utbetalas till *socialförsäkringsverket.*
44 §.	
Över försäkringsinrättnings — — — — — — om beslutet.	
Den som önskar ändring i allmän föreskrift, som meddelas av *riksförsäkringsanstalten,* äger göra ansökan härom hos försäkringsrådet.	Den som önskar ändring i allmän föreskrift, som meddelas av *socialförsäkringsverket,* äger göra ansökan härom hos försäkringsrådet.
Försäkringsrådet äger, — — — — — — denna paragraf.	
Över försäkringsrådets beslut *må klagan icke föras.*	Över försäkringsrådets beslut *i ärende enligt denna lag må klagan*

föras hos socialförsäkringsdomstolen genom besvär, som skola hava ingivits eller insänts till försäkringsrådet inom tre veckor från det klaganden erhållit kännedom om beslutet, dock att besvärstiden för menighet skall vara fem veckor. Den omständigheten att besvären av klaganden ingivits eller insänts direkt till socialförsäkringsdomstolen utgör ej hinder för besvärens upptagande till prövning, därest de inkommit till domstolen före besvärstidens utgång.

Försäkringsrådets beslut länder till efterrättelse utan hinder av förd klagan.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1961.

Över försäkringsrådets beslut, som meddelats före ikraftträdandet, må klagan icke föras.

Är i annan lag eller författning föreskrivet att försäkringsrådets beslut i ärende enligt sådan lag eller författning icke må överklagas, skall, där beslutet meddelats efter den 30 juni 1961, i stället tillämpas vad i denna lag är stadgat om klagan över försäkringsrådets beslut.

Förslag

till

förordning om ändring i förordningen den 18 december 1959 (nr 551) angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension

Härigenom förordnas *dels* att i 4 och 12 §§ förordningen den 18 december 1959 angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension ordet »riksförsäkringsanstalten» skall ersättas med ordet »socialförsäkringsverket», *dels* att 5 och 11 §§ samma förordning skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)	(Föreslagen lydelse)
5 §.	
Efter anmaning av *försäkringsrådet, riksförsäkringsanstalten,* överståthållarämbetet eller lokal skattemyndighet åligger det försäkrad och hans arbetsgivare att i den omfattning och inom den tid, som i anmaningen angivits, meddela de upplysningar, som finnas erforderliga för beräkning av pensionsgrundande inkomst för den försäkrade.	Efter anmaning av *socialförsäkringsverket,* överståthållarämbetet eller lokal skattemyndighet åligger det försäkrad och hans arbetsgivare att i den omfattning och inom den tid, som i anmaningen angivits, meddela de upplysningar, som finnas erforderliga för beräkning av pensionsgrundande inkomst för den försäkrade.
11 §.	
Över sådant beslut beträffande beräkning av pensionsgrundande inkomst, varom den försäkrade erhållit i 8 § första eller andra stycket angiven underrättelse senast den 30 september under taxeringsåret, må besvär anföras hos *riksförsäkringsanstalten* senast den 31 oktober under nämnda år. Har den försäkrade icke erhållit underrättelse som nu sagts eller har han erhållit underrättelsen efter den 30 september under taxeringsåret, må besvär anföras	Över sådant beslut beträffande beräkning av pensionsgrundande inkomst, varom den försäkrade erhållit i 8 § första eller andra stycket angiven underrättelse senast den 30 september under taxeringsåret, må besvär anföras hos *socialförsäkringsverket* senast den 31 oktober under nämnda år. Har den försäkrade icke erhållit underrättelse som nu sagts eller har han erhållit underrättelsen efter den 30 september under taxeringsåret, må besvär anföras intill

(Gällande lydelse)

intill utgången av året näst efter taxeringsåret eller, om han icke under taxeringsåret erhållit utfärdad debetsedel eller underrättelse som i 8 § tredje stycket sägs, inom ett år efter det han erhållit sådan debetsedel eller underrättelse.

Över beslut, varigenom överståthållarämbetet eller lokal skattemyndighet ändrat verkställd beräkning av pensionsgrundande inkomst, må besvär anföras hos *riksförsäkringsanstalten inom en månad efter det den försäkrade erhållit del av beslutet.*

Besvär skola ingivas eller insändas till den myndighet vars beslut överklagas. Nämnda myndighet har att med eget yttrande översända handlingarna i målet till *riksförsäkringsanstalten.* Den omständigheten att besvären ingivits eller insänts direkt till *riksförsäkringsanstalten må dock ej utgöra hinder för besvärens prövning.*

Klagan över *riksförsäkringsanstaltens* beslut enligt denna förordning föres hos *försäkringsrådet* genom besvär, *som skola hava inkommit till försäkringsrådet inom en månad efter det klaganden erhållit del av beslutet.*

Över försäkringsrådets beslut må klagan icke föras.

(Föreslagen lydelse)

utgången av året näst efter taxeringsåret eller, om han icke under taxeringsåret erhållit utfärdad debetsedel eller underrättelse som i 8 § tredje stycket sägs, inom ett år efter det han erhållit sådan debetsedel eller underrättelse.

Över beslut, varigenom överståthållarämbetet eller lokal skattemyndighet ändrat verkställd beräkning av pensionsgrundande inkomst, må besvär anföras hos *socialförsäkringsverket. Besvären* skola ingivas eller insändas till den myndighet vars beslut överklagas. Nämnda myndighet har att med eget yttrande översända handlingarna i målet till *socialförsäkringsverket.* Den omständigheten att besvären *av klaganden* ingivits eller insänts direkt till *socialförsäkringsverket, utgör ej hinder för besvärens upptagande till prövning, därest de inkommit till socialförsäkringsverket före besvärstidens utgång.*

Socialförsäkringsverket äger, ändå att klagan icke förts, till prövning upptaga mål, vari meddelats beslut, som avses i första och andra stycken.

Klagan över *socialförsäkringsverkets* beslut enligt denna förordning föres hos *socialförsäkringsdomstolen* genom besvär. *Besvären skola ingivas eller insändas till socialförsäkringsverket. Den omständigheten att besvären av klaganden ingivits eller insänts direkt till socialförsäkringsdomstolen, utgör ej hinder för besvärens upptagande till prövning, därest de inkommit till domstolen före besvärstidens utgång.*

(Gällande lydelse)

Riksförsäkringsanstaltens, överståthållarämbetets och lokal skattemyndighets beslut lända till efterrättelse utan hinder av förd klagan.

(Föreslagen lydelse)

Socialförsäkringsverkets, överståthållarämbetets och lokal skattemyndighets beslut lända till efterrättelse utan hinder av förd klagan.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1961.

Beträffande klagan över beslut, som meddelats före ikraftträdandet, skola äldre bestämmelser gälla; dock att besvär över riksförsäkringsanstaltens beslut som nu sagts skola efter den 30 juni 1961 prövas av socialförsäkringsdomstolen.

Förslag

till

förordning om ändring i förordningen den 18 december 1959 (nr 552) angående uppbörd av avgifter enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Härigenom förordnas *dels* att i 1, 3—5, 7—9, 13—19, 22—31, 34—36, 38, 41, 44 och 45 §§ förordningen den 18 december 1959 angående uppbörd av avgifter enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.[1] orden »riksförsäkringsanstalten», »riksförsäkringsanstaltens» och »anstalten» skola ersättas med orden »socialförsäkringsverket», »socialförsäkringsverkets» och »verket», *dels* att 38 § samma förordning skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)	(Föreslagen lydelse)
38 §.	
Över annat beslut av *riksförsäkringsanstalten* enligt denna förordning än i 37 § avses må klagan föras hos *försäkringsrådet* genom besvär, *som skola hava inkommit till försäkringsrådet senast inom en månad efter det klaganden erhållit del av beslutet.*	Över annat beslut av *socialförsäkringsverket* enligt denna förordning än i 37 § avses må klagan föras hos *socialförsäkringsdomstolen* genom besvär. *Besvären skola ingivas eller insändas till socialförsäkringsverket. Den omständigheten att besvären av klaganden ingivits eller insänts direkt till socialförsäkringsdomstolen, utgör ej hinder för besvärens upptagande till prövning, därest de inkommit till domstolen före besvärstidens utgång.*
Över försäkringsrådets beslut må klagan icke föras.	
Riksförsäkringsanstaltens beslut länder till efterrättelse utan hinder av förd klagan.	*Socialförsäkringsverkets* beslut länder till efterrättelse utan hinder av förd klagan.
	Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1961.
	Beträffande klagan över beslut, som meddelats före ikraftträdandet,

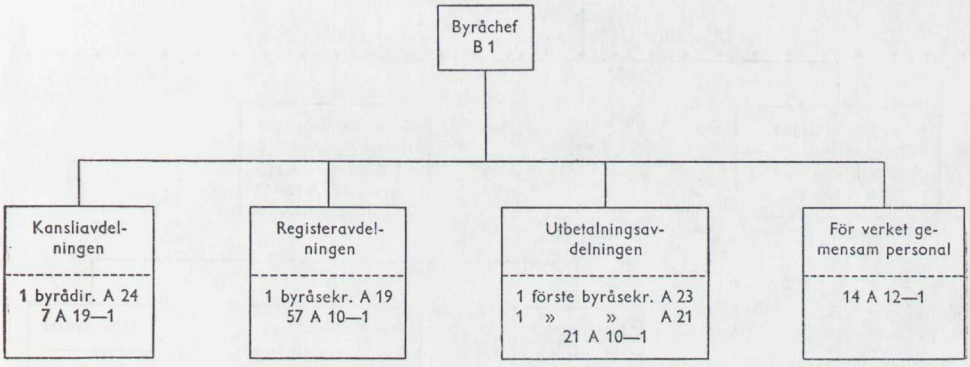
[1] Senaste lydelse av 1 § se SFS 1960: 88.

skola äldre bestämmelser gälla; dock att besvär över riksförsäkringsanstaltens beslut som nu sagts, skola efter den 30 juni 1961 prövas av socialförsäkringsdomstolen.

BILAGA 1

Pensionsstyrelsen

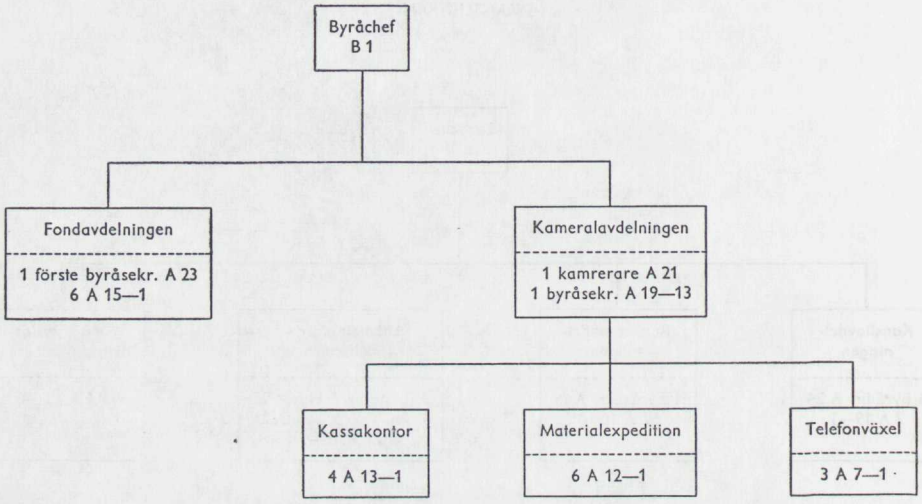
KANSLIBYRÅN

B 1	A 26	A 24	A 23	A 21	A 19—1	Summa
1	—	1	1	1	100	104

BILAGA 2

FOND- OCH KAMERALBYRÅN

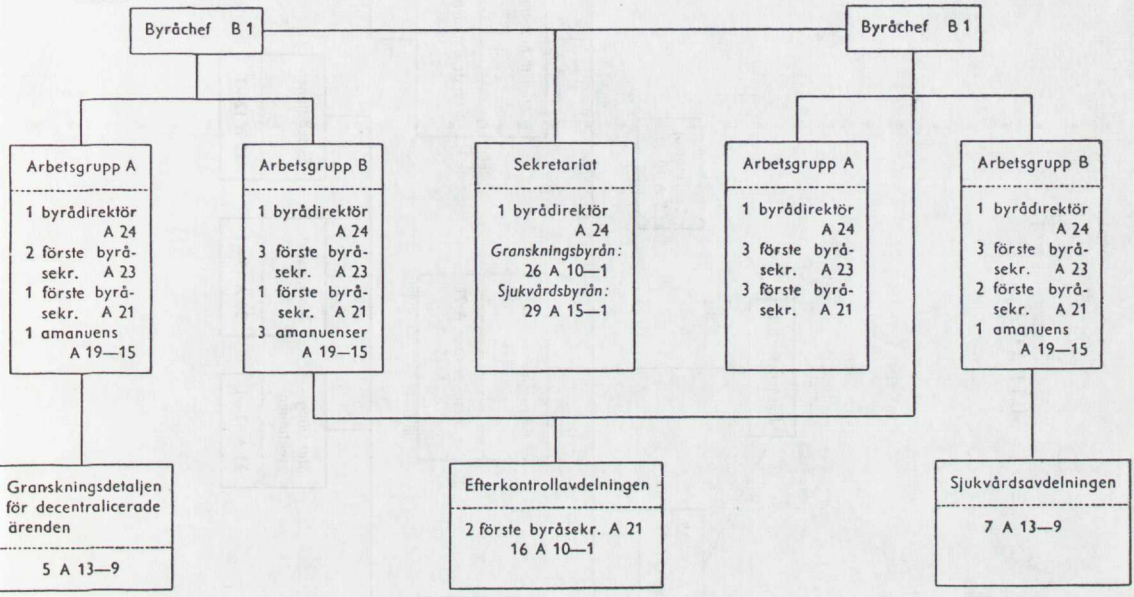

B 1	A 26	A 24	A 23	A 21	A 19—1	S:a
1	—	—	1	1	20	23

BILAGA 3

GRANSKNINGSBYRÅN

SJUKVÅRDSBYRÅN

Granskningsbyrån.

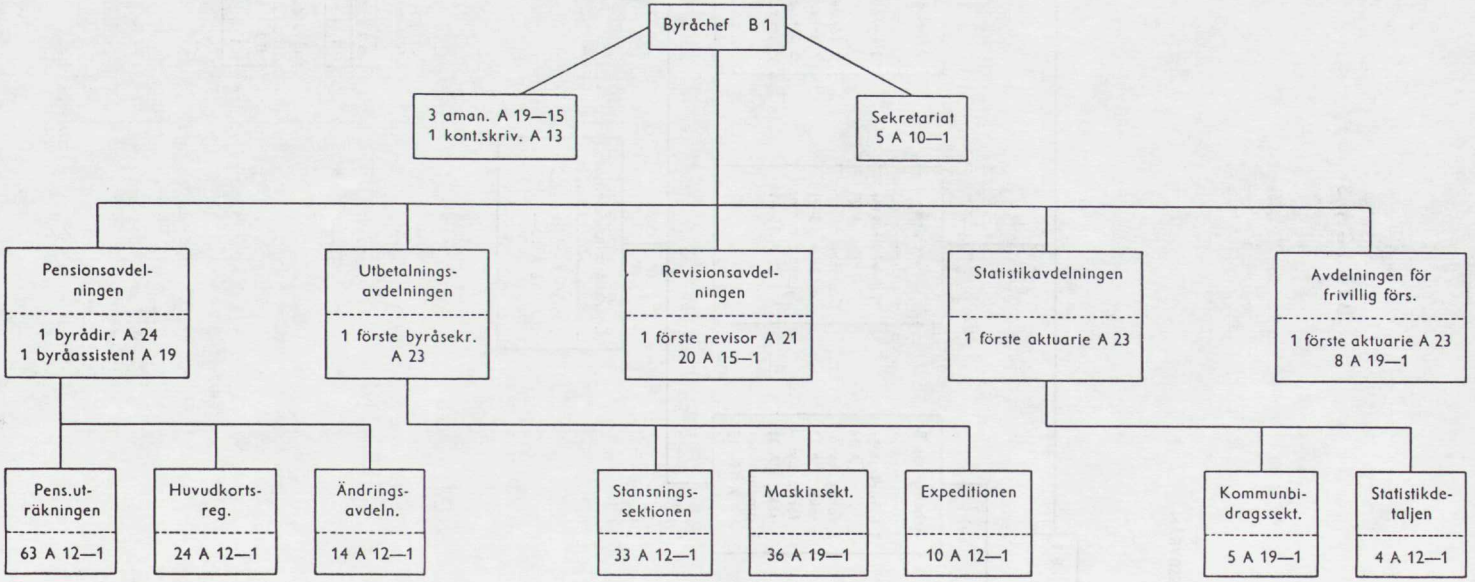
B 1	A 26	A 24	A 23	A 21	A 19—1	S:a
1	—	2	5	2	35	45

Sjukvårdsbyrån:

B 1	A 26	A 24	A 23	A 21	A 19—1	S:a
1	—	3	6	7	53	70

BILAGA 4

FÖRSAKRINGSBYRÅN

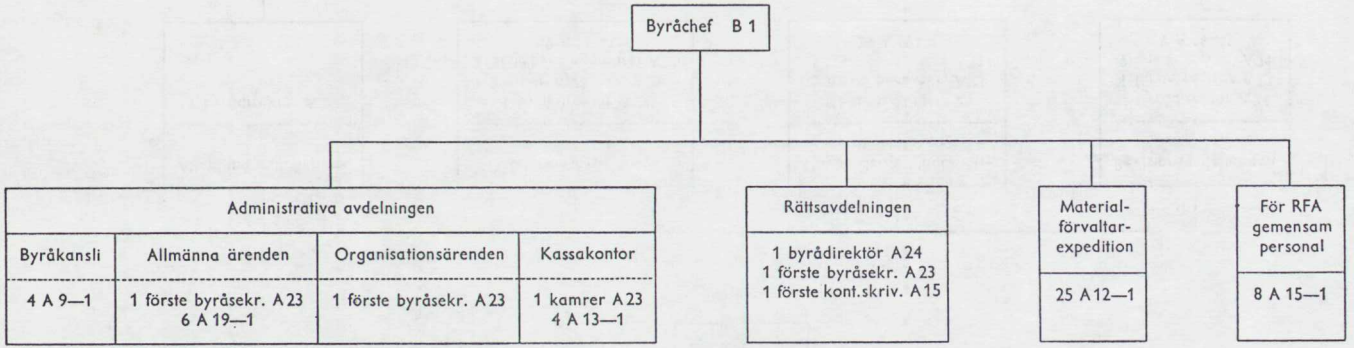

B 1	A 26	A 24	A 23	A 21	A 19—1	S:a
1	—	1	3	1	226	232

BILAGA 5

Riksförsäkringsanstalten

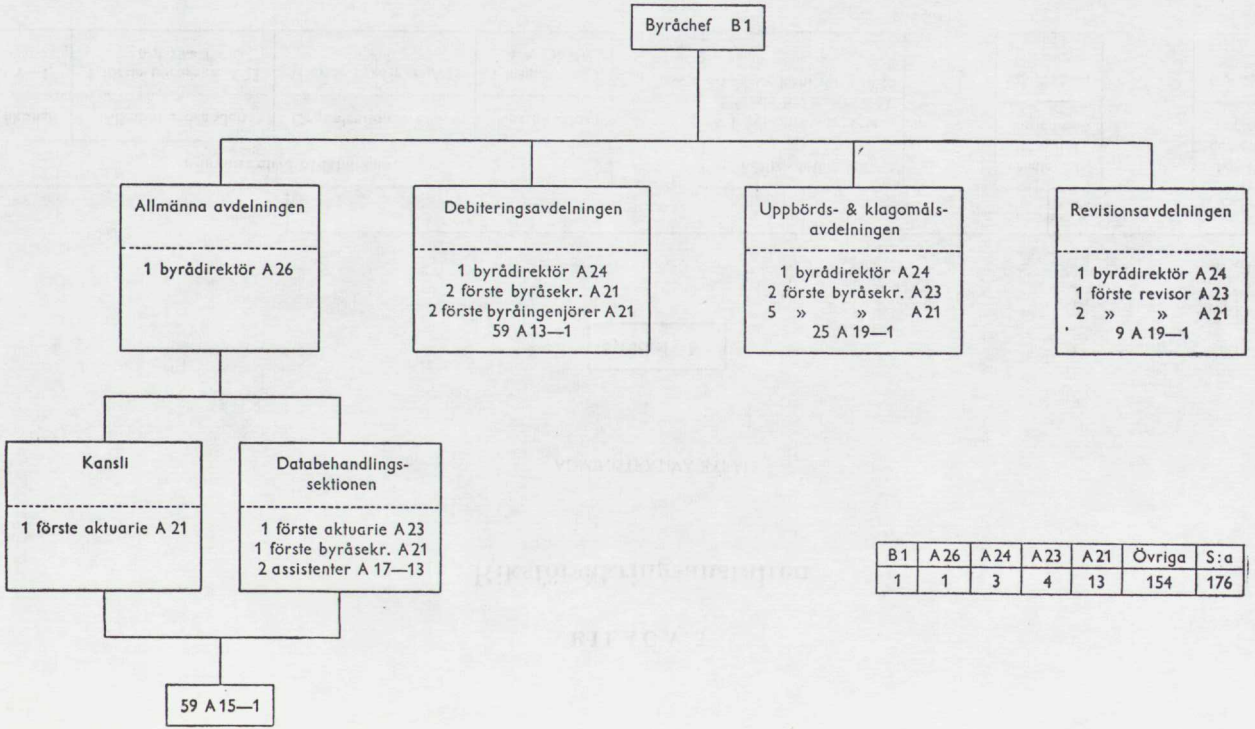
ADMINISTRATIVA BYRÅN

B 1	A 26	A 24	A 23	A 21	Övriga	S:a
1	—	1	4	—	48	54

BILAGA 6

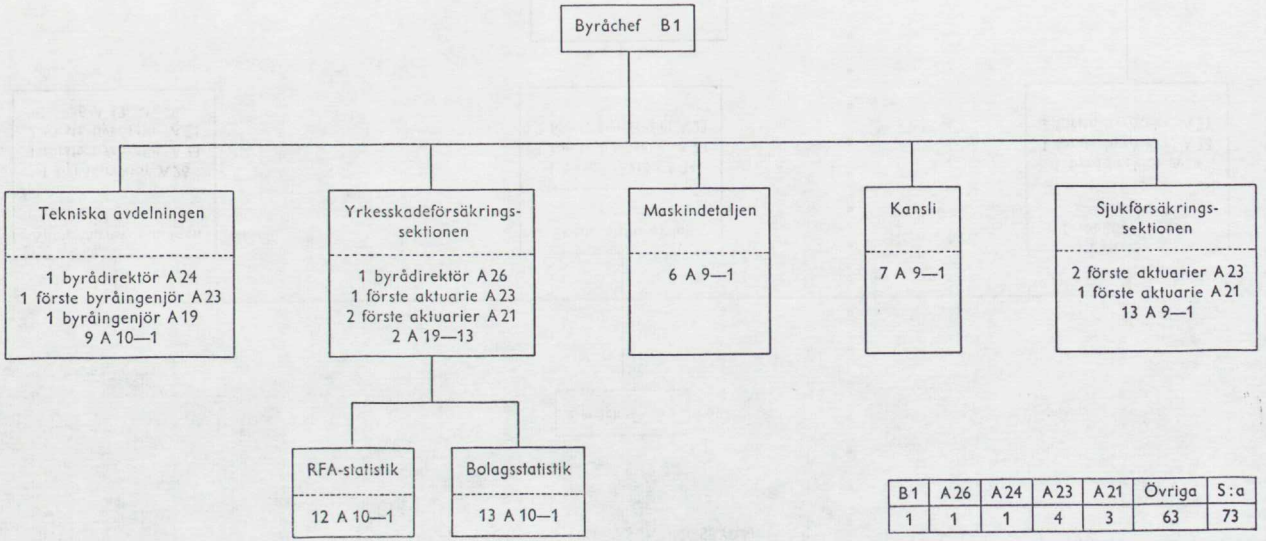
AVGIFTSBYRÅN

B 1	A 26	A 24	A 23	A 21	Övriga	S:a
1	1	3	4	13	154	176

BILAGA 7

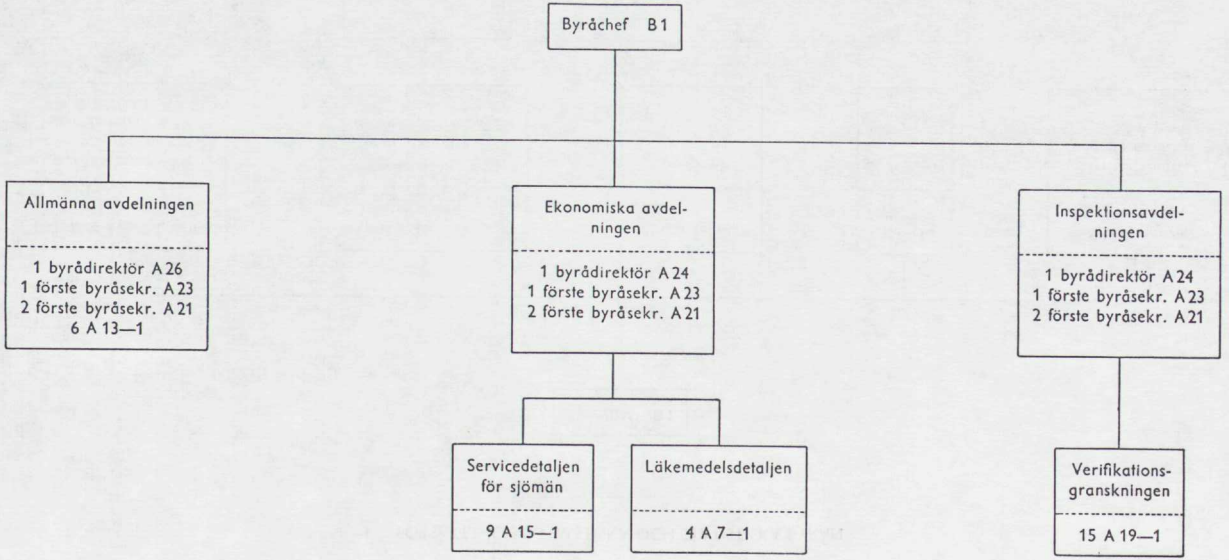
FÖRSÄKRINGSMATEMATISKA OCH STATISTISKA BYRÅN

B1	A 26	A 24	A 23	A 21	Övriga	S:a
1	1	1	4	3	63	73

BILAGA 8

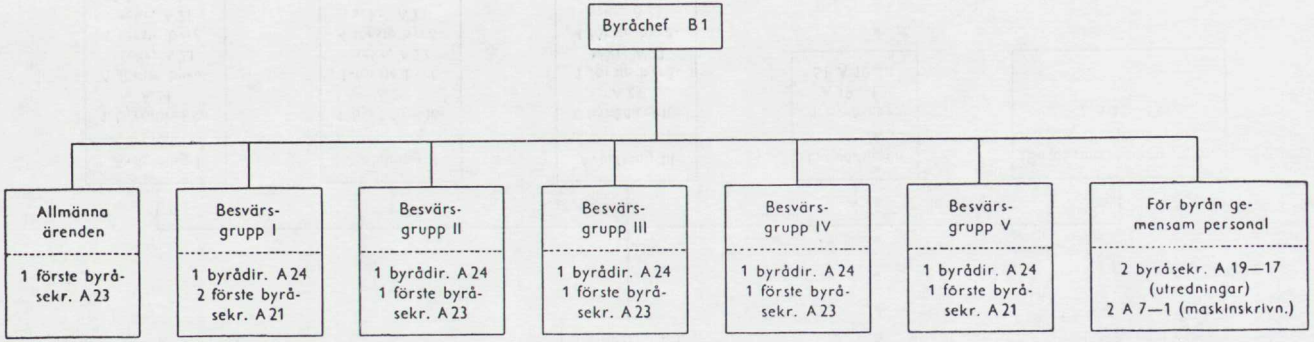
FÖRSTA SJUKFÖRSÄKRINGSBYRÅN

B 1	A 26	A 24	A 23	A 21	Övriga	S:a
1	1	2	3	6	34	47

BILAGA 9

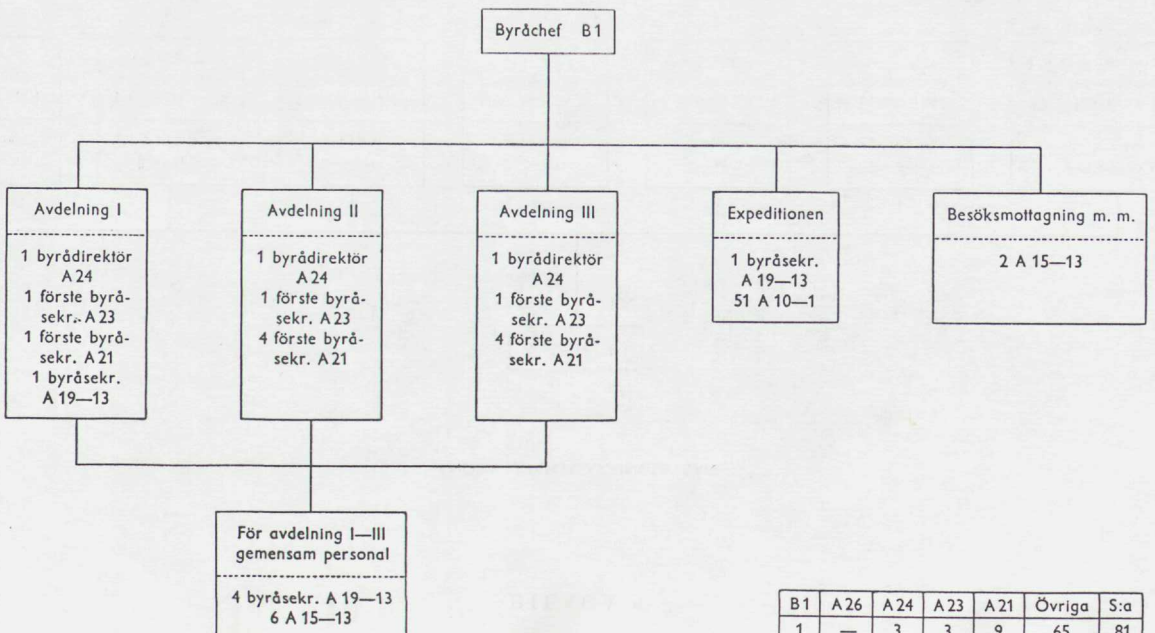
ANDRA SJUKFÖRSÄKRINGSBYRÅN

B1	A 26	A 24	A 23	A 21	Övriga	S:a
1	—	5	4	3	4	17

BILAGA 10

FÖRSTA SKADEREGLERINGSBYRÅN

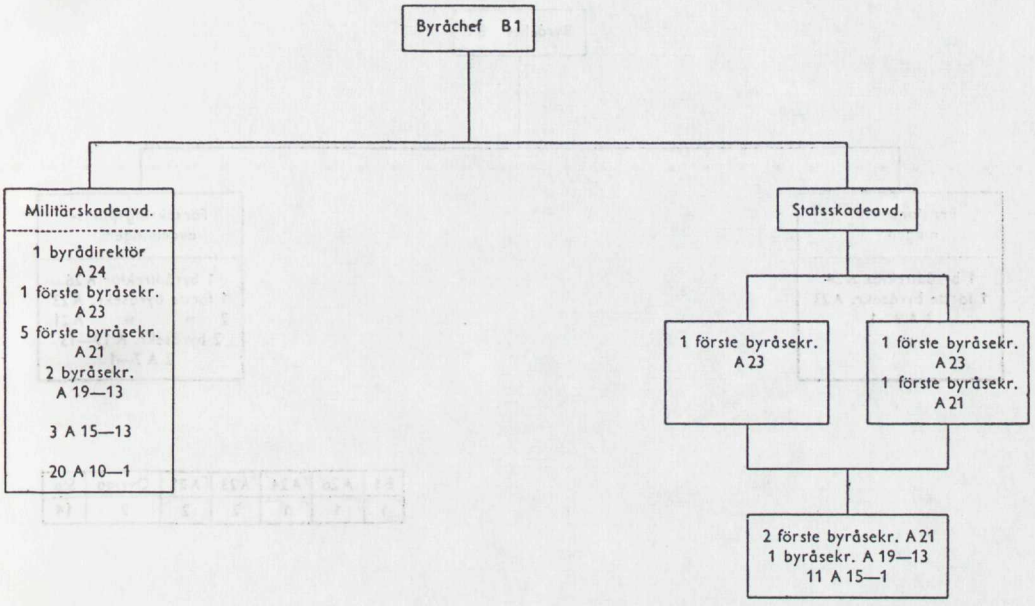

B1	A 26	A 24	A 23	A 21	Övriga	S:a
1	—	3	3	9	65	81

Anm. Fördelningen å avdelningar av tjänsterna i lönegrad A 21 är vid tiden för betänkandets justering ännu icke definitivt fastställd, varför ändringar i ovanstående organisation kan komma att ske.

BILAGA 11

ANDRA SKADEREGLERINGSBYRÅN

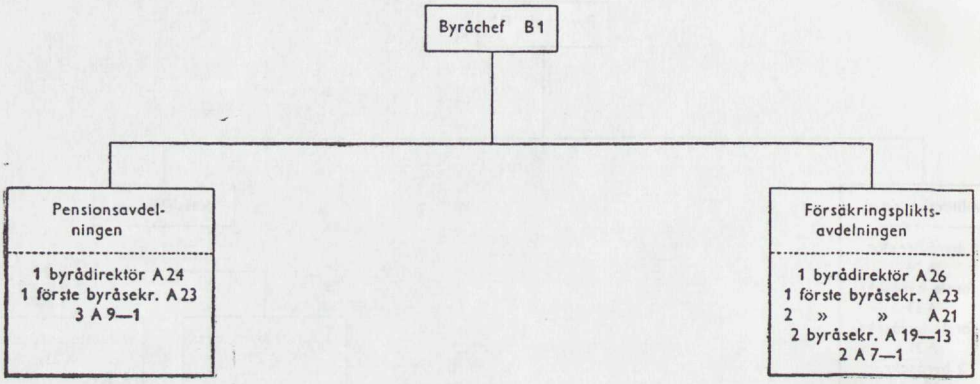

B 1	A 26	A 24	A 23	A 21	Övriga	S:a
1	—	1	3	8	37	50

Anm. Fördelningen å avdelningar av tjänsterna i lönegrad A 21 är vid tiden för betänkandets justering ännu icke definitivt fastställd, varför ändringar i ovanstående organisation kan komma att ske.

BILAGA 12

PENSIONSFÖRSÄKRINGSBYRÅN

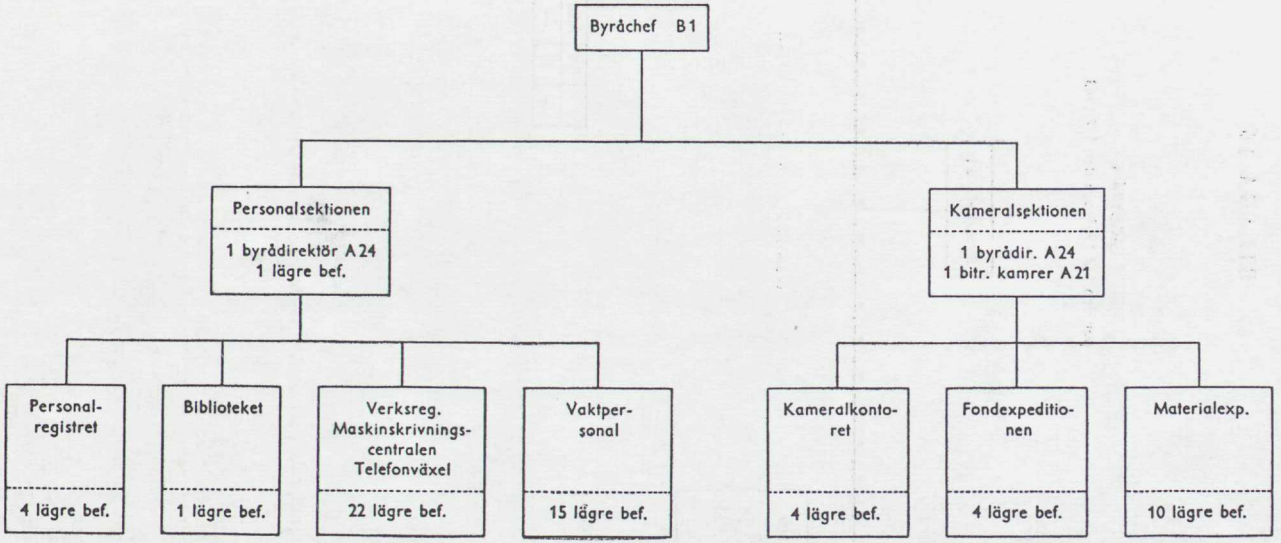

B1	A 26	A 24	A 23	A 21	Övriga	S:a
1	1	1	2	2	7	14

BILAGA 13

Socialförsäkringsverket

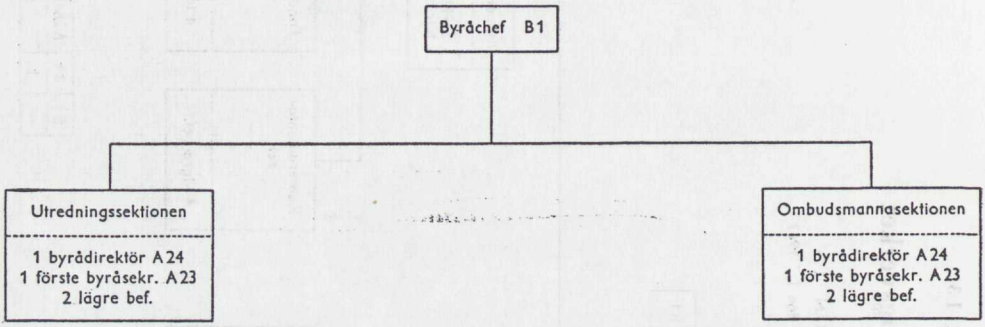
KANSLIBYRÅN
per den 1/7 1961 och den 1/7 1963

B3	B1	A26	A24	A23	A21	A 19—1	S:a
—	1	—	2	—	1	61	65

BILAGA 14

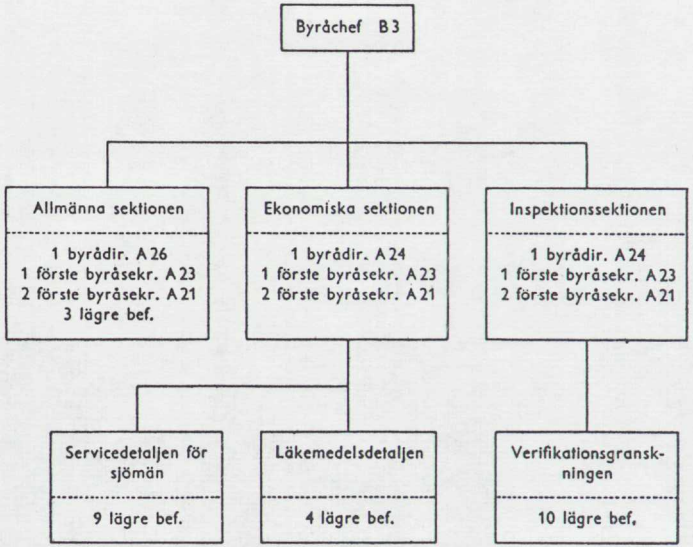
LAGBYRÅN
per den 1/7 1961 och den 1/7 1963

B 3	B 1	A 26	A 24	A 23	A 21	A 19—1	S:a
—	1	—	2	2	—	4	9

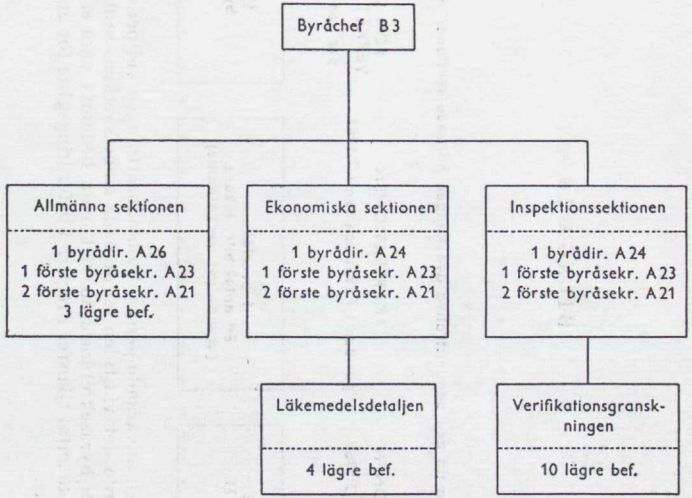
BILAGA 15

TILLSYNSBYRÅN
per den 1/7 1961

B 3	B 1	A 26	A 24	A 23	A 21	A 19—1	S:a
1	—	1	2	3	6	26	39

TILLSYNSBYRÅN
per den 1/7 1963

B 3	B 1	A 26	A 24	A 23	A 21	A 19—1	S:a
1	—	1	2	3	6	17	30

BILAGA 16

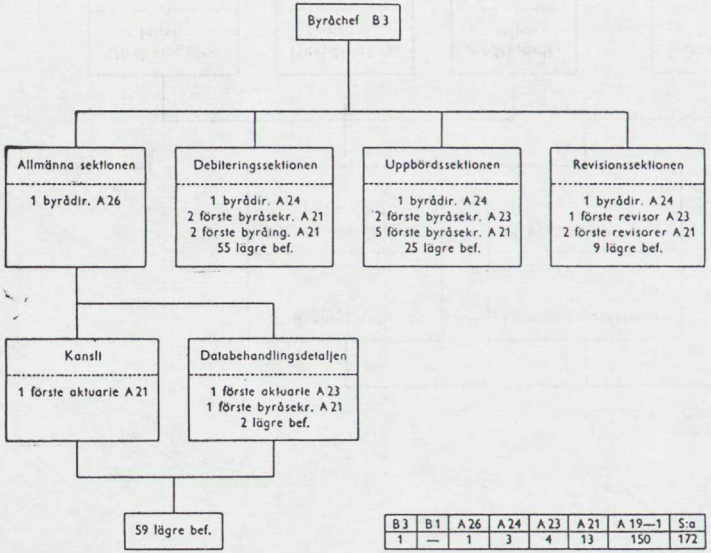
Övriga till den administrativa avdelningen hörande sektioner m. m.

ORGANISATIONSSEKTIONEN per den 1/7 1961 och den 1/7 1963	LÄKARSEKTIONEN per den 1/7 1961 och den 1/7 1963	FÖR SOCIALFÖRSÄKRINGS-VERKET GEMENSAM PERSONAL per den 1/7 1961 och den 1/7 1963
1 byrådirektör A 26 1 förste byråsekr. A 21 1 lägre bef.	1 överläkare Ett antal bitr. läkare (arvode per veckotimme)	15 amanuenser och byråsekr. i reglerad befordringsgång

Anm. På grund av den nuvarande personalsammansättningen vid pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten torde det vid tiden för de båda ämbetsverkens sammanslagning finnas ett större antal amanuenser/byråsekreterare än vad ovan bedömts vara erforderligt, förmodligen 25—30. Ett motsvarande antal tjänster i reglerad befordringsgång för amanuenser torde därför övergångsvis få beräknas.

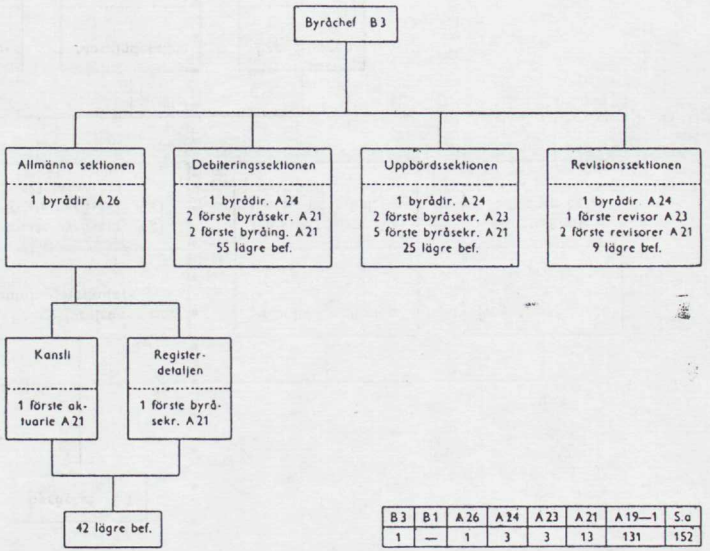
BILAGA 17

AVGIFTSBYRÅN
per den 1/7 1961

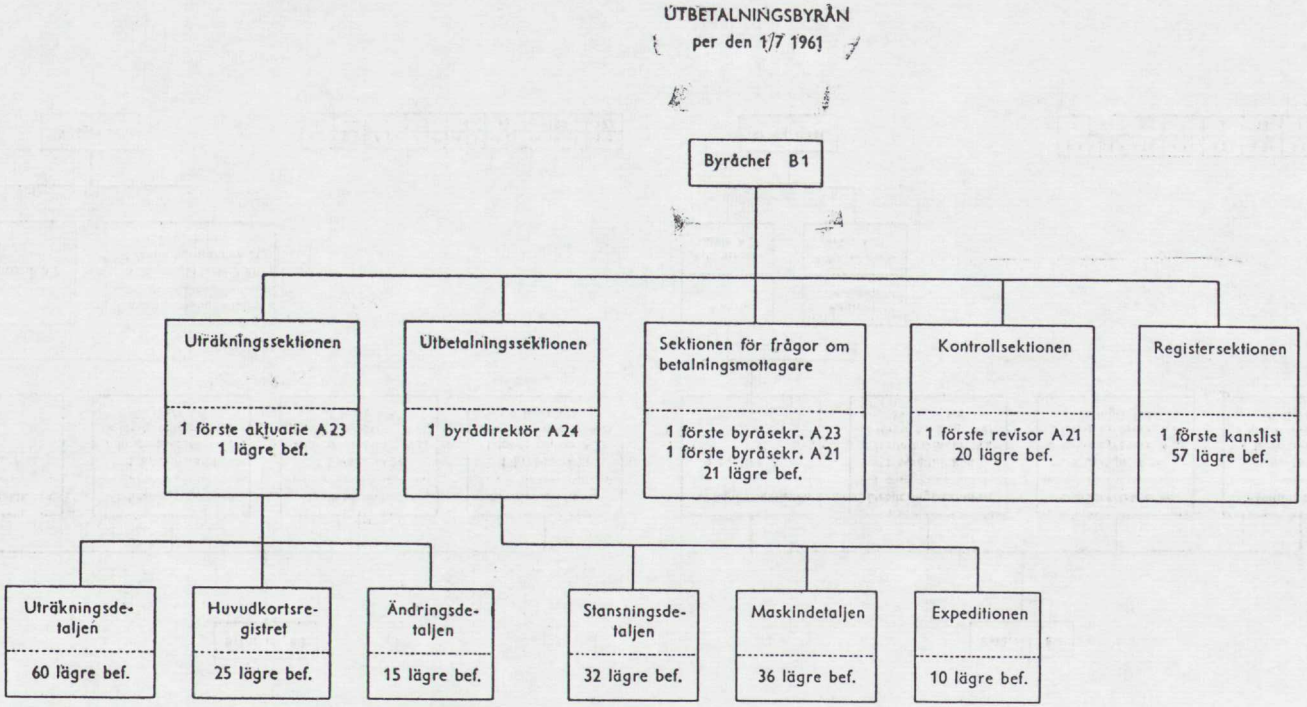
B 3	B 1	A 26	A 24	A 23	A 21	A 19—1	S:a
1	—	1	3	4	13	150	172

AVGIFTSBYRÅN
per den 1/7 1963

B 3	B 1	A 26	A 24	A 23	A 21	A 19—1	S:a
1	—	1	3	3	13	131	152

BILAGA 18

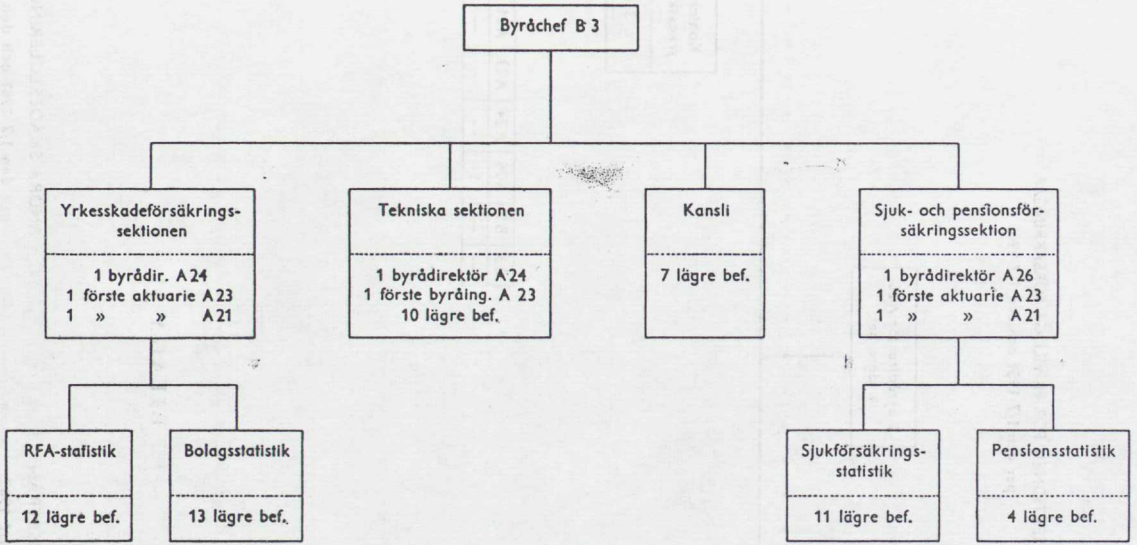

B3	B1	A26	A24	A23	A21	A19—1	S:a
—	1	—	1	2	2	278	284

Anm. I enlighet med vad som anförts i kapitel 8 framlägges icke förslag till organisation per den 1/7 1963.
Det bör emellertid uppmärksammas, att registersektionens arbetsuppgifter vid nämnda tidpunkt bör ha upphört. Sektionen bör därför ha indragits före den 1/7 1963.
Avgiftsbyråns maskindetalj bör å andra sidan ha överflyttats till utbetalningsbyrån, vilken av denna anledning kan behöva viss personalförstärkning.
Byråns personal per den 1/7 1963 kan grovt räknat antagas hålla sig omkring 240 befattningshavare, såvida de tekniska hjälpmedlen blir ungefär oförändrade och arbetsuppgifterna inte förändras i vidare mån än nu angivits.

BILAGA 19

MATEMATISK-STATISTISKA BYRÅN
per den 1/7 1961 och den 1/7 1963

1961

B 3	B 1	A 26	A 24	A 23	A 21	A 19—1	S:a
1		1	2	3	2	57	66

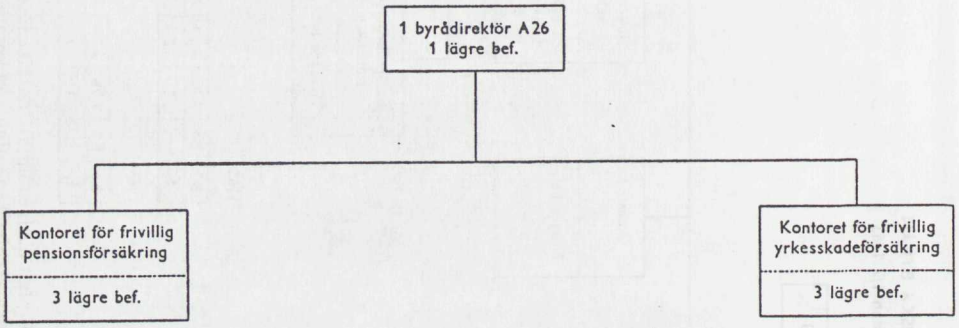
1963

B 3	B 1	A 26	A 24	A 23	A 21	A 19—1	S:a
1		1	2	3	2	61	70

Anm. 1963 års organisation skiljer sig från ovanstående plan därigenom att antalet lägre befattningshavare för pensionsstatistiken torde få utökas till 8. Tänkbart är dock att denna ökning kan kompenseras genom minskning i fråga om yrkesskadestatistiken.

BILAGA 20

SEKTIONEN FÖR FRIVILLIGA FÖRSÄKRINGAR
per den 1/7 1961 och den 1/7 1963

B 3	B 1	A 26	A 24	A 23	A 21	A 19—1	S:a
—	—	1	—	—	—	7	8

BILAGA 21

FÖRSTA SKADEREGLERINGSBYRÅN
per den 1/7 1961 och den 1/7 1963

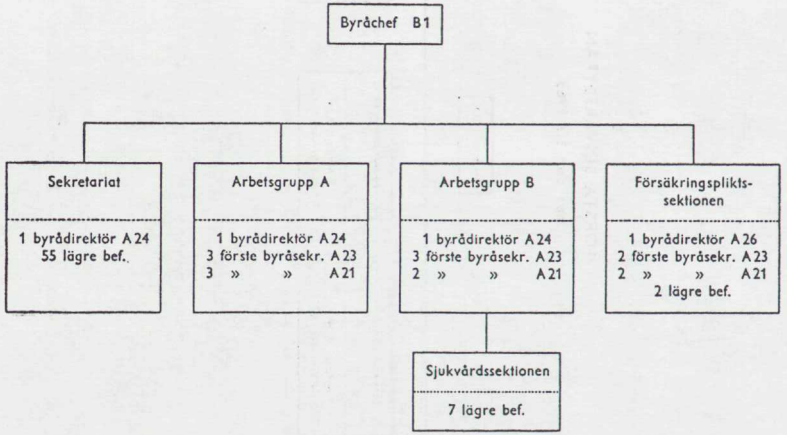
Byråns organisation är oförändrad i förhållande till den som redovisas i bilaga 10.

ANDRA SKADEREGLERINGSBYRÅN
per den 1/7 1961 och den 1/7 1963

Byråns organisation är oförändrad i förhållande till den som redovisas i bilaga 11.

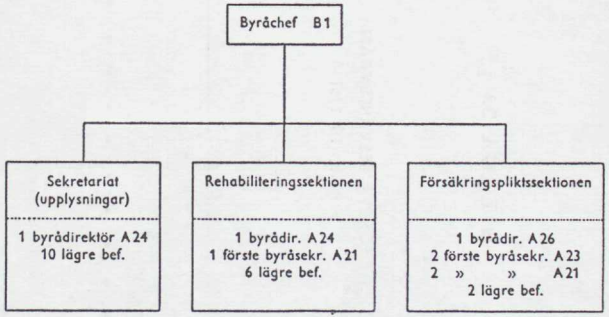
BILAGA 22

ALLMÄNNA BYRÅN
per den 1/7 1961

B 3	B 1	A 26	A 24	A 23	A 21	A 19—1	S:a
—	1	1	3	8	7	64	84

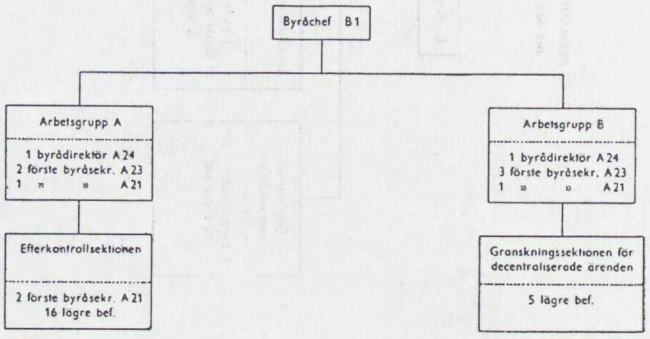
ALLMÄNNA BYRÅN
per den 1/7 1963

B 3	B 1	A 26	A 24	A 23	A 21	A 19—1	S:a
—	1	1	2	2	3	18	27

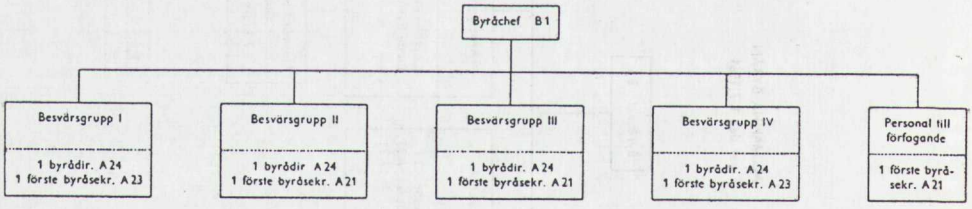
BILAGA 23

FÖRSTA BESVÄRSBYRÅN
per den 1/7 1961

B 3	B 1	A 26	A 24	A 23	A 21	A 19—1	S:a
—	1	—	2	5	4	21	33

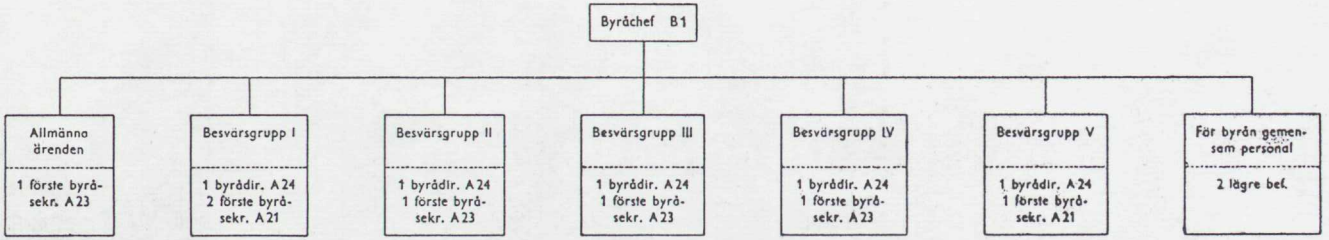
FÖRSTA BESVÄRSBYRÅN
per den 1/7 1963

B 3	B 1	A 26	A 24	A 23	A 21	A 19—1	S:a
—	1	—	4	2	3	—	10

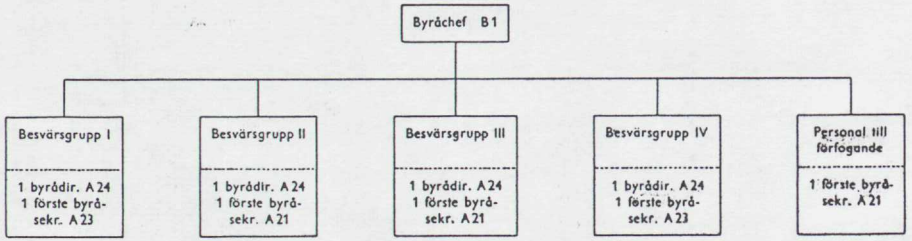
BILAGA 24

ANDRA BESVÄRSBYRÅN
per den 1/7 1961

B3	B1	A26	A24	A23	A21	A19—1	S:a
—	1	—	5	4	3	2	15

ANDRA BESVÄRSBYRÅN
per den 1/7 1963

B3	B1	A26	A24	A23	A21	A19—1	S:a
—	1	—	4	2	3	—	10

KUNGL BIBL.
26 OKT 1960
STOCKHOLM

Statens offentliga utredningar 1960

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

Förslag till namnlag. [5]
Rättssäkerheten vid administrativa frihetberövanden. [19]
Medicinska äktenskapshinder. [21]
Lagberedningens förslag till jordabalk m. m. 1. Lagtext. [24] 2. Motiv till balken. [25] 3. Motiv till lagen om införande av nya jordabalken m. m. [26]
Förverkande på grund av brott. [28]

Utrikesdepartementet

Försvarsdepartementet

Krigsmaktens högsta ledning. [12]
Besparingar inom försvaret. [23]

Socialdepartementet

Allmänna yrkesinspektionen. [20]
Bohuslän. [22]
Förskollärarutbildningens organisation. [33]
Socialförsäkringens organisation. [35]

Kommunikationsdepartementet

Finansdepartementet

Fastighetsbeskattningen. [4]
Studiekostnader vid beskattningen. [6]
Redogörareansvaret och anmärkningsprocessen. [7]
Preliminär nationalbudget för år 1960. [8]
Banklikviditet och kreditprioritering. [16]
Reviderad nationalbudget för år 1960. [18]
Betänkande angående inrättande av en fond av malmvinstmedel till främjande av naturvetenskaplig och tekniskt forsknings- och utvecklingsarbete. [31]
Statliga företagsformer V. [32]

Ecklesiastikdepartementet

1957 års skolberedning. 2. Individuella differerenser och skoldifferentiering. [13] 3. Kursplaneundersrsökningar i matematik och modersmålet. [15]

Jordbruksdepartementet

Högre utbildning, forskning och försök på lanthtbrukets område. [2]
Grusexploateringen i Sverige. [3]
Forskning och högre utbildning på skogsbrukets område. [17]
Objektiviteten vid forskning och försök på växtnäringsområdet. [30]

Handelsdepartementet

Översyn av lagen om försäkringsrörelse. [11]
Offentlig provningsverksamhet. Behov och resururser [27]

Inrikesdepartementet

Folktandvården. [1]
De ekonomiska villkoren för en huvudmannaskskaps reform inom mentalsjukvården. [9]
CP-vården. [14]
Frågan om åtgärder för att förbättra konsumtiktions mjölkens beskaffenhet. [29]
Reviderad brandlagstiftning. [34]

Civildepartementet

Statstjänstemäns förhandlingsrätt. [10]

IDUNS TRYCKERIAKTIEBOLAG ESSELTE AB
STOCKHOLM 1960